

HUM Wbb

Handhavingsuitvoeringsmethode

Wet bodembescherming (landbodems)

Deze HUM Wbb (versie 7.5) is op 14 oktober 2010 vastgesteld door het Centraal College van Deskundigen (CCvD) Bodembeheer, ondergebracht bij Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB) te Gouda.

Datum inwerking treding: 1 november 2010. Kenmerk: PRJ140_S_10-43907

INHOUDSOPGAVE

Inhoudsopgave	2
Aanleiding	5
1. Domeinbeschrijving	6
1.1 Professionele handhaving	6
1.2 Voor wie is de HUM Wbb bedoeld?	7
1.3 Kenmerken van de HUM Wbb.....	7
1.4 Wat is het doel van de HUM Wbb?	8
1.5 Samenhang (HUM's) Wbb en Bbk	8
1.6 Indeling van de HUM Wbb/leeswijzer	11
1.7 Gedoogbeleid.....	13
2. Standaardaanpak	14
2.1 Inleiding	14
2.2 Wat aan handhaving vooraf gaat. De voorfase.	15
2.3 Werkvoorraad.....	17
2.4 Sturing door prioriteiten op basis van informatie	22
2.4.1 Informatiegestuurde handhaving	22
2.4.2 Prioriteiten bepalen, prioriteringsmethoden.....	24
2.5 Toezicht.....	24
2.6 Optreden.....	25
2.7 Registreren, monitoren en evalueren	28
3. Start / aanleiding sanering	30
3.1 Situatiebeschrijving en werkwijze.....	30
3.2 Wet- en regelgeving	31
3.3 Aandachtspunten	39
3.4 Betrokken partijen.....	46
3.5 Kritieke momenten / wat kan er mis gaan/optreden	47
4. Sanering met instemmingsbeschikking	52
4.1 Situatiebeschrijving en werkwijze.....	52
4.2 Wet- en regelgeving	54
4.3 Aandachtspunten	55
4.4 Betrokken partijen.....	62
4.5 Kritieke momenten / wat kan er mis gaan?/optreden.....	63
5. Sanering met BUS-melding	69
5.1 Situatiebeschrijving en werkwijze.....	69
5.2 Wet- en regelgeving	72
5.3 Aandachtspunten	73
5.4 Betrokken partijen.....	77
5.5 Kritieke momenten / wat kan er mis gaan?/optreden.....	78
6. Nieuw geval en ongewoon voorval.....	83

6.1	Situatiebeschrijving en werkwijze.....	83
6.2	Wet- en regelgeving	84
6.3	Aandachtspunten	86
6.4	Betrokken partijen.....	89
6.5	Kritieke momenten / wat kan er mis gaan/optreden?.....	90
7.	Nazorg	92
7.1	Situatiebeschrijving en werkwijze.....	92
7.2	Wet- en regelgeving	95
7.3	Aandachtspunten	96
7.4	Betrokken partijen.....	97
7.5	Kritieke momenten / wat kan er mis gaan?/optreden.....	99
8.	Illegale saneringshandelingen	100
8.1	Situatiebeschrijving en werkwijze.....	100
8.2	Wet- en regelgeving	102
8.3	Aandachtspunten	103
8.4	Betrokken partijen.....	109
8.5	Kritieke momenten / wat kan er mis gaan?/optreden.....	110
	Bijlage 1 Definities en afkortingen	113
	Bijlage 2 Overzicht schema's en tabellen	120
	Bijlage 3 Sturing door prioriteiten en informatie.....	121
	Bijlage 4 Controlemethoden	128
	Bijlage 5 Checklist saneringen op basis van BUS.....	146
	Bijlage 5a Controlepunten BRL SIKB 6000 / 7000.....	151
	Bijlage 6 Sanctiestrategie	154
	Bijlage 7 Strafbaarstelling overtredingen Wet bodembescherming	158
	Bijlage 8 Jurisprudentie art. 38 Wbb.....	161
	Bijlage 9 Afwijkingen ten opzichte van het saneringsplan of de BUS-melding	165
	Bijlage 10 Bestuursrechtelijke bevoegdheden en interventiemiddelen	169
	Bijlage 11 Sfeerovergang bestuursrecht - strafrecht.....	179
	Bijlage 12 Asbest in bodem	182
	Bijlage 13 Publicaties en internetsites	185
	Bijlage 14 Legenda.....	187

Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer
Groningerweg 10 Postbus 420 2800 AK Gouda
telefoon 0182-540675 fax 0182-540676

Eigendomsrecht

Deze HUM Wbb is opgesteld in opdracht van en uitgegeven door de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer, Postbus 420, 2800 AK Gouda. Deze beoordelingsrichtlijn wordt inhoudelijk beheerd door het Centraal College van Deskundigen (CCvD) Bodembeheer, ondergebracht bij de SIKB te Gouda. De actuele versie van de handhavingsuitvoeringsmethode staat op de website van de SIKB en is op elektronische wijze tegen ongewenste aanpassingen beschermd. Het is niet toegestaan om wijzigingen aan te brengen in de originele en door het CCvD Bodembeheer goedgekeurde en vastgestelde teksten opdat er rechten aan ontleend kunnen worden.

Vrijwaring

De SIKB is behoudens in geval van opzet of grove schuld niet aansprakelijk voor schade die bij bevoegde overheden of derden ontstaat door het toepassen van deze handhavingsuitvoeringsmethode en het gebruik van deze handhavingsuitvoeringsmethode.

© Copyright SIKB

Bestelwijze

Deze handhavingsuitvoeringsmethode is in digitale vorm kosteloos te verkrijgen via de website van de SIKB: www.sikb.nl, Een ingebonden versie van deze beoordelingsrichtlijn kunt u bestellen tegen kosten, op te vragen bij de SIKB, Postbus 420, 2800 AK Gouda, e-mail: info@sikb.nl, fax: 0182-540676.

Updateservice

Vastgestelde mutaties in deze handhavingsuitvoeringsmethode door het CCvD Bodembeheer kunt u verkrijgen bij de SIKB, aanmelden via www.sikb.nl. Bij de SIKB kunt u ook terecht voor het verzoek tot toezending per post van de reguliere nieuwsbrief info@SIKB.

Helpdesk/gebruiksaanwijzing

Voor vragen over inhoud en toepassing kunt u terecht bij de SIKB.

AANLEIDING

Tekortkomingen bij het toezicht en de handhaving van de milieuwetgeving in het algemeen hebben geresulteerd in een professionaliseringsslag. Deze operatie loopt al vele jaren maar heeft met de komst van de nieuwe kwaliteitscriteria van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht een nieuwe impuls gekregen.

De SIKB wil het bevoegd gezag bij de verdere ontwikkeling van de kwaliteit van toezicht en handhaving bij bodemsaneringen blijven ondersteunen. Daarom is nu een nieuwe versie van de Handhavingsuitvoeringsmethode Wbb gemaakt, waarin alle relevante ervaringen en ontwikkelingen van de afgelopen jaren zijn verwerkt.

De toezichthouder/handhaver in het veld heeft behoefte aan een hulpmiddel

- om snel relevante gegevens te kunnen vinden en deze te kunnen plaatsen in het systeem van de bodemregelgeving;
- om kennis te nemen van tips (best practices): voor de meest voorkomende praktijk-situaties wijst de HUM de weg;
- dat inzicht geeft in de samenwerking (waaronder informatie-uitwisseling) tussen de diverse organisaties die betrokken zijn bij de handhaving van de Wbb. De toezichthouder/handhaver kan hierdoor inhoud geven aan de ketenhandhaving (interventieteams).

De HUM Wbb voorziet in deze behoeften.

Deze versie is een volledige herziening van de HUM-versie van december 2006, waarbij:

- 1 de gewenste aansluiting met de in 2009 verschenen HUM Bbk (Besluit bodemkwaliteit) wordt hiermee gerealiseerd;
- 2 rekening is gehouden met het Stramien opzet handhavinguitvoeringsmethode (HUM) van het Landelijk Overleg Milieuhandhaving;
- 3 de HUM zoveel mogelijk is afgestemd op de BUM, de Besluitvormingsuitvoeringsmethode Wbb, die ontwikkeld is in het kader van het SIKB project BEUK (Bodemsanering Efficiënt en Uniform in de Keten). Dit houdt in dat het toezicht en handhaving meer gericht zal zijn op het behalen van de saneringsdoelstelling en minder op de manier waarop dit gebeurt;
- 4 in verband met het ontbreken van (definitieve) documenten die afspraken omtrent samenwerking tussen de diverse toezichthouders en handhavers en/of sanctiestrategieën bevatten, in deze HUM is uitgegaan van de oplossingsrichtingen en ontwikkelingen rondom deze afspraken en sanctiestrategieën en kennis en ervaringen van degenen die betrokken waren bij de totstandkoming van deze HUM.

De tekst van deze HUM is afgesloten op 1 oktober 2010.

Met deze versie van de HUM Wbb komen alle eerdere versies van de HUM Wbb te vervallen.

1. DOMEINBESCHRIJVING

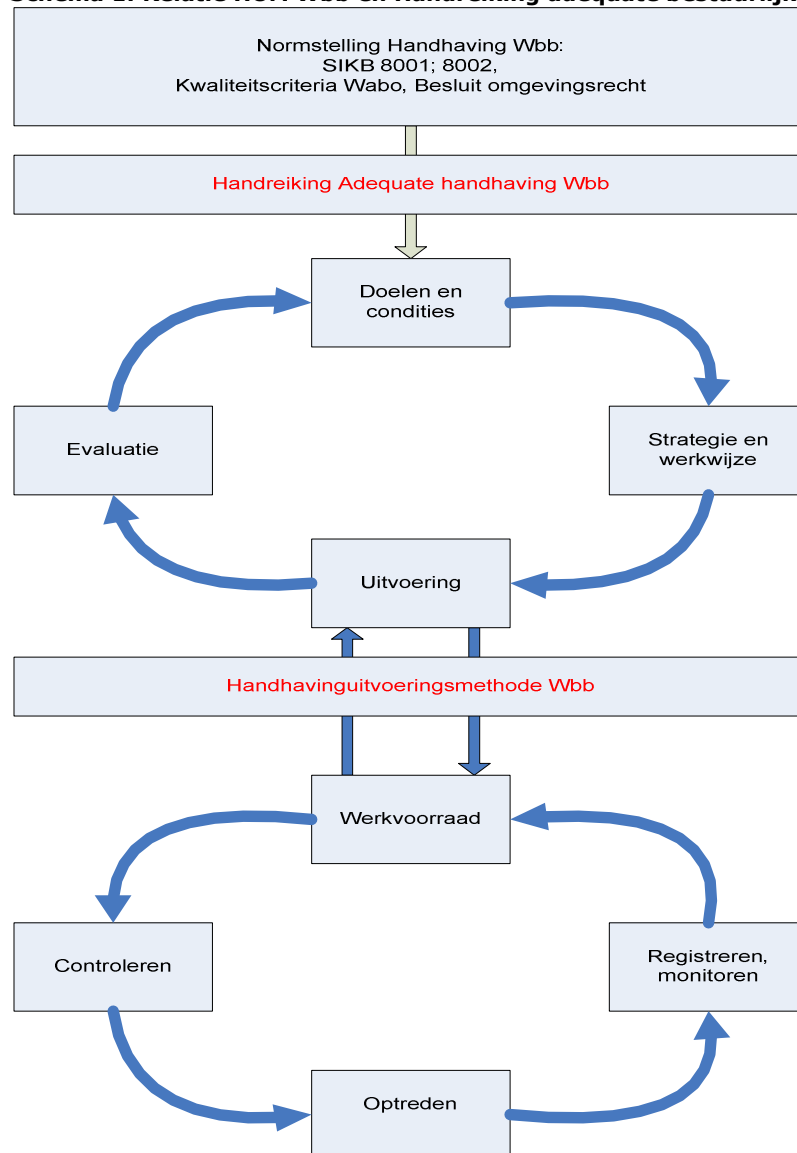
1.1 Professionele handhaving

Effectieve en efficiënte handhaving vraagt om professionele mensen binnen een organisatie. Alleen op die manier kan men ervoor zorgen dat men de juiste zaken doet en dat men die zaken juist doet. Ieder bevoegd gezag heeft, in het kader van de professionalisering, het handhavingsproces voor haar milieutaken beschreven. De Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) geeft kwaliteitscriteria voor die professionalisering.

De handhavingstaak die voortvloeit uit de Wet bodembescherming is zeer divers van aard en stelt enkele specifieke eisen aan de programmering en organisatie. Om daaraan tegemoet te komen zijn in de Handreiking adequate bestuurlijke handhaving Wbb de kwaliteitscriteria voor het professioneel handhaven van de Wbb nader uitgewerkt. Daarbij is, evenals bij het opstellen van de kwaliteitscriteria, de BIG-8 gehanteerd. Dit model maakt vanuit een strategisch kader de vertaling naar operationeel beleid ten behoeve van kwaliteitsborging en een sluitende planning en control cyclus. De eisen die worden gesteld aan een sluitende BIG-8 komen grotendeels overeen met de eisen uit de ISO Norm 9001:2008.

De Handreiking adequate bestuurlijke handhaving Wbb gaat in op het strategisch/organisatorische kader van de handhaving van de Wet bodembescherming. Deze Handhavingsuitvoeringsmethode Wbb (HUM Wbb) is een uitwerking van het operationele beleid. Beide documenten zijn tevens gerelateerd aan de SIKB normbladen 8001 en 8002, de normbladen (land)bodembeheer voor respectievelijk het provinciaal bevoegd gezag en het gemeentelijk bevoegd gezag. Zij vormen een uitwerking van de paragrafen die gaan over het toezicht en de handhaving. In Schema 1 is aangegeven hoe de documenten zich tot elkaar verhouden.

Schema 1: Relatie HUM Wbb en Handreiking adequate bestuurlijke handhaving Wbb

1.2 Voor wie is de HUM Wbb bedoeld?

Deze HUM Wbb is bedoeld voor iedereen die vanuit de bestuursrechtelijke of strafrechtelijke handhaving betrokken is bij de uitvoering van de Wet bodembescherming en over voldoende kennis van de regelgeving, expertise en ervaring beschikt om handhavingstaken goed zelfstandig uit te voeren.

1.3 Kenmerken van de HUM Wbb

De HUM Wbb

- beschrijft de standaardwerkwijze voor de handhaving van de Wet bodembescherming bij droge saneringen van voorbereiding tot en met nazorg. De beschrijving van de standaardwerkzaamheden laat ruimte voor eigen invulling;
- helpt een overtreding beter te kunnen waarnemen en de ernst ervan in te schatten. De HUM Wbb richt zich tevens op de fase nadat een overtreding is vastgesteld;
- heeft betrekking op specifieke handhavingssituaties en is primair bedoeld als hulpmiddel voor de handhaver (en onderscheidt zich op dat punt van bijvoorbeeld een handhavingprogramma of projectplan);

- behandelt niet het toezicht van de VROM-inspectie op provincies en gemeenten als bevoegd gezag Wbb (het zogenaamde tweedelijns toezicht);
- is altijd bruikbaar, los van de vraag of het een handhavingzaak in het kader van een programma of project of een incidentele actie betreft;
- maakt geen onderscheid tussen toezicht op de eigen organisatie of op derden;
- vult geen hiaten in kennis of capaciteit.

Toezicht op de eigen organisatie

Uitgangspunt van deze HUM Wbb is dat het niet uitmaakt of er op de eigen organisatie of een externe organisatie wordt toegezien.

Bij toezicht op de eigen organisatie is het van belang dat er voldoende onafhankelijkheid bestaat tussen het toezicht en de uitvoering. Ook moet maximale transparantie worden betracht over de resultaten van het toezicht.

Iedere handhavingsorganisatie moet beleid hebben geformuleerd over toezicht op de eigen organisatie. Normdocumenten SIKB 8001 voor provincies en 8002 voor gemeenten eisen tenminste een scheiding op dossierniveau tussen bevoegd gezag als opdrachtgever en als vergunningverlener. Tussen vergunningverlener en toezichthouder/handhaver moet tenminste een scheiding zijn op persoonsniveau¹. Hanteer dit beleid strikt!

1.4 Wat is het doel van de HUM Wbb?

Het doel van de HUM Wbb is het bieden van ondersteuning bij:

- 1 signalering van overtredingen;
- 2 beëindigen, ongedaan maken of terugdraaien van een overtreding;
- 3 samenwerking tussen de verschillende bevoegde overheden.
- 4 het bieden van een naslagwerk voor zowel bestuursrechtelijke als strafrechtelijke handhaving op basis van de Wbb.
- 5 het voorkomen en ontmoedigen van overtredingen. Door de aanwezigheid van handhavers op kritieke momenten van het saneringsproces en door een scherpe controle verbetert de 'spontane naleving'.
- 6 het streven naar een uniforme toepassing van het handhavingsinstrumentarium, zodat een grotere rechtsgelijkheid wordt bereikt.

1.5 Samenhang (HUM's) Wbb en Bbk

HUM Bbk (2009)

De HUM Bbk beschrijft een handhavingsuitvoeringsmethode voor het Besluit bodemkwaliteit (Bbk). Deze HUM Bbk vervangt de HUM Bouwstoffenbesluit en de HUM Grondstromen, die hiermee zijn vervallen. Dit betekent dat op het gebied van bodem en grond alleen nog de HUM Wbb en de HUM Bbk gelden.

Toepassing Wbb en Bbk

De Wbb en het Bbk kunnen beiden van toepassing zijn op dezelfde bodemlocatie. In onderstaand schema is de relatie tussen beiden weergegeven.

- Het Bbk ziet toe op het (her)gebruik van schone of licht tot matig verontreinigde grond. Onder bepaalde omstandigheden kan onder het Bbk ook sterk² verontreinigde grond worden hergebruikt. Zie hiervoor uitgebreid hoofdstuk 9 van de HUM Bbk.

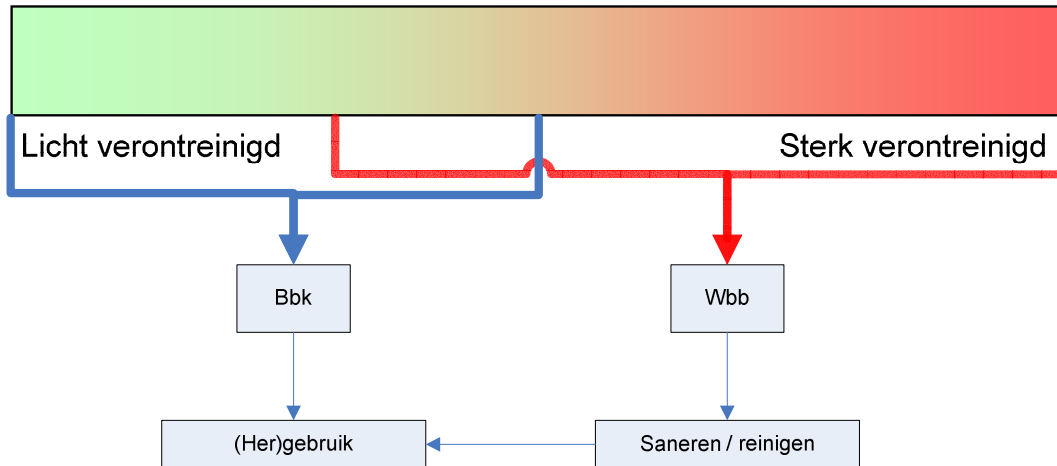
¹ Zie de artikelen 3.4.4. sub c en 3.4.5. sub a Normdocument SIKB 8001 en artikelen 3.4.5. sub b en 3.4.6. sub a van Normdocument SIKB 8002.

² De begrippen 'licht', 'matig' en 'sterk' verontreinigde grond zijn geen juridische begrippen. Zij worden in de praktijk van bodemonderzoek en sanering wel gebruikt en daarbij wordt bedoeld op grond die voor bepaalde stoffen resp. de streef-, tussen- en interventiewaarden overschrijden. Het begrip 'ernstig' verontreinigde grond heeft wel een juridische betekenis (Wbb) en is verder uitgewerkt in de Circulaire bodemsanering: naast over-

- De Wbb ziet toe op het saneren en/of registreren van licht tot ernstig verontreinigde bodem. Gereinigde grond kan daarna worden hergebruikt onder het regime van het Bbk.

Schema 2: Relatie tussen Bbk en Wbb

Uit bovenstaand schematische weergave blijkt dat deze wettelijke regelingen elkaar gedeeltelijk overlappen. Op een bodemsanering kan zowel het Bbk als de Wbb van toepassing zijn.

- Verontreinigde grond kan immers onder het regime van het Bbk worden hergebruikt. Diezelfde grond kan onder het regime van het Wbb deel uitmaken van een bodemsanering en daarbij vrijkomen bij ontgraving.
- Herschikken van grond kan onderdeel uitmaken van een bodemsanering en als zodanig zijn opgenomen in het saneringsplan op grond van de Wbb. Op het hergebruiken van die grond is daarnaast het Bbk van toepassing.

Bij het opstellen van de HUM Wbb is de volgende indeling aangehouden:

- de Wbb is van toepassing op het vooronderzoek en de sanering
  - het Bbk is van toepassing vanaf het vrijkomen van grond tot en met het toepassen.
- Waar nodig, wordt in deze HUM Wbb verwezen naar de relevante regelgeving en de HUM Bbk.

Grondketen

De HUM Wbb behandelt toezicht en handhaving bij landbodemsanering. Dit maakt onderdeel uit van de grondketen. De onderstaande figuur geeft de hoofdlijnen van de belangrijkste processen in de landbodemsaneringsketen en de keten van hergebruik van verontreinigde grond zoals die is opgenomen in de Interventiestrategie Ketenhandhaving. Deze HUM Wbb richt zich vooral op de onderdelen die blauw zijn gekleurd.

- Dit betekent dat bijvoorbeeld IBC-maatregelen op basis van toepassingen onder het Bbk of op stortplaatsen niet worden behandeld in deze HUM Wbb.
- Dit betekent ook dat deze HUM Wbb zich niet richt op de herkomst van aanvulgrond. Dat wordt behandeld in hoofdstuk 5 van de HUM Bbk.

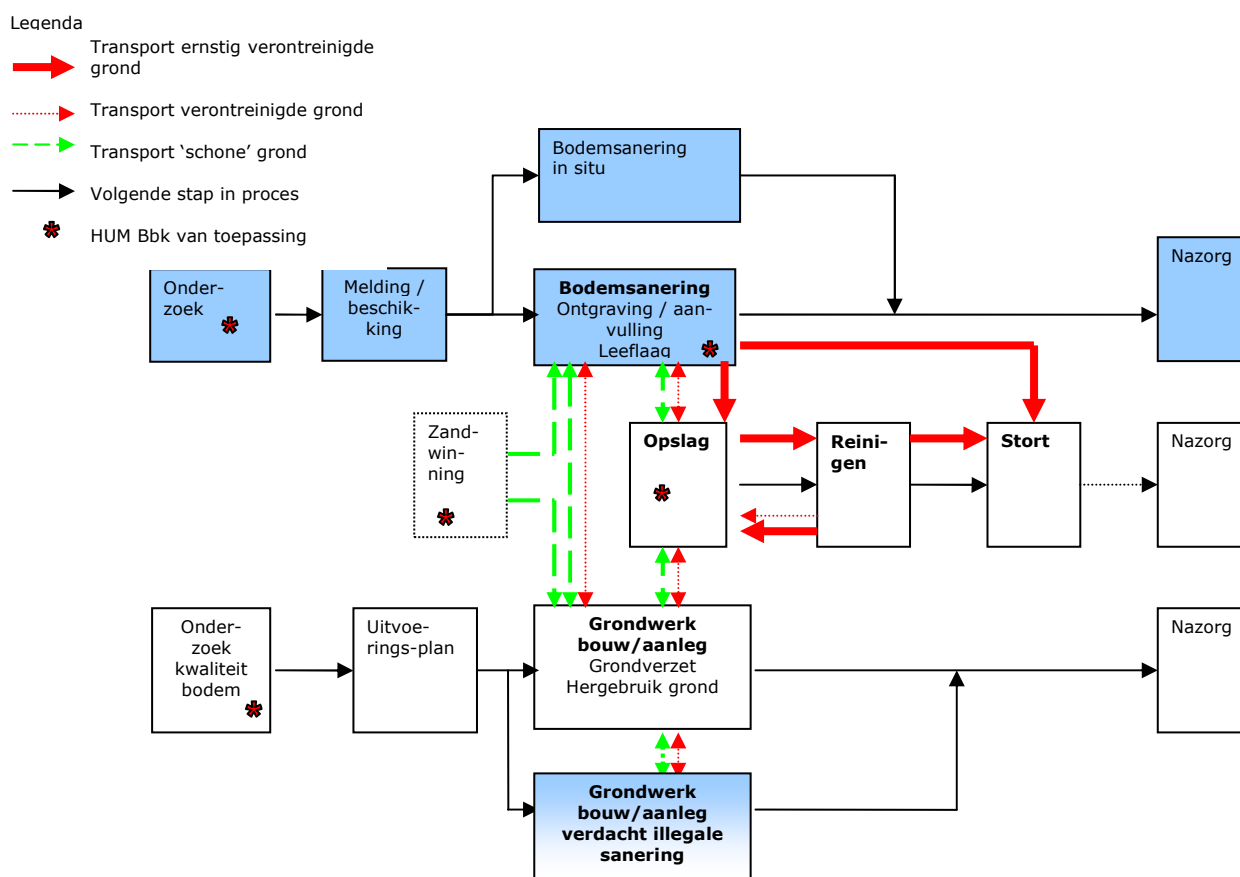
schrijding van de interventiewaarde is een bepaalde minimumomvang vereist: 25 m³ bij grond en 100 m³ bij grondwater. In het Bbk is het onderscheid tussen toepasbare of herbruikbare grond en niet toepasbare/niet herbruikbare grond relevant.

Wanneer houdt bodem op bodem te zijn?

Bodem houdt op bodem te zijn indien het meer dan 50% bodemvreemd materiaal bevat, bijvoorbeeld bij een puinlaag of stortlaag in de bodem³. Sanering van een dergelijke laag valt dan niet onder de Wbb, maar andere regelgeving kan wel van toepassing zijn, bijvoorbeeld de afvalstoffenregelgeving in hoofdstuk 10 Wm.

In het Bbk geldt een ander percentage voor de definitie van grond: als er meer dan 20% (gewichtspcenten) bodemvreemd materiaal in (een partij) grond zit, is er geen sprake meer van grond in de zin van dit besluit (art. 34 lid 2 Bbk). Ook dan kan er sprake zijn van afval waarop hoofdstuk 10 Wm van toepassing is.

Schema 3: Grondketen

Samenhang en afbakening

De HUM Wbb bevat gedetailleerde informatie voor het uitoefenen van toezicht bij onderzoek, sanering en nazorg van verontreinigingen van de landbodern zoals ondergebracht in de Wbb. Hoewel kwaliteitsborging bij sanering is opgenomen in de Bbk maken de kwaliteitsaspecten voor de volledigheid en leesbaarheid onderdeel uit van deze HUM. Waterbodern maken geen deel uit van deze HUM. De sanering van waterbodern is vanaf 22 december 2009 ondergebracht in de Waterwet.

³ Zie onder andere ABRS 9 januari 2008 (LJN BC1508), 22 juli 2009 (LJN BJ3372) en 17 maart 2010 (LJN BL7790).

Ketenhandhaving

Ketenhandhaving is het samenwerken van handhavingspartijen gericht op afstemming van samenhangende activiteiten vanuit een gemeenschappelijk doel.

De laatste jaren wordt op initiatief van de VROM-Inspectie binnen diverse provincies gewerkt aan de aanpak van de zogenaamde "freeriders" (LOM project Ketentoezicht Bodemsanering en grondstromen). Ervaringen die hiermee zijn opgedaan zijn zoveel mogelijk verwerkt in deze HUM Wbb.

Eén van de oogmerken van de interventiestrategie⁴ is het intensiveren van de handhaving van bodemintermediairs die structureel overtredingen begaan. Onder andere voor dat doel is een "Toezichtloket Bodem" opgericht⁵. Met behulp van dit loket wordt handhavingsinformatie op landelijk niveau gebundeld, waardoor inzicht wordt verkregen in overtreders die regionaal of landelijk werken. Het loket vormt tevens een forum om informatie te analyseren en uit te wisselen.

Ketentoezicht

Uit onderzoeken door de interventieteams wordt geconcludeerd dat bij ketentoezicht het van belang is en het mogelijk is om de hele keten goed in beeld te brengen. Het maakt daarbij niet uit waar in de keten wordt gestart met het onderzoek.

Wet bodembescherming en de Wabo

De relatie tussen de Wet bodembescherming en de Wabo is aangegeven in artikel 6.2c van de Wabo. Hierin wordt bepaald dat een omgevingsvergunning voor bouwen in een situatie waarbij ter plaatse van het bouwwerk sprake is van een geval van ernstige verontreiniging niet in werking treedt voor een instemmingsbeschikking is afgegeven of een BUS-melding is ingediend.

Omdat de Wet bodembescherming en de Wabo op artikel 6.2c na, niet aan elkaar zijn gerelateerd en de Wbb-beschikkingen niet integreren in de Wabo-vergunning, wordt in deze HUM Wbb niet verder ingegaan op dat gedeelte van de Wabo.

Op grond van artikel 5.1 Wabo zijn de bepalingen uit hoofdstuk 5 Wabo (bestuursrechtelijke handhaving) ook van toepassing op de Wet bodembescherming, voor zover dat in die wet is bepaald. Voor zover relevant is hiermee in deze HUM Wbb rekening gehouden.

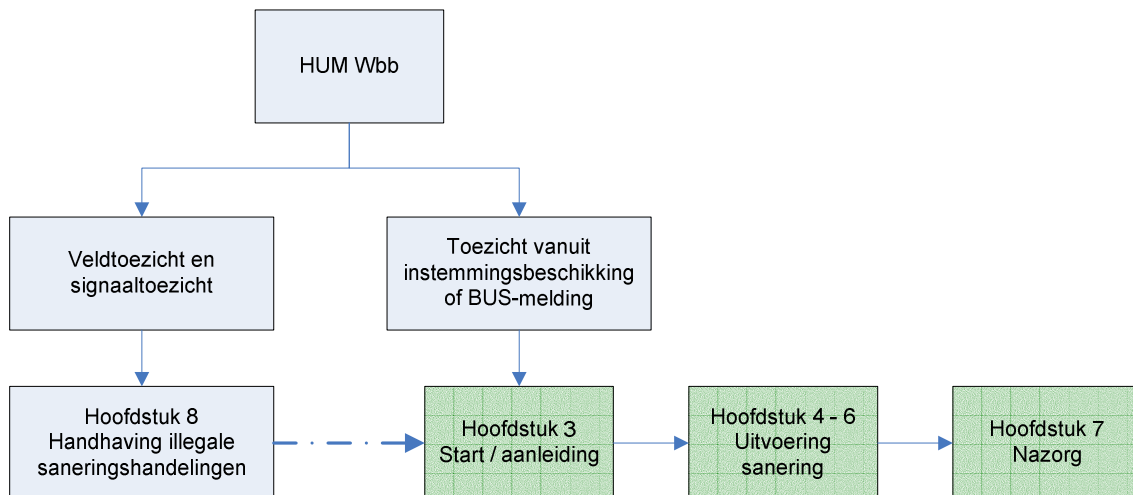
1.6 Indeling van de HUM Wbb/leeswijzer

De HUM Wbb is op dezelfde manier ingedeeld als de HUM Bbk. Na een domeinbeschrijving in hoofdstuk 1 wordt in hoofdstuk 2 een standaardaanpak van toezicht en handhaving van de Wet bodembescherming beschreven. In de hoofdstukken 3 tot en met 7 worden de verschillende onderdelen van de keten van bodemsanering behandeld.

⁴ LOM-Interventiestrategie ketenhandhaving landbodemsaneringen, grondverzet en daaraan gerelateerde grondstromen.

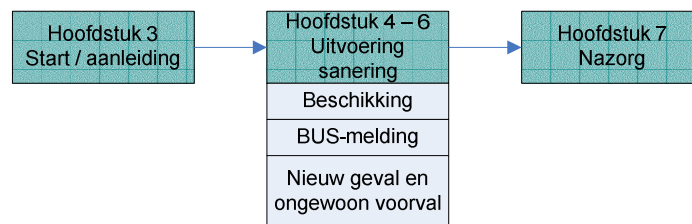
⁵ Signalen van ongeregelheden kunnen worden doorgegeven via de website www.vrom.nl/bodemsignaal

Schema 4: Opbouw HUM Wbb

In Figuur 1 is de keten van bodemsanering weergegeven zoals die in deze HUM Wbb wordt behandeld.

Figuur 1: Schematische weergave bodemsaneringsketen

De hoofdstukken 3 tot en met 8 zijn onderverdeeld in de volgende paragrafen:

- Situatieschrijving en werkwijze.
- Wet- en regelgeving.
- Aandachtspunten.
- Betrokken partijen.
- Kritieke momenten / wat kan er mis gaan/optreden.

In de hoofdstukken 3 tot en met 7 wordt uitgegaan van toezicht naar aanleiding van een ingediende BUS-melding of een instemmingsbeschikking. Voor een signaal van een illegale activiteit die naar aanleiding van gebiedstoezicht of vanuit signaaltoezicht bij het bevoegd gezag binnen komt wordt in hoofdstuk 8 ingegaan op illegale saneringshandelingen. Doelstelling is dat illegale saneringshandelingen door middel van handhaving zo snel mogelijk in het legale traject worden gebracht.

Ieder hoofdstuk is in principe zelfstandig leesbaar. Het aantal verwijzingen is hierdoor beperkt. Dit leidt wel tot dubbelingen in de tekst van de verschillende hoofdstukken, hetgeen opvalt als de HUM in zijn geheel wordt doorgenomen.

Tips en praktijkgevallen

Door de HUM heen zijn gekleurde tekstvakken opgenomen met aandachtspunten en tips (oranje) en praktijkgevallen (groen). Hiermee wordt beoogd de bruikbaarheid en leesbaarheid van de HUM te vergroten.

1.7 Gedoogbeleid

Bestuursorganen zijn op grond van de Wabo (hoofdstuk 7 van het Besluit omgevingsrecht en hoofdstuk 10 van de Ministeriële regeling omgevingsrecht) verplicht om een gedoogbeleid vast te stellen. Hoewel dit onderwerp thuis hoort in de Handreiking Adequate Bestuurlijke Handhaving Wbb wordt in deze HUM hier kort aandacht aan besteed.

Volgens jurisprudentie van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State heeft een bestuursorgaan een beginselplicht tot handhaven. Deze plicht hoeft niet te worden nageleefd indien er sprake is van bijzondere omstandigheden. Dit is het geval als er een concreet zicht op legalisatie bestaat of als handhavend optreden zodanig onevenwichtig is in verhouding tot de daarmee te dienen belangen dat van optreden in het concrete geval behoort te worden afgezien.⁶

Bij brieven van 28 mei 1990 en 10 oktober 1991 hebben de ministers van VROM en V&W het gedoogbeleid ten aanzien van de milieuhandhaving aan striktere voorwaarden verbonden. In 1996 verscheen er een nota van de Minister van Justitie waarin grenzen aan het gedogen in het algemeen zijn gesteld. De minister heeft de volgende voorwaarden aan het gedogen gesteld:

- handhaving zou leiden tot aperte onbillijkheden in overmachts- en overgangssituaties (uitzicht op legalisatie);
- het beleid is evident beter gediend met gedogen en dit zwaardere belang rechtvaardigt het gedogen;
- het gedogen moet in omvang en tijd beperkt zijn.

In het Europese recht bestaat er weinig ruimte voor gedogen. Gedogen kan slechts expliciet en na zorgvuldige belangenafweging plaatsvinden; er is een expliciet, dus schriftelijk gedoogbesluit voor nodig en voorts dient dat besluit, na een zorgvuldige en gemotiveerde belangenafweging te worden genomen. Een voorbehoud kan gelden wanneer derden bezwaar aantekenen. Er dient controle plaats te vinden op de gedoogde activiteiten. Voor passief/stilzwijgend gedogen bestaat er in Europese kaders in ieder geval geen plaats.

Een (gedoog-) besluit houdt de beslissing in om onder voorwaarden in bijzondere gevallen af te zien van effectuering van een handhavingsbesluit en wordt beschouwd als een besluit in de zin van de Awb, waartegen rechtsmiddelen kunnen worden aangewend. Een weigering om te gedogen is geen besluit in de zin van de Awb. Men zal dan eerst een overtreding moeten begaan om in het kader van het beroep tegen het handhavingsbesluit de zaak aan de rechter te kunnen voorleggen.

Ongegronde vrees

De angst om procedures te verliezen en als gevolg daarvan mogelijk op te draaien voor de schade blijkt ongegrond. J. Gundelach en F. Michiels hebben in 2003 een onderzoek uitgevoerd waarbij 450 zaken (bij 3 rechtbanken en bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State) op de gebieden RO, milieu en horeca zijn bekeken. Daaruit blijkt dat bijna 80% van de handhavingsbesluiten in stand wordt gelaten. Van de sanctiebesluiten die worden geschorst of vernietigd, gebeurt dat in de helft van de gevallen op formele gronden (ontvankelijkheidsgebreken, onzorgvuldige voorbereiding, motiveringsgebreken en schending van andere procedurele normen). De andere helft van de vernietigingen heeft een meer inhoudelijke achtergrond. Maar ook van die gevallen kan niet worden gezegd dat daarin steeds een verschil van mening bestaat tussen bestuursorgaan en rechter. Met andere woorden: een (handhavend) bestuursorgaan heeft niet zoveel te duchten van de rechter zolang er geen al te grote (procedure)fouten worden gemaakt. Het verslag van dit onderzoek draagt dan ook de veelzeggende titel 'Ongegronde vrees'.

⁶ Zie bijvoorbeeld ABRS 17 september 2008, nr. 200708636/1 (LJN BF0963) over de handhaving van de zorgplicht van art. 13 Wbb met betrekking tot de verwijdering van asbesthoudende grond.

2. STANDAARDAANPAK

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de werkwijze voor de handhaving van de Wbb bij saneringen van landbodems uitgewerkt. Voor het bepalen van de werkwijze zijn de toezichts- en sanctie-strategie van groot belang. Daarom wordt in dit hoofdstuk eerst de handhavingstrategie uiteengezet. Hierbij wordt nauw aangesloten bij de Besluitvormingsuitvoeringsmethode Wbb (BUM Wbb). In Schema 1 is aangegeven hoe het hele handhavingsproces is vormgegeven en hoe deze HUM Wbb daarin past.

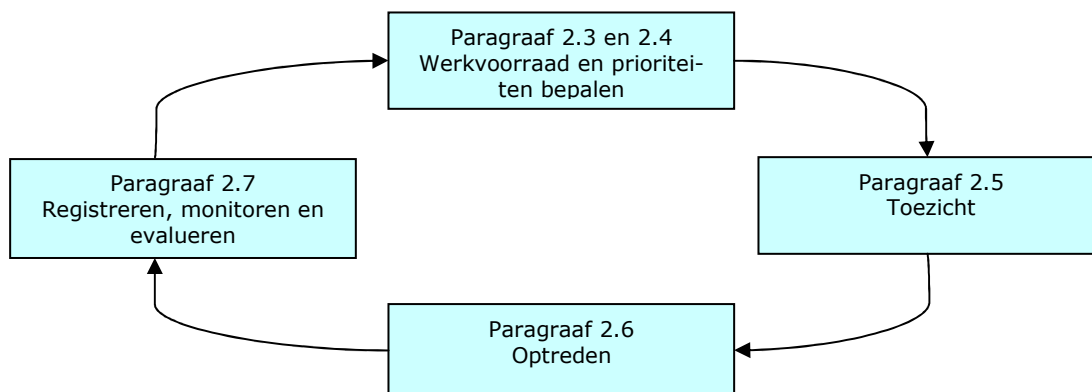
BUM Wbb

De BUM Wbb heeft betrekking op het verlenen van beschikkingen in het kader van de saneringsparagraaf Wbb, te weten de vaststelling van ernst en spoed, de instemming met het saneringsplan, de instemming met het evaluatieverslag en de instemming met het nazorgplan.

Paragraaf 2.2 beschrijft wat er aan handhaving vooraf gaat (de voorfase). De paragrafen 2.3 tot en met 2.7 gaan in op het handhavingsproces. Paragraaf 2.3 beschrijft hoe een werkplanning wordt opgesteld, paragraaf 2.4 geeft aan hoe prioriteiten worden bepaald ten behoeve van de planning.

Paragraaf 2.5 beschrijft vervolgens hoe de controles worden uitgevoerd. In de volgende hoofdstukken (3 tot en met 8) wordt een en ander verder uitgewerkt voor de verschillende onderdelen van de keten van bodemsanering. Paragraaf 2.6 gaat in op de wijze waarop kan worden opgetreden. Afgesloten wordt met paragraaf 2.7, waarin het registreren, monitoren en evalueren van de resultaten wordt besproken. Met deze paragraafindeling is aangesloten op de handhavingscyclus zoals weergegeven in figuur 2.

Figuur 2: handhavingscyclus

2.2 Wat aan handhaving vooraf gaat. De voorfase.

Uitgangspunt voor de HUM Wbb is dat het besluitvormingstraject (toetsing van verontreinigingssituatie, saneringsplan en BUS-melding en het afgeven van de instemmingsbeschikking) al is uitgevoerd en dat dit adequaat is gebeurd. Toch kan de handhaver op verschillende momenten van de voorbereiding van een bodemsanering meedenken met de initiatiefnemer en de toetsers / vergunningverlener.

Het betrekken van toezichthouders in een vroeg stadium binnen de besluitvorming heeft voor zowel het handavings- als het besluitvormingstraject voordelen:

- de toezichthouder kan, door controle in het veld, vroegtijdig controleren of de in het besluitvormingstraject aangeleverde informatie klopt. In onder andere paragraaf 3.3 wordt hier meer inzicht in gegeven;
- de toezichthouder kan, ter voorkoming dat voorschriften slecht handhaafbaar zijn, tijdig een zgn. HUF-toets uitvoeren. Dit is een toets op handhaafbaarheid, uitvoerbaarheid en fraudegevoeligheid van de beschikking;
- de handhaving kan tijdig worden georganiseerd.

Melden startdatum

Het is belangrijk om het melden van de start van de feitelijke uitvoering van de sanering als voorschrift in de instemmingsbeschikking op te nemen. Dit kan bijvoorbeeld door te verplichten uiterlijk 5 werkdagen voor aanvang de start van de sanering te melden, zoals dat ook het geval is bij BUS saneringen. Reden hiervoor is dat voor saneringen volgens een saneringsplan het meestal niet mogelijk is om in het saneringsplan een precies aanvangstijdstip op te nemen.

Betrokkenheid versus onafhankelijkheid

In de dagelijkse praktijk wordt van een toetsers / vergunningverlener verwacht dat klantvriendelijkheid en betrokkenheid bij een aanvraag om instemming of melding wordt getoond. Men moet echter ook altijd onafhankelijk staan ten opzichte van de aanvrager/melder. Als een handhaver in de voorfase bij een toekomstige sanering wordt betrokken moet ook hij zijn onafhankelijkheid bewaren.

Voorkomen moet worden dat het bevoegd gezag in de situatie komt dat het optreedt tegen activiteiten waaraan hij eerder actief of passief medewerking verleende.

De mogelijke betrokkenheid vanuit handhaving is in de onderstaande tabel weergegeven. De mate en omvang van betrokkenheid is vanzelfsprekend sterk afhankelijk van de lokale omstandigheden (omvang project, aantal betrokken instanties, tijdstip van betrokkenheid, enz.). Tevens dient rekening te worden gehouden met de vereiste functiescheiding tussen vergunningverlener/plantoetsers en toezichthouder/handhaver. Zie hiervoor de artikelen 3.4.5 van Normblad SIKB 8001 voor provincies en art. 3.4.6 van Normblad SIKB 8002 voor gemeenten.

Tabel 1: Betrokkenheid handhaving in de voorfase

Moment in de voorfase	Input handhaver	Wat borgen
Afstemming met plan-toetsers bij instemmingsbeschikkingen	Tijdig aandacht voor handhaafbare situatie. Doel is het bereiken van de saneringdoelstelling.	<ul style="list-style-type: none"> • Betrokkenheid juiste instanties • Uitvoeren juiste verkennende onderzoeken • Inzet erkende intermediairs • Werken overeenkomstig juiste protocollen • Stellen van duidelijke (handhaafbare) kaders.
Voorbereiding handhaving	Handhavingskennis	<ul style="list-style-type: none"> • Betrokkenheid juiste instanties • Vastleggen gezamenlijk ambitieniveau • Opzet samenwerkingsproject • Vastleggen afspraken over: <ul style="list-style-type: none"> - Samenwerking / handhavingsteam - Opzet overlegstructuur (bestuurlijk en ambtelijk) - Prioriteiten - Handhavingstrategie met sanctiestrategie - Opstellen toezichtplan (afhankelijk van omvang van de sanering; denk ook aan toezichtplannen per branche of soort sanering).

Voorbereiding

Toezicht of handhaving worden op twee verschillende wijzen voorbereid:

- 1 Controle van een specifieke situatie (vaak n.a.v. een ingediende BUS-melding, een goedgekeurd saneringsplan, een handhavingsverzoek of een binnengekomen signaal);
- 2 Signaaltoezicht en gebiedstoezicht.

Deze HUM Wbb is zo opgesteld dat die in beide situaties gebruikt kan worden.

Ad 1 Controle van een specifieke situatie

Meestal betreft het een geval dat is opgenomen in de eigen werkplanning (handhavingsprogramma en werklijsten). Bij de voorbereiding kan vooraf informatie worden ingewonnen over:

- de grondeigenaar;
- de opdrachtgever / initiatiefnemer;
- de uitvoerder(s);
- de milieukundig begeleider;
- aard, omvang en planning van de werkzaamheden.

Deze gegevens zijn vaak bij de provincie, gemeente of de waterkwaliteitsbeheerder bekend.

Ad 2 Signaaltoezicht en gebiedstoezicht

Signaaltoezicht en gebiedstoezicht worden verder beschreven in paragraaf 8.1. van deze HUM Wbb. Daarnaast wordt signaaltoezicht besproken in bijlage 4 Controlemethoden.

2.3 Werkvoorraad

De werkvoorraad van toezicht/handhaving is opgenomen in het jaarlijks door het bevoegd gezag opgestelde handhavingsprogramma. In het handhavingsprogramma wordt in grote lijnen aangegeven welke werkzaamheden door de toezichthouders en handhavers worden uitgevoerd. Dit is echter nog geen concrete werkplanning. In deze paragraaf worden de stappen beschreven om, vanuit het handhavingsprogramma, tot een goede werkplanning te komen met overzichts- en werklijsten.

Uitgangspunt voor deze paragraaf is dat het bevoegd gezag een handhavingsprogramma heeft opgesteld. Het opstellen van het handhavingsprogramma maakt onderdeel uit van de strategische beleidscyclus zoals dat in schema 1 van deze HUM Wbb is aangegeven en de wijze waarop dit tot stand kan komen is uitgewerkt in de Handreiking adequate bestuurlijke handhaving Wbb. In paragraaf 2.4 en bijlage 3 van deze HUM Wbb wordt beschreven hoe prioriteiten worden gesteld en de informatiegestuurde handhaving functioneert.

Minimaal benodigde capaciteit

Uit onderzoek onder diverse gemeenten in Overijssel is gebleken dat 0,5 fte voor het bodemtoezicht de ondergrens is om voldoende kennis en expertise op te bouwen, mits deze capaciteit is gebundeld in 1 persoon. Capaciteit is één van de kwaliteitscriteria die gehanteerd wordt ter bepaling of een bevoegd gezag op adequate wijze uitvoering kan geven aan zijn handhavingstaken.

Uit een inventarisatieronde onder handhavers Wbb blijkt dat voor het uitvoeren van de Wbb-taken door een provinciaal bevoegd gezag een minimale capaciteit vereist is van 3 tot 7 fte, afhankelijk van de grootte van de provincie en de mate van intensiteit van het gebruik van de bodem. Gemeenten variëren van 1 tot 4 fte's, inclusief de Bbk taken.

Meeste tekortkomingen bij illegale saneringen

Uit onderzoeken blijkt dat de meeste tekortkomingen optreden bij illegale saneringen. Het is dan ook van belang om toezicht en handhaving niet uitsluitend te richten op de bekende saneringen maar vooral ook op saneringen die niet worden gemeld. Dit vraagt dus vooral signaaltoezicht. Plan daarvoor dan ook bewust tijd!

Controle in het veld

Afwijkingen en tekortkomingen kun je eigenlijk alleen goed controleren als je naar buiten gaat. Ga op de saneringslocatie kijken en controleer. Alleen op die manier voorkom je dat je voor de gek wordt gehouden.

Werkplanning

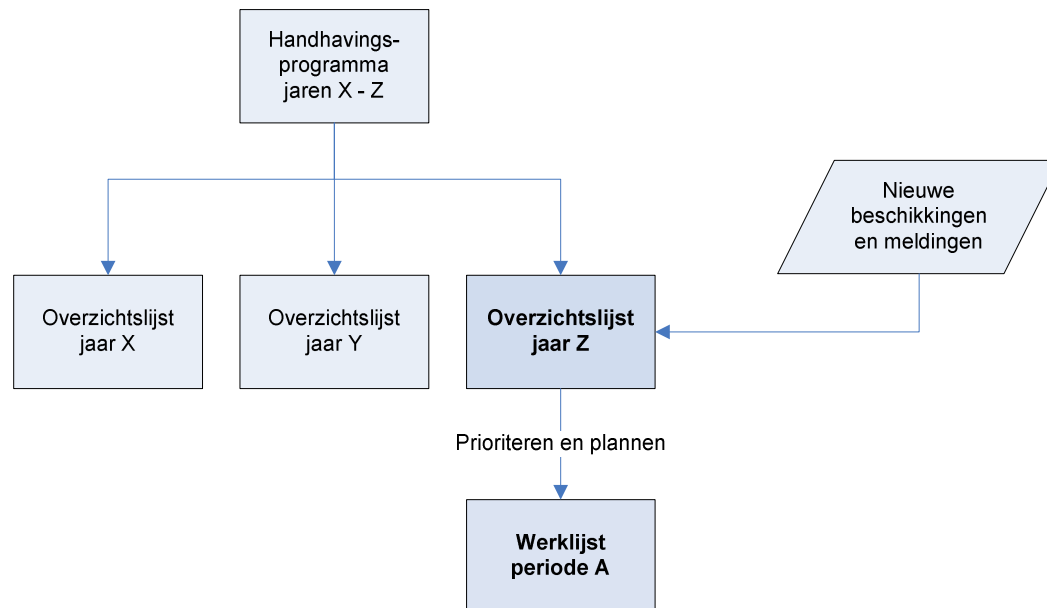
De werkplanning van de toezichthouder/handhaver hangt voor een belangrijk deel af van de planning en activiteiten van derden. Vandaar dat de werkplanning van de toezichthouder/handhaver bestaat uit een overzicht van locaties waar op korte termijn actie dient te worden uitgevoerd (korte termijnplanning) en een overzicht van alle locaties waarvoor een toezichtstaak moet worden uitgevoerd.

In tabel 2 is een overzicht opgenomen van het soort locaties waarvoor een toezichtstaak in de Wbb is opgenomen en een overzicht van de gegevens die opgenomen kunnen worden in de werkplanning. De meeste van deze gegevens zijn over het algemeen vastgelegd in een bodeminformatiesysteem (bijvoorbeeld Globis). Voordeel van dit soort systemen is dat hieruit lijsten van locaties met bijvoorbeeld een toezichtstaak kunnen worden geëxporteerd.

Voor een specifieke handhavingsperiode worden twee lijsten opgesteld:

- een overzichtslijst met daarop alle locaties met een toezichtstaak vanaf een bepaalde datum (vaak 1 januari van een specifiek jaar);
- een werklijst met daarop locaties waar op korte termijn een toezichtstaak ligt.

Figuur 3: plaats van de lijsten met locaties met toezichtstaak binnen het handhavingsprogramma

Het bevoegd gezag is helemaal vrij om zelf de vorm en inhoud van overzichtslijsten en werklijsten te bepalen. De lijsten moet namelijk nauw aansluiten bij de behoeften van de betreffende organisatie. De betrokken toezichthouders zijn zelf verantwoordelijk voor het actueel houden van de lijsten.

Ad 1 Overzichtslijst:

In de overzichtslijst is de totale werkvoorraad met alle locaties waar een toekomstige toezichtstaak ligt, opgenomen. In veel gevallen is het opstellen van deze lijst niet de taak van de toezichthouder. Lijsten zijn vaak, op basis van interne werkinstructies, al beschikbaar bij plantoetsers/vergunningverlening. Aanvullend worden in deze lijst noodzakelijke gegevens van relevante meldingen, beschikkingen e.d. geregistreerd.

Voor de toezichthouder/handhaver Wbb is het belangrijk dat in de lijst alle soorten locaties uit tabel 2 (zie hierna) zijn opgenomen. Indien een locatie ontbreekt, dient deze uiteraard in de lijst te worden opgenomen. Naast de locaties wordt de lijst aangevuld met gegevens die specifiek voor de werkplanning belangrijk zijn. Dit betreft in ieder geval de volgende gegevens:

- Locatie "NAW"-gegevens: hierbij hoort in ieder geval een geografische plaatsaanduiding en gegevens van een contactpersoon (de eigenaar / beschikkinghouder, veroorzaker, melder);
- Categorie aanduiding van de locatie, bijvoorbeeld ingedeeld aan de hand van de indeling uit tabel 2;
- Omschrijving van de kritische werkzaamheden (te controleren aspecten; zie paragraaf 2.5 Toezicht). Bijvoorbeeld het aanvangstijdstip van de sanering, de uitvoering van saneringswerkzaamheden, de ontvangst van een evaluatieverslag, de afhandeling van een klacht / melding door derden, enz.;
- De risicoscore zoals die in bijlage 3 wordt beschreven. Hiermee wordt het mogelijk om prioriteiten te stellen;
- Uiterste datum van de actie in verband met termijnbewaking (deadline);
- De behandelend toezichthouder.

In onderstaand overzicht is aangegeven welke locaties en gegevens in de overzichtslijst dienen te worden opgenomen.

Tabel 2: Locaties en gegevens in de overzichtslijst.

Locaties	Gegevens in de werkplanning
<p>1 Signaaltoezicht, bedrijfsterrainen, onderzoeksbevelen.</p> <p>a. Locaties waar mogelijk gesaneerd wordt zonder de vereiste meldingen of beschikkingen (Art. 27, 28, 29)</p> <p>b. Bodemonderzoek bedrijfsterrainen</p> <p>c. Locaties waar een bevelsbeschikking is genomen (art. 43)</p>	<p>a. Locaties die bekend worden n.a.v. signalen. De locaties die o.a. bekend worden d.m.v. ketenbeheer, gebiedscontrole, signaaltoezicht door derden, via afgesproken meldingen over grondverzet en Wm-toezichthouders, moeten vergeleken worden met de lijsten met gemelde saneringen, zorgplichtsituaties en BUS-locaties en de beschikkingen artikel 39. Ook kan er sprake zijn van een instemmingsbeschikking die is geweigerd of een BUS-melding die is afgekeurd of vervallen.</p> <p>b. Bedrijven die niet vrijwillig een bodemonderzoek hebben uitgevoerd en daartoe een aanschrijving hebben gekregen. Lijst met bedrijven op (voormalige) bedrijfsterrainen, verkennende bodemonderzoeken en bedrijven met een aanschrijving (de "weigeraars").</p> <p>c. Handhavingzaken Wbb Locaties met handavingsbeschikkingen (last onder dwangsom, bestuursdwang, intrekken beschikking en Wbb-bevelen).</p>
<p>2 Ontgravingen en bemalingen</p> <p>a. Ontgraving van > 50 m³ licht verontreinigde grond</p> <p>b. Onttrekken van > 1000 m³ licht verontreinigd grondwater.</p>	<p>a. Meldingen art. 28 Alle vastgelegde meldingen, aangevuld met locaties die o.a. bekend worden d.m.v. ketenbeheer, gebiedscontrole, signaaltoezicht door derden en Wm-toezichthouders.</p> <p>b. Ontgravingen en bemalingen Idem</p>
<p>3 Zorgplicht saneringen</p>	<p>a. Meldingen nieuwe gevallen (art. 27) Alle bekende nieuwe gevallen en meldingen die nog niet zijn verwijderd.</p> <p>b. Nieuwe gevallen t.g.v. ongewone voorvallen (art. 30) Alle bekende nieuwe gevallen en meldingen met de indicator ongewoon voorval.</p>
<p>4 Saneringen gevallen van ernstige verontreiniging</p> <p>a. Locaties met tijdelijke beveiligingsmaatregelen</p> <p>b. Saneringen met saneringsplan</p> <p>c. BUS-saneringen</p>	<p>a. Tijdelijke beveiligingsmaatregelen</p> <ul style="list-style-type: none"> — lijst met gemelde saneringen (beschikkingen artikel 29 en 39 en BUS-meldingen), waarbij de sanering nog niet is aangevangen; — lijst met te laat gestarte saneringen: beschikkingen ernst / spoed met termijn en beschikkingsdatum, of melding BUS; in relatie tot startmelding; — gefaseerde of deelsaneringen (voor zover hier termijnen aan verbonden zijn); — lijst met deadlines voor het aanleveren van resultaten, onderzoeken of rapporten. <p>b. Beschikkingen art. 29 en 39 met deadlines en termijnbewaking</p> <ul style="list-style-type: none"> — alle locaties met tijdelijke beveiligingsmaatregelen, op basis van datum maatregel — alle lopende saneringen met een SP, op basis

	<p>van de start(melding).</p> <ul style="list-style-type: none"> – alle lopende BUS-saneringen, op basis van de start(melding) <p>c. BUS-meldingen met deadlines en termijnbewaking (o.a. aanvangdatum sanering)</p> <ul style="list-style-type: none"> – te laat ingediende verslagen: in te dienen saneringsverslagen en einddatum van de sanering; – te laat ingediende nazorgplannen: in te dienen nazorgplannen en einddatum van de sanering dan wel datum indienen evaluatieverslag.
5 Nazorglocaties	<p>a. Beschikkingen art. 39d, m.b.t. nieuwe maatregelen. Alle locaties met (doorlopende) maatregelen i.h.k.v. nazorg.</p> <p>b. Beschikkingen art. 39d, m.b.t. gebruiksbepalingen. Alle locaties met (doorlopende) gebruiksbepalingen i.h.k.v. nazorg.</p>

Ad 2 Werklijst

Op de werkljst staan alleen die locaties die in de komende periode aandacht behoeven en die ook daadwerkelijk gecontroleerd kunnen worden. Deze werkljst komt via de volgende stappen tot stand:

- Selecteer ten behoeve van de werkljst locaties uit de overzichtlijst op grond van startdata van de werkzaamheden, data waarop kritische werkzaamheden zijn gepland en het verlopen van termijnen.
- Voeg eventueel locaties toe waarvan signalen zijn ontvangen dat er sprake kan zijn van illegale saneringswerkzaamheden.
- Vertaal de gegevens in concrete werkzaamheden/acties. Het is nodig om de gehele situatie bij al deze locaties te beschouwen, zodat duidelijk is wat er te doen staat. Hiertoe kan een korte omschrijving dienen.
- Maak een overzicht van de noodzakelijke tijd om alle gewenste werkzaamheden uit te voeren.
  - Als uit deze tijdplanning blijkt dat te weinig tijd beschikbaar is om alle gewenste werkzaamheden uit te voeren moeten er met behulp van de risicoscore die aan ieder project is toebedeeld prioriteiten worden gesteld. In bijlage 3 is uitgewerkt hoe prioriteiten gesteld kunnen worden. Bepaal aan de hand daarvan welke activiteiten daadwerkelijk worden uitgevoerd.
  - Het tussentijds aanpassen van de werkljst kan ook op basis van de risicoscore snel worden uitgevoerd.

Informatie van handhavingspartners

Ga, als je met een onderzoek naar een bepaald bedrijf (bijvoorbeeld een saneerder) start, te rade bij handhavingspartners en collega's. Vraag wat zij aan relevante informatie hebben over het bedrijf. Vaak levert dit meer op dan je verwacht!

Locaties selecteren op grond van data

Afhankelijk van het aantal locaties verdient het aanbeveling om de lijsten in meer of mindere mate te automatiseren.

- Wanneer geringe hoeveelheden aan de orde zijn, kan volstaan worden met een overzicht, dat wordt bijgehouden in een tekstverwerker of spreadsheet.
- Bij grotere aantallen, met meerdere soorten locaties en fasen is nadere structurering en automatisering van groter belang. In het bodeminformatiesysteem zal dan met behulp van query's gezocht moeten worden naar de relevante locaties.

Hier worden enkele voorbeelden op basis van Globis-registraties uitgewerkt voor de gedeelten van de werkljst Ad 4b (lijst met beschikkingen 29 en 39) van tabel 2.

Voorbeeld voor het automatisch genereren van lijsten.

Bij deze voorbeelden is gebruik gemaakt van functies en omschrijvingen zoals die gebruikt worden bij het programma Globis. De mogelijkheden, omschrijvingen en de inrichting van het systeem zijn bij de diverse bevoegde overheden meestal verschillend. Ook kunnen data en acties verschillend geregistreerd zijn. Ga samen met de gegevensbeheerder na wat de precieze zoekvragen moeten zijn.

Tabel 3: Voorbeelden van te automatiseren lijsten

Lopende saneringen	
Overzicht	Bij deze locaties is in Globis een H1* taak (uitvoering (deel) sanering) vermeld die nog loopt
Registratie in Globis	Er wordt bij binnenkomst van de startmelding een H10 taak 'uitvoering (deel) sanering' aan gemaakt. Daarbij wordt de geplande startdatum van de melding voorlopig geregistreerd als begindatum. Bij binnenkomst van de eindmelding wordt de einddatum ingevuld.
Query	(Begindatum < - SYSDATE OR einddatum < - SYSDATE) AND Taak Code LIKE 'H1%', Begindatum is NOT NULL, (Einddatum IS NULL OR Einddatum > - SYSDATE)
Te laat gestarte saneringen	
Overzicht	Bij deze locaties is in Globis ernst/spoed bij de locatie vermeld, terwijl geen H1* taak (uitvoering (deel) sanering) is opgenomen, die al is aangevangen.
Registratie in Globis	Wanneer een beschikking instemming saneringsplan wordt gemaakt wordt geregistreerd: <ul style="list-style-type: none"> • B20 (beschikking ernst/spoed) of • B30 (beschikking instemming saneringsplan) of • B40 (gecombineerde beschikking ernst/spoed en instemming saneringsplan). De gewenste taakcode wordt aangemaakt en de aard en de datum van het besluit vastgelegd.
Query	(NIET in 'Uitvoering (deels) gestart', Taak Code IN ('B2%', 'B4%') (stat Ver - '2' AND Soort Urg - 'Ja' AND Dat Tech A < ADD_MONTHS(SYSDATE,-48) OR Stat Ver - '3' AND Dat Tech A < ADD_MONTHS(SYSDATE, -48) OR Stat Ver - '4' AND Dat Tech A < ADD_MONTHS(SYSDATE, -120) OR Stat Ver - '5' AND SYSDATE > - TO_DATE('01','dd')
Niet ingediende evaluatieverslagen	
Overzicht	Bij deze locaties is in Globis een taak vermeld: te beoordelen evaluatieverslag (saneringsverslag), waarbij een uiterste datum is ingevuld voor indiening van het EV.
Registratie in Globis	Bij het opstellen van de beschikking werd een taak aangemaakt, B50 of A10: 'Beoord. en besl. Evaluatie rap', waarbij de geplande startdatum wordt vastgelegd in het veld 'Plan startdatum'(3 maanden na einde sanering, uitgaande van het gegeven dat 3 maanden in de regel kan worden gezien als termijn voor ten spoedigste). Bij binnengekomen verslagen wordt de datum 'saneringsverslag binnen' vastgelegd.
Query	(Taak Code LIKE 'A1%' OR taak Code LIKE 'B5%'), Begindatum IS NULL, Planbegdat < - SYSDATE
Actieve zorglocaties	
Overzicht	Bij deze locaties is in Globis een taak vermeld met een monitoringsverplichting, waaraan nog niet is voldaan, terwijl de sanering technisch niet is afgerond.
Registratie in Globis	Bij het beoordelen van het evaluatieverslag moet, als er sprake is van monitoring, hiervoor een nieuwe taak worden aangemaakt, bijvoorbeeld: R40 'Uitv. Monitoring-zorg (na san. 'Of T40 'Toetsen zorgrap-

	port').
Query	(taak Code LIKE 'R%' OR LIKE 'T4%'), Begindatum IS NULL AND Techafger - 'N' AND Planbegdat < SYSDATE
Passieve zorglocaties	
Overzicht	Locatie met gebruiksbepalingen en daarmee een registratieverplichting.
Registratie in Globis	Bij het beoordelen van het nazorgplan wordt bij gebruiksbepalingen een registratieverplichting vastgelegd.
Query	(StatMaatr - 'R')
Uitvoering (deels) gestart	
Overzicht	Deze lijst is een ondersteuningslijst voor 'Te laat gestarte saneringen'. Hierbij is H1* taak (uitvoering (deel) sanering) vermeld, waarbij de uitvoering al is aangevangen of zelfs afgerond.
Registratie in Globis	Bij het binnenkomen van de startmelding sanering wordt een H10 taak (uitvoering (deel) sanering) aangemaakt. Daarbij wordt de geplande startdatum van de melding voorlopig geregistreerd als 'werkelijke' startdatum.
Query	(Begindatum < - SYSDATE) AND Taak Code LIKE 'H1%'

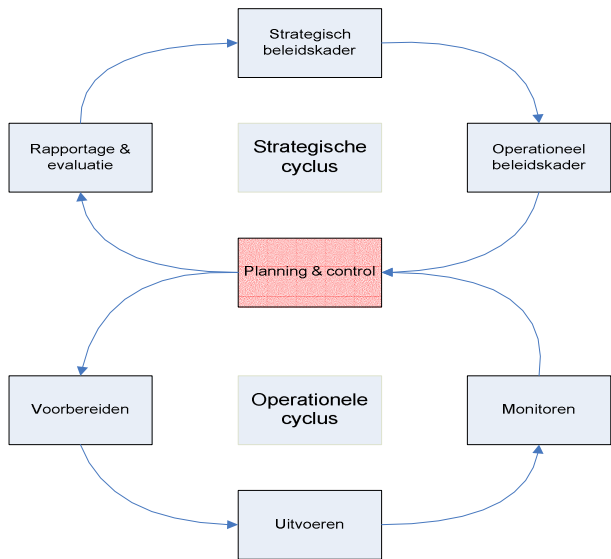
2.4 Sturing door prioriteiten op basis van informatie

2.4.1 INFORMATIEGESTUURDE HANDHAVING

Om handhaving efficiënt en effectief te laten zijn moet deze goed worden gestuurd. Een belangrijk hulpmiddel daarbij is informatiegestuurde handhaving. Informatiegestuurde handhaving betekent dat op basis van alle beschikbare gegevens wordt bepaald aan welke handavings- en toezichtstaken prioriteit wordt gegeven. Aan de basis van het prioriteren ligt informatie waarop keuzes kunnen worden gebaseerd.

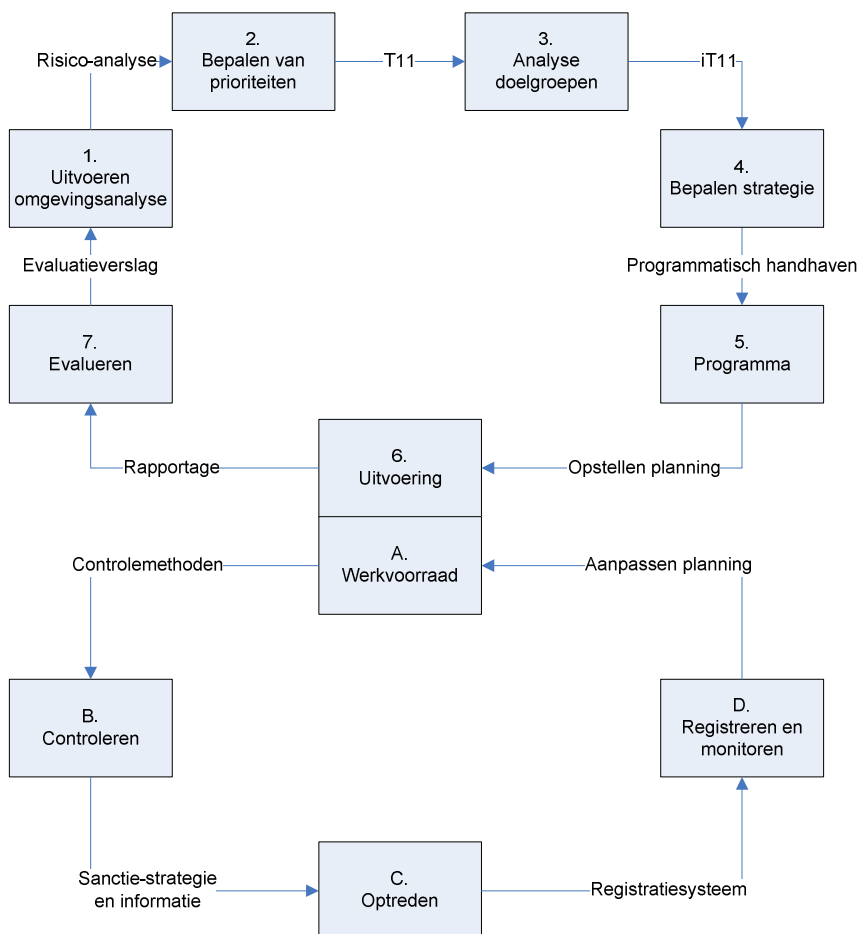
Bij het proces van informatiegestuurde bodemhandhaving (zie ook bijlage 3) wordt uitgegaan van het Big-8 model (zie Schema 5) zoals dat onder andere is gehanteerd in het Eindrapport ontwikkeling kwaliteitscriteria ten behoeve van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo).

Schema 5: Big-8

Iedere handhavingsorganisatie moet voldoen aan de kwaliteitscriteria van de Wabo. Concreet betekent dit dat de 7 stappen zoals die zijn weergegeven in Schema 5 doorlopen worden. In Schema 6 is dit verder verfijnd naar 11 stappen ten behoeve van de informatiegestuurde bodemhandhaving. Voor de inhoud van deze stappen wordt verwezen naar bijlage 3.

Schema 6: Informatiegestuurde handhaving

2.4.2 PRIORITEITEN BEPALEN, PRIORITERINGSMETHODEN

De meeste instanties hebben te weinig capaciteit om alle werkzaamheden volledig uit te voeren zoals men dat zou willen. Daarom moeten keuzes worden gemaakt en bepaald welke activiteiten prioriteit krijgen bij het toezicht en de handhaving. Voor het bepalen van prioriteiten zijn goede methodes ontwikkeld.

Bijlage 3 van deze HUM gaat nader in op het bepalen van prioriteiten ten behoeve van het handhavingprogramma en op het bepalen van prioriteiten ten behoeve van de werkljsten. Hierbij worden twee manieren van handhaven onderscheiden:

- 1 programmatische handhaving. Hierbij wordt geprioriteerd op basis van een bijbehorende risicoanalyse;
- 2 informatiegestuurde handhaving, waarbij wordt geprioriteerd op basis van aangeleverde informatie. Bij deze manier van prioriteren wordt ingegaan op het gebruik van het programma Mil-Risk, zoals dat is ontwikkeld door de provincie Noord-Holland.

2.5 Toezicht

Bij het toezicht zijn twee vragen van groot belang:

- Waar controleer ik op?
- Wanneer controleer ik daarop?

Het toezicht richt zich op kritische werkzaamheden, echter niet alle kritische werkzaamheden hoeven door de toezichthouder te worden gecontroleerd.

Kritische werkzaamheden

Het is van belang dat toezicht zich vooral richt op de momenten en de aspecten die kritisch zijn voor het behalen van het gewenste eindresultaat. Wat 'kritisch' is voor de milieukundig begeleider is ook kritisch voor de publiekrechtelijk toezichthouder. De milieukundig begeleider moet deze kritische werkzaamheden begeleiden en moet deze dan ook allemaal in beeld hebben. De toezichthouder kan gebruik maken van deze kennis. In het interpretatiedocument bij BRL SIKB 6000 (versie 3 van 16 april 2009⁷) is aangegeven wat onder kritische en wat onder niet kritische werkzaamheden moet worden verstaan:

Kritische werkzaamheden:

alle werkzaamheden in de bodem die het saneringsresultaat (kunnen) beïnvloeden en alle werkzaamheden die van invloed (kunnen) zijn op de verwerking van te verwijderen grond/bagger en verontreinigingen. Voorbeelden van werkzaamheden die in ieder geval als kritisch kunnen worden beschouwd, zijn:

- het vaststellen van de uit de bodem te verwijderen verontreinigingen in het veld (land- en waterbodem);
- het aanbrengen van het saneringssysteem door de aannemer voor de sanering van grond en grondwater;
- het scheiden van grond/baggerstromen, het in depot brengen en/of afvoeren van gescheiden deelstromen grond of bagger.

Niet kritische werkzaamheden:

alle werkzaamheden in de bodem die het saneringsresultaat niet (kunnen) beïnvloeden en alle werkzaamheden die niet van invloed (kunnen) zijn op de verwerking van te verwijderen grond/bagger en verontreinigingen. Voorbeelden van niet-kritische werkzaamheden, waarbij niet de continue aanwezigheid van de geregistreerde milieukundig begeleider is vereist, zijn:

---

⁷ Interpretatiedocument, vastgesteld door het CCvD Bodembeheer d.d. 3 september 2009 (datum in werking treding d.d. 1 oktober 2009).

- het inrichten van het werkterrein;
- het aanbrengen van een leeflaag of verhardingslaag als isolerende maatregel;
- het aanvullen van de saneringsput nadat eindkeuring heeft plaats gevonden; het ontgraven van een grond- of baggerdepot waarbij de kwaliteit en einddiepte op basis van inmeten van tevoren bekend is;
- het ontgraven van grond uit een homogeen verontreinigde bodem waarbij de ontgravingcontour is bepaald door de in de bodem te realiseren functie zoals bijvoorbeeld een aan te leggen kelder of parkeergarage.

Benadrukt wordt dat bovengenoemde kritische of niet-kritische werkzaamheden voorbeelden zijn die in de BRL zijn genoemd, waarbij in het kader van het toezicht kan worden aangehaakt. Het bevoegd gezag kan in het kader van het door haar uit te oefenen toezicht op een bepaalde sanering andere werkzaamheden van belang achten om daar alert op te zijn.

Voorafgaand aan de sanering is op projectniveau vastgelegd wat voor het specifieke werk de kritische werkzaamheden zijn. Deze werkzaamheden kunnen in verschillende documenten (bijvoorbeeld: het kwaliteitsplan, het contractdocument met betrekking tot de milieukundige begeleiding en het logboek van de milieukundig begeleider) zijn vastgelegd.

Krachtige handhaving kan een preventieve werking hebben

Van een krachtige handhaving kan een grote preventieve werking uit gaan. Zo blijkt in de praktijk dat regelmatig niet wordt voldaan aan de meldingsplicht. Is niet tijdig gemeld dat bij een sanering door ontgraving de bodem van de put is bereikt, waardoor controle door monsterneming onmogelijk is, laat de put dan weer openmaken. Een dergelijk kordaat optreden heeft vaak een dusdanige uitstraling dat andere saneerders hun meldplicht niet gauw zullen 'vergeten'.

Samenwerking

Bij het uitvoeren van controles is het – uit een oogpunt van een goede informatiepositie, het voorkomen van dubbele controles en het sluiten van de keten - belangrijk om samen te werken met collega's van andere afdelingen of van andere toezichthoudende instanties. Dit kunnen zowel (collega's van) bestuursrechtelijke als van strafrechtelijke instanties zijn. Zorg dat bekend is wie op een locatie nog meer toezicht uitoefent of controles uitvoert. Denk daarbij met name aan instanties als de gemeente, waterkwaliteitsbeheerder en de politie.

Calculerend of crimineel gedrag

Bij een vermoeden van calculerend of crimineel gedrag door één of meer partijen die betrokken zijn bij de sanering, is het raadzaam om – al dan niet met inschakeling van een buitengewoon opsporingsambtenaar van de eigen organisatie – de politie (regionaal milieuteam) te informeren.

2.6 Optreden

In deze HUM Wbb wordt een sanctiestrategie gehanteerd die aansluit bij de huidige ontwikkelingen. Uitgangspunten voor de sanctiestrategie zijn:

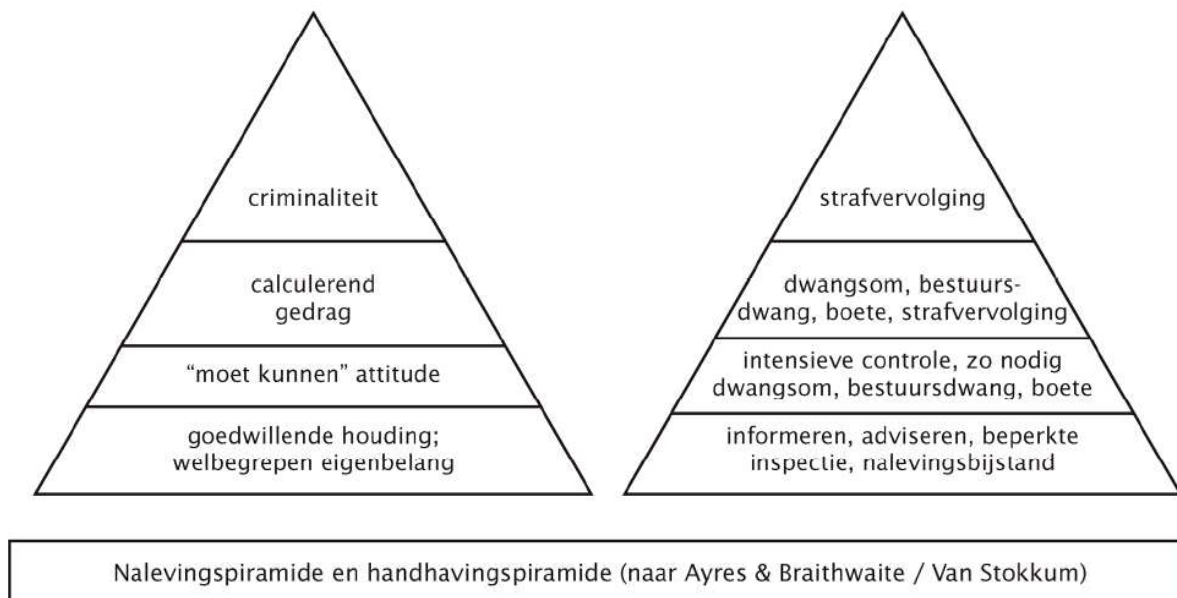
- 1 de handavingspiramide zoals genoemd in de rapportage van de commissie Mans⁸
- 2 de sanctiestrategieën die zijn ontwikkeld door de VROM-Inspectie en door de provincie Zuid-Holland en de DCMR Milieudienst Rijnmond.

De sanctiestrategie is uitgewerkt in bijlage 6 van deze HUM Wbb.

⁸ Rapportage "De tijd is rijp" van de Commissie Herziening Handhavingstelsel VROM-regelgeving (juli 2008)

De commissie Mans beveelt aan om op te treden op een wijze die past bij het gedrag van de overtreder ("aangepast optreden"). In de rapportage van de commissie Mans wordt uitgegaan van de volgende naleving- en handhavingspiramide:

Figuur 4: handhavingspiramide rapportage Commissie Mans.

Deze piramide onderkent vier verschillende soorten houding, met ieder een eigen soort handhaving. De uitdaging, bij het toepassen van deze piramide, is om te bepalen welk houding een overtreder heeft. Alleen het gedrag is immers zichtbaar. Een kleine overtreding kan bijvoorbeeld best de top van een grote ijsberg van crimineel gedrag zijn. Een goed handhavingssysteem sluit bij de handhavingspiramide aan en reageert al naar gelang het motief voor niet naleving op een wijze die daarbij past ("aangepast optreden").

Tabel 4 beschrijft de relatie tussen het gedrag van de overtreder en de sanctie/het optreden van de toezichthouder/handhaver. Bij het opleggen van sancties wordt onderscheid gemaakt tussen bestuursrecht en strafrecht.

Tabel 4: relatie gedrag en sanctie

Gedrag	Optreden
Criminaliteit	Primair strafrecht
Calculerend gedrag	Flankerend beleid van strafrecht en bestuursrecht, nadruk op strafrecht
"Moet kunnen" attitude	Flankerend beleid van strafrecht en bestuursrecht, nadruk op bestuursrecht
Goedwillende houding	Primair bestuursrecht

Optreden moet afhankelijk zijn van de ernst van het feit en de houding van de overtreder. In deze HUM Wbb worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Voor de bepaling van de reactie op een overtreding wordt de sanctiematrix gehanteerd zoals die is ontwikkeld in de provincie Zuid-Holland. Deze sanctiematrix is kort beschreven in bijlage 6.
- In deze HUM Wbb is getracht om, daar waar mogelijk, aan te geven op welk gedrag of welke houding een bepaalde overtreding duidt.

- Het structurele gedrag en de houding van een overtreder is meestal pas in de loop van langere tijd op te merken. Bij (consequente) registratie van dit gedrag, komt deze informatie beschikbaar.

Bestuursrecht en strafrecht

Bij de afweging of strafrecht en/of bestuursrecht moet worden toegepast voor de aanpak van een overtreding is het onderscheid tussen strafrecht en bestuursrecht essentieel. Tevens is het van belang te weten met welk soort overtreding en vooral welk soort overtreder men te maken heeft.

- Strafrecht is vooral bedoeld om te straffen (punitief doel) en om herhaling van overtredingen te voorkomen. Het strafrecht kijkt hiervoor vooral naar het verleden, naar wat de overtreder fout heeft gedaan. Hierbij speelt de verwijtbaarheid van het gedrag een grote rol.
- Bestuursrecht is vooral bedoeld om te herstellen/repareren (reparatoir doel). Het bestuursrecht kijkt hiervoor vooral naar de toekomst, naar de mogelijkheden om schade te herstellen of om datgene te doen wat door de overtreder is nagelaten. Hier spelen in het bijzonder de proportionaliteit en redelijkheid een grote rol.

Bijlage 10 (deel 2; interventiemogelijkheden) bevat een overzicht van de instrumenten die het bestuursrecht en strafrecht ten dienste staan.

Over het algemeen worden de meeste overtredingen bestuursrechtelijk aangepakt. Mocht strafrechtelijk optreden toch noodzakelijk zijn, dan vindt dit plaats op één van volgende niveaus:

- 1 in een aantal gevallen wordt strafrechtelijk opgetreden door de regionale of interregionale milieuteams van de politie;
- 2 de meeste gevallen moeten echter strafrechtelijk worden aangepakt door de Buitengewoon Opsporingsambtenaren (BOA's) die werkzaam zijn voor het bevoegd gezag. Hierbij kan samenwerking worden gezocht met de milieutaakaccenthouders van de (lokale) politie.

Voor het toepassen van de verschillende niveau's worden de algemene uitgangspunten in Tabel 5 gehanteerd. Regionaal kunnen hierover nadere afspraken worden gemaakt. Ook de wijze waarop zaken worden aangeleverd (bijvoorbeeld voorzien van deugdelijk bewijs) is hierbij van belang.

Tabel 5: Wanneer treedt een IMT/RMT of BOA op?

Niveau 1 (IMT/RMT):	<ul style="list-style-type: none"> • Het betreft een ingewikkelde overtreding dat als economisch delict is aangemerkt • Het feit kan niet met een bestuurlijke boete of bestuurlijke strafbeschikking worden afgedaan. • Er is sprake van aanhouding met eventueel in verzekering stellen van verdachten. • Het onderzoek vereist gebruik van bijzondere opsporingsmethoden • Het onderzoek zal vermoedelijk een inzet van meer dan 40 uur vergen. • Het strafbare feit wordt door een overheidsinstantie gepleegd en daardoor staat de geloofwaardigheid van de overheid op het spel. • Betrokkenheid van bijzondere opsporingsdiensten is vereist. • Er is aanmerkelijke milieuschade ontstaan. • Er is directe dreiging voor de openbare gezondheid ontstaan. • Er is samenloop van commune delicten als fraudeconstructies, bedreiging en/of corruptie. • Het strafbare gedrag vindt stelselmatig plaats.
Niveau 2	<ul style="list-style-type: none"> • Alle andere gevallen waarin strafrechtelijk moet worden opgetreden.

(BOA):	
--------	--

In paragraaf 5 van de hoofdstukken 3 tot en met 8 is, per onderdeel van de saneringsketen, zo concreet mogelijk aangegeven wanneer opgetreden moet worden en door wie dit dan bij voorkeur moet gebeuren.

2.7 Registreren, monitoren en evalueren

De toezichthouder of handhaver moet voor iedere locatie altijd kunnen beschikken over een actueel overzicht van alle verplichtingen, gevoerde overleggen, controles en correspondentie. Vandaar dat het registreren, monitoren en evalueren van controles, correspondentie en overtredingen een essentieel onderdeel is van een goede procesvoering. Ieder bevoegd gezag heeft hiervoor zijn eigen procedures en registratiesystemen. Datzelfde geldt voor de handhaving van andere wetten, zoals bij milieu-inrichtingen. Om integraal verantwoording te kunnen afleggen over de milieuwethandhaving en om bij een volgende beleidscyclus goede doelstellingen en prioriteiten te kunnen vaststellen moet de registratie van het bodemtoezicht bij het door het bevoegd gezag gebruikte registratiesysteem aansluiten.

De registratie van de inspanningen en resultaten van het bodemtoezicht vindt plaats in twee systemen:

- 1 een Bodeminformatiesysteem (bv Globis) waarin de actuele status en verontreinigings situatie per locatie geregistreerd wordt en;
- 2 een Handhavingsinformatiesysteem waarin controles, overtredingen en wijze van afhandelen per (rechts)persoon geregistreerd worden.

Het registreren in twee systemen is noodzakelijk omdat bodemtoezicht op locatieniveau is georganiseerd en handhaving zich richt op op actoren ((rechts-)personen).

Koppelen van handhavinggegevens aan de werkplanning

Het koppelen van handhavinggegevens aan de werkplanning (paragraaf 2.3) maakt het mogelijk bij de uitvoering van handhavingstaken te anticiperen op eerdere ervaringen en constatering (paragraaf 2.4).

Een registratiesysteem biedt ruimte om in ieder geval de volgende gegevens op te nemen:

- Registratie van alle bezochte locaties en klachten:
Alle bezochte locaties worden opgenomen in het bodeminformatiesysteem. Dit betekend dat voor locaties die nog niet in het systeem staan een nieuwe locatie wordt aangemaakt.
- Registratie van betrokken bedrijven en personen:
Voor het juist toepassen van de sanctiestrategie en het inrichten van informatiegestuurde bodemhandhaving is het van belang dat ervaringen met bedrijven of personen die werkzaam zijn in de bodembranche worden geregistreerd. De beschikkinghouder is niet altijd de overtreder!
- Volledige bezoekverslagen:
Bezoekverslagen van controles moeten voldoende gedetailleerd zijn om te kunnen reconstrueren met wie er is gesproken, wat er is gecontroleerd, wat daarbij de bevindingen waren, welke bepalingen zijn overtreden, welke afspraken zijn gemaakt en hoe de afhandeling heeft plaatsgevonden. Natuurlijk mogen ook de controleplaats en -datum en de namen van de toezichthouders niet ontbreken. Om verslag te kunnen doen van bodemsaneringshandelingen zijn foto's vaak onontbeerlijk.

Tabel 6: Elementen in een bezoekverslag

Locatiekenmerken	<ul style="list-style-type: none"> • Naam, adres, woonplaats met eventueel XY-coördinaten; • Wbb-locatiekenmerken, zoals soort verontreiniging; • Saneringswijze; • Saneringsduur; • Fase (een ernstig, spoedeisend geval wat ten onrechte nog niet gesaneerd is vereist andere inzet dan een lopende sanering); • Omgeving (zoals: landelijke, stedelijke, industriële); • Foto's van de saneringshandelingen.
Controlekenmerken	<ul style="list-style-type: none"> • De (soort) controle bij de locatie; • Controledatum; • Naam controleur; • Aanleiding; • De NAW gegevens van betrokkenen waarmee is gesproken; • De gecontroleerde aspecten en toelichting m.b.t. aard en diepgang van de controle op dit aspect.
Handhavingskenmerken	<ul style="list-style-type: none"> • Per gecontroleerd aspect wordt geregistreerd of en waarom er sprake was van een overtreding, dan wel een wijziging t.o.v. het saneringsplan (met en zonder instemming); • De reactie op overtredingen, zoals handhavingsbeschikkingen, bevelen en processen-verbaal; • Bewust afzien van handhaven m.b.t. overtredingen met vastlegging van de reden daarvan.

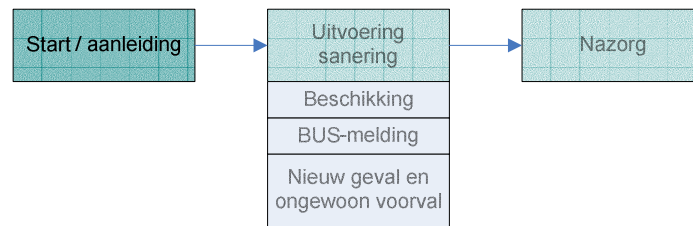
Toegankelijkheid registraties, inrichting registratiesysteem:

Het is belangrijk het registratiesysteem zo in te richten dat alle informatie die belangrijk is voor de uitvoering van handhavings- en toezichtstaken uit het systeem geëxporteerd kan worden.

Praktisch is als het systeem in ieder geval geschikt is om de volgende overzichten te genereren:

- per (rechts-)persoon overzichten van:
  - afspraken;
  - correspondentie;
  - waarschuwingen;
  - sancties.
- per stap uit de saneringsketen een overzicht van aantal en soort controles. Voor dit overzicht kan de indeling van deze HUM en de Handreiking bestuurlijke adequate handhaving gebruikt worden.
- tijdsinzet per controle, per locatie. Hiervoor is een apart tijdschrijfsysteem nodig;
- overtredingen ingedeeld naar soort of categorie, bijvoorbeeld:
  - zorgplicht bodem (voorkomen, beperken, ongedaan maken);
  - melden nieuwe verontreiniging;
  - melden voornemen tot saneren;
  - saneren zonder instemming bevoegd gezag.
- houding van betrokkenen met betrekking tot de regels: worden de regels serieus genomen of vindt men netjes werken minder belangrijk dan het halen van de planning of het laag houden van de kosten? De monitoring en registratie van deze gegevens zijn belangrijk voor het bepalen van de prioriteiten (zie par. 2.4 en bijlage 3)
- wijze van afhandelen. Hierbij is ten minste onderscheid nodig in: waarschuwing, dwangsom, bevel, bestuursdwang, of proces-verbaal (zie voor een beschrijving van deze instrumenten bijlage 10 deel 2: interventiemogelijkheden).

3.START / AANLEIDING SANERING

3.1 Situatieschrijving en werkwijze

Situatieschrijving

Aanleiding tot een bodemsanering is kennis van de aanwezigheid van een (ernstige) bodemverontreiniging. Deze kennis zal normaliter afkomstig en onderbouwd zijn in een bodemonderzoek.

Juiste onderzoeken

Het is voor het hele vervolgtraject van groot belang dat de eerste onderzoeken goed worden uitgevoerd. Latere onderzoeken zijn immers meestal gebaseerd op uitgangspunten vanuit de eerste onderzoeksgegevens. In deze fase dient het toezicht zich dan ook vooral te richten op de vraag of er is uitgegaan van de juiste onderzoekstrategie (verdacht, onverdacht) en of onderzoeken juist zijn uitgevoerd.

De Besluitvormingsuitvoeringsmethode Wbb (BUM Wbb) biedt in hoofdstuk 2 en bijlage 2 daarvoor de handvatten.

Alvorens tot uitvoering van de sanering van een bodemverontreiniging over te kunnen gaan dient een en ander juridisch op een juiste wijze te zijn geregeld. Een sanering van een geval van ernstige bodemverontreiniging kan alleen van start als het bevoegd gezag bij beschikking heeft ingestemd met het saneringsplan of als er een melding is gedaan volgens het BUS. Voor het toezicht wordt als uitgangspunt gehanteerd dat de onderzoeksgegevens en de op grond daarvan genomen besluiten juist zijn. Indien in het kader van de handhaving wordt geconstateerd dat de informatie die op papier is aangeleverd niet met de werkelijkheid overeen komt, dient de handhaver in overleg te treden met de beschikkingverlener.

Werkwijze

In de fase voorafgaand aan de feitelijke uitvoering van de sanering zal van toezicht of handhaving nauwelijks sprake zijn. Toezicht richt zich in deze fase op:

- 1 de startdatum van de sanering. Kernvraag is of de werkzaamheden niet te vroeg starten,
- 2 eventuele fouten in voorbereidende onderzoeken en voorbereidende werkzaamheden,
- 3 voorbereiden van de uitvoering van toezichts- en handhavingstaken ten tijde van de sanering.

Hoe te handelen bij illegale saneringshandelingen staat beschreven in hoofdstuk 8.

Voorbereiden van toezicht

Van alle locaties waarmee het toezicht Wbb te maken krijgt wordt een dossier gemaakt. Voordat de feitelijke saneringswerkzaamheden beginnen wordt ieder saneringsdossier door de toezichthouder beoordeeld. Met deze beoordeling wordt inzicht verkregen in de prioriteiten bij deze locatie. Bij de beoordeling worden de controlemomenten en de te

controleren aspecten bepaald. Indien verdere concrete controles worden gepland of voorzien, dan wordt de locatie opgenomen in de werklijst (zie hoofdstuk 2).

De beoordeling van een saneringsplan voordat de beschikking is verleend, of van een melding BUS voordat deze door de plantoetser is geaccepteerd, wordt handhaafbaarheidstoets genoemd. De doelstellingen van de sanering moeten bijvoorbeeld eenduidig zijn gedefinieerd om hierop goed toe te kunnen zien.

3.2 Wet- en regelgeving

Vaststellen aard en omvang bodemverontreiniging

Bij het uitvoeren van handelingen in de bodem is het belangrijk te weten of de bodem wel of niet verontreinigd is. Om dit te bepalen worden bodemonderzoeken uitgevoerd. Zo geeft een historisch onderzoek conform de NEN 5725 inzicht in activiteiten die in het verleden op de locatie zijn uitgevoerd. Mocht uit dit onderzoek blijken dat er geen aanleiding is om de locatie te verdenken van mogelijke bodemverontreiniging is een vervolgonderzoek in het kader van de Wet bodembescherming niet noodzakelijk.

Onverdachte locaties

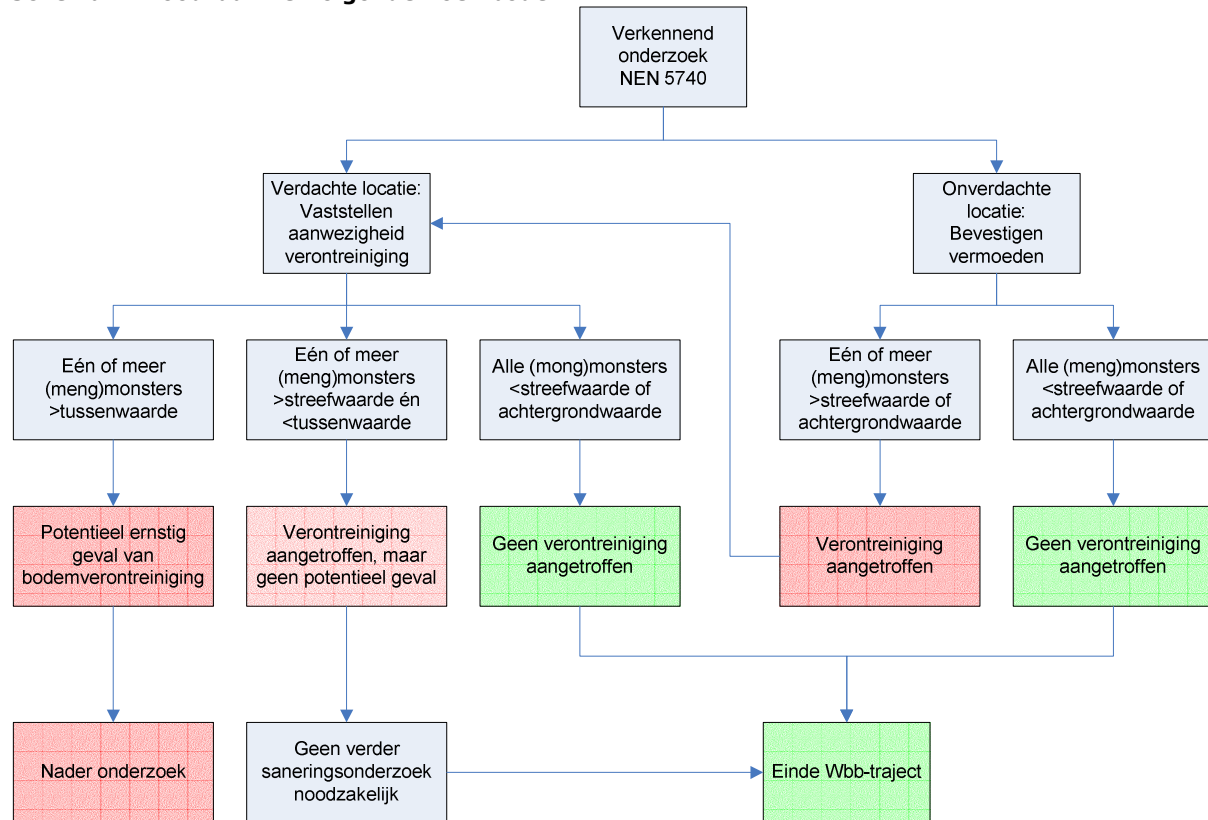
Onverdachte locaties zijn locaties die niet verdacht worden van het voorkomen van bodemverontreiniging. Over het algemeen zijn dit locaties waar in het verleden geen (potentieel) bodemverontreinigende activiteiten zijn uitgevoerd en locaties waar nooit een voorval heeft plaatsgevonden waarbij de bodem verontreinigd is geraakt.

In principe kan op deze locaties gewoon gegraven worden. De vrijkomende grond moet in de meeste gevallen wel conform het Besluit bodemkwaliteit zijn gekeurd voordat deze wordt toegepast. Als een bodemonderzoek nodig is (zie ook het volgende oranje kader) kan dit onderzoek niet worden vervangen door een bodemkwaliteitskaart (zie verder HUM Bbk, o.a. hoofdstuk 5 en 9).

Deze keuringsgegevens kan het bevoegd gezag Wbb opvragen en gebruiken om na te gaan of er voorafgaand aan de ontgraving meer onderzoek en een melding (artikel 28 Wbb) nodig was geweest

In het volgende schema is aangegeven wanneer er na een verkennend onderzoek verder onderzoek noodzakelijk is.

Schema 7: Noodzaak vervolgonderzoek bodem

Bodemkwaliteitskaart kan bodemonderzoek voor een deel vervangen

Een bodemkwaliteitskaart in de zin van het Besluit bodemkwaliteit kan een bodemonderzoek vervangen indien grond op basis van een dergelijke kaart zowel wordt ontgraven als toegepast. Indien de kaart evenwel witte vlekken bevat, waardoor belangrijke informatie over het gebied ontbreekt, dan is wel (aanvullend) onderzoek vereist. Voorbeelden daarvan zijn: verontreinigde locaties, kwaliteit van het grondwater, bodemkwaliteit beneden de 2 á 2,5 meter beneden maaiveld, ondergrondse tanks, puinverhardingen, asbestbeschoeiingen, etc.. In die gevallen kan een bodemkwaliteitskaart wel dienen als extra bewijsmiddel voor het historisch onderzoek, waardoor het mogelijkheden biedt voor een verlaagde onderzoeksinspanning.

Voor de volledigheid wordt nog opgemerkt dat het bevoegd gezag Wbb niet de bevoegdheid heeft om bij instemmingsbeschikking saneringsplan of bij verordening af te wijken van de regeling van bewijsmiddelen in paragraaf 4.3 van de Regeling bodemkwaliteit.

Aanpak bodemverontreiniging

Onderscheid oude en nieuwe gevallen van bodemverontreiniging

Juridisch is de aanpak van bodemverontreiniging geregeld in de Wet bodembescherming. Bij de aanpak van bodemverontreiniging wordt onderscheid gemaakt tussen bodemverontreiniging die is ontstaan vóór 1 januari 1987 (historische of oude bodemverontreiniging) en verontreiniging die is ontstaan ná 1 januari 1987 (nieuwe gevallen van bodemverontreiniging). In Tabel 7 is aangegeven welke specifieke artikelen in de wet- en regelgeving gelden voor oude en nieuwe gevallen van bodemverontreiniging.

Tabel 7: Geldende wet- en regelgeving op artikelniveau met betrekking tot oude en nieuwe gevallen

	"Oud" / voor 1-1-1987	"Nieuw" / op of na 1-1-1987
Bodemonderzoek	Hoofdstuk 2 Bbk (Kwalibo)*	Hoofdstuk 2 Bbk (Kwalibo)*
Zorgplicht / saneringsgrondslag		Art.13 Wbb
Melding verontreiniging t.g.v. handelingen		Art. 27 lid 1 Wbb
Aanwijzingen m.b.t. maatregelen	Art. 39 lid 5 Wbb	Art. 27 lid 2 Wbb
Ongewoon voorval		Art. 30 lid 1 Wbb
Melding voorgenomen sanering + handelingen waardoor verontreiniging wordt verminderd of verplaatst	Art. 28 Wbb	
Bepaling ernst + spoed verontreiniging	Art. 29 Wbb	
Sanering	Paragraaf 3 Wbb (art. 36 - 55b Wbb)	

* Voor het overgangsrecht m.b.t. bodemonderzoeken die niet onder Kwalibo zijn uitgevoerd: zie het Bbk.

Bepaling ouderdom verontreiniging

Het vaststellen wanneer verontreiniging is ontstaan kan lastig zijn. Er zijn twee mogelijkheden, namelijk:

- een (grondig) historisch onderzoek, denk aan onderzoek van (gemeentelijke) archieven (bijv. Hinderwetvergunningen) en gesprekken met (destijds) betrokkenen. Als die informatie niet of onvoldoende informatie oplevert om (definitief) uitsluitsel te geven over de ouderdom van een verontreiniging dan kan
- een technische analyse de informatie aanvullen, bijvoorbeeld door:
  - nagaan vanaf welke datum of periode een stof is gebruikt (zie hierna bijlage 6 Regeling financiële bepalingen bodemsanering 2005);
  - aan de hand van metingen van de omvang en verspreiding van een bestaande bodemverontreiniging modelmatig analyseren hoe lang de stof erover moet hebben gedaan om uit bijv. een olietank tot een pluim van 50 meter verontreinigd grondwater te groeien;
  - voor olie en sommige andere organische stoffen geldt dat ze nog afbreken. Als er alleen nog afbraakproducten in de bodem zitten en de oorspronkelijke stof niet meer, kan dat ook een indicatie geven van de ouderdom van de verontreiniging.

In bijlage 6 van de Regeling financiële bepalingen bodemsanering 2005 is een protocol opgenomen ter bepaling of, en zo ja voor welk deel de verontreiniging op of in de bodem van een bedrijfsterrein is veroorzaakt vóór 1-1-1975. Hierbij wordt uitgegaan van het gebruik van bepaalde stoffen in specifieke perioden. Zo zijn er stoffen die tot halverwege de vorige eeuw zijn gebruikt (HCH's), maar ook stoffen die pas na 1 januari 1987 in gebruik zijn genomen (bijvoorbeeld MTBE).

Leidraad-stoffen

Uit de Stoffenlijst van bijlage 6 van de Regeling financiële bepalingen bodemsanering 2005 blijkt dat de volgende stoffen alleen een toepassing kenden vóór 1-1-1987.

UBI-stof / Leidraad-stof	Periode van gebruik
2,4,5 T	1947 - 1978
3,4-dichlooralinine	1947-1962
Alkylkwik	nog niet bepaald-1986
DDT/DDE/DDD	1944-1973
methylbromide	1947-1981
methylisothiocyanaat	1947-1984>
aldrin	1947-1982
dieldrin	1947-1980
HCH-verbindingen	1947 - 1967
α-HCH	1947 - 1967
β-HCH	1947 - 1967
γ-HCH	1947 - 1967

Indien niet kan worden vastgesteld wanneer de verontreiniging is ontstaan en/of de veroorzaker onbekend is, is de saneringsregeling van toepassing die geldt voor oude verontreinigingen⁹.

Deels voor/deels na 1987 ontstaan

Wat nu als verontreiniging voor een gedeelte vóór 1987 is ontstaan en deels daarna? De ABRS heeft daarover het volgende bepaald in een uitspraak van 14 oktober 2009¹⁰: als vaststaat dat de verontreiniging voor 1987 is ontstaan dan dient sanering volgens de regeling voor oude verontreinigingen plaats te vinden (dus conform art. 38 Wbb = functiegericht saneren), ook als die verontreiniging na 1987 in omvang is toegenomen. Ook in een uitspraak van 19 september 2007¹¹ heeft de ABRS beslist dat de verspreiding van een historische mobiele verontreiniging niet meebrengt dat er een nieuw geval van verontreiniging ontstaat.

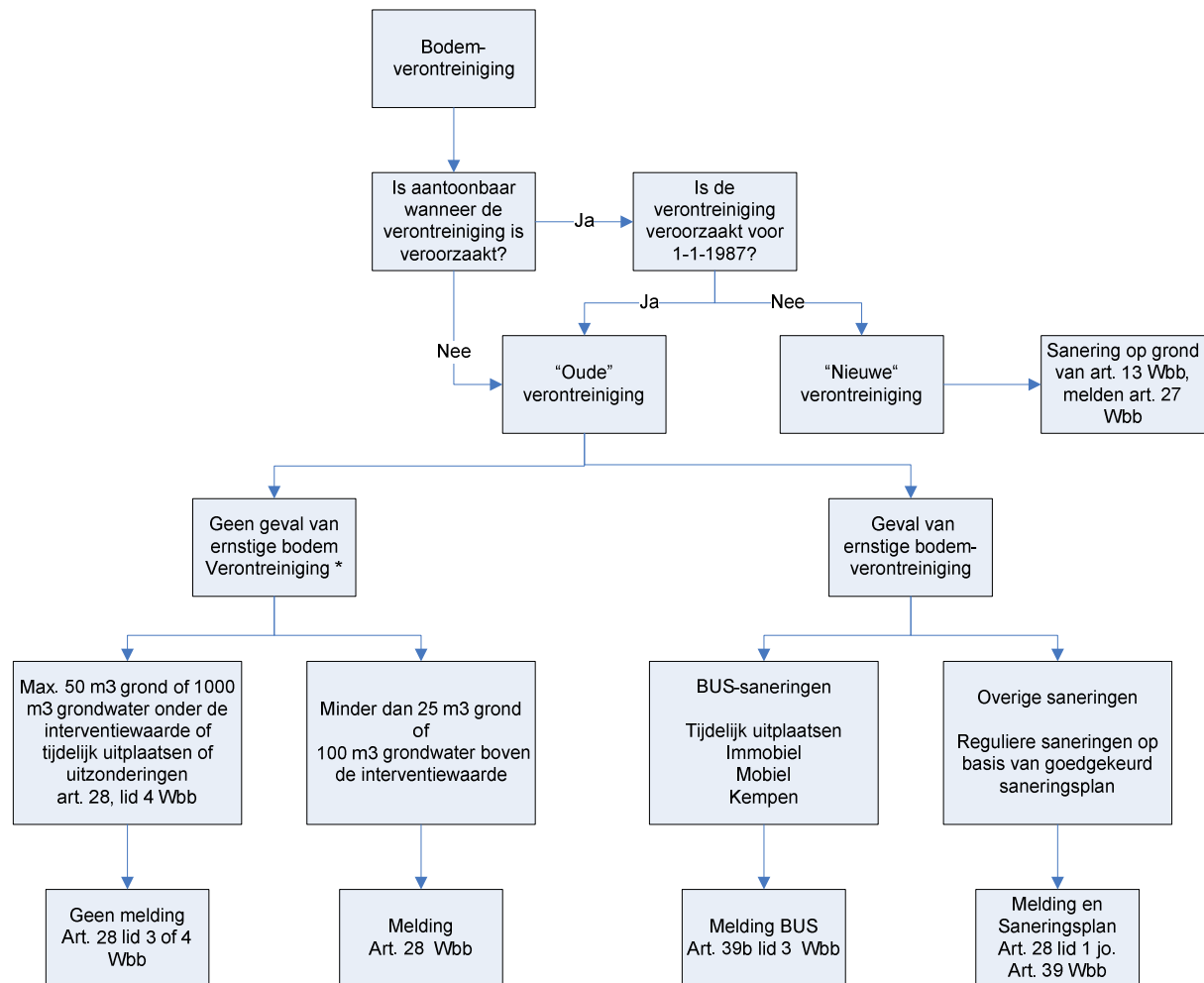
Schema 8 geeft inzicht in de handelwijze bij het melden van bodemverontreiniging. In dit schema wordt onder andere onderscheid gemaakt tussen oude en nieuwe gevallen van verontreiniging, maar ook tussen niet-ernstige en ernstige gevallen.

⁹ MvT TK 2003-2004, 29 462, nr. 3, pag. 9.

¹⁰ ABRS 14 oktober 2009, nr. 200901167/1/M2 (LJN BK0130)

¹¹ ABRS 19 september 2007, nr. 200608353/1 (LJN BB3833)

Schema 8: Oude of nieuwe bodemverontreiniging

* In het geval van een melding van een bodemverontreiniging waarbij geen sprake is van een geval van ernstige bodemverontreiniging neemt het bevoegd gezag een beschikking "niet ernstig".

Uit artikel 28 Wbb volgt dat degene die voornemens is de bodem te saneren dan wel handelingen te verrichten ten gevolge waarvan de verontreiniging van de bodem wordt verminderd of verplaatst, van dat voornemen melding doet bij het Wbb-bevoegd gezag.

Op grond van het Besluit Uniforme Saneringen (BUS) moet 5 weken (of bij de categorie "tijdelijk uitplaatsen" 5 werkdagen) voordat de sanering start een BUS-melding worden ingediend.

Asbest in de bodem

Voor het onderscheid tussen oude en nieuwe verontreinigingen in het geval de bodem is verontreinigd met asbest gelden afwijkende regels. Voor verontreinigingen met asbest geldt 1 januari 1993 als grens tussen oude en nieuwe gevallen omdat vanaf die datum verondersteld mocht worden dat asbest als probleemstof (voldoende) bekend was. Zie verder bijlage 12 van deze HUM.

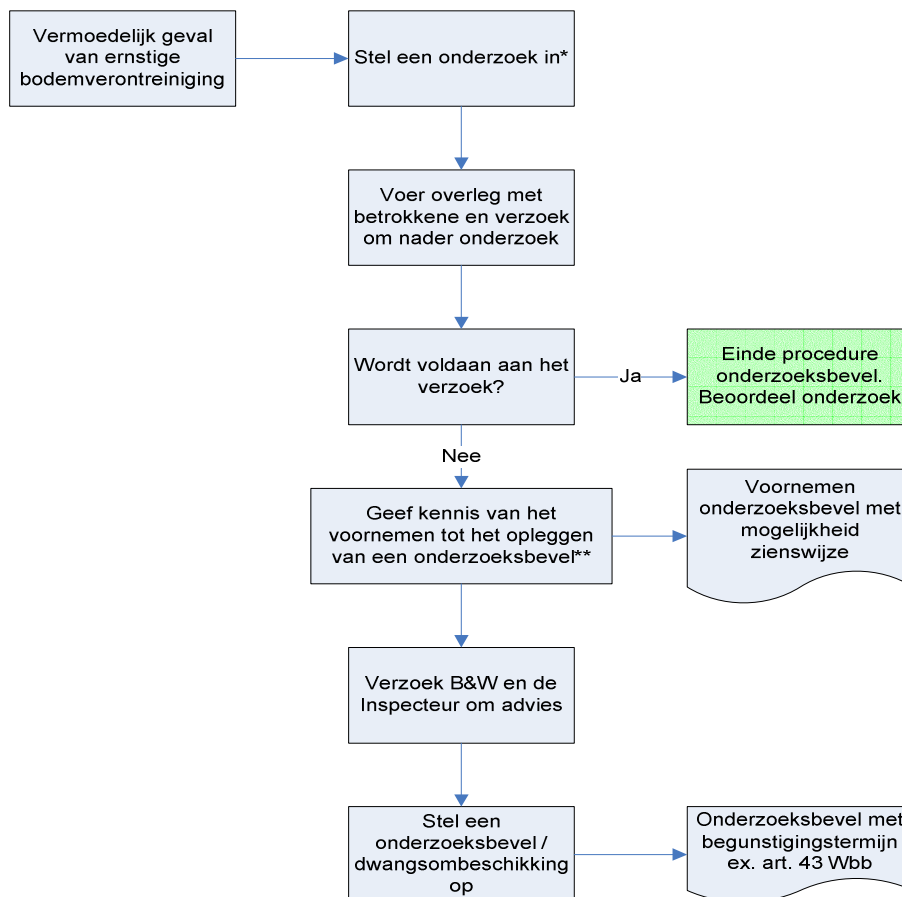
Opleggen onderzoeksbevel

Bij het toezicht op bodemsaneringen komt in bepaalde situaties naar voren dat op locaties reeds werkzaamheden zijn verricht waarbij de bodemverontreiniging is verwijderd of verplaatst zonder dat het voornemen hiervan is gemeld bij het bevoegd gezag (art. 28 Wbb). In die situaties kan het nodig zijn om de huidige bodemkwaliteit van de locatie vast te (laten) leggen door het opleggen van een onderzoeksbevel op grond van art. 43 lid 1 Wbb. Deze kan worden opgelegd aan degene die een zakelijk of persoonlijk recht heeft op dat grondgebied en het tevens in gebruik heeft of heeft gehad in de uitoefening van een bedrijf.

Het onderzoeksbevel heeft betrekking op gevallen van bodemverontreiniging die vóór 1 januari 1987 zijn ontstaan. Bodemverontreiniging die na die datum is ontstaan valt onder de zorgplicht van artikel 13 Wbb of onder ongewoon voorval van artikel 30 Wbb.

Onderstaand stroomdiagram geeft inzicht in de handelwijze bij het opleggen van een onderzoeksbevel.

Schema 9: Procedure onderzoeksbevel

* Onderzoeksaspecten kunnen zijn:
 Raadpleeg de dossiers van de locatie op relevante documenten;
 Raadpleeg de toetsers;
 Stel op de locatie de situatie vast of er werkzaamheden hebben plaatsgevonden waarbij in het vermoedelijke geval van ernstige bodemverontreiniging is gegraven waardoor deze is verplaatst of verminderd. Denk hierbij aan herinrichting, bebouwing e.d. op de locatie;
 Vraag bij het kadaster het kadastrale uittreksel en kadastrale kaart op;
 Vraag aan de eigenaar / erfpachter / gebruiker van de grond welke werkzaamheden

	op welk moment zijn uitgevoerd. Probeer relevante documenten bij elkaar te krijgen ter verificatie; Vraag bij de betreffende gemeente eveneens de relevante (bodem)gegevens van de locatie op. Probeer relevante documenten bij elkaar te krijgen ter verificatie;
**	Zie hiervoor art. 4.8 Algemene wet bestuursrecht.

Koppeling onderzoeksbevel en last onder dwangsom

Een onderzoeksbevel is een besluit als bedoeld in artikel 1.3 van de Algemene wet bestuursrecht. Als dit besluit niet wordt nageleefd kan hiertegen bestuursrechtelijk worden opgetreden. Hiervoor is dan een afzonderlijke handhavingsbeschikking nodig.

Om dubbele procedures te voorkomen is het verstandig om meteen aan het onderzoeksbevel een last onder dwangsom te koppelen.

Dit geldt eveneens voor een saneringsbevel.

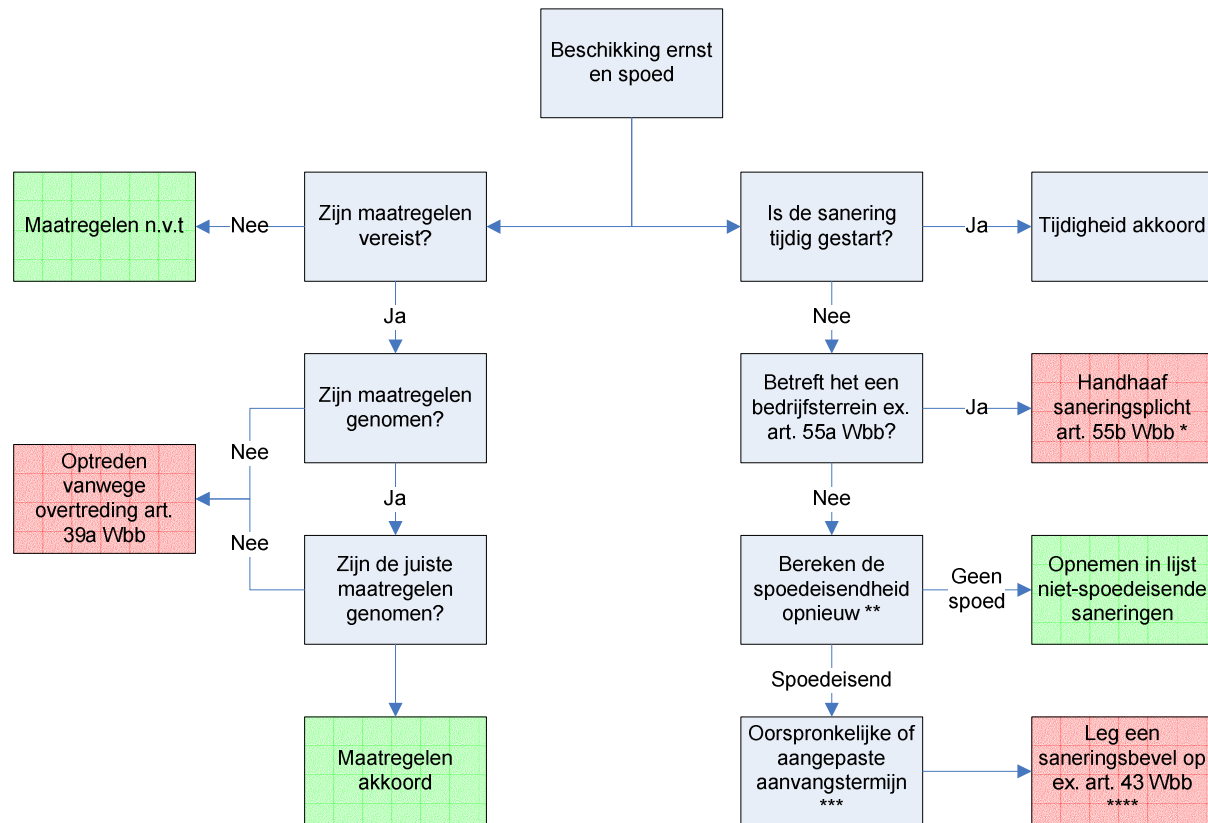
Opleggen saneringsbevel

In een aantal gevallen kan op grond van art. 43 lid 3 Wbb een saneringsbevel worden opgelegd. Een saneringsbevel is alleen mogelijk bij locaties waar een spoedige sanering noodzakelijk is. Dit moet zijn vastgesteld in een beschikking ernstig / spoedeisend. Indien de datum is verstreken waarvoor met de sanering moet zijn begonnen kan een saneringsbevel nodig zijn. Dit betreft altijd ernstige gevallen van bodemverontreiniging.

Op grond van artikel 37 Wbb kan het bevoegd gezag bij een beschikking als bedoeld in artikel 29 Wbb (ernst en spoed) vaststellen dat spoedige sanering noodzakelijk is. Daartoe wordt in de beschikking opgenomen voor welke datum de sanering moet zijn gestart. In paragraaf 5.2 van de Circulaire bodemsanering 2009 is aangegeven welke onderwerpen/items kunnen worden opgenomen in de beschikking "ernst en spoed". Zie ook hoofdstuk 2 van de BUM (Toetslijst Ernst & Spoed).

Schema 10 geeft de procedure bij het opleggen van een saneringsbevel.

Schema 10: Procedure opleggen saneringsbevel

*	Er geldt op grond van art. 55b Wbb een rechtstreeks uit de wet voortvloeiende saneringsplicht die geldt voor de eigenaar of erfpachter. Het bevelsinstrument is derhalve niet van toepassing.
**	Vanuit het oogpunt van zorgvuldigheid is het van belang om de spoedeisendheid opnieuw te berekenen. Het is mogelijk dat een heroverweging van het risico in relatie tot het beoogde gebruik aan zou geven dat spoedige sanering niet (langer) noodzakelijk is. Deze inschatting moet door de toetser worden uitgevoerd.
***	Voordat een andere aanvangstermijn kan worden bepaald moeten de bestaande beschikkingen worden ingetrokken / aangepast. Dat is ambtshalve enkel mogelijk op basis van nieuwe gegevens. Bij de eigenaar / gebruiker kan worden aangedrongen op het aanleveren van nieuwe gegevens, waarmee het risico kan worden heroverwogen. Ga na of dit wenselijk is.
****	In art. 46 Wbb is aangegeven in welke gevallen geen saneringsbevel kan worden opgelegd.

Reinigbaarheidsverklaring en partij-indeling

Op grond van art. 28a Wbb en artikel 25 en bijlage 4 van de Regeling beoordeling reinigbaarheid grond 2006 gelden er ter beoordeling van de reinigbaarheid van verontreinigde grondstromen die vrijkomen bij bodemsaneringen richtlijnen voor de partij-indeling. Volgens deze bijlage (Indelen in partijen, versie juli 2009) is het van belang dat, indien relevant, een partij-indeling wordt gemaakt om een zo doelmatig mogelijke verwerking te realiseren. Hierbij dienen de partijen grond op locatie ingedeeld te worden in homogene partijen, daarbij rekening houdend met grondsoort en verontreinigingsgraad (categorieën Bbk, zware metalen, asbest en overige verontreinigingen). De informatie staat dus niet in het saneringsplan (waarmee het bevoegd gezag heeft ingestemd) maar er kan rechtstreeks worden gecontroleerd en zo nodig gehandhaafd op grond van artikel 28a Wbb/artikel 25 en bijlage 4 Regeling beoordeling reinigbaarheid grond.

Deze regeling geldt zowel voor grond vrijkomend bij oude als bij nieuwe verontreinigingen.

3.3 Aandachtspunten

De volgende aandachtspunten worden in deze paragraaf toegelicht:

- bemonstering en analyse;
- erkenningen bij bodemsanering;
- buitenlandse certificaten en erkenningen (europese unie of europese economische ruimte);
- afwijken van een protocol bij bemonstering;
- onderzoek van asbest op de bodem;
- optreden bij overtredingen van kwalibo;
- vrijkomende grond;
- meldingsplicht bij ontgravingen van >50 m³ licht verontreinigde grond;
- meldingsplicht bij bemalingen van >1000 m³ licht verontreinigd grondwater;
- timing bezoek;
- papieren sanering;
- partij-indeling.

Bemonstering en analyse

Bij bijna alle processtappen in de bodemsaneringsketen is sprake van bemonstering en analyse van de bodem of van partijen grond. Bemonstering en analyse mogen alleen uitgevoerd worden door erkende adviesbureaus en laboratoria.

De uitvoering van bemonstering en analyse is gebonden aan normdocumenten. Deze documenten zijn leidend voor de uitvoer van de werkzaamheden. Slechts in bepaalde en goed onderbouwde gevallen mag van de voorschriften afgeweken worden. Controle- en interventiemomenten bij de aanleiding tot de sanering zijn vooral het uitvoeren van de onderzoeken. Specifieke aandachtspunten zijn:

- De gekozen onderzoeks- en bemonsteringstrategie;
- De toegepaste bemonsteringsmethode;
- De toegepaste analysemethoden en -technieken;
- De toetsing en interpretatie van de analyseresultaten.

Monsterneming

Monsterneming vindt regelmatig niet plaats overeenkomstig de voorgeschreven normdocumenten. Enkele voorbeelden zijn:

- Bij monsterneming van bodem voor analyse op vluchtige stoffen wordt bijvoorbeeld in veel gevallen geen gebruik gemaakt van de voorgeschreven steekbusmethode.
- Verschillende kwaliteiten grond of grond uit verschillende bodemlagen wordt verwerkt in één mengmonster.

Hierdoor bestaat een grote kans dat de kwaliteit van de monsters onvoldoende is om een representatief beeld te verkrijgen van de bodemkwaliteit en mogelijke verontreinigingen. Bij gebruik van de resultaten van de bemonstering en analyse wordt meestal gesuggereerd dat conform protocol is gewerkt.

Deze overtreding kan het beste worden gesignaleerd tijdens de uitvoering van de bemonstering. Daarnaast kan worden geanalyseerd of de uitgevoerde bemonsteringen en de daarvoor aangegeven kosten en tijd met elkaar in overeenstemming zijn.

Er bestaan situaties waar bemonstering overeenkomstig het normdocument niet mogelijk is of waarin het document niet voorziet. De handhaver (of de beschikkingverlener) zal dan na moeten gaan of de manier van monsters nemen leidt tot een representatief beeld.

Erkenningen bij bodemsanering

In onderstaande tabel is een overzicht gegeven van de relevante werkzaamheden die alleen mogen worden uitgevoerd door daartoe erkende personen en instellingen. Op grond van artikel 18 Bbk moeten zij bij hun werkzaamheden de daarvoor geldende normdocumenten (beoordelingsrichtlijnen en protocollen) opvolgen.

In deze HUM Wbb wordt alleen ingegaan op die aspecten van kwaliteitsborging die belangrijk zijn voor bodemsanering. Voor een meer volledige beschrijving van kwaliteitsborging wordt verwezen naar hoofdstuk 4 van de HUM Bbk.

Tabel 8: Documenten met een relatie met de regelgeving (erkenning van de organisatie is verplicht)

Bodemwerkzaamheid	Documenten		Wettelijke eis	
(zoals beschreven in art. 2.1 Regeling bodemkwaliteit)	Algemene eisen	Technische eisen	Functiescheiding	Registratie personen
Analyse van bouwstoffen, grond of baggerspecie (door laboratoria)	AP04-A	AP04-E, -SB, -SG, -U en -V en protocol 3001	externe verplicht, interne mag niet	nee
Analyse voor milieuhygiënisch bodemonderzoek (door laboratoria)	AS 3000 SIKB	protocollen 3001, 3010-3090, 3110-3190 en 3210-3290	externe verplicht, interne mag niet	nee
Bewerking van verontreinigde grond of baggerspecie	BRL 7500 SIKB	protocollen 7510 en 7511	interne (op medewerkerniveau)	nee
Milieukundige begeleiding van bodemsaneringen en nazorg - processturing	BRL 6000 SIKB	protocollen 6001-6003	n.v.t.	ja
Milieukundige begeleiding van (water)bodemsaneringen en nazorg - verificatie	BRL 6000 SIKB	protocollen 6001-6003	ten minste interne verplicht*, externe mag*	ja
Monsterneming voor partijkeuringen	BRL 1000 SIKB	protocollen 1001-1004	ten minste interne verplicht, externe mag	ja
	of AS 1000 SIKB	protocollen 1001-1003	ten minste interne verplicht, externe mag	ja
Produceren van grond of baggerspecie op basis van een erkende kwaliteitsverklaring	BRL 9335	protocollen 9335-1, 9335-2 en 9335-4	n.v.t.	nee
Uitvoeren van (water)bodemsaneringen	BRL 7000 SIKB	protocollen 7001-7003	n.v.t.	nee
Veldwerk	BRL 2000 SIKB	protocollen 2001-2003, 2006 en 2018	ten minste interne verplicht, externe mag	ja
	of AS 2000 SIKB	protocollen 2001-2003 en 2018	ten minste interne verplicht, externe mag	ja

Adviesbureaus zijn (nog) niet erkend

Er is voor adviesbureaus nog geen erkenning mogelijk, omdat voor adviesdiensten nog geen certificaat kan worden toegekend. Met een dergelijk certificaat toont het adviesbureau aan te voldoen aan bepaalde kwaliteitseisen. Echter op dit moment is het certificeringsschema voor adviesbureaus nog in de maak (BRL SIKB 5000) en kunnen zij dus nog niet gecertificeerd zijn en dus ook niet erkend.

In afwachting daarvan dient (extra) zorgvuldig te worden bekeken of de interpretaties en conclusies die adviesbureaus trekken uit gegevens (die zijn aangeleverd door erkende bodemintermediairs, bijvoorbeeld analyseresultaten van erkende monsterneers/laboratoria), juist zijn.

Buitenlandse certificaten en erkenningen (Europese Unie of Europese Economische Ruimte)

Met Nederlandse certificaten worden certificaten (of accreditaties), uitgegeven door certificerende of accrediterende instellingen die gevestigd zijn in lidstaten van de EU of EER gelijkgesteld, indien uit onderzoeken of documenten uit die lidstaten blijkt dat zij tenminste een gelijkwaardig beschermingsniveau bieden als Nederlandse onderzoeken of documenten. Of dat zo is, wordt beoordeeld door de Raad voor Accreditatie. Hetzelfde geldt voor de erkenningen. Erkenningen of vergelijkbare beschikkingen afgegeven door bevoegde autoriteiten van lidstaten van de EU of EER, die een gelijkwaardig beschermingsniveau bieden als de erkenning in de zin van het Besluit bodemkwaliteit, worden ook geregistreerd bij Bodemplus. Voor zowel in Nederland als in het buitenland gevestigde bodemintermediairs geldt dus dat zij geregistreerd staan op de site van Bodemplus.

Praktijkgeval

Op de eerste dag van een sanering treft de toezichthouder op een saneringslocatie een gecertificeerd en erkend milieukundig begeleider (BRL SIKB 6000) aan. Beiden spreken de sanering door: de verontreiniging zal worden ontgraven en de grond zal direct worden afgevoerd. De toezichthouder geeft daarop aan dat hij op deze saneringslocatie verder geen toezicht zal houden omdat de contour duidelijk is en de verontreinigde grond meteen wordt afgevoerd.

De ontgraving zal ongeveer een week duren en de toezichthouder vraagt aan de milieukundig begeleider hem te bellen als het diepste punt is bereikt.

De toezichthouder heeft nog wat tijd over en komt na drie dagen toch nog even langs bij de locatie. Hij ziet dat er een andere milieukundig begeleider op de sanering werkt waarvan hij niet in kennis is gesteld. Uit controle van zijn identiteitsgegevens blijkt dat deze milieukundig begeleider niet gecertificeerd en erkend is voor de BRL SIKB 6000.

De toezichthouder meldt dit bij het toezichtloket van de VI (www.vrom.nl/bodemsignaal). Zie ook hierna het (oranje) kader Wbb bevoegd gezag en handhaving Kwalibo.

Veilig werken

Als bij het uitvoeren van een bodemsanering niet veilig wordt gewerkt is het moeilijk voor de toezichthouder om hierop snel en effectief te handhaven. Overtredingen zullen namelijk vaak voortvloeien uit de CROW 132, Werken in of met verontreinigde grond en verontreinigd (grond)water.

De verplichting voor de aannemer om hieraan te voldoen vloeit voort uit de Arbeidswetgeving en uit de Kwaliboregeling (op grond van BRL SIKB 7000). De toezichthouder van het Wbb-bevoegd gezag is niet bevoegd om tegen deze overtredingen op te treden, maar kan dit wel melden bij het toezichtloket. In situaties waarbij de gezondheid van degenen die het werk uitvoeren (direct) gevaar loopt, is het raadzaam om de Arbeidsinspectie in te lichten. Hiervan kan bijvoorbeeld sprake zijn bij het aantreffen van

asbest op of nabij de saneringslocatie. De Arbeidsinspectie is bevoegd op te treden op grond van de arbeidsomstandighedenregelgeving en beschikt over specifieke deskundigheid op dat gebied. Het verdient aanbeveling om van te voren afspraken met deze inspectie in de betreffende regio te maken, zodat snel gehandeld kan worden indien onveilige arbeidssituaties worden aangetroffen.

Afwijken van een protocol bij bemonstering

Afwijken van een protocol is veelal te rechtvaardigen wanneer dit transparant gebeurt en in de rapportage wordt vermeld en gemotiveerd¹². Van fraude is sprake wanneer er bij de uitvoering van de bemonstering (ruimschoots) wordt afgeweken van het protocol terwijl in de rapportage wordt vermeld dat conform het protocol is gewerkt.

Belangrijkste overtredingen binnen het kader van deze HUM Wbb zijn:

- 1 Er wordt onterecht gekozen voor de strategie onverdacht bij een verkennend onderzoek (bodem en asbest). De strategie wordt bepaald zonder dat eerst voldoende historisch onderzoek is uitgevoerd.
- 2 Op verkeerde diepte bemonsteren.
- 3 Onvolledig bemonsteren van een terrein.
- 4 Verschillende kwaliteit of bodemlagen mengen in een mengmonster.
- 5 Naast verdachte locaties boren bij bijvoorbeeld uitkeuring van een putwand.
- 6 Steekbussen worden niet ingezet wanneer dit noodzakelijk is.
- 7 Grondwatermonsternamen vindt niet plaats minimaal 7 dagen na plaatsing en afpomping van de peilbuis.
- 8 Meer bodemvolume keuren dan er zal worden ontgraven om zo de kwaliteit positief te beïnvloeden, met name van de toplaag.

Indien een normdocument niet in een situatie voorziet, dient hierover met het bevoegd gezag afspraken te worden gemaakt. Het voorstel voor een bepaalde aanpak kan in het saneringsplan worden opgenomen, waarmee het bevoegd gezag instemt of het kan als voorschrift aan de instemmingsbeschikking worden verbonden. Bij BUS-saneringen kan een en ander schriftelijk worden vastgelegd. Hetzelfde geldt voor de situatie waarin het normdocument wel voorziet, maar in de specifieke situatie kan niet volgens de voorgeschreven methode worden gewerkt en het normdocument geeft geen mogelijkheid om af te wijken.

Onderzoek van asbest op de bodem

Indien sprake is van (een vermoeden van) asbest op de bodem dient er onderzoek conform NEN 5707 (Bodem-inspectie, monsterneming en analyse van asbest in bodem) plaats te vinden. Conform deze norm moet het asbest aanwezig op het maaiveld worden meegenomen bij de berekeningen of er sprake is van een ernstig geval van verontreiniging of niet. Door handpicking van dit (zichtbare) asbest, voorafgaand aan het onderzoek, kan een verontreiniging ten onrechte als niet ernstig worden aangemerkt. Bovendien kan het daardoor lastig zijn om de verontreinigingsbronnen te lokaliseren. Zie voor asbest ook bijlage 12 bij deze HUM.

Optreden bij overtredingen van Kwalibo (hoofdstuk 2 Bbk)

Met name in de fase van start en aanleiding van een bodemsanering is het van groot belang dat de verstrekte informatie juist en betrouwbaar is. Borging van kwaliteit is daarom in deze fase van groot belang. Dit betekent dat alle overtredingen die kunnen worden gepleegd in relatie tot regeling van kwaliteitsborging aandacht vragen. Om de doelen van de kwalibo-regeling (kwaliteitsverbetering en verhoging integriteit) te kunnen bereiken is het van belang om strikt op te treden tegen overtredingen van deze genoemde aandachtspunten. Indien overtredingen worden gepleegd van de kwalibo-regeling dient hier-

¹² Strikt genomen is er geen sprake van 'afwijken' als het protocol zelf in de mogelijkheid om af te wijken – al dan niet onder het stellen van voorwaarden – voorziet. In de praktijk wordt het begrip 'afwijken' ook in die situaties gebruikt.

van zeker een melding te worden gedaan bij het toezichtloket (www.vrom.nl/bodemsignaal).

Controleren op normdocumenten

Het kan voor toezichthouders moeilijk te controleren zijn of een bodemwerkzaamheid wordt uitgevoerd volgens de normdocumenten.

- Ideaal zou zijn als het toezicht wordt uitgeoefend op de 'kritische' momenten, maar die laten zich niet altijd van te voren plannen.
- Tevens kan aan bepaalde omstandigheden het vermoeden worden ontleend dat niet gewerkt kan worden volgens de normdocumenten, bijvoorbeeld omdat de werkzaamheden (structureel) voor een te lage prijs of binnen een te korte tijd moeten worden uitgevoerd. Deze omstandigheden kunnen reden zijn om tot melding aan de landelijke inspecties over te gaan, al dan niet na de certificaathouder om een nadere toelichting te hebben gevraagd. (www.vrom.nl/bodemsignaal).
- Van belang is ook om de verschillende verantwoordelijkheden tussen de certificerende instelling enerzijds, en de toezichthouder anderzijds, in de gaten te houden. In de regel is het aan de certificerende instelling om de certificaathouder te wijzen op diens verantwoordelijkheid om te werken volgens de eisen uit BRL en protocol(len), met als doel de kwaliteit van het werk doorlopend te verbeteren.
- De Inspecties onderzoeken de naleving van de regelgeving, de VROM Inspectie op landbodems en de Inspectie Verkeer & Waterstaat in waterbodems.
- In alle provincies worden of zijn interventieteams (onder regie van het LOM) operationeel die bodemintermediairs, waarover veel signalen via het landelijk toezichtloket (www.vrom.nl/bodemsignaal) binnenkomen, aan een nader onderzoek kunnen onderwerpen. Zie hoofdstuk 8.

Wbb bevoegd gezag en handhaving Kwalibo

De decentrale overheden (provincies, gemeenten en waterschappen) hebben wel rechtstreekse toezichts- en handavingsbevoegdheden bij:

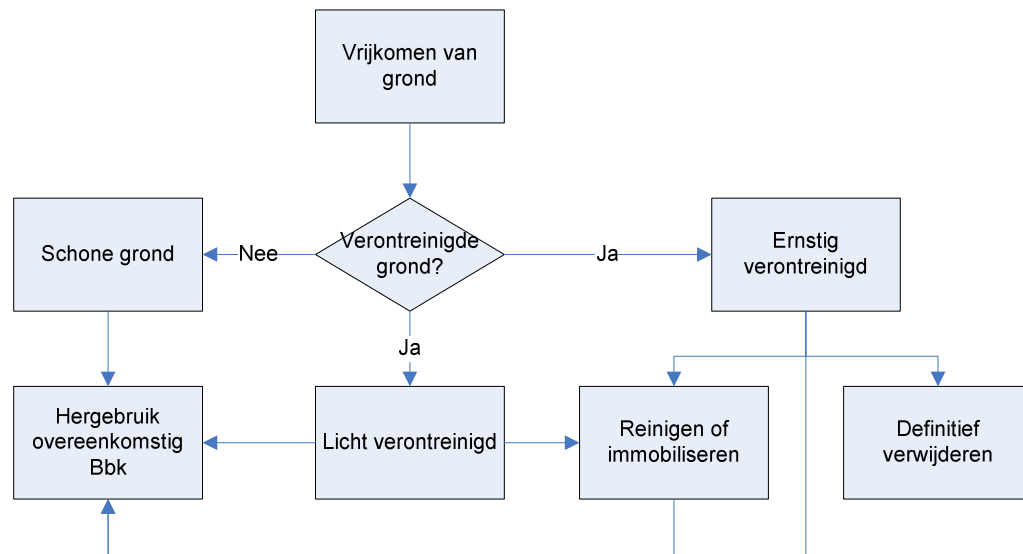
- uniforme saneringen (artt. 1.5, 2.2 en 2.3 Regeling uniforme saneringen);
- verplichtingen t.a.v. de bodem binnen inrichtingen (art. 2.11 Activiteitenbesluit);
- vergunningen op grond van de Wet milieubeheer waarin normdocumenten van toepassing zijn verklaard.

Bij saneringen volgens saneringsplan/instemmingsbeschikking heeft het bevoegd gezag wel een toezichtsbevoegdheid als het gaat om degenen die de werkzaamheden uitvoeren en die daarvoor erkend moeten zijn (de bodemintermediairs), maar zij mogen daartegen niet handhavend optreden als die erkenning ontbreekt. Dat is voorbehouden aan de VROM-Inspectie. Het bevoegd gezag Wbb kan in dat geval alleen melding doen bij het toezichtloket. Wel kan het bevoegd gezag in de instemmingsbeschikking het voorschrift opnemen dat de sanering en de milieukundige begeleiding door erkende bodemintermediairs dienen te worden uitgevoerd. Het bevoegd gezag kan dan wel handhavend optreden tegen de beschikkinghouder (vaak de opdrachtgever) en/of de feitelijk saneerder indien niet aan deze verplichting wordt voldaan. Er is dan sprake van overtreding van art. 39a Wbb (de sanering wordt niet uitgevoerd volgens de (voorschriften verbonden aan de) instemmingsbeschikking).

Vrijkomende grond

Grond die vrijkomt bij saneringen (of andere activiteiten in de bodem) kan, afhankelijk van de mate van verontreiniging, worden verwerkt en/of afgevoerd. In onderstaand schema zijn de mogelijkheden uiteengezet.

Schema 11: Mogelijkheden voor vrijkomende grond

Meldingsplicht bij ontgravingen van >50 m³ licht verontreinigde grond

Voor het ontgraven van hoeveelheden van meer dan 50 m³ licht verontreinigde grond geldt een meldingsplicht. Deze meldingsplicht wordt vaak niet nageleefd. Deze meldingsverplichting is echter van belang bij het ketentoezicht op verontreinigde grond. Het voorkomt dat er 'gaten' in de keten ontstaan.

Meldingsplicht bij bemalingen van >1000 m³ licht verontreinigd grondwater

Voor bemalingen waarbij meer dan 1000 kubieke meter licht verontreinigd grondwater wordt onttrokken geldt eveneens een meldingsplicht. Ook deze meldingsplicht is van belang bij het ketentoezicht op verontreinigde grond en grondwater. Als er sprake is van verontreinigd grondwater is er vaak ook sprake van verontreinigde grond. Repressief optreden is een gepaste reactie bij het achterwege blijven van een melding.

Timing bezoek

In het kader van het ketenonderzoek is het van belang dat de sanering zo mogelijk direct bij aanvang van de sanering (op het moment van daadwerkelijke start) wordt bezocht. Bij dit bezoek worden de kernelementen waaronder de saneringsdoelstelling en aanpak nog eens helder besproken met de saneerder / initiatiefnemer, milieukundige begeleider en aannemer. Daarbij is in de beginfase nog sturing mogelijk.

Papieren saneringen

Een mogelijkheid is een sanering alleen op papier uit te voeren. In dat geval worden bodemonderzoeken uitgevoerd en een verontreiniging vastgesteld waarvoor een saneringsplan wordt opgesteld en waarmee het bevoegd gezag instemt. Maar dit plan wordt niet uitgevoerd. Er is dan sprake van oplichting en mogelijk valsheid in geschrifte, dat vraagt om strafrechtelijk optreden. Deze gelegenheid bestaat omdat een saneringslocatie niet altijd feitelijk wordt bezocht. Als (een deel van) de saneringslocatie wordt bebouwd, is het achteraf moeilijk om vast te stellen hoe vuil de grond was. Indien de beschikkinghouder niet aan kan tonen dat de grond geschikt was voor de (inmiddels gerealiseerde) bebouwing zal het bestuur via het opleggen van een last onder dwangsom alsnog de uitvoering van de sanering conform het saneringsplan kunnen afdwingen, ook indien de feitelijke uitvoering daarvan zou betekenen dat de bebouwing moet worden afgebroken.

Aandacht voor partij-indeling

De beschikking, waarbij ingestemd wordt met het saneringsplan, en het saneringsplan zelf vermelden vaak niet meer dan dat op de saneringslocatie vrijkomende grond aan een 'erkende verwerker' wordt geleverd. Over het algemeen is het voldoende als de verwerker (bijv. een groundbank) beschikt over een milieuvergunning (Wm) waarin staat vermeld dat ernstig verontreinigde grond mag worden geaccepteerd, al dan niet onder voorwaarden. Een 'erkenning' betekent niet automatisch dat ongewenste grondstromen worden voorkomen. Als een 'erkende' thermische grondreiniger grond inneemt die uitsluitend extractief te reinigen is, is er bijvoorbeeld sprake van ongewenste grondstromen. Door bij het toezicht aandacht te besteden aan een correcte partij-indeling worden de risico's van het afvoeren naar een ongewenste bestemming beperkt en ontstaat er een schakel tussen ontgraving en verwerking. Een correcte partij-indeling vergemakkelijkt de handhaving op grondstromen.

Van belang is dat grondstromen gescheiden worden gehouden, dat de bestemming van de verschillende partijen goed is geregeld en dat er een adequate administratie wordt gevoerd. Zie ook hiervoor onder par. 3.2, 'Reinigbaarheidsverklaring en partij-indeling'.

Bevoegdheden toezichthouder bij aan- en afvoer van grond

De bestemming van vrijkomende grond en grondwater bij saneringen moet in het (nader) onderzoeksrapport en saneringsplan zijn opgenomen (art. 28 lid 2 en 39 lid 1 Wbb). Dat moet een erkende verwerker zijn of bij rechtstreeks hergebruik zal de partij moeten voldoen aan de eisen van het Bbk. Het saneringsverslag (of evaluatieverslag) dient bij ontgravingen informatie te bevatten over hoeveelheden, kwaliteit en bestemming van onttrokken en aangevoerd grond(water) (art. 39c lid 1 sub c en d Wbb). Zowel de aannemer als de milieukundig begeleider processturing moeten op grond van respectievelijk protocol 7001 (par. 6.3) en 6001 (par. 8.1) een logboek bijhouden waarin onder andere informatie is opgenomen over (de kwaliteit van) aan- en afgevoerde grond (zie ook bijlage 5a). De toezichthouder Wbb is bevoegd om deze informatie op te vragen mits hij door het college van B&W of door GS is aangewezen als toezichthouder voor hoofdstuk 11 Wet milieubeheer. Dit hoofdstuk is namelijk de rechtsbasis van hoofdstuk 2 Bbk. Het opvragen van de informatie is gebaseerd op art. 5.16 Awb (het vorderen van inlichtingen).

Partijen verontreinigde grond die niet toepasbaar zijn onder de voorwaarden van het Bbk zijn te beschouwen als afval en vallen onder de afvalstoffenregelgeving van hoofdstuk 10 Wet milieubeheer. Om toezicht te kunnen houden op de verdere verwerking van dergelijke partijen, dient de toezichthouder dus bevoegd te zijn voor dit hoofdstuk van de Wet milieubeheer. Voor het toezicht op het hergebruik van partijen verontreinigde grond onder de voorwaarden van het Bbk dienen de provinciale toezichthouders Wbb hun collega's bij de gemeente in te schakelen.

Bodemkwaliteitskaart geen bewijsmiddel?

Vanuit het oogpunt van de verplichting om een bewijsmiddel te kunnen tonen indien dat gewenst is, is het belangrijk te weten wat rechtsgeldige bewijsmiddelen zijn en wanneer deze wel of niet bruikbaar zijn als bewijsmiddel. Zo heeft de Raad van State in zijn uitspraak van 26 augustus 2006, nr. 200806997/1/M1 beslist dat in een milieuvergunning voor een opslaginrichting mag worden bepaald dat een bodemkwaliteitskaart (in de zin van de Bbk) geen toereikend bewijsmiddel is voor wat betreft de kwaliteit van de door de inrichting te accepteren grond.

3.4 Betrokken partijen

Bij de start/aanleiding van een sanering zijn verschillende partijen betrokken. Afhankelijk van de rol van deze betrokkene heeft de betrokken partij verschillende verantwoordelijkheden.

Tabel 9: Betrokken partijen voornemen sanering

Betrokkene	Verantwoordelijkheid
Initiatiefnemer	<ul style="list-style-type: none"> • Aanleveren onderzoeksgegevens • Aanvragen instemmingsbeschikking (op grond van saneringsplan) of • Indienen BUS-melding en/of milieumelding. • Aanvragen (overige) vergunningen/ontheffingen en/of doen van meldingen
Gemeente	<ul style="list-style-type: none"> • Eventueel bevoegd gezag • Behandelen noodzakelijke aansluitvergunning riolering milieuvergunning of milieumelding • Toezicht Kwalibo-regeling
Provincie	<ul style="list-style-type: none"> • Eventueel bevoegd gezag • Eventueel bevoegd gezag voor andere (milieu-)verplichtingen • Toezicht Kwalibo-regeling
Waterkwaliteitsbeheerder	<ul style="list-style-type: none"> • Eventueel behandelen lozingvergunning
Inspectie VROM of V&W	<ul style="list-style-type: none"> • Toezicht en handhaving Kwalibo-regeling
Arbeidsinspectie	<ul style="list-style-type: none"> • Handhaving arbeidsomstandigheden (CROW 132)

3.5 Kritieke momenten / wat kan er mis gaan/optreden

In onderstaande tabel zijn risicovolle situaties genoemd die bij de start en aanleiding voor kunnen komen en hoe kan worden opgetreden.

Wat kan er mis gaan?	Ketenrisico's	Controleaspecten	Optreden	Wet- en regelgeving
Onvoldoende (bodem)onderzoek vooraf				
Gebruiken van verouderde bodemonderzoeken (vele jaren tussen feitelijke uitvoering van de sanering en het onderzoek)	<ul style="list-style-type: none"> De verontreiniging kan zijn veranderd of verplaatst. De sanering kan verkeerd of onvoldoende worden uitgevoerd, waardoor verontreiniging zich verder kan verspreiden. De kwaliteit van de vrijkomende grond of het vrijkomende grondwater is onvoldoende bekend. 	<p>Controleer de datum van het saneringsrapport en van de laboratoriumanalyses.</p> <p>Er is geen vaste tijdstermijn aan te geven wanneer een onderzoek te oud is; dit is maatwerk; het gaat erom dat het nog representatief is. Een richtlijn zou kunnen zijn niet ouder dan 5 jaar voor immobiel en max 2 à 3 jaar voor mobiele verontreinigingen.</p>	<p>Vraag de milieukundig begeleider om aanvullende gegevens en/of onderzoeken.</p> <p>Laat zo nodig in opdracht van het bevoegd gezag een volledig nieuw controleonderzoek uitvoeren (contractexpertise).</p>	Wbb, meestal art. 28 lid 2 Wbb
Vervalsen van analyse-rapporten of laboratoriumcertificaten bij bodemonderzoek	Uit de rapporten of certificaten kunnen onjuiste conclusies worden getrokken, waardoor verontreinigingen onterecht niet worden gesaneerd.	<ul style="list-style-type: none"> Controleer de datum van het saneringsrapport en van de laboratoriumanalyses en overige administratieve gegevens. Analyseer of de resultaten (kunnen) overeenkomen met redelijke verwachtingen. Vergelijk de resultaten daarvoor bijv. met eerdere onderzoeken. Controleer de juistheid van gegevens bij 	<ul style="list-style-type: none"> Dit is een aanwijzing voor crimineel gedrag. Stel een verdergaand vervolgonderzoek in. Treedt strafrechtelijk op. Maak geen gebruik van de verstrekte gegevens en laat nieuwe onderzoeken uitvoeren. Stel het toezichtloket (www.vrom.nl/bodemsignaal.nl) en eventueel de certificerende instelling op de hoogte. 	Valsheid in geschrifte, art. 225 W.v.Sr.

Wat kan er mis gaan?	Ketenrisico's	Controleaspecten	Optreden	Wet- en regelgeving
		<p>het laboratorium, monsternemer, enz.</p> <ul style="list-style-type: none"> Bij (blijvende) twijfel: Laat zo nodig in opdracht van het bevoegd gezag een volledig nieuw controleonderzoek uitvoeren (contra-expertise). 		
<p>Onvolledige verstrekking van resultaten bodemonderzoek aan het bevoegd gezag.</p>	<p>Uit de rapporten of certificaten kunnen onjuiste conclusies worden getrokken, waardoor verontreinigingen onterecht niet worden gesaneerd.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Administratieve controle van de verstrekte gegevens. Bespreek de uitgevoerde onderzoeken met betrokken uitvoerders en ga na of dit overeenkomt met de verstrekte gegevens. 	<ul style="list-style-type: none"> Laat aanvullende gegevens verstrekken. Recidive is een aanwijzing voor calculerend of crimineel gedrag. 	<p>Wbb, meestal art. 28 Wbb (mogelijk ook op grond van andere regelgeving, bijv. bouwregelgeving)</p>
<p>Het (voor)onderzoek is niet goed uitgevoerd</p>	<p>De sanering kan verkeerd of onvoldoende worden uitgevoerd, waardoor verontreiniging zich verder kan verspreiden.</p> <p>De kwaliteit van de vrijkomende grond of het vrijkomende grondwater is onvoldoende bekend.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Bespreek de bemonsteringstrategie met betrokken uitvoerders en ga na of dit overeenkomt met de gegevens in de rapportage. Voer zo nodig een veldonderzoek uit om het uitgevoerde onderzoek te controleren. Voer een eigen veldonderzoek uit. Denk daarbij aan: <ul style="list-style-type: none"> Aantal boorgaten tellen Controle monstername Observatie Bekijk en vergelijk bestaande onderzoeksrapporten en gegevens. 	<ul style="list-style-type: none"> Treedt bestuursrechtelijk op. Leg de sanering, als deze al is aangevangen, stil. Laat het onderzoek zo mogelijk aanvullen / completeren. Stel het toezichtskloket (www.vrom.nl/bodemsignaal.nl) en eventueel de certificerende instelling op de hoogte. Recidive is een aanwijzing voor calculerend of crimineel gedrag. 	<p>Wbb, meestal art. 28 Wbb (mogelijk ook op grond van andere regelgeving, bijv. bouwregelgeving)</p>

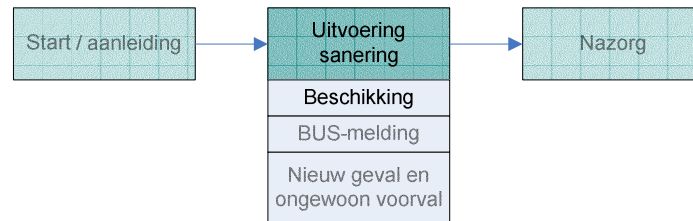

Wat kan er mis gaan?	Ketenrisico's	Controleaspecten	Optreden	Wet- en regelgeving
Betrokken intermediairs voldoen niet aan Kwalibo				
Zie hoofdstuk 4 van de HUM Bbk en par. 4.5 van deze HUM.				
Niet voldoen aan basiseisen				
Voor een sanering wordt geen BUS-melding ingediend of instemmingsbeschikking gevraagd.	<ul style="list-style-type: none"> De voorgenomen sanering kan niet worden beoordeeld en het bevoegd gezag is niet in de gelegenheid om toezicht uit te oefenen. 	<ul style="list-style-type: none"> Organiseer signaaltoezicht. Veldtoezicht 	<ul style="list-style-type: none"> Treedt altijd bestuursrechtelijk op tegen niet (tijdig) melden van de start van een sanering. Treedt daarnaast strafrechtelijk op indien sprake is van een bewuste of een herhaalde overtreding. Recidive (met name vanuit de betrokken aanneemer of adviseur) of opzet wijst op calculerend gedrag. Meld overtredingen bij het toezichtloket 	Art. 28 Wbb of art. 39b lid 3 Wbb
Er wordt informatie overlegd waarvan de verstrekker weet dat deze onbetrouwbaar of onjuist is.	<ul style="list-style-type: none"> Besluiten kunnen worden gebaseerd op onjuiste informatie. 	<ul style="list-style-type: none"> De werkelijke eigenschappen, aard, hoedanigheid of samenstelling van de bodem, grond, baggerspecie of bouwstof moeten worden aangetoond. Dit is alleen mogelijk door fysiek bewijs in de vorm van bemonstering en analyse, opmeting, enz. Met schriftelijke bewijsmiddelen kan even- 	<p>Dit is een aanwijzing voor crimineel gedrag. Stel een verdergaand vervolgonderzoek in.</p> <p>Treedt altijd bestuursrechtelijk en strafrechtelijk op.</p>	Art. 225 W.v.Sr. (Valsheid in geschrifte) Art. 16 Bbk. Zie par. 4.3 HUM Bbk

Wat kan er mis gaan?	Ketenrisico's	Controleaspecten	Optreden	Wet- en regelgeving
		<p>tueel worden aangetoond dat betrokkenen bewust hebben gehandeld.</p>		
<p>Er wordt informatie overlegd die niet afkomstig is van Kwalibo-erkende bedrijven of instellingen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> De kwaliteit van de verstrekte gegevens is niet gegarandeerd. 	<ul style="list-style-type: none"> Controleer de Kwalibo-erkenning van de bedrijven of instellingen die informatie aanleveren. 	<ul style="list-style-type: none"> Leg een (preventieve) dwangsom op en maak proces verbaal op. Neem verzoeken niet in behandeling totdat juiste informatie van de juiste bedrijven of instellingen is aangeleverd. 	<p>Art. 22 lid 1 Bbk Zie par. 4.3 HUM Bbk</p>
<p>De sanering wordt niet tijdig gestart (Alleen bij een beschikking ernst en spoed")</p>	<ul style="list-style-type: none"> De risico's die hebben geleid tot een beschikking "ernst en spoed" kunnen gaan optreden. 	<ul style="list-style-type: none"> Controleer de startdatum van een sanering met beschikking "ernst en spoed". 	<ul style="list-style-type: none"> Treedt bestuursrechtelijk op door het opleggen van een saneringsbevel of dwangsom saneringsplicht. 	<p>Art. 39a Wbb en 55 b Wbb</p>
<p>De start van de sanering is niet tijdig gemeld. (Alleen bij BUS-saneringen)</p>	<ul style="list-style-type: none"> De mogelijkheden voor het bevoegd gezag om toezicht uit te oefenen worden verminderd. 	<ul style="list-style-type: none"> Organiseer signaaltoezicht. Zorg voor een goede termijnbewaking, zodat overschrijding van termijnen tijdig worden opgemerkt en gecontroleerd. 	<ul style="list-style-type: none"> Recidive (met name vanuit de betrokken aanneemer of adviseur) of opzet wijst op calculerend gedrag. Registreer daarom alle betrokken partijen. Treedt altijd bestuursrechtelijk op tegen niet (tijdig) melden van de start van een sanering. Treedt daarnaast strafrechtelijk op bij herhaalde overtredingen. Meld overtredingen bij het toezichtloket. 	<p>Art. 7 BUS</p>
<p>Kritische werkzaamheden niet voor aanvang van sanering vastgelegd</p>	<ul style="list-style-type: none"> Toezicht wordt bemoeilijkt 	<ul style="list-style-type: none"> Controleer het saneringsplan en overleg met de uitvoerder van de sanering. 	<ul style="list-style-type: none"> Laat de saneerder de kritische werkzaamheden aangeven. Meld overtredingen bij 	<p>Art. 18 Bbk Kwalibo (BRL SIKB 6000 & interpretatiedocument CCvD)</p>

Wat kan er mis gaan?	Ketenrisico's	Controleaspecten	Optreden	Wet- en regelgeving
		<ul style="list-style-type: none"> Houd veldtoezicht 	het toezichtloket.	
Niet alle andere noodzakelijke meldingen zijn (tijdig) gedaan en/of vergunningen of ontheffingen zijn niet aangevraagd.	<ul style="list-style-type: none"> Idem Noodzakelijke vergunningen of ontheffingen ontbreken. 	<ul style="list-style-type: none"> Overleg met andere bevoegde gezagen en wissel informatie uit. Vervul een oog- en oorfunctie op andere wet- en regelgeving. 	<ul style="list-style-type: none"> Informeert het bevoegd gezag. 	Overtredingen van andere regelgeving.

4. SANERING MET INSTEMMINGSBESCHIKKING

4.1 Situatieschrijving en werkwijze

Situatieschrijving

Een bodemsanering mag in beginsel pas worden uitgevoerd als het bevoegd gezag heeft ingestemd met het saneringsplan. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op het toezicht en de handhaving bij saneringen met een instemmingsbeschikking. In hoofdstuk 5 wordt ingegaan op de gevallen waarbij hiervoor kan worden volstaan met een BUS-melding.

Een sanering met beschikking is gebaseerd op een saneringsplan. De normen en aanpak die hieruit voortvloeien, kunnen daarom per sanering sterk verschillen. Dit vraagt dan ook een zorgvuldige voorbereiding vanuit de toezichthouder en handhaver. De toezichthouder moet vooraf goed beoordelen wat bij deze sanering de kritische werkzaamheden zijn en waarop dus toezicht uitgeoefend moet worden.

Een controle richt zich in hoofdzaak op de volgende punten:

- Worden de start- en einddatum tijdig gemeld?
- Wordt de sanering uitgevoerd overeenkomstig het saneringsplan en de instemmingsbeschikking met de bijbehorende voorwaarden / voorschriften?
- Worden afwijkingen tijdig gemeld?
- Wordt het saneringsresultaat behaald?
- Toezicht op de verwijderingsketen van verontreinigde grond.

De toezichthouder/handhaver mag daarvoor de volgende zaken controleren/handhaven:

- Beschikking
Indien en voor zover de beschikking expliciet vermeldt dat de aanvraag (incl. bijlagen) deel uitmaakt van de beschikking betekent het, dat de toezichthouder alles wat daar in staat mag controleren/handhaven. Hierbij wordt ervan uitgegaan dat in het kader van de beoordeling van de beschikking-aanvraag de onderliggende onderzoeksgegevens zijn beoordeeld op juistheid en volledigheid (het papier klopt).
- Voorschriften, verbonden aan de instemmingsbeschikking
De voorschriften maken deel uit van beschikking. Een deel van de voorschriften zal de toezichthouder in de gelegenheid moeten stellen om zijn werk te doen (bijvoorbeeld meldverplichtingen). Overtredingen van deze voorschriften leiden ertoe dat het risico van het niet behalen van de saneringsdoelstelling groter wordt. Deze 'administratieve' voorschriften zijn dus van wezenlijk belang en zullen daarom ook strikt gehandhaafd moeten worden.

Effectief toezicht richt zich op die momenten/fasen van het saneringsproces die bepalend zijn voor de saneringsdoelstelling ('kritische momenten'). Deze momenten worden bepaald door de wijze waarop de sanering wordt uitgevoerd (de saneringsmethode of saneringsvariant). Bij ex-situ saneringen (ontgraven) zullen die momenten in het algemeen makkelijker te bepalen zijn dan bij in-situ saneringen, omdat bij in-situ saneringen minder 'zichtbaar' is dan bij ex-situ.

Het niet volgen van de voorgestelde saneringsmethode en daarbij behorende werkzaamheden betekent niet automatisch dat de saneringsdoelstelling niet gehaald zal worden, maar leidt er in ieder geval toe dat van de beschikkinghouder een toelichting gevraagd kan worden (indien dat niet voorafgaand aan het bezoek van de toezichthouder is gebeurd). Mogelijk is hier dan ook sprake van een overtreding van artikel 39a Wbb.

Indienen saneringsverslag

Op grond van art. 39c Wbb moet "zo spoedig mogelijk" na afronding van een sanering een saneringsverslag worden ingediend. De wet kent geen nadere aanduiding van deze termijn. Belangrijk is dus om een voorschrift op te nemen in de instemmingsbeschikking saneringsplan waarin deze termijn wordt geconcretiseerd, zodanig dat er weinig discussie over kan ontstaan, bijvoorbeeld binnen 2 maanden na afronding van de sanering, waarbij 'einde sanering' ook gemeld moet worden. Daarmee staat de termijn voor alle betrokkenen vast. De termijn waarbinnen het saneringsverslag ingediend had moeten zijn, wordt voor alle uitgevoerde saneringen bewaakt, bij voorkeur via het Bodeminformatiesysteem. Na constatering van het verstrijken van de termijn zonder dat het verslag is ingediend, wordt handhavend opgetreden op grond van artikel 39a Wbb (saneren volgens saneringsplan).

Werkwijze

Het toezicht bestaat uit minimaal één controlebezoek aan de in uitvoering zijnde bodemsanering. De bodemsaneringen worden onaangekondigd bezocht, tenzij zich bijzondere omstandigheden voordoen met bijvoorbeeld veiligheid en toegankelijkheid.

De werkwijze bij een controlebezoek is als volgt:

- Voorafgaand aan het toezicht wordt, na ontvangst van de instemmingsbeschikking, een risicoanalyse uitgevoerd. Aan de hand hiervan wordt de sanering geprioriteerd. Het toezicht wordt hierop afgestemd. Zie daarvoor hoofdstuk 2.
- Na ontvangst van de melding aanvang bodemsanering neemt de toezichthouder contact op met de saneerder om aan te kondigen dat de bodemsanering op enig moment gecontroleerd zal worden en om vast te stellen wanneer welke werkzaamheden in uitvoering zijn.
- Voorafgaand aan de controle wordt de controle voorbereid ter identificatie van de kritische momenten/kritische werkzaamheden van de sanering.
- De saneringslocatie wordt voor controle bezocht wanneer de kritische werkzaamheden worden uitgevoerd.
- Alle op het moment van controle in uitvoering zijnde werkzaamheden worden gecontroleerd. Hierbij ligt de nadruk op de werkzaamheden die op dat moment kritisch zijn.
- De termijn waarbinnen het saneringsverslag ingediend had moeten zijn, wordt voor alle uitgevoerde saneringen bewaakt, bij voorkeur via het Bodeminformatiesysteem.
- Indien na het verstrijken van de termijn waarbinnen het saneringsverslag had moeten zijn ingediend geen evaluatie is ingediend, wordt de saneerder of de milieukundige begeleider hierover benaderd.

De controle heeft betrekking op:

- controle van administratieve verplichtingen naar aanleiding van de beschikking;
- controle in het veld op de uitvoering van de bodemsaneringen waarvoor een beschikking is afgegeven;
- administratieve controle en controle in het veld op de handelingen met bij bodemsaneringen vrijkomende (verontreinigde) grond en/of overige materialen (o.a. ketenbeheer);
- administratieve controle en controle in het veld op de uitvoering van langdurige grondwatersaneringen;

- controle in het veld op veiligheidsaspecten en overlast voor de omgeving¹³.

De precieze inhoud van een controle vloeit voort uit de prioriteiten en werkplanning zoals die in hoofdstuk 2 en bijlage 3 zijn beschreven.

Verifiëren van verstrekte gegevens

De toezichthouder verifieert bij het toezicht op de saneringslocatie of door de saneerder aangeleverde gegevens kloppen. Deze verificatie gebeurt door eigen waarnemingen bij het uitgevoerd veldwerk.

Werkwijze

Direct na binnenkomst van de melding 'bereiken einddiepte' of 'einde sanering' wordt op de saneringslocatie een verificatieonderzoek verricht, eventueel in de vorm van bemonstering door de toezichthouder zelf, waarmee het door de saneerder aangegeven saneringsresultaat vergeleken wordt.

4.2 Wet- en regelgeving

De Wet bodembescherming vormt de basis voor de uitvoering van bodemsaneringen. In artikel 28 Wbb is aangegeven dat een voorgenomen sanering moet worden gemeld aan het Wbb-bevoegd gezag. Artikel 39a Wbb schrijft voor dat degene die de bodem saneert ervoor zorgt dat een sanering conform het vastgestelde saneringsplan wordt uitgevoerd.

Besluit bodemkwaliteit / Kwalibo

De kwaliteitsborging is vastgelegd in hoofdstuk 2 van het Bbk (in artikel 2.1 van de Rbk zijn de werkzaamheden genoemd). Dit houdt in dat saneringswerkzaamheden uitsluitend door een aannemer mogen worden uitgevoerd die is erkend voor BRL SIKB 7000 en protocollen 7001/7002. Milieukundige begeleiding dient door een milieukundig begeleider te worden uitgevoerd die is erkend voor BRL SIKB 6000 en protocollen 6001/6002. Zie voor aandachtspunten bij controle op de kwaliteit van de uitvoer paragraaf 3.3. van deze HUM Wbb en hoofdstuk 4 van de HUM Bbk.

Optreden bij overtredingen kwalibo

Bij saneringen volgens saneringsplan/instemmingsbeschikking heeft het bevoegd gezag wel een toezichtsbevoegdheid als het gaat om degenen die de werkzaamheden uitvoeren en die daarvoor erkend moeten zijn (de bodemintermediairs), maar zij mogen daartegen niet handhavend optreden als die erkenning ontbreekt. Dat is voorbehouden aan de VROM-Inspectie. Het bevoegd gezag Wbb kan in dat geval alleen melding doen bij het toezichtloket. Wel kan het bevoegd gezag in de instemmingsbeschikking het voorschrift opnemen dat de sanering en de milieukundige begeleiding door erkende bodemintermediairs dienen te worden uitgevoerd. Het bevoegd gezag kan dan wel handhavend optreden tegen de beschikkinghouder (vaak de opdrachtgever) en/of de feitelijk saneerder indien niet aan deze verplichting wordt voldaan. Er is dan sprake van overtreding van art. 39a Wbb (de sanering wordt niet uitgevoerd volgens de (voorschriften verbonden aan de) instemmingsbeschikking).

Overige regelgeving

Naast de wetten en regelingen wordt er in de BRL's verwezen naar NEN normen en branchegerichte publicaties zoals de CROW-publicatie 132. In bijlage 5a is ter informatie een overzicht gegeven van de meest relevante eisen die hierbij gelden. Daarnaast kunnen in de Provinciale Milieuverordening nadere regels worden gesteld.

¹³ Zie oranje kader in par. 3.3 'Veilig werken'.

4.3 Aandachtspunten

De volgende aandachtspunten worden hieronder besproken:

- startdatum sanering;
- bemalingen;
- afwijkingen/wijzigingen t.o.v. het saneringsplan;
- depotvorming;
- asbesthoudend materiaal;
- proefsanering;
- sloop van opstallen;
- overlast omwonenden;
- bodemlozingen tijdens de sanering;
- toezicht op het saneringsverslag.

Startdatum sanering

Om toezicht uit te kunnen oefenen is het voor het bevoegd gezag van belang dat de startdatum van een sanering bekend is. In het BUS is een voorschrift opgenomen die melding van de startdatum verplicht stelt. Ook in een aantal provinciale verordeningen is een dergelijk voorschrift opgenomen. Zo nodig kan bij de instemmingsbeschikking een voorschrift worden opgenomen waarin wordt verplicht om de startdatum tijdig vooraf te melden.

Bemalingen

Bouwputbemalingen kunnen een grote invloed op de omgeving hebben. Een bemaling nabij een geval van bodemverontreiniging in het grondwater kan leiden tot (extra) verplaatsing van de grondwaterverontreiniging. Voor het verplaatsen van de verontreiniging in het grondwater is op grond van de Wbb een beschikking nodig. Hierdoor kunnen maatregelen worden geëist om de verplaatsing tegen te gaan of tot een minimum te beperken. In veel gevallen dient de verantwoordelijke voor de bemaling middels een monitoringsplan met bijbehorende monitoring aan te tonen wat het effect van de bemaling is op de grondwaterverontreiniging¹⁴. Voor het onttrekken van grote hoeveelheden grondwater is er vaak een watervergunning nodig van het waterschap. Dit moet blijken uit de keur van het betreffende waterschap. Bronbemalingen tot een bepaalde omvang zijn niet vergunningplichtig, maar moeten wel gemeld worden. De grens tussen vergunning- en meldplicht varieert per waterschap.

Afwijkingen / wijzigingen t.o.v. saneringsplan (zie ook bijlage 9)

In art. 39a Wbb is de verplichting opgenomen dat een sanering moet worden uitgevoerd conform het saneringsplan en de voorschriften uit de instemmingsbeschikking. Het komt – zeker bij complexere saneringen – regelmatig voor dat de uitvoering van een sanering anders verloopt dan is beschreven in het oorspronkelijk plan. Pas als de schop in de grond gaat, is duidelijk wat er werkelijk aan de hand is. De Wbb spreekt bij een afwijkende uitvoering van de sanering dan beschreven in het saneringsplan over wijziging van het saneringsplan.

Afwijkingen moeten worden gemeld bij het bevoegde gezag. Worden afwijkingen bewust niet gemeld, bijvoorbeeld om kosten te besparen, dan is er sprake van een misdrijf.

Er zijn drie categorieën van afwijkingen te onderscheiden:

- 1 Relatief beperkte afwijking(en): het bevoegd gezag schrijft voor dat de gewijzigde aanpak moet worden beschreven in het logboek en het saneringsverslag. Ook moet er dan, in het eventueel op te stellen nazorgplan, rekening worden gehouden met de wijzigingen;

¹⁴ Zie de SIKB Wegwijzer 'Hoe voorkom ik problemen bij tijdelijke grondwaterstandverlagingen?', 2010

- 2 Grotere afwijking(en): het bevoegd gezag kan, naast de schriftelijke bevestiging, ook een aanwijzing geven. De sanering moet dan uitgevoerd worden conform het saneringsplan en de voorschriften, aangevuld met de aanwijzing.
- 3 Ingrijpende wijziging: het bevoegd gezag dient een nieuw instemmingsbesluit te nemen. Van een dergelijke wijziging kan sprake zijn indien de saneringsdoelstelling en/of de saneringsmethode wijzigen. Ook de belangen van derden spelen hierbij een rol. De (formele) besluitvorming over de vraag of er een nieuwe instemmingsbeschikking nodig is, is aan de plantoetsers. In de praktijk zal de toezichthouder/handhaver nauw bij deze besluitvorming worden betrokken.

Voorbeelden van situaties die onder deze 3 categorieën vallen zijn opgenomen in bijlage 9.

Afwijkingen van saneringsplannen

Tijdens saneringen wordt vaak afgeweken van de saneringsplannen. Oorzaken hiervoor kunnen zeer uiteenlopend zijn. Afwijkingen zijn vaak ook niet te voorkomen omdat de exacte omvang, aard en verspreiding van een verontreiniging niet altijd van tevoren zijn vast te stellen.

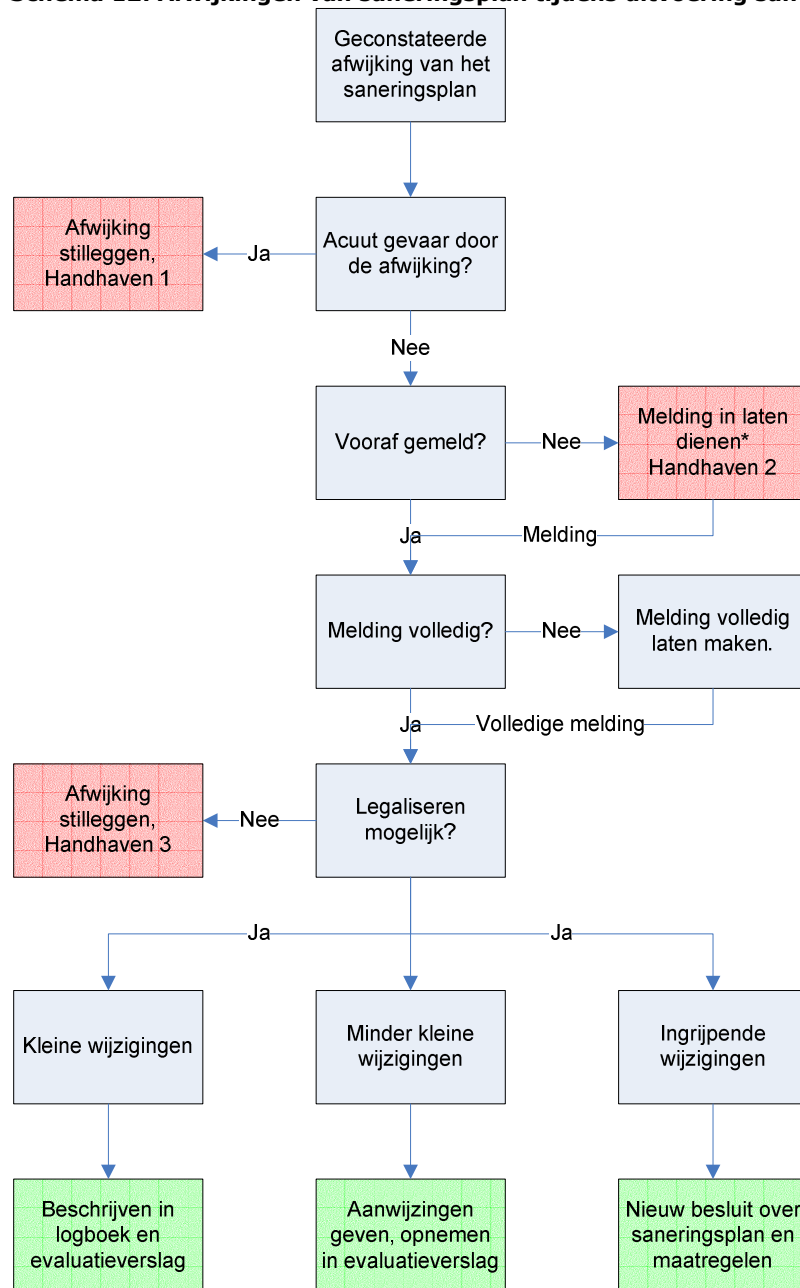
Voorbeelden van afwijkingen zijn het ontgraven buiten de contour en het niet gescheiden ontgraven van grond van verschillende kwaliteit, waardoor opmenging van verschillende partijen grond kan plaatsvinden.

Uitgangspunt is dat een afwijking van het saneringsplan een overtreding is tenzij de afwijking is gemeld en het bevoegd gezag deze heeft geaccepteerd. Pas als afwijkingen van het saneringsplan (kunnen) leiden tot het niet behalen van het vooraf vastgestelde saneringsresultaat, dient ingegrepen te worden. Opmengen kan aangepakt worden op grond van het Bbk. Zo mag alleen een bedrijf dat of een persoon die erkend is voor BRL SIKB 9335 en bijbehorend protocol 9335-1 (individuele) partijen samenvoegen.

In het volgende schema is aangegeven hoe omgegaan dient te worden met afwijkingen van het saneringsplan.

Schema 12: Afwijkingen van saneringsplan tijdens uitvoering sanering

* In de provinciale milieuverordening of de gemeentelijke verordening bodemsanering kunnen nadere regels zijn gesteld omtrent de gegevens die bij de melding moet worden verstrekt. Afgewogen kan worden of een wijziging achterwege kan blijven en de afwijkingen kunnen worden meegenomen in het saneringsverslag.

Handhaven 1; stilleggen sanering ivm acuut gevaar:
 Stilleggen is een vorm van bestuursdwang (art. 5:21 Awb). Direct stoppen met afwijken is nodig bij acuut gevaar voor:

- blootstelling van mens, plant of dier aan verontreiniging;
- verspreiding van de verontreiniging;
- ongeschiktheid voor functie na sanering;

- onherstelbare schade aan belangen van derden.

Bestuursrechtelijk

In spoedeisende situaties kan stillegging onmiddellijk met toepassing van bestuursdwang op grond van art. 5:24 lid 5 Awb (zonder begunstigingstermijn). In overige gevallen kan bestuursrechtelijk een last onder bestuursdwang (met begunstigingstermijn) of onder dwangsom worden opgelegd. Het optreden moet tot gevolg hebben dat de sanering wordt uitgevoerd overeenkomstig het saneringsplan (art. 39a Wbb).

Strafrechtelijk

Strafrechtelijk dient proces-verbaal te worden opgemaakt. Indien er sprake is van acuut gevaar dat een onmiddellijk ingrijpen vereist, kan de officier van justitie op basis van een proces-verbaal een voorlopige maatregel opleggen inhoudende dat de handelingen die afwijken van het saneringsplan beëindigd worden (art. 28 Wet op de economische delicten). Meestal wordt deze mogelijkheid pas toegepast als het bestuursrechtelijke handhavingsinstrumentarium niet of niet tijdig kan worden geëffectueerd.

Handhaven 2; melding in laten dienen:

Bestuursrechtelijk

Bestuursrechtelijk kan een melding worden afgedwongen op grond van overtreding van art. 39 lid 4 Wbb. Zo nodig kan bestuursrechtelijk een last onder bestuursdwang of onder dwangsom worden opgelegd.

Strafrechtelijk

Strafrechtelijk dient in dit geval proces-verbaal te worden opgemaakt.

Handhaven 3; stilleggen bij illegale afwijkingen sanering:

Bestuursrechtelijk

Als de afwijking niet legaliseerbaar is moet de sanering overeenkomstig het saneringsplan worden uitgevoerd. Desnoods kan dit bestuursrechtelijk worden afgedwongen doordat een last onder bestuursdwang of onder dwangsom wordt opgelegd op grond van overtreding van art. 39a Wbb.

Strafrechtelijk

Strafrechtelijk optreden is in dit geval afhankelijk van de verwijtbaarheid en de omvang van de overtreding.

In bijlage 9 wordt de afwijking van het saneringsplan nader toegelicht.

Stilleggen bij wijze van afspraak met de overtreder

Voorafgaand aan een 'officiële' stillegging kan de toezichthouder met de overtreder afspreken dat hij de handelingen waarmee de regelgeving wordt overtreden staakt. Als de overtreder vrijwillig meewerkt bespaart dat de toezichthouder/handhaver veel werk. Het is wel van belang om deze afspraken vast te leggen in een brief aan de overtreder. Deze vastlegging is niet te beschouwen als een besluit in de zin van de Awb, maar wel van belang voor de 'dossiervorming' voor het geval in een later stadium blijkt dat de overtreder niet (blijvend) heeft meegewerkt of telkens 'aansporingen' nodig heeft om in het gareel te blijven. Tevens dienen in dit soort gevallen de vinger aan de pols te worden gehouden. Zeker bij meer acute risico's kan het bevoegd gezag zijn rechten verspelen indien alsnog op korte termijn opgetreden moet worden. Als het (vrijwillige) voortraject dan te lang heeft geduurd, zou de rechter vraagtekens kunnen stellen bij de ernst van de overtreding of de acuutheid van het risico.

Voorbeeld afwijking saneringsplan bij immobiele verontreiniging

In het saneringsplan wordt een aanpak beschreven van ontgraving van een immobiele verontreiniging tot de achtergrondwaarde 2000. Tijdens de uitvoering wordt niet ontgraven maar wordt een parkeerterrein (verharding) aangelegd.

De vraag hierbij is of er sprake is van een wijziging t.o.v. het saneringsplan.

- De sanerings**doelstelling** is wel degelijk gewijzigd. De oorspronkelijke doelstelling was verwijderen van de verontreiniging tot de achtergrondwaarde 2000. In de praktijk leidt de aanpak tot een saneringsdoelstelling isolatie. Deze wijziging moet worden gemeld. Er zal opnieuw ingestemd moeten worden met dit (ingrijpend) gewijzigde saneringsplan.
- De sanerings**methode** wijzigt van ontgraven naar aanbrengen verharding. Deze wijziging moet ook worden gemeld.

Wanneer de oorspronkelijke doelstelling was geweest: ontgraven en isolatie door aanbrengen van een leeflaag, dan zou de gewijzigde aanpak tot isolatie met een verharding in de praktijk niet hebben geleid tot een andere saneringsdoelstelling. Isolatie is isolatie. Wel is de saneringsmethode gewijzigd van graven en leeflaag naar aanbrengen verharding. Dit dient wel te worden gemeld, maar kan mogelijk – afhankelijk van de formulering van de beschikking - zonder nieuwe beschikking worden afgehandeld.

Depotvorming

Tijdens de saneringsuitvoering is het gebruikelijk om grond tijdelijk in depots op te slaan. Voor elke verschillende grondstroom/grondkwaliteit dient een depot te zijn ingericht. De milieukundig begeleider moet overzicht hebben welke kwaliteit in de diverse depots aanwezig is of was. De saneerder (aannemer/directievoerder) is verantwoordelijk voor het logboek (protocol 7001) waarin de indeling van de depots wordt bijgehouden. Tevens moet een monsternamenplan beschikbaar zijn.

Zie voor meer informatie over depotvorming hoofdstuk 6 HUM Bbk.

Zie voor meer informatie over partij-indeling en reinigbaarheidsverklaring: par. 3.2 van deze HUM.

(Direct) hergebruiken van saneringsgrond via grondbank

Bij ontgraving op saneringslocaties komt vaak mogelijk herbruikbare (verontreinigde) grond vrij. Om fraude te voorkomen moet de toezichthouder Bbk in samenspraak met de toezichthouder Wbb bij hergebruik van deze grond alert zijn op de vraag of de partij tijdens de sanering op de juiste wijze is ontgraven.

Bij saneringslocaties vrijkomende (sterk) verontreinigde grond wordt soms in strijd met de eisen van het Bbk hergebruikt in plaats van gereinigd of gestort. Meestal staat in de instemmingsbeschikking saneringsplan dat de grond afgevoerd moet worden naar een erkende verwerker, omdat – uitzonderingen daargelaten¹⁵ - hergebruik van sterk verontreinigde grond niet is toegestaan. Het komt voor dat grond afkomstig van saneringslocaties wordt afgevoerd naar een grondbank en aldaar wordt gekeurd om te beoordelen of de grond voldoet aan de eisen voor hergebruik (in plaats van niet toepasbaar). Ook mogen partijen grond als de grondbank een erkenning heeft voor BRL SIKB 9335 worden samengevoegd. Grond die is afgevoerd naar een grondbank kan zodoende in het hergebruikscircuit komen (bijvoorbeeld weer toegepast worden als aanvulgrond op dezelfde saneringslocatie). De grond die op deze wijze de saneringlocatie verlaat wordt dus afgevoerd naar een erkende verwerker. De saneerder voldoet daarmee aan de eisen ten aanzien van erkende verwerking zoals neergelegd in het saneringsplan dan wel beschikking.

¹⁵ Die uitzonderingen zijn mogelijk indien het bevoegd gezag Bbk gebiedsspecifiek beleid heeft vastgesteld die hergebruik van deze grond wel mogelijk maakt. Zie hoofdstuk 9 HUM Bbk.

Wanneer wordt geconstateerd of vermoed dat er niet volgens de eisen wordt gewerkt moet er door het desbetreffende bevoegde gezag een onderzoek worden ingesteld bij de grondbank.

Bij afvoer van sterk verontreinigde grond naar een grondbank is het zinvol om na te gaan of er gemeld is bij het Landelijk Meldpunt Afvalstoffen op grond van de afvalstoffenregelgeving. Sterk verontreinigde, niet herbruikbare, grond is een afvalstof, die moet worden gereinigd of gestort.

Selectief ontgraven bij een sanering ter voorkoming opmenging

Bij ontgraving van een verontreiniging is selectief ontgraven een belangrijk aandachtspunt.

Maak daarvoor als toezichthouder vooraf of bij de start van de sanering goede afspraken met de veldwerker / MKB-er over het uitzetten van de interventiecontour van de verontreiniging.

Spreek af dat eerst binnen de interventiecontour zal worden ontgraven tot de juiste diepte.

Vervolgens laat je het diepste punt melden zodat je ook de mogelijkheid hebt dit te controleren dan wel vast te leggen.

Spreek af waar de grond in depot gaat of onmiddellijk wordt afgevoerd en leg de bestemming vast (indien nog niet bekend).

Vaak zal om de juiste diepte binnen de interventiecontour te kunnen bereiken onder talud moeten worden gewerkt. Gevolg hiervan is dat eerst zal worden gegraven in minder vuile of schone grond. Bij een dergelijke aanpak is het van belang dat er duidelijke afspraken worden gemaakt over welke grond er wordt ontgraven om de interventiecontour te kunnen bereiken / ontgraven en waar deze grond zal worden opgeslagen.

Vermenging van deze grond met de ernstiger verontreinigde grond dient voorzover mogelijk te worden voorkomen. Indien en voorzover vermenging niet is te voorkomen zal deze grond mogelijk een kwaliteit hebben die door de grondbank na keuring en zonder reiniging weer in de markt kan worden gezet.

Een zgn. XRF-meter maakt het mogelijk om tijdens de sanering concentraties van zware metalen te bepalen. Als het bevoegd gezag het gebruik ervan verplicht wil stellen dan zal het opgenomen dienen te worden in de (voorschriften bij de) instemmingsbeschikking.

Asbesthoudend materiaal

Wanneer tijdens een sanering asbest wordt aangetroffen is het Asbestverwijderingsbesluit niet van toepassing, maar bijlage 3 van de Circulaire bodemsanering 2009: Milieuhygiënisch saneringscriterium bodem, protocol asbest. Zie verder bijlage 12.

Proefsanering

Om ontwerpparameters in de locatiespecifieke omstandigheden te kunnen vaststellen worden in bepaalde situaties proefsaneringen uitgevoerd. Voor een proefsanering kan op grond van de Wet milieubeheer een melding van het Activiteitenbesluit noodzakelijk zijn (voorheen AMvB proefbronnering bodemsanering). Voor de proefsanering gelden dan, naast voorschriften op grond van de Wbb, milieuvoorschriften op grond van het Activiteitenbesluit.

Sloop van opstallen

Sloop van opstallen valt buiten de sanering, het verwijderen van funderingen niet, aangezien hier verontreinigde grond geroerd wordt. Hetzelfde kan gelden voor het verwijderen van verhardingen, e.e.a. afhankelijk van de situatie.

Overlast omwonenden

De uitvoering van een ex-situ sanering en het installeren van een in-situ sanering kan overlast geven voor omwonenden. Er kan geluidoverlast, stof- en geurhinder ontstaan. Stofhinder wordt voorkomen door te zorgen dat er bij droogte gebruik wordt gemaakt van een sproei-installatie of een tractor met watertank die de wegen en het terrein nat houdt. Om geurhinder te voorkomen zullen bij een sanering van vluchtige stoffen luchtmetingen uitgevoerd moeten worden en bij overschrijding van de daarvoor geldende normen dient op grond van de daarvoor geldende regelgeving te worden opgetreden. Belangrijk is om depots zo veel mogelijk afgedekt te houden. Vrachtwagens dienen na belading zo snel mogelijk kleppen te sluiten en niet onnodig op het saneringsterrein te blijven staan. Deze aspecten worden niet geregeld via de Wbb maar eventueel via de APV of de Wet milieubeheer.

Bodemlozingen tijdens de sanering

Het in de bodem brengen van andere vloeistoffen dan regenwater en schoon water is verboden. Omdat het bij in-situ saneringen nodig kan zijn stoffen in de bodem en het grondwater te brengen zijn in het Lozingenbesluit bodembescherming (voor buiten inrichtingen)¹⁶ en artikel 3.1.4. Barim (binnen inrichtingen) regels opgenomen met betrekking tot het lozen in de bodem.

Bij in-situsaneringen met de verwijderingsmechanismen "afbraak" en "vastlegging" wordt gebruik gemaakt van diverse stoffen om afbraak te stimuleren of vastlegging te bewerkstelligen. Deze stoffen worden vaak in vloeibare vorm in de bodem en het grondwater gebracht. Dit kunnen nutriënten zijn of een scala aan andere chemische stoffen. Inzicht in de risico's aan het in de bodem brengen van deze stoffen is belangrijk bij het voorkomen van het ontstaan van nieuwe bodemverontreiniging.

Als een bodemlozing wordt geconstateerd, bijvoorbeeld zoals hiervoor genoemd of van bronneringswater, moet dus worden getoetst of niet in strijd met het Lozingenbesluit bodembescherming of het Barim wordt gewerkt.

Praktijkgeval

Op een terrein van 300 m² was ± 80 m² grond tot een diepte van 80 tot 100 cm onder het maaiveld verontreinigd met lood boven interventiewaarde.

Door de aannemer werd het hele terrein van links naar rechts en van voor naar achter over een diepte van 1 meter ontgraven. De grond werd in drie depots opgeslagen.

Uiteindelijk was dus niet alleen de verontreiniging maar het hele terrein ontgraven!

Hierbij was de loodverontreiniging in het geheel mee ontgraven en vermengd met de relatief schone grond van het omliggende terrein buiten de interventiecontour.

De grond in de drie depots werd vervolgens uitgekeurd. De loodverontreiniging was dusdanig opgemengd dat deze nog wel werd aangetroffen, maar dan wel binnen de toepassingseisen van de terugsaneerwaarde van de sanering. De grond werd hergebruikt binnen de saneringslocatie.

Het bevoegd gezag Wbb heeft een waarschuwingsbrief aan de aannemer verstuurd waarin op grond van overtreding van art. 39a Wbb een dwangsom bij een volgende overtreding is aangekondigd. Bij de tweede overtreding door de aannemer zal de

¹⁶ Begin 2011 zullen ook alle lozingen in de openbare ruimte (in oppervlaktewater, riolering of bodem) in één besluit worden samengevoegd: Besluit lozen buiten inrichtingen.

dwangsom worden opgelegd en bij de derde overtreding zal deze dwangsom worden verbeurd. Tevens is melding gemaakt van de overtreding bij het toezichtloket. De politie heeft proces-verbaal opgemaakt van overtreding van art. 39a Wbb.

Saneringsverslag met gegevens van een niet-erkende intermediair

Wat moet het bevoegd gezag doen als een verslag van een sanering gegevens bevat die afkomstig zijn van een niet erkend milieukundig begeleider, maar het bevoegd gezag de indruk heeft dat het inhoudelijk wel klopt?

De sanering is al voltooid, dus het is moeilijk om de gang van zaken nog te kunnen controleren. Wel kan het bevoegd gezag vragen om een verificatie door een erkende bodemintermediair, bijv. aan de hand van de eisen die gesteld worden in protocollen 6001 en 6002 (logboeken en dergelijke).

Als er twijfels zijn, dan is het wellicht toch verstandig om verdere eisen te stellen waardoor mogelijk de locatie weer opnieuw onderzocht moet worden. Het risico van acceptatie zonder nader onderzoek is dat er precedënten ontstaan, waarop (andere opdrachtgevers van) niet erkende bodemintermediairs zich kunnen beroepen.

Toezicht op het saneringsverslag

Het toezicht kan zich ook richten op het saneringsverslag. Hierbij kan onder andere worden getoetst op saneringsresultaat, grondstromen (afvoer en aanvoer) en Kwalibo. In bijlage 5a bij deze HUM Wbb zijn de controlepunten van de BRL 6000/7000 uitgewerkt die bij dit toezicht aan de orde kunnen komen.

4.4 Betrokken partijen

Bij de uitvoering van een sanering met een instemmingsbeschikking zijn verschillende partijen betrokken. Afhankelijk van zijn rol heeft de betrokken partij verschillende verantwoordelijkheden. De volgende partijen zijn betrokken:

Tabel 10: Betrokken partijen sanering

Betrokkene	Verantwoordelijkheid
Initiatiefnemer / eigenaar	<ul style="list-style-type: none"> • Beschikkinghouder en financieel verantwoordelijke. • Historische gegevens aanleveren. • Aanvragen Wm vergunningen, lozingen zuivering
Uitvoerder/aannemer	<ul style="list-style-type: none"> • Verzorgen meldingen, uitvoering conform saneringsplan, arboregelgeving, vergunning, Kwalibo
Milieukundig begeleider	<ul style="list-style-type: none"> • Toezicht op de uitvoering van de sanering
Gemeente	<ul style="list-style-type: none"> • Eventueel bevoegd gezag voor sanering en indirecte lozingen • Toezicht gemeentelijke regelgeving (APV) • Bbk-bevoegd gezag bij aanvullen en/of aanbrengen isolatielaag* • Toezicht Kwalibo
Provincie	<ul style="list-style-type: none"> • Meestal bevoegd gezag voor sanering en indirecte lozingen • Controle afvalstoffentransport • Toezicht Kwalibo
Waterkwaliteitsbeheerder	<ul style="list-style-type: none"> • Bevoegd gezag grondwateronttrekkingen en eventuele directe lozingen op oppervlaktewater
Inspectie (VROM of V&W)	<ul style="list-style-type: none"> • Toezicht en handhaving Kwalibo (Besluit bodemkwaliteit)

* Bij het aanvullen en het aanbrengen van een leeflaag zijn zowel het bevoegd gezag voor de bodemsanering (vanuit de Wbb) als de gemeente (vanuit het Bbk) bevoegd gezag.

4.5 Kritieke momenten / wat kan er mis gaan?/optreden

In onderstaande tabel zijn risicovolle situaties genoemd die bij sanering met instemmingsbeschikking voor kunnen komen en hoe kan worden opgetreden.

Wat kan er mis gaan?	Ketenrisico's	Controleaspecten	Optreden	Wet- en regelgeving
Meldingen en vergunningen				
Niet tijdig gestart bij saneringsbeschikking met startdatum.	Ongewenste effecten kunnen optreden. De verontreiniging kan veranderen of zich verplaatsen.	Controleer administratief op startdatum.	Leg zo nodig een saneringsbevel op.	Art.39a Wbb
Kritische momenten niet melden.	Toezicht wordt bemoeilijkt.	Controleer het saneringsplan. Overleg met de uitvoerder van de sanering. Veldtoezicht.	Laat de saneerder de kritische werkzaamheden aangeven. Informeel het toezichtloket.	Art. 18 Bbk Kwalibo (BRL SIKB 6000 & interpretatie-document CCvD) Zie HUM Bbk
Kritische werkzaamheden niet voor aanvang van sanering vastgelegd.	Toezicht wordt bemoeilijkt.	Controleer het saneringsplan. Overleg met de uitvoerder van de sanering. Veldtoezicht.	Laat de saneerder de kritische werkzaamheden aangeven. Informeel het toezichtloket.	Art. 18 Bbk Kwalibo (BRL SIKB 6000 & interpretatie-document CCvD) Zie HUM Bbk
Uitvoering saneringswerkzaamheden				
MKB-er en/of saneerder niet erkend.	Er bestaat een grote kans dat werkzaamheden niet juist/deskundig worden uitgevoerd. Er kan later geen gebruik worden gemaakt van de gegevens m.b.t. de resultaten van de werkzaamheden.	Ga na of degene die feitelijk de vastgestelde werkzaamheden verricht erkend is voor die werkzaamheden. Erkenning voor andere werkzaamheden is onvoldoende. Deze controle is vaak uitsluitend mogelijk door in het veld te controleren. Controleer de uitvoerende	Zie HUM Bbk. Indien BG niet bevoegd is tot handhaving kwalibo: Stel het toezichtloket en evt. certificerende instelling op de hoogte van overtredingen. Informeel de overtreder schriftelijk van de overtreding. Indien BG wel bevoegd is tot	Art. 15 Bbk en art. 39a Wbb

Wat kan er mis gaan?	Ketenrisico's	Controleaspecten	Optreden	Wet- en regelgeving
		persoon of instelling, zo mogelijk door het vragen/eisen van een identificatie.	handhaving (zie par. 3.3. oranje kader 'Wbb bevoegd gezag en handhaving kwalibo' en par. 4.2 oranje kader 'Optreden bij overtredingen kwalibo'): bestuursrechtelijk optreden door bestuursdwang (stilleggen) of dwangsom. Strafrechtelijk: opmaken proces-verbaal.	
Ongewoon voorval / calamiteit tijdens de sanering niet z.s.m. gemeld aan bevoegd gezag.	Het bevoegd gezag is niet in de gelegenheid om toezicht uit te oefenen en eventuele maatregelen op te leggen.	Veldtoezicht.	Recidive (met name vanuit de betrokken aannemer of adviseur) of opzet wijst op calculerend gedrag. Treedt altijd bestuursrechtelijk op tegen niet (tijdig) melden van de calamiteit. Leg bijv. een dwangsom op bij evt. herhaling. Treedt daarnaast strafrechtelijk op bij verwijtbare overtredingen en bij belangrijke milieuhygiënische consequenties. Informeer het toezichtloket.	Art. 27 Wbb Art. 13 Wbb
Bij kritische werkzaamheden geen MKB-er en/of kwaliteitsverantwoordelijke aannemer aanwezig.	Verkeerde plaatsing filters. Verontreiniging oppervlaktewater. Opmenging kwaliteiten grond Achterblijven restverontreiniging. Risico's medewerkers.	Veldtoezicht.	Stel het toezichtloket en evt. certificerende instelling op de hoogte van overtredingen.	Artikel 18 Bbk/PMV Protocol 6001-H4 BRL7000-3.6

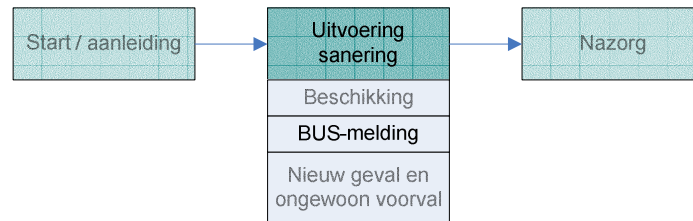
Wat kan er mis gaan?	Ketenrisico's	Controleaspecten	Optreden	Wet- en regelgeving
<p>Afwijkingen niet (tijdig) gemeld aan bevoegd gezag. (zie bijlage 9 voor nadere toelichting op afwijking)</p>	<p>Het bevoegd gezag is niet in de gelegenheid om toezicht uit te oefenen en eventuele maatregelen op te leggen.</p>	<p>Veldtoezicht. Reageer op achteraf ingediende meldingen. Vergelijk het saneringsverslag met de saneringsbeschikking.</p>	<p>Recidive (met name vanuit de betrokken aannemer of adviseur) of opzet wijst op calculerend gedrag. Treedt altijd bestuursrechtelijk op tegen niet (tijdig) melden van de afwijking. Leg bijv. een dwangsom op bij evt. herhaling. Treedt daarnaast strafrechtelijk op bij verwijtbare overtredingen en bij belangrijke milieuhygiënische consequenties. Informeer het toezichtloket.</p>	<p>Art 39 lid 4 Wbb</p>
<p>Niet juist uitvoeren van het saneringsplan of eisen uit beschikking.</p>	<p>Onvolledige sanering Mogelijkheid tot frauderen.</p>	<p>Veldtoezicht.</p>	<p>Recidive (met name vanuit de betrokken aannemer of adviseur) of opzet wijst op calculerend gedrag. Treedt altijd bestuursrechtelijk op tegen niet (tijdig) melden van de afwijking. Leg bijv. een dwangsom op bij evt. herhaling. Treedt daarnaast strafrechtelijk op bij verwijtbare overtredingen en bij belangrijke milieuhygiënische consequenties. Informeer het toezichtloket.</p>	<p>Art 39a Wbb Evt. art. 225 W.v.Sr. (Valsheid in geschrifte)</p>
<p>Er wordt geen saneringsverslag ingediend na voltooiing van de</p>	<p>Mogelijk wordt sanering niet afgerond en blijven restverontreinigingen achter. Het be-</p>	<p>Veldtoezicht. Administratieve controle ter-</p>	<p>Recidive (met name vanuit de betrokken aannemer of adviseur) of opzet wijst op calcu-</p>	<p>Art. 39c Wbb</p>

Wat kan er mis gaan?	Ketenrisico's	Controleaspecten	Optreden	Wet- en regelgeving
sanering.	voegd gezag is niet in de gelegenheid om eventuele maatregelen op te leggen.	mijnen.	lerend gedrag. Aanschrijving.	
Niet bereiken van de saneringsdoelstelling.	Sanering niet afgerond. Risico voor gebruikers. Onvoorziene ontgravingen verontreinigde grond in toekomst.	Veldtoezicht. Nemen controlemonsters op bre(e)d(er) stoffenpakket.	Aanschrijving.	39a Wbb
Uitvoering saneringswerkzaamheden grond				
Depots worden niet gescheiden gehouden.	Partijen kunnen op een ongewenste manier worden vermengd. Verontreiniging kan verspreid worden (wegmengen verontreinigde grond).	Veldtoezicht. Controleer fysiek de wijze van opslag. Beoordeel visueel of sprake is van één of meer partijen (kleur, samenstelling, textuur, bijmengingen enz.) Partijen van ongelijke kwaliteit moeten voldoende van elkaar zijn gescheiden. Controleer administratieve gegevens en vergelijk dit met de feitelijk aanwezige partijen.	Treedt bestuursrechtelijk op met een (preventieve) dwangsom en maak proces verbaal op. Laat zo nodig partijen die niet (meer) aanwezig mogen zijn verwijderen.	Art. 18 Bbk (Protocol 7001-6.4 en 6.5) Eventueel art. 10.1 Wm Art. 28a Wbb jo. art. 25 Bijlage 4 bij Regeling beoordeling reinigbaarheid grond 2006
Mengen van grond.	Verontreiniging kan verspreid worden (wegmengen van verontreinigde grond).	Veldtoezicht. Controleer fysiek de wijze van opslag. Beoordeel visueel of sprake is van één of meer partijen (kleur, samenstelling, textuur, bijmengingen enz.) Partijen van verschillende	Treedt bestuursrechtelijk op met een (preventieve) dwangsom en maak proces verbaal op. Laat zo nodig partijen grond die niet (meer) aanwezig mogen zijn verwijderen.	Art. 4.3.2. Regeling bodemkwaliteit bij toepassing van de grond Kwalibo art. 18 Bbk (BRL SIKB 9335, Protocol 7001-6.4

Wat kan er mis gaan?	Ketenrisico's	Controleaspecten	Optreden	Wet- en regelgeving
		<p>kwaliteit moeten voldoende van elkaar zijn gescheiden.</p> <p>Controleer administratieve gegevens en vergelijk dit met de feitelijk aanwezige partijen.</p>		<p>en 6.5) Eventueel art. 10.1 Wm</p>
<p>Grond afgeven aan een niet erkende verwerker.</p>	<p>Er is geen toezicht op juiste verwerking mogelijk, materiaal verdwijnt uit beeld.</p> <p>Grond wordt naar ongecontroleerde locaties gebracht, waardoor er nieuwe milieuri-sico's ontstaan.</p>	<p>Besteed voorafgaand en tijdens de controle vooral aandacht aan de grondstromen-administratie: vergelijk de hoeveelheden en de herkomsten/bestemmingen.</p> <p>Maak indien mogelijk een aantal balansen van afzonderlijke stromen: kijk naar wat er aan grond is binnengekomen en is uitgegaan.</p>	<p>Maak proces verbaal op.</p> <p>Informeer het bevoegde gezag van de locatie van bestemming.</p>	<p>10.37 Wm</p>
Uitvoering saneringswerkzaamheden grondwater				
<p>Onvoorziene verontreinigingen worden ontrokken.</p>	<p>Verstoring reiniging, verspreiding verontreinigingen optreden lozingsvergunning.</p>	<p>Veldtoezicht, controle analysecertificaten, nemen controlemonsters op bre(e)d(er) stoffenpakket, contact partners zoeken.</p>	<p>Treedt bestuursrechtelijk op. Zo nodig stoppen bemaling, afwijkingen laten melden en beoordelen.</p> <p>Maak proces verbaal op bij verwijtbare overtredingen en bij belangrijke milieuhygiënische consequenties.</p>	<p>Art 27/28 en/of 39 Wbb en art. 6.2 (lozing) en/of art. 6.4 (onttrekking) Waterwet</p>
<p>Optreden van storing in installaties of machines.</p>	<p>Ongewenste calamiteiten en verontreinigingen.</p>	<p>Signaaltoezicht</p> <p>Veldtoezicht</p>	<p>Treedt bestuursrechtelijk op.</p> <p>Maak proces verbaal op bij verwijtbare overtredingen en bij belangrijke milieuhygiënische consequenties.</p>	<p>Art. 13 en/of 27 Wbb</p>

Wat kan er misgaan?	Ketenrisico's	Controleaspecten	Optreden	Wet- en regelgeving
Onvoorziene verontreinigingen worden ontrokken.	<ul style="list-style-type: none"> • Verstoring reiniging, • verspreiding verontreinigingen, • overtreden lozingsvergunning. 	<ul style="list-style-type: none"> • Veldtoezicht, • controle analysecertificaten, • nemen controlemonsters op bre(e)d(er) stoffenpakket, • contact partners zoeken. 	<p>sche consequenties.</p> <p>Treedt bestuursrechtelijk op. Zo nodig stoppen bemaling, afwijkingen laten melden en beoordelen.</p> <p>Maak proces verbaal op bij verwijtbare overtredingen en bij belangrijke milieuhygiënische consequenties.</p>	Art. 28 of art 39 Wbb en Waterwet
Lozing niet conform plan, Effluent boven lozingsnorm.	Problemen zuivering, rioleering, ongewenste bodemlozing.	<p>Veldtoezicht.</p> <p>Analyseresultaten controleren, toetsen aan plan en lozingsvergunning, monsters nemen</p>	<p>Treedt bestuursrechtelijk op. Zo nodig tijdelijk stoppen bemaling.</p> <p>Informeer de waterkwaliteitsbeheerder.</p> <p>Maak proces verbaal op bij verwijtbare overtredingen en bij belangrijke milieuhygiënische consequenties.</p>	Barim, lozingvergunning Waterwet Art. 25 Lozingenbesluit bodembescherming
Niet halen saneringsdoelstelling.	Restverontreiniging.	<ul style="list-style-type: none"> • Controleer analyseresultaten, • neem monsters 	Aanschrijving, gericht op het behalen van de saneringsdoelstelling (last onder dwangsom).	Art 4 lid 2 BUS jo. artt. 3.1.6 en 3.1.7 RUS
Ingebrachte chemische hulpstoffen verontreinigen bodem.	Nieuw geval van bodemverontreiniging.	<p>Handhavingstoets in relatie tot Lozingenbesluit bodembescherming.</p> <p>Zo nodig kan in opdracht van het bevoegd gezag een controle-onderzoek worden uitgevoerd (contra-expertise).</p>	<p>Treedt bestuursrechtelijk op. Zo nodig stoppen bemaling, afwijkingen laten melden en beoordelen.</p> <p>Maak proces verbaal op bij verwijtbare overtredingen en bij belangrijke milieuhygiënische consequenties.</p>	Art. 13 Wbb Art 25 Lozingenbesluit bodembescherming

5. SANERING MET BUS-MELDING

5.1 Situatieschrijving en werkwijze

Situatieschrijving

Het Besluit Uniforme Sanering (BUS) is een landelijke uniforme regeling die het mogelijk maakt eenvoudige saneringen in korte tijd op te starten en af te ronden. In Nederland valt naar schatting gemiddeld 50 procent van de saneringen in deze categorie. Dit percentage groeit nog altijd ten koste van het percentage saneringen met saneringsplan.

Uitgangspunt van het Besluit is dat de saneerder kan kiezen voor een melding via het Besluit of via de reguliere saneringsplanprocedure (saneren op basis van een instemmingsbeschikking).

De saneerder controleert of de saneringssituatie binnen één van de categorieën van uniforme saneringen valt. Deze categorieën zijn beschreven in de Regeling Uniforme Sanering (RUS). Indien de saneerder kiest voor de meldingsprocedure conform het Besluit dan stuurt hij de melding op naar het bevoegd gezag Wbb. Dit gebeurt door middel van een standaard formulier.

De eisen uit het Besluit en de Regeling gecombineerd met de informatie uit het standaard formulier melding uniforme sanering vervangen het saneringsplan volgens de reguliere Wbb-procedure. De saneerder is en blijft verantwoordelijk voor het volledig, juist en naar waarheid invullen van het formulier.

Bij een BUS-sanering wordt de saneringsaanpak niet vooraf beoordeeld aan de hand van een saneringsplan. Het saneringsdoel (terugsaneerwaarde) en voorschriften liggen vast in het Besluit en de Regeling uniforme saneringen en zijn dus vooraf duidelijk. De controles op BUS saneringen kunnen dus ook op een uniforme wijze worden voorbereid.

De saneerder kan vijf weken na ontvangst van de melding door het bevoegd gezag aanvangen met saneren. In geval van tijdelijk uitplaatsen is deze termijn 5 dagen.

Juistheid van gegevens

De praktijk leert dat de gegevens bij BUS-meldingen regelmatig afwijken van de werkelijke situatie. Het is daarom van belang om te controleren in hoeverre de verstrekte gegevens juist zijn.

Werkwijze

Controle van een BUS-melding

Omdat de werkzaamheden begrensd zijn door de mogelijkheden van het Besluit en de Regeling kunnen vooraf afspraken worden gemaakt met de saneerder over de momenten waarop kritische werkzaamheden worden uitgevoerd.

Een controle richt zich in hoofdzaak op de volgende punten:

- Worden de start- en einddatum tijdig gemeld?
- Wordt de sanering uitgevoerd overeenkomstig de BUS-melding en overeenkomstig de bijbehorende voorschriften?
- Worden afwijkingen tijdig gemeld?
- Wordt het saneringsresultaat behaald?
- Toezicht op de verwijderingsketen van verontreinigde grond.

De toezichthouder/handhaver mag daarvoor de volgende zaken controleren/handhaven:

- **Melding**
Tijdens het toezicht kan worden beoordeeld of de werkelijke situatie en uitgevoerde werkzaamheden overeenkomen met de bij de melding verstrekte gegevens.
- **Voorschriften**
De voorschriften vloeien rechtstreeks voort uit het Besluit en de Regeling. Een deel van de voorschriften stelt de toezichthouder in de gelegenheid om zijn werk te doen (bijvoorbeeld meldverplichtingen). Overtredingen van deze voorschriften leiden tot een vergroting van het risico van het niet behalen van de saneringsdoelstelling. Deze 'administratieve' voorschriften zijn dus van wezenlijk belang en zullen daarom ook strikt gehandhaafd moeten worden.
- **Melden van afwijkingen:**
Afwijkingen ten opzichte van de BUS-melding moeten worden gemeld.
- **Afvoer van (verontreinigde) grond:**
Verontreinigde grond moet worden afgevoerd naar een erkende verwerker. Op grond van hoofdstuk 10 Wet milieubeheer en het Besluit bodemkwaliteit gelden daarnaast nog diverse andere bepalingen, waaronder meldingsverplichtingen en regels voor het transport (omschrijvings- en begeleidingsformulieren).
- Na het verstrijken van de termijn waarbinnen het BUS-formulier ten behoeve van de evaluatie ingediend had moeten zijn, wordt een controle uitgevoerd om de saneerder er toe te bewegen de evaluatie in te dienen.

In bijlage 5 is een checklist opgenomen met de punten uit het Besluit en de Regeling die bij een BUS-sanering kunnen worden gecontroleerd. De inhoud van een controle vloeit voort uit de prioriteiten en werkplanning zoals die in hoofdstuk 2 en bijlage 3 zijn beschreven.

Onjuiste of onvolledig BUS-melding

Als de BUS-melding niet juist of onvolledig is ingevuld dient de melder alsnog aanvullende informatie te leveren. Een juist en volledig ingevulde BUS-melding is voorwaarde om goed toezicht uit te kunnen oefenen.

Anders dan bij vergunningaanvragen kent de meldingsystematiek geen mogelijkheid om meldingen 'niet te behandelen' (zie art. 4.5 Awb voor vergunningaanvragen). Het maakt niet uit of de melding nu wel of niet expliciet goedgekeurd wordt door het bevoegd gezag (goedkeuring of weigering is geen besluit in de zin van de Awb): de sanering kan een aanvang nemen. Artikel 39b lid 4 Wbb staat toe dat 5 weken na de ontvangst van de melding met de sanering kan worden begonnen, maar wel met inachtneming van de regels van het BUS en RUS. Een onvolledige of onjuiste melding voldoet niet aan deze regels. Dus de saneerder mag niet beginnen zonder of met een onvolledige melding. Wanneer het bevoegd gezag hem schriftelijk erop heeft gewezen dat de melding niet volledig of onjuist is, en hij gaat toch na 5 weken saneren dan overtreedt hij (willens en wetens) art. 39b, lid 4 Wbb. Ook in het geval hij saneert met inachtneming van de overige regels van BUS en RUS.

Indien de melder niet bereid is op verzoek de melding aan te vullen, kunnen bestuursrechtelijk de ontbrekende gegevens wel afgedwongen worden met een last onder dwangsom op grond van overtreding van de meldplicht (art. 6 BUS).

Als de melder tijdig - dat wil zeggen binnen de oorspronkelijke 5 wekentermijn - de melding aanvult, mag in de 6^e week na de datum waarop de oorspronkelijke melding is ingediend met de sanering worden gestart.

Voor het bevoegd gezag kan het aanvullen van de melding overigens tot een probleem leiden in het kader van de registratie in het (kadastrale) beperkingenregister op grond van de Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen. Die regeling kent niet de mogelijkheid om een eenmaal geregistreerde melding te wijzigen. Het geniet daarom de voorkeur om de melder te verzoeken om de oorspronkelijke melding aan te vullen, zodat sprake is van één meldingsdocument. De melder is op grond van de Wet bodembescherming en het BUS daartoe niet verplicht.

Effectief toezicht

Voor het houden van zo effectief mogelijk toezicht is het van belang om op die momenten/fasen van het saneringsproces te controleren die bepalend zijn voor het behalen van de saneringsdoelstelling ('kritische momenten'). Het niet volgen van de gemelde methoden en werkzaamheden betekent niet automatisch dat de saneringsdoelstelling niet gehaald wordt. Wel betreft dit in ieder geval een afwijking van de melding. De vraag om een toelichting en eventueel een nieuwe melding is daarmee gerechtvaardigd.

De BRL SIKB 6000 Milieukundige begeleiding van (water)bodemsaneringen en nazorg biedt praktische aanknopingspunten voor de toezichthouder. Het idee is dat wat 'kritisch' is voor de milieukundig begeleider dat ook is voor de publiekrechtelijk toezichthouder.

Het toezicht bestaat eruit dat de in uitvoering zijnde BUS-saneringen minimaal één keer worden bezocht voor uitvoering van een controle.

Effectief toezicht betreft de volgende punten:

- Voorafgaand aan het toezicht wordt, na ontvangst van de melding, een risicoanalyse uitgevoerd en wordt de sanering geprioriteerd. Het toezicht wordt hierop afgestemd. Zie daarvoor verder hoofdstuk 2.
- Na ontvangst van de BUS-melding neemt de toezichthouder contact op met de saneerder om aan te kondigen dat de bodemsanering op enig moment gecontroleerd zal worden en om vast te stellen wanneer welke werkzaamheden in uitvoering zijn.
- Voorafgaand aan de controle wordt de controle voorbereid ter identificatie van de kritische momenten van de sanering.
- De saneringslocatie wordt voor controle bezocht wanneer de kritische momenten in uitvoering zijn.
- Alle op het moment van controle in uitvoering zijnde werkzaamheden worden gecontroleerd.
- Indien na het verstrijken van de termijn waarbinnen het evaluatieverslag had moeten zijn ingediend geen evaluatie is ingediend, wordt de saneerder of de milieukundige begeleider hierover benaderd.
- De bodemsaneringen worden onaangekondigd bezocht, tenzij zich bijzondere omstandigheden voordoen, bijvoorbeeld in verband met veiligheid of toegankelijkheid.

Indienen evaluatie

De termijn waarbinnen de evaluatie ingediend had moeten zijn (8 weken na afronding sanering: art. 13 BUS), worden voor alle uitgevoerde saneringen bewaakt. Dit vindt bij voorkeur plaats door registratie in het Bodeminformatiesysteem. Na constatering van het verstrijken van de termijn zonder dat de evaluatie is ingediend, wordt handhavend opgetreden.

Door middel van de volgende procedure worden deze termijnen bewaakt:

- Door de toezichthouder wordt op basis van de melding 'bereiken saneringsdoelstelling grond en/of grondwater' de te verwachten einddatum van de sanering geregistreerd;
- Op basis van deze voorlopige einddatum wordt bewaakt of de initiatiefnemer van de sanering dit tijdig (2 weken) na afronding van de sanering meldt (meldingsformulier 'einde sanering');
- Op basis van de definitieve einddatum van de sanering wordt bewaakt of de initiatiefnemer tijdig (8 weken) een evaluatierapport ter goedkeuring naar het bevoegd gezag toestuurt.
- Indien blijkt dat een initiatiefnemer in gebreke blijft met betrekking tot het op tijd toesturen van de gewenste informatie zal deze hierover geïnformeerd worden door middel van een herinneringsbrief, zo nodig gevolgd door een handhavingsprocedure.

Een te vroeg ingediend evaluatieverslag

Het komt ook voor dat een evaluatieverslag te vroeg wordt ingediend. Bijvoorbeeld wanneer de grond ter plekke in een depot wordt gezet en nog niet is afgevoerd terwijl al wel het evaluatieverslag wordt ingediend. Of de evaluatie wordt al ingediend terwijl de ontgraving nog aangevuld moet worden. Dus ook na de ontvangst van het evaluatieverslag is het zinvol om de locatie te bezoeken.

5.2 Wet- en regelgeving

De Wet bodembescherming vormt de basis voor de uitvoering van uniforme bodemsaneringen.

- Artikel 39b Wbb schrijft voor dat een BUS-sanering kan worden uitgevoerd nadat een melding is ingediend.
- Artikel 39b Wbb schrijft voor dat BUS-saneringen conform het besluit en de regeling dienen te worden uitgevoerd. De algemene regels staan vermeld in het Besluit uniforme saneringen (BUS), nadere uitwerkingen staan in de Regeling uniforme saneringen (RUS).

Normadressant van het Besluit is degene die voornemens is de bodem te saneren dan wel handelingen te verrichten ten gevolge waarvan de verontreiniging van de bodem wordt verminderd of verplaatst (39b lid 3 Wbb). Hieronder wordt ook verstaan het tijdelijk uitplaatsen van grond binnen een geval van ernstige verontreiniging.

Om ook bij uniforme saneringen snel ingrijpen tijdens een sanering mogelijk te maken wordt in artikel 2, tweede lid, van het BUS expliciet voorgeschreven dat de saneerder de sanering uitvoert overeenkomstig de regels gesteld bij of krachtens artikel 39b, eerste, derde en vierde lid van de Wbb. Wanneer hij dit voorschrift overtreedt kan het bevoegd gezag rechtstreeks bestuursrechtelijke handhavingsmiddelen toepassen. Ook de strafrechtelijke handhaving kan op basis van dit voorschrift, dat daartoe is opgenomen in de Wet economische delicten, in gang worden gezet. Artikel 10 van het BUS geeft aan dat degene die saneert dan wel degene die de sanering feitelijk uitvoert, wijzigingen ten opzichte van de gegevens verstrekt bij de melding, schriftelijk aan het bevoegd gezag moet melden.

De meeste wijzigingen moeten binnen twee weken worden gemeld. Wijziging van de persoons- en adresgegevens en van de verwachte dan wel de feitelijke aanvangsdatum van de sanering moeten onmiddellijk nadat van de wijzigingen of gewijzigde omstandigheden is gebleken worden gemeld.

Anders dan de sanering met instemmingsbeschikking kent BUS wel een termijn voor het inleveren van een saneringsverslag: 8 weken (art. 13 BUS) en binnen 2 weken moet de afronding gemeld worden (4.1 RUS).

Besluit bodemkwaliteit / Kwalibo

Om de kwaliteit van de uitvoering van een sanering en de milieukundige begeleiding te borgen gelden voor deze werkzaamheden de regels met betrekking tot de kwaliteitsborging. De uitvoering van een sanering valt onder hoofdstuk 2 van het Besluit bodemkwaliteit. Voor de uitvoering van een sanering dient de aannemer erkend te zijn voor BRL SIKB 7000, protocol 7001 (alleen ex situ saneringen). Ook dienen BUS-saneringen milieukundig begeleid te worden door een bedrijf dat of een persoon die erkend is voor BRL SIKB 6000, protocol 6001.

In bijlage 5a is een overzicht opgenomen van de meest relevante controlepunten van de BRL SIKB 6000 en 7000 en de daarbij behorende protocollen.

Wbb bevoegd gezag en handhaving Kwalibo

Bij uniforme saneringen heeft het Wbb bevoegd gezag wel een rechtstreekse toezichts- en handhavingsbevoegdheid met betrekking tot degenen die de werkzaamheden uitvoeren, omdat de verplichting om de saneringswerkzaamheden uit te laten voeren door een erkend bedrijf en te laten begeleiden door een milieukundig begeleider (rechtstreeks) voortvloeien uit de artikelen 2.2 resp. 2.3 Regeling uniforme saneringen en voor onderzoeken in artikel 1.5 van de Regeling.

5.3 Aandachtspunten

De volgende punten verdienen aandacht bij toezicht en handhaving op de uitvoering van een sanering volgens een BUS-melding:

- bemalingen;
- afwijkingen van de BUS-melding;
- bodemlozingen tijdens de sanering;
- toezicht op het saneringsverslag.

Bemalingen

Bouwputbemalingen kunnen een grote invloed op de omgeving hebben. Een bemaling nabij een geval van bodemverontreiniging in het grondwater kan leiden tot (extra) verplaatsing van de grondwaterverontreiniging. Voor het verplaatsen van de verontreiniging in het grondwater is op grond van de Wbb een beschikking nodig. Hierdoor kunnen maatregelen worden geëist om de verplaatsing tegen te gaan of tot een minimum te beperken. In veel gevallen dient de verantwoordelijke voor de bemaling middels een monitoringsplan met bijbehorende monitoring aan te tonen wat het effect van de bemaling is op de grondwaterverontreiniging¹⁷. Voor het onttrekken van grote hoeveelheden grondwater is er vaak een watervergunning nodig van het waterschap. Dit moet blijken uit de keur van het betreffende waterschap. Bronbemalingen tot een bepaalde omvang zijn niet vergunningplichtig, maar moeten wel gemeld worden. De grens tussen vergunning- en meldplicht varieert per waterschap.

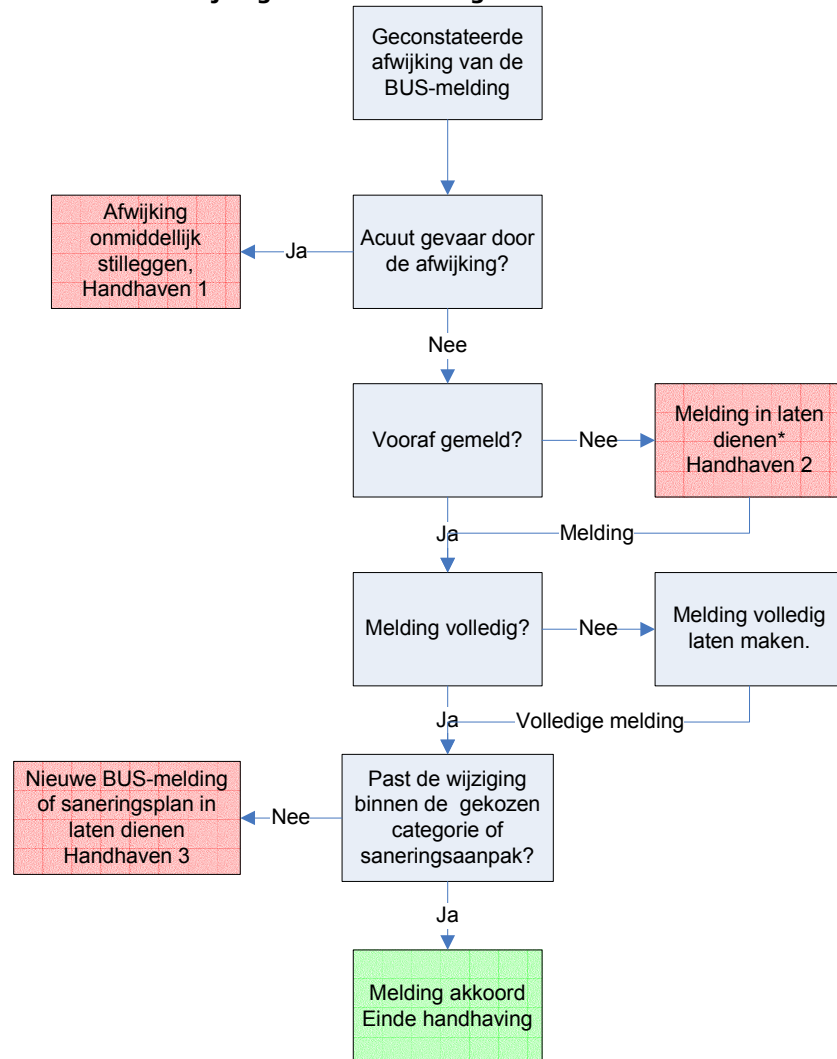
Afwijkingen van de BUS-melding (bijlage 9)

Het komt regelmatig voor dat de uitvoering van een sanering anders verloopt dan is beschreven in de melding. Uitgangspunt hierbij is dat een wijziging gemeld moet worden.

In het volgende schema is aangegeven hoe omgegaan kan worden met afwijkingen t.o.v. de BUS-melding.

¹⁷ Zie de SIKB Wegwijzer 'Hoe voorkom ik problemen bij tijdelijke grondwaterstandverlagingen?', 2010

Schema 13: Afwijking van BUS-melding

* In de provinciale milieuverordening of de gemeentelijke verordening bodemsanering kunnen nadere regels zijn gesteld omtrent de gegevens die bij de melding moet worden verstrekt. Afgewogen kan worden of een wijziging achterwege kan blijven en de afwijkingen kunnen worden meegenomen in het evaluatieverslag.

Handhaven 1; acuut gevaar door afwijking:

Stilleggen is een vorm van bestuursdwang (art. 5:21 Awb). Direct stoppen met afwijken is nodig bij acuut gevaar voor:

- blootstelling van mens, plant of dier aan verontreiniging;
- verspreiding van de verontreiniging;
- ongeschiktheid voor functie na sanering;
- onherstelbare schade aan belangen van derden.

Bestuursrechtelijk

In spoedeisende situaties kan stillegging onmiddellijk met toepassing van bestuursdwang op grond van art. 5:24 lid 5 Awb (zonder begunstigingstermijn). In overige gevallen kan bestuursrechtelijk een last onder bestuursdwang (met begunstigingstermijn) of onder dwangsom worden opgelegd. Het optreden moet tot gevolg hebben dat de sanering wordt uitgevoerd overeenkomstig het BUS en RUS (art. 2 lid 2 BUS).

Strafrechtelijk

Strafrechtelijk dient proces-verbaal te worden opgemaakt. Indien er sprake is van acuut

gevaar dat een onmiddellijk ingrijpen vereist, kan de officier van justitie op basis van een proces-verbaal een voorlopige maatregel opleggen inhoudende dat de handelingen die afwijken van het BUS en RUS beëindigd worden (art. 28 Wet op de economische delicten). Meestal wordt deze mogelijkheid pas toegepast als het bestuursrechtelijke handhavingsinstrumentarium niet of niet tijdig kan worden geëffectueerd.

Handhaven 2; geen melding vooraf:

Bestuursrechtelijk

Bestuursrechtelijk kan een melding worden afgedwongen op grond van overtreding van art. 6 BUS.

Strafrechtelijk

Strafrechtelijk dient in dit geval proces-verbaal te worden opgemaakt.

Handhaven 3; wijziging past niet binnen gekozen aanpak:

Als er een saneringsplan of nieuwe BUS-melding moet worden ingediend wordt hiervoor een redelijke termijn gesteld.

Bestuursrechtelijk

Bestuursrechtelijk kan opgetreden worden door het opleggen van een last onder bestuursdwang of onder dwangsom op grond van overtreding van art. 39b Wbb.

Strafrechtelijk

Strafrechtelijk optreden is in dit geval niet aan de orde.

Stilleggen bij wijze van afspraak met de overtreder

Voorafgaand aan een 'officiële' stillegging kan de toezichthouder met de overtreder afspreken dat hij de handelingen waarmee de regelgeving wordt overtreden staakt. Als de overtreder vrijwillig meewerkt bespaart dat de toezichthouder/handhaver veel werk. Het is wel van belang om deze afspraken vast te leggen in een brief aan de overtreder. Deze vastlegging is niet te beschouwen als een besluit in de zin van de Awb, maar wel van belang voor de 'dossiervorming' voor het geval in een later stadium blijkt dat de overtreder niet (blijvend) heeft meegewerkt of telkens 'aansporingen' nodig heeft om in het gareel te blijven. Tevens dienen in dit soort gevallen de vinger aan de pols te worden gehouden. Zeker bij meer acute risico's kan het bevoegd gezag zijn rechten verspelen indien alsnog op korte termijn opgetreden moet worden. Als het (vrijwillige) voortraject dan te lang heeft geduurd, zou de rechter vraagtekens kunnen stellen bij de ernst van de overtreding of de acuutheid van het risico.

(Direct) hergebruiken van saneringsgrond via grondbank

Bij ontgraving op saneringslocaties komt vaak mogelijk herbruikbare (licht verontreinigde) grond vrij. Om fraude te voorkomen moet de toezichthouder Bbk in samenspraak met de toezichthouder Wbb bij hergebruik van deze grond alert zijn op de vraag of de partij tijdens de sanering op de juiste wijze is ontgraven.

Bij saneringslocaties vrijkomende (sterk) verontreinigde grond wordt soms in strijd met de eisen van het Bbk hergebruikt in plaats van gereinigd of gestort. In het BUS is bij de verschillende saneringsaanpakken opgenomen dat de te ontgraven grond afgevoerd moet worden van de saneringslocatie. Het komt voor dat deze grond wordt afgevoerd naar een grondbank en aldaar wordt gekeurd om te beoordelen of de grond voldoet aan de eisen voor hergebruik (in plaats van niet toepasbaar). Ook mogen partijen grond als de grondbank een erkenning heeft voor BRL SIKB 9335 worden samengevoegd. Grond die is afgevoerd naar een grondbank kan zodoende in het hergebruikscircuit komen (bijvoorbeeld weer toegepast worden als aanvulgrond op dezelfde saneringslocatie). De grond die op deze wijze de saneringslocatie verlaat wordt dus afgevoerd naar een erkende verwerker.

Wanneer wordt geconstateerd of vermoed dat er niet volgens de eisen wordt gewerkt moet er door het desbetreffende bevoegde gezag een onderzoek worden ingesteld bij de groundbank. Artikel 4.2 RUS verplicht onder meer om de feitelijke afvoerbepemming van bij de sanering vrijgekomen verontreinigde grond op te nemen in het evaluatieverslag.

Bij afvoer van sterk verontreinigde grond naar een groundbank is het zinvol om na te gaan of er gemeld is bij het Landelijk Meldpunt Afvalstoffen op grond van de afvalstoffenregelgeving. Sterk verontreinigde, niet herbruikbare, grond is een afvalstof, die moet worden gereinigd of gestort.

Selectief ontgraven bij een sanering

Bij ontgraving van een verontreiniging is selectief ontgraven een belangrijk aandachtspunt.

Maak daarvoor als toezichthouder vooraf of bij de start van de sanering goede afspraken met de veldwerker / MKB-er over het uitzetten van de interventiecontour van de verontreiniging.

Spreek af dat eerst binnen de interventiecontour zal worden ontgraven tot de juiste diepte. Vervolgens laat je het diepste punt melden zodat je ook de mogelijkheid hebt dit te controleren dan wel vast te leggen.

Spreek af waar de grond in depot gaat of onmiddellijk wordt afgevoerd en leg de bepemming vast (indien nog niet bekend).

Vaak zal om de juiste diepte binnen de interventiecontour te kunnen bereiken onder talud moeten worden gewerkt. Gevolg hiervan is dat eerst zal worden gegraven in minder vuile of schone grond. Bij een dergelijke aanpak is het van belang dat er duidelijke afspraken worden gemaakt over welke grond er wordt ontgraven om de interventiecontour te kunnen bereiken / ontgraven en waar deze grond zal worden opgeslagen.

Vermenging van deze grond met de ernstiger verontreinigde grond dient voorzover mogelijk te worden voorkomen. Indien en voorzover vermenging niet is te voorkomen zal deze grond mogelijk een kwaliteit hebben die door de groundbank na keuring en zonder reiniging weer in de markt kan worden gezet.

Bodemlozingen tijdens de sanering

In het Lozingenbesluit bodembescherming voor lozingen (voor buiten inrichtingen) ¹⁸ en artikel 3.1.4. Barim (voor inrichtingen) zijn regels opgenomen met betrekking tot het lozen in de bodem. Het in de bodem brengen van andere vloeistoffen dan regenwater en schoon water is verboden. Als een bodemlozing wordt geconstateerd, bijvoorbeeld van bronneringswater, wordt getoetst of niet in strijd met het Lozingenbesluit bodembescherming of het Barim wordt gewerkt.

Praktijkgeval

Na het ontgraven van een saneringslocatie was er een ontgravingput ontstaan van 30 x 60 meter met een diepte van 1,25 meter. De milieukundig begeleider meldt het diepste punt op dinsdag bij de toezichthouder.

De toezichthouder geeft bij de milieukundig begeleider aan dat hij de locatie niet mag aanvullen omdat er een verificatieonderzoek zal worden uitgevoerd. Dat verificatieonderzoek is gepland op de daaropvolgende vrijdag. Gezien de oppervlakte van wanden en putbodem zullen twee veldwerkers (ingehuurd door het bevoegd gezag) ongeveer een dag werk hebben.

Op vrijdag wordt de toezichthouder gebeld door het verificatieteam dat het onderzoek niet in een dag kan worden uitgevoerd. De saneringsput bleek namelijk inmiddels een oppervlakte van 35 x 70 meter en de diepte van ongeveer 1,75 meter te hebben. Uit

¹⁸ Begin 2011 zullen ook alle lozingen in de openbare ruimte (in oppervlaktewater, riolering of bodem) in één besluit worden samengevoegd: Besluit lozen buiten inrichtingen.

navraag bij de saneerder bleek dat de resultaten van de saneringslocatie op woensdagmorgen niet voldeden aan de terugsaneerwaarden. Daarom was op woensdag en donderdag nog doorgegraven om het juiste resultaat te bereiken.
Van deze verdere ontgraving was de toezichthouder niet op de hoogte gebracht.

De toezichthouder vraagt zich af of deze verdere ontgraving ook was uitgevoerd als het verificatieonderzoek niet was aangekondigd.....

Toezicht op het saneringsverslag

Het toezicht kan zich ook richten op het saneringsverslag. Hierbij kan onder andere worden getoetst op saneringsresultaat, grondstromen (afvoer en aanvoer) en Kwalibo. In bijlage 5a bij deze HUM Wbb zijn de controlepunten van de BRL 6000/7000 uitgewerkt die bij dit toezicht aan de orde kunnen komen.

5.4 Betrokken partijen

Bij de uitvoering van een bodemsanering volgens het BUS zijn de volgende partijen betrokken:

Tabel 11: Betrokken partijen BUS-sanering

Betrokkene	Verantwoordelijkheid
Initiatiefnemer / eigenaar	<ul style="list-style-type: none"> • Eventueel melder en financieel verantwoordelijke. • Historische gegevens aanleveren. • Aanvragen Wm vergunningen, lozingen zuivering
Uitvoerder / aannemer	<ul style="list-style-type: none"> • Uitvoering conform melding en voorschriften BUS/RUS, arbeidsomstandighedenregelgeving, Wm, vergunning, Kwalibo
Milieukundig begeleider	<ul style="list-style-type: none"> • Toezicht op de uitvoering van de sanering
Gemeente	<ul style="list-style-type: none"> • Eventueel bevoegd gezag voor sanering en indirecte lozingen • Toezicht gemeentelijke regelgeving (APV) • Toezicht Kwalibo
Provincie	<ul style="list-style-type: none"> • Meestal bevoegd gezag voor sanering en indirecte lozingen • Controle afvalstoffentransport • Toezicht Kwalibo
Waterkwaliteitsbeheerder	<ul style="list-style-type: none"> • Bevoegd gezag grondwateronttrekkingen en eventuele directe lozingen op oppervlaktewater
Inspectie (VROM of V&W)	<ul style="list-style-type: none"> • Toezicht en handhaving Kwalibo (Besluit bodemkwaliteit)

5.5 Kritieke momenten / wat kan er mis gaan?/optreden

In onderstaande tabel zijn risicovolle situaties genoemd die bij sanering met BUS-melding voor kunnen komen en hoe kan worden opgetreden.

Wat kan er mis gaan?	Ketenrisico's	Controleaspecten	Optreden	Wet- en regelgeving
Meldingen en vergunningen				
Niet tijdig gestart met BUS-sanering.	Ongewenste effecten kunnen optreden. De verontreiniging kan veranderen of zich verplaatsen.	Controleer administratief op startdatum.	BUS-melding is vervallen. Bij sanering opnieuw een melding in laten dienen.	Art 8 BUS
De start van de uitvoering van de sanering is niet tijdig gemeld.	Het bevoegd gezag is niet in de gelegenheid om toezicht uit te oefenen.	Organiseer signaaltoezicht. Zorg voor een goede termijnbewaking, zodat overschrijding van termijnen tijdig worden opgemerkt en gecontroleerd.	Recidive (met name vanuit de betrokken aannemer of adviseur) of opzet wijst op calculerend gedrag. Registreer daarom alle betrokken partijen. Treedt altijd bestuursrechtelijk op tegen niet (tijdig) melden van de start van een sanering. Treedt daarnaast strafrechtelijk op bij herhaalde overtredingen. Meld overtredingen bij het toezichtloket.	Art. 8 BUS i.r.t. art. 2.1 RUS
Kritische werkzaamheden zijn niet voor aanvang van sanering vastgelegd.	Toezicht wordt bemoeilijkt.	Controleer de BUS-melding. Overleg met de uitvoerder van de sanering.	Laat de saneerder de kritische werkzaamheden aangeven. Informeert het toezichtloket	Art. 18 Bbk Kwalibo (BRL SIKB 6000 & interpretatiedocument CCvD)
Niet tijdig melden van de afronding van de sanering.	Het bevoegd gezag is niet in de gelegenheid om toezicht uit te oefenen.	Veldtoezicht. Zorg voor een goede termijnbewaking, zodat over-	Recidive (met name vanuit de betrokken aannemer of adviseur) of opzet wijst op	Art. 4.1 RUS

Wat kan er mis gaan?	Ketenrisico's	Controleaspecten	Optreden	Wet- en regelgeving
		schrijding van termijnen tijdig worden opgemerkt en gecontroleerd. Reageer op een achteraf ingediende melding.	calculerend gedrag. Treedt altijd bestuursrechtelijk op tegen niet (tijdig) melden. Leg bijv. een dwangsom op bij evt. herhaling. Treedt daarnaast strafrechtelijk op bij verwijtbare overtredingen en bij belangrijke milieuhygiënische consequenties. Informeert het toezichtloket.	
Niet tijdig indienen van een evaluatieverslag (te laat of te vroeg)	Het bevoegd gezag is niet in de gelegenheid om toezicht uit te oefenen.	Veldtoezicht. Zorg voor een goede termijnbewaking, zodat overschrijding van termijnen tijdig worden opgemerkt en gecontroleerd. Reageer op een achteraf ingediend evaluatieverslag.	Recidive (met name vanuit de betrokken aannemer of adviseur) of opzet wijst op calculerend gedrag. Aanschrijving.	Art. 13 BUS
Uitvoering saneringswerkzaamheden				
MKB-er of saneerder niet erkend.	Er bestaat een grote kans dat werkzaamheden niet juist/deskundig worden uitgevoerd. Er kan later geen gebruik worden gemaakt van de gegevens m.b.t. de resultaten van de werkzaamheden.	Ga na of degene die de werkzaamheden verricht erkend is voor die werkzaamheden. Erkenning voor andere werkzaamheden is onvoldoende. Deze controle is vaak uitsluitend mogelijk door in het veld te controleren. (Staat op certificaat van de aannemer) Controleer de uitvoerende	Maak proces-verbaal op. Stel het toezichtloket en evt. certificerende instelling op de hoogte van overtredingen. Informeert de overtreder schriftelijk van de overtreding. Stel afnemers van de producten van de werkzaam-	Art. 15 Bbk Art. 2.2 lid 1 RUS Art. 2.3 lid 2 RUS

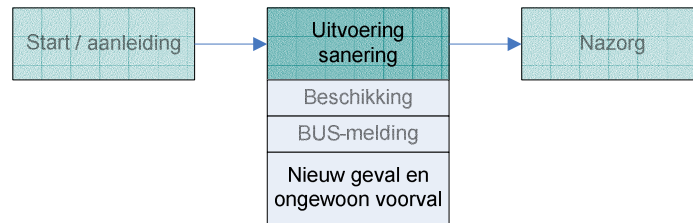
Wat kan er mis gaan?	Ketenrisico's	Controleaspecten	Optreden	Wet- en regelgeving
		persoon of instelling, zo mogelijk door het vragen/eisen van een identificatie.	heden in kennis.	
Processturing door een niet erkende aannemer.	<p>Er bestaat een grote kans dat werkzaamheden niet juist/deskundig worden uitgevoerd.</p> <p>Er kan later geen gebruik worden gemaakt van de gegevens m.b.t. de resultaten van de werkzaamheden.</p> <p>Fraude door teveel of te weinig saneren.</p>	<p>Ga na of degene die de werkzaamheden verricht erkend is voor die werkzaamheden. Erkenning voor andere werkzaamheden is onvoldoende. Deze controle is vaak uitsluitend mogelijk door in het veld te controleren. (Staat op certificaat van de aannemer)</p> <p>Controleer de uitvoerende persoon of instelling, zo mogelijk door het vragen/eisen van een identificatie.</p>	<p>Maak proces-verbaal op.</p> <p>Stel het toezichtloket en evt. certificerende instelling op de hoogte van overtredingen.</p> <p>Informeert de overtreder schriftelijk van de overtreding.</p> <p>Stel afnemers van de producten van de werkzaamheden in kennis.</p>	Art. 15 Bbk
Eisen uit BUS/RUS of normdocumenten worden niet gevolgd (Zie bijlage 5a).	De kwaliteit van de uitgevoerde werkzaamheden is twijfelachtig.	Controleer, voor zover dit mogelijk is, hoe de werkzaamheden worden uitgevoerd. Deze controle is vaak uitsluitend mogelijk door in het veld te controleren.	<p>Maak proces-verbaal op.</p> <p>Stel het toezichtloket en evt. certificerende instelling op de hoogte van overtredingen.</p> <p>Informeert de overtreder schriftelijk van de overtreding.</p>	Art. 2 lid 2 BUS Art. 39b lid 4 Wbb Art. 18 Bbk
Ongewoon voorval / calamiteit tijdens de sanering niet z.s.m. gemeld aan bevoegd gezag.	Het bevoegd gezag is niet in de gelegenheid om toezicht uit te oefenen en eventuele maatregelen op te leggen.	<p>Organiseer signaaltoezicht.</p> <p>Veldtoezicht.</p>	<p>Recidive (met name vanuit de betrokken aannemer of adviseur) of opzet wijst op calculerend gedrag.</p> <p>Treedt altijd bestuursrechtelijk op tegen niet (tijdig)</p>	Art. 27 Wbb

Wat kan er mis gaan?	Ketenrisico's	Controleaspecten	Optreden	Wet- en regelgeving
			<p>melden van de calamiteit. Leg bijv. een dwangsom op bij evt. herhaling.</p> <p>Treedt daarnaast strafrechtelijk op bij verwijtbare overtredingen en bij belangrijke milieuhygiënische consequenties.</p> <p>Informeel het toezichtslot.</p>	
<p>Niet halen saneringsdoelstelling (achterblijven niet voorziene restverontreiniging).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sanering niet afgerond, • risico voor gebruikers, • onvoorziene ontgravingen, • verontreinigde grond in toekomst. 	<p>Veldtoezicht, nemen controlemonsters op bre(e)d(er) stoffenpakket.</p>	<p>Aanschrijving, gericht op het behalen van de saneringsdoelstelling (last onder dwangsom).</p>	<p>39b Wbb</p>
Uitvoering saneringswerkzaamheden grondwater				
<p>Optreden van storing in installaties of machines.</p>	<p>Ongewenste calamiteiten en verontreinigingen.</p>	<p>Signaaltoezicht</p> <p>Veldtoezicht</p>	<p>Treedt bestuursrechtelijk op.</p> <p>Maak proces verbaal op bij verwijtbare overtredingen en bij belangrijke milieuhygiënische consequenties.</p>	<p>Art. 13 en/of 27 Wbb</p>
<p>Onvoorziene verontreinigingen worden onttrokken. Hiermee wordt bedoeld dat bij het oppompen van grondwater andere (onvoorziene) verontreinigingen worden opgepompt.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Verstoring reiniging, • verspreiding verontreinigingen, • overtreden lozingsvergunning. 	<ul style="list-style-type: none"> • Veldtoezicht, • controle analysecertificaten, • nemen controlemonsters op bre(e)d(er) stoffenpakket, • contact partners zoeken. 	<p>Treedt bestuursrechtelijk op. Zo nodig stoppen bemaling, afwijkingen laten melden en beoordelen.</p> <p>Maak proces verbaal op bij verwijtbare overtredingen en bij belangrijke milieuhygiënische consequenties.</p>	<p>Art. 28 of art 39 Wbb en Waterwet</p>

Wat kan er mis gaan?	Ketenrisico's	Controleaspecten	Optreden	Wet- en regelgeving
Lozing niet conform plan, Effluent boven lozingsnorm.	Problemen zuivering, rioleering of ongewenste bodemlozing	Veldtoezicht. Analyseresultaten controleren, toetsen aan plan en lozingsvergunning, monsters nemen	Treedt bestuursrechtelijk op. Zo nodig tijdelijk stoppen bemaling. Informeel de waterkwaliteitsbeheerder. Maak proces verbaal op bij verwijtbare overtredingen en bij belangrijke milieuhygiënische consequenties.	Barim, lozingvergunning Waterwet Art. 25 Lozingenbesluit bodembescherming
Niet halen saneringsdoelstelling.	Restverontreiniging.	<ul style="list-style-type: none"> • Controleer analyseresultaten, • neem monsters 	Aanschrijving, gericht op het behalen van de saneringsdoelstelling (last onder dwangsom).	Art 4 lid 2 BUS jo. artt. 3.1.6 en 3.1.7 RUS

6. NIEUW GEVAL EN ONGEWOON VOORVAL

6.1 Situatieschrijving en werkwijze

Situatieschrijving

Een nieuw geval van bodemverontreiniging¹⁹ betreft een bodemverontreiniging die na 1 januari 1987 door handelingen als genoemd in de artt. 6 tot en met 11 Wbb is veroorzaakt. Voor deze gevallen geldt de herstelplicht van artikel 13 Wet bodembescherming.

Naast nieuwe en oude gevallen van bodemverontreiniging worden in de Wbb ook de volgende vormen van verontreiniging onderscheiden:

- het ongewone voorval (calamiteit)²⁰
- verontreiniging van de bodem binnen of buiten een inrichting.
  - Voor bodemherstel binnen inrichtingen geldt het Besluit algemene regels voor inrichtingen milieubeheer (Barim of Activiteitenbesluit) en hoofdstuk 17 van de Wet milieubeheer als het een ongewoon voorval betreft.
  - Voor bodemherstel buiten een inrichting geldt alleen de Wet bodembescherming.

Voorbeeld nieuw geval

Een ziekenhuis heeft een noodstroomaggregaat ingeval van stroomstoringen. Een ondergrondse tank met dieselolie voorziet het noodstroomaggregaat van brandstof. De tank is in 1990 aangebracht. De tank heeft gelekt en de bodem is verontreinigd. Hier is sprake van een nieuw geval, waarop artikel 13 Wbb van toepassing is. Een instemmingsbeschikking op een saneringsplan of BUS-melding is niet van toepassing. De verontreiniging dient in principe in zijn geheel te worden verwijderd. De kwaliteit van de bodem dient hersteld te worden naar het niveau zoals die is vastgelegd in het nulsituatiebodemonderzoek in het kader van de milieuvergunning of melding Activiteitenbesluit.

Is géén bodemonderzoek uitgevoerd dan gelden de achtergrondwaarden uit het Bbk als uitgangspunt.

Voorbeeld ongewoon voorval

Een vrachtwagen raakt tijdens het inrijden van een smalle steeg met zijn dieseltank een betonpaaltje. De tank scheurt open en de diesel loopt tussen de klinkers de bodem in. Het betreft hier een gebeurtenis die bij een normale gang van zaken niet plaatsvindt. Een ongewoon voorval dus. In dit geval dient de diesel direct opgeruimd te worden. De grond waar de diesel inmiddels is ingedrongen zal moeten worden afgegraven en afgevoerd, de besmeurde klinkers zullen moeten worden vervangen om herverontreiniging te voorkomen. Ook hier geldt eenzelfde kwaliteitsherstel als bij een nieuw geval.

¹⁹ Indien niet duidelijk is wanneer een bodemverontreiniging is ontstaan (voor of na 1 januari 1987) of de veroorzaker is niet te achterhalen, dan is de regeling voor historische of oude verontreinigingen van toepassing zoals hiervoor behandeld in de hoofdstukken 4 (saneringsplan) en 5 (BUS). Zie de MvT Wbb 2006: TK 2003-2004, nr. 29462, nr. 3, pag. 9. Zie voor een toelichting oud/nieuw uitgebreider par. 3.2 van deze HUM.

²⁰ Hoewel in de praktijk ook andere termen worden gebruikt (bijv. calamiteit, incident) kent de Wbb alleen het begrip 'ongewoon voorval'. In deze HUM wordt die terminologie gevolgd.

Werkwijze bij een nieuw of ongewoon voorval:

Het toezicht richt zich op:

- Situaties waarbij een bodemverontreiniging dreigt te ontstaan. In deze situaties moeten alle maatregelen worden genomen waarmee voorkomen wordt dat een bodemverontreiniging ontstaat,
- de melding van nieuw ontstane gevallen van bodemverontreiniging en ongewone voorvallen/calamiteiten aan het bevoegd gezag,
- het nemen van maatregelen waarmee, bij het ontstaan van een bodemverontreiniging, de verontreiniging van de bodem zoveel mogelijk ongedaan wordt gemaakt.

Het bevoegd gezag moet de volgende zaken geregeld hebben om het toezicht in te richten op de controle op nieuwe en ongewone gevallen:

- er moet een eenduidig en herkenbaar meldpunt zijn,
- er moet een bereikbaarheidsregeling zijn, zowel binnen als buiten kantooruren met toezichthouders die bevoegd zijn om maatregelen te (laten) nemen,
- meldingen dienen snel te worden doorgegeven naar de verantwoordelijke toezichthouder,
- op meldingen moet zo snel mogelijk worden gereageerd.

6.2 Wet- en regelgeving

Voor de relevante wet- en regelgeving is het verschil tussen een ongewoon voorval of een nieuw geval van bodemverontreiniging, die op andere wijze is ontstaan, van belang.

Nieuw geval van bodemverontreiniging

Bij een nieuw geval zijn twee bepalingen relevant.

- 1 Allereerst is de zorgplichtbepaling met bijbehorende herstelplicht van artikel 13 Wbb van toepassing bij handelingen als bedoeld in de artt 6 t/m 11 Wbb.
- 2 Daarnaast geldt de meldingsplicht van artikel 27 Wbb. Degene die verantwoordelijk is voor de verontreiniging of aantasting moet daarvan zo spoedig mogelijk melding maken bij het bevoegde gezag (art. 27 Wbb). Bij de melding geeft hij aan welke maatregelen hij heeft getroffen of zal treffen.

Ongewoon voorval

Wanneer de verontreiniging is ontstaan door een ongewoon voorval kan het bevoegde gezag de verontreiniging (laten) saneren (art. 30 Wbb). De veroorzaker of grondeigenaar dient dan wel eerst de gelegenheid te krijgen om de bodem zelf te (laten) saneren (tenzij de geboden spoed zich daartegen verzet). Verder kan het bevoegde gezag degene die handelingen verricht waardoor de verontreiniging is ontstaan, bevelen deze handelingen te staken. In paragraaf 6.3 wordt hier nader op ingegaan.

Bevoegd gezag bij nieuw geval of ongewoon voorval

Het bevoegd gezag bij een nieuw geval of een ongewoon voorval is afhankelijk van de situatie van het geval.

- Als een nieuw geval van bodemverontreiniging of een ongewoon voorval zich voordoen binnen een milieu-inrichting, dan is het bevoegd gezag voor deze inrichting ook bevoegd gezag voor de bodemverontreiniging.
- Als een nieuw geval van bodemverontreiniging of een ongewoon voorval zich voordoen buiten een milieu-inrichting, hebben op grond van art. 95 Wbb de volgende bestuursorganen de taak om zorg te dragen voor de bestuursrechtelijke handhaving van art. 13 Wbb:
  - Minister van VROM;

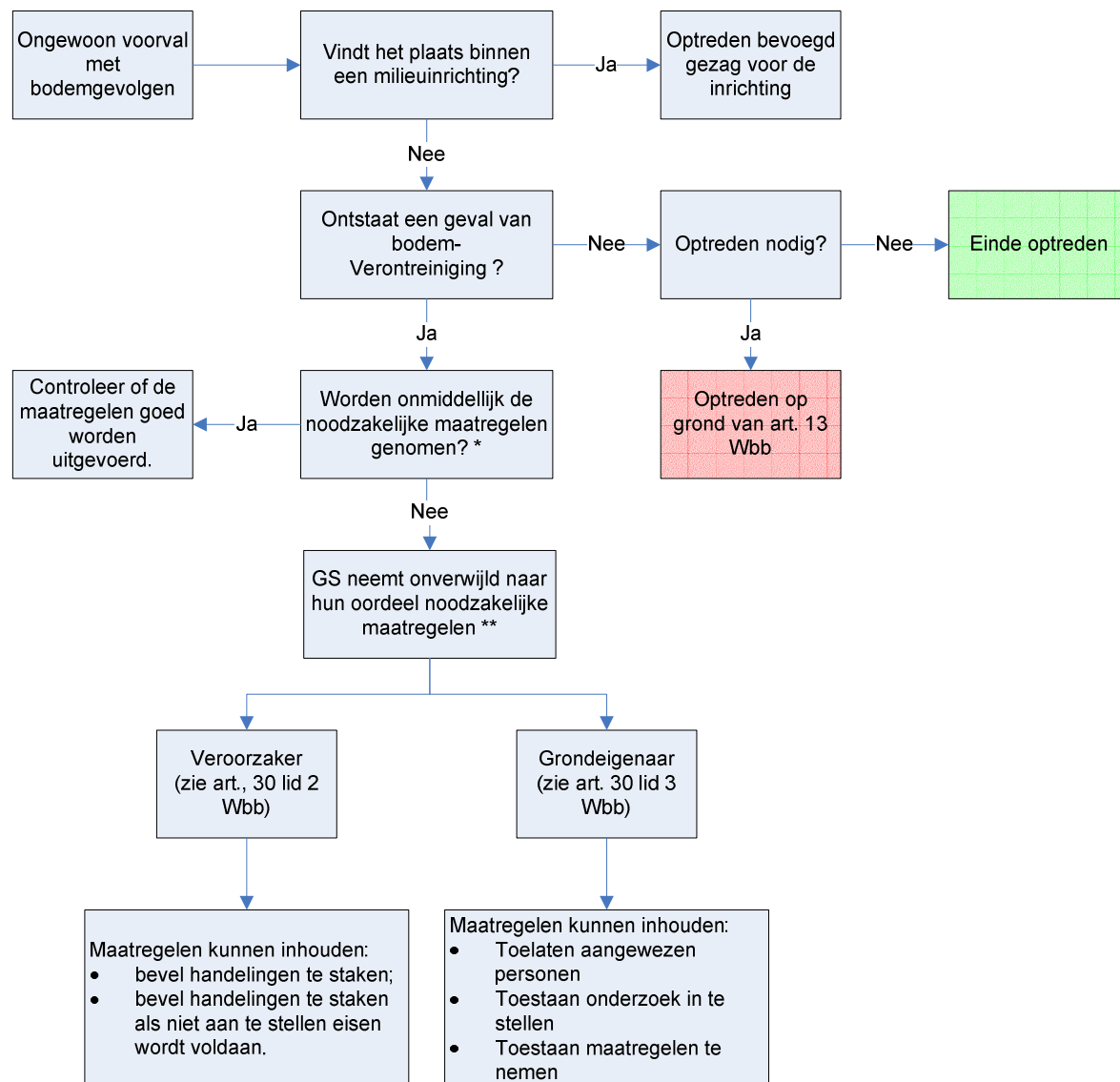
- Gedeputeerde staten;
- Burgemeester en wethouders;
- Waterkwaliteitsbeheerder.

Op grond van de handavingsamenwerking zijn hierover in zijn algemeenheid op provinciaal niveau afspraken gemaakt. Bij bestuursrechtelijk optreden op grond van art. 13 Wbb verplicht art. 18.10 van de Wet milieubeheer de betrokken instantie om onverwijld een afschrift van de beschikking aan de andere bevoegde bestuursorganen toe te zenden.

Toezichtvragen ongewoon voorval

Schema 14 geeft inzicht in de toezichtvragen die van toepassing zijn op een ongewoon voorval zoals beschreven in de Wbb.

Schema 144: Toezichtvragen schema ongewoon voorval

* Art. 30 Wbb geeft aan dat onverwijld maatregelen kunnen worden geëist. Dit is niet noodzakelijk als de noodzakelijke maatregelen al zijn genomen. Dit is naar het oordeel van het bevoegd gezag Wbb.

**	Als de noodzakelijke maatregelen niet (tijdig) zijn genomen of niet juist zijn genomen laat het Wbb-bevoegd gezag de noodzakelijke maatregelen nemen. Zie art. 30 Wbb. Indien niet aan de hierbij gestelde eisen wordt voldaan kan bestuursrechtelijk worden opgetreden.
----	--

Optreden op grond van artikel 30 Wbb

Bestuursrechtelijk optreden op grond van art. 30 Wbb kan er uit bestaan dat een dwangsom- of bestuursdwangbeschikking wordt genomen. Als er aantoonbaar klaarblijkelijk gevaar voor overtreding bestaat kan preventief een last onder dwangsom of bestuursdwang worden opgelegd. Bij spoed kan bestuursdwang onmiddellijk op kosten van de overtreder worden uitgevoerd (zie art. 5.24 Algemene wet bestuursrecht).

Erkenning / KwaliBo

De veldwerker, milieukundig begeleider, uitvoerder en het laboratorium die zijn betrokken bij het bodemherstel, moeten beschikken over een erkenning op grond van het Besluit bodemkwaliteit.

Die verplichting geldt niet voor de uitvoerder indien er sprake is van een ongewoon voorval en het nodig is om onverwijld maatregelen te treffen om de verontreiniging of aantasting te beperken en ongedaan te maken. Bij het hiervoor gegeven voorbeeld van de vrachtwagen waarbij acuut optreden is geboden, is het dus toegestaan een niet erkende aannemer in te schakelen. Doorgaans gaat het daarbij om de activiteiten (bereddering), die binnen de eerste 24 uur na het ontdekken van het incident plaatsvinden²¹.

Voor werkzaamheden die daarna worden verricht is erkenning wel verplicht. Hierbij kan worden gedacht aan onderzoek dat later wordt uitgevoerd of later uitgevoerde saneringswerkzaamheden.

Circulaire MTBE/ETBE²²

Op 1 februari 2009 is de Circulaire toepassing zorgplicht Wbb bij MTBE- en ETBE-verontreiniging in werking getreden (Staatscourant 2009, nr. 2139). In deze circulaire wordt een toelichting gegeven op de wijze waarop de zorgplicht als bedoeld in artikel 13 Wbb wordt toegepast in geval van een verontreiniging van de bodem door de stoffen MTBE en ETBE. De circulaire geeft handvatten om deze verontreinigingen te beoordelen.

Handreiking herstel en beheer MTBE en ETBE²³

In samenwerking tussen de branche en VROM is begin 2010 de "Handreiking Invulling geven aan de zorgplicht Wbb bij MTBE – en ETBE-verontreinigingen" opgesteld. Deze handreiking biedt bevoegde gezagen en betrokken partijen een praktische uitleg van de best beschikbare (herstel- en beheer-) technieken en handvatten voor toepassing van de Circulaire.

6.3 Aandachtspunten

De volgende aandachtspunten worden onderscheiden bij toezicht en handhaving op nieuwe gevallen en ongewone voorvallen:

- Signaleren van nieuwe verontreinigingen of ongewoon voorval
- Toezichtvragen bij nieuw geval van bodemverontreiniging
- Toezichtvragen zorgplicht
- Toezichtvragen bij ongewoon voorval

²¹ Zie artikel 2.1 lid 3 Regeling bodemkwaliteit. De termijn van 24 uur wordt in de Nota van toelichting op de regeling als richtlijn genoemd, maar zal per (ongewoon) geval kunnen afwijken.

²² http://www.senternovem.nl/mmfiles/SC89697_tcm24-289931.pdf

²³ http://www.senternovem.nl/mmfiles/handreiking_zorgplicht_MTBE-ETBE_definitief_maart_2010_tcm24-331307.doc

Signaleren van nieuwe verontreinigingen of ongewoon voorval

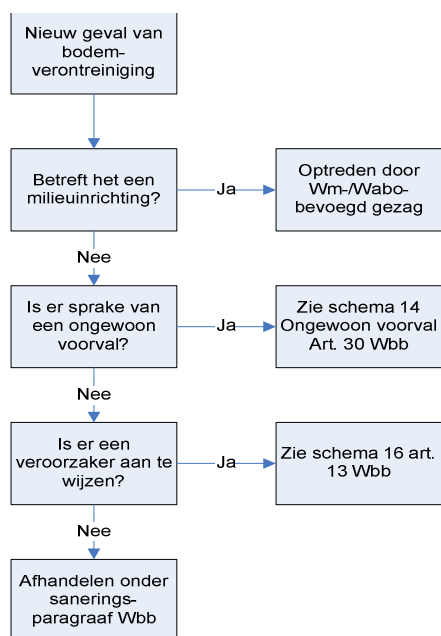
Voor het tijdig signaleren van nieuwe gevallen en ongewone voorvallen zijn de volgende aspecten van belang:

- Zorg voor een goede informatievoorziening; weet wat er gebeurt in je "toezichtgebied". Maak daarbij gebruik van alle ogen en oren in het gebied.
- Zorg dat meldingen die binnenkomen bij brandweer en politie betreffende calamiteiten, ongelukken en lekkages ook snel worden doorgezet naar bevoegde overheden voor ongewone voorvallen/calamiteiten.
- Zorg dat er digitaal kan worden gehandhaafd door koppeling van digitale systemen in het veld aan Bodeminformatiesystemen (Bis) zodat direct kan worden vastgesteld of er illegaal wordt gesaneerd en direct kan worden opgetreden.

Toezicht bij nieuw geval van bodemverontreiniging

In onderstaand schema 15 is aangegeven hoe een nieuw geval van bodemverontreiniging moet worden behandeld:

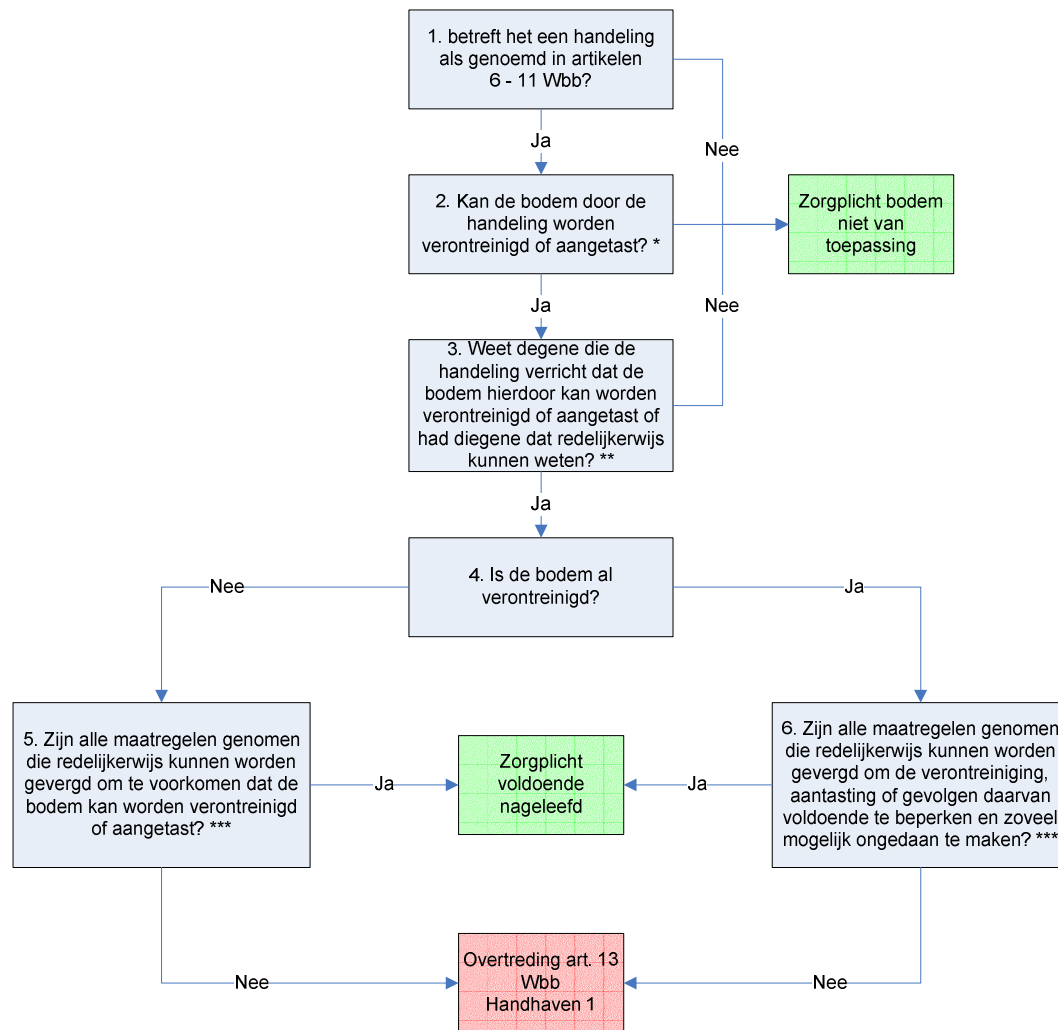
Schema 155: Nieuw geval bodemverontreiniging

Toezichtvragen zorgplicht

Schema 16 geeft inzicht in de toezichtvragen die van toepassing zijn op de zorgplicht (artikel 13 Wbb).

Schema 166: Toezichtvragen zorgplicht artikel 13 Wbb

*	Het is dus niet nodig dat de bodem al is verontreinigd, maar dat het risico van bodemverontreiniging zich wel voor kan doen, bijvoorbeeld omdat een opgeslagen of toegepast materiaal verontreinig(en)d is en er geen of onvoldoende bodembeschermende maatregelen zijn getroffen.
**	Het is algemeen bekend dat de bodem door de toepassing van verontreinigde grond, baggerspecie, bouwstoffen of andere verontreinigende stoffen kan worden verontreinigd. Men kan er dus vanuit gaan dat een potentiële overtreder dit had kunnen vermoeden.
***	Omstandigheden kunnen zeer divers zijn. De te nemen maatregelen moeten dan ook per situatie worden beoordeeld.

Handhaven 1:

- Is er sprake van een vergissing? Alsnog eventueel gewenste maatregelen laten nemen en anders het materiaal laten verwijderen.
- Is er sprake van bewust overtreden of grove nalatigheid? Alsnog eventueel gewenste maatregelen laten nemen en anders het materiaal laten verwijderen. Dit desnoods bestuursrechtelijk afdwingen (dwangsom / bestuursdwang) en proces verbaal opmaken. Informeer het toezichtloket.

Uit jurisprudentie van de ABRS blijkt dat het van belang is dat bij de handhaving van de zorgplicht aangegeven wordt welke handeling(en) zoals bedoeld in een of meer van de artikelen 6 tot 11 Wbb in de concrete situatie heeft geleid tot overtreding van die zorg-

plicht.²⁴ Dit betekent dat niet iedere handeling die de bodem kan of heeft verontreinigd tot schending van de zorgplicht leidt.²⁵

Leidt overtreding art. 13 Wbb automatisch tot saneringsplicht?

Bij overtreding van de zorgplicht van art. 13 Wbb kan niet automatisch worden gesteld dat een aanwezige verontreiniging door de overtreder moet worden gesaneerd. Hiervoor moet worden aangetoond dat de overtreder ook de veroorzaker van de verontreiniging is.

In de uitspraak [ABRvS 3 maart 2010, 200904172/1/M1 \(Top Moerdijk Beheer B.V. / GS van Noord-Brabant\)](#) heeft de Raad van State vastgesteld dat sprake was van een overtreding van de zorgplicht van art. 13 Wbb door een bedrijf. Door de provincie was naar het oordeel van de Raad van State echter onvoldoende aangetoond dat de verontreiniging die onder het bedrijf is aangetroffen ook daadwerkelijk is veroorzaakt door die overtreding. Een beroep tegen het handhavingsbesluit vanwege de overtreding van art. 13 Wbb is gegrond verklaard. De constatering van scheuren in de vloer betekent bijvoorbeeld op zichzelf nog niet dat de verontreiniging die zich daaronder bevindt is toe te rekenen aan de overtreder.

6.4 Betrokken partijen

Bij de uitvoering van bodemherstel bij nieuw geval/ongewoon voorval zijn de volgende partijen betrokken:

Tabel 12: Betrokken partijen nieuw geval en ongewoon voorval

Betrokkene	Verantwoordelijkheid
Terreineigenaar	<ul style="list-style-type: none"> • Evt. melding ongewoon voorval
Veroorzaker (verzekeraar)	<ul style="list-style-type: none"> • Melding, onverwijld alle maatregelen nemen, rapportage uitvoering genomen maatregelen
Uitvoerder	<ul style="list-style-type: none"> • Weggraven verontreiniging, bodemherstel realiseren
Gemeente	<ul style="list-style-type: none"> • Bevoegd gezag buiten inrichting (evt. binnen inrichting)
Provincie	<ul style="list-style-type: none"> • Bevoegd gezag buiten inrichting (evt. binnen inrichting)
Inspectie (VROM of V&W)	<ul style="list-style-type: none"> • Bevoegd gezag Kwalibo (Besluit bodemkwaliteit)

²⁴ Zie bijvoorbeeld ABRS 3 maart 2010, zaaknr. 200901882/1/M1, LJN BL6256 (Top Moerdijk BV/GS Noord-Brabant).

²⁵ Deze jurisprudentie heeft ertoe geleid dat in de algemene zorgplichtbepaling van de (nieuwe) Waterwet (art. 6.8 Wtw) niet meer naar bepaalde handelingen wordt verwezen.

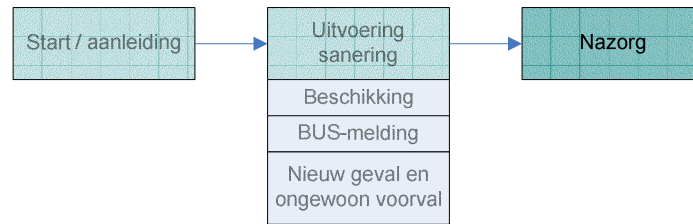
6.5 Kritieke momenten / wat kan er mis gaan/optreden?

In onderstaande tabel zijn risicovolle situaties genoemd die bij sanering van nieuw geval of ongewoon voorval voor kunnen komen en hoe kan worden opgetreden.

Wat kan er mis gaan?	Ketenrisico's	Controleaspecten	Optreden	Wet- en regelgeving
Nieuw geval				
Handelingen verrichten waarbij bodem verontreinigd dreigt te raken of raakt.	Ontstaan bodemverontreiniging.	<ul style="list-style-type: none"> Veldtoezicht bij allerlei mogelijk bodemverontreinigende activiteiten. Signaaltoezicht 	<p>Treedt altijd bestuursrechtelijk op tegen (dreigende) verontreiniging van de bodem.</p> <p>Maak proces-verbaal op bij herhaalde overtredingen of opzet.</p>	Art 13 Wbb
Niet melden nieuw geval van bodemverontreiniging.	<p>Bodemverontreiniging wordt niet opgeruimd, verspreiding bodemverontreiniging (of andere risico's, humaan, ecologie etc.).</p> <p>Het bevoegd gezag is niet in de gelegenheid om toezicht uit te oefenen en eventuele maatregelen op te leggen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Veldtoezicht Signaaltoezicht 	<p>Recidive (met name vanuit de betrokken aannemer of adviseur) of opzet wijst op calculerend gedrag.</p> <p>Treedt altijd bestuursrechtelijk op tegen niet (tijdig) melden van de verontreiniging. Leg bijv. een dwangsom op bij evt. herhaling.</p> <p>Maak proces-verbaal op bij verwijtbare overtreding en belangrijke milieuhygiënische consequenties.</p>	Art. 27 lid 1
Veroorzaker neemt geen of onvoldoende maatregelen (bijv. ruimt verontreiniging	<ul style="list-style-type: none"> Verdere verspreiding bodemverontreiniging, grondwaterverontreini- 	<ul style="list-style-type: none"> Veldtoezicht Controle monsters 	Treedt altijd bestuursrechtelijk op tegen niet (tijdig) nemen van maatregelen.	Art 13 Wbb

Wat kan er mis gaan?	Ketenrisico's	Controleaspecten	Optreden	Wet- en regelgeving
niet op).	ging.		Maak proces-verbaal op bij verwijtbare overtreding.	
Ongewoon voorval				
Niet melden ongewoon voorval/calamiteit.	<p>Bodemverontreiniging wordt niet opgeruimd, verspreiding bodemverontreiniging.</p> <p>Het bevoegd gezag is niet in de gelegenheid om toezicht uit te oefenen en eventuele maatregelen op te leggen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Veldtoezicht, • Signaaltoezicht. 	<p>Recidive (met name vanuit de betrokken aannemer of adviseur) of opzet wijst op calculerend gedrag.</p> <p>Treedt altijd bestuursrechtelijk op tegen niet (tijdig) melden van de verontreiniging. Leg bijv. een dwangsom op bij evt. herhaling.</p> <p>Maak proces-verbaal op bij verwijtbare overtreding en belangrijke milieuhygiënische consequenties.</p>	Art. 27 lid 1
Niet onverwijld alle maatregelen nemen om verdere aantasting te voorkomen of de gevolgen te beperken.	Ontstaan van geval van bodemverontreiniging, verspreiding naar grondwater en/of oppervlakte water.	Veldtoezicht, controle monsters.	<p>Toepassen spoed bestuursdwang.</p> <p>Maatregelen treffen.</p> <p>Maak proces-verbaal op bij verwijtbare overtreding of t.b.v. een voorlopige maatregel (zie voor toelichting: bijlage 10, deel interventiemiddelen).</p>	Art 13 Wbb Art 30 Wbb Waterwet

7. NAZORG

7.1 Situatiesbeschrijving en werkwijze

Situatiesbeschrijving

Nazorg begint als de eigenlijke sanering is afgerond en is daarmee de laatste schakel in de saneringsketen. De kwaliteit van de nazorg is (mede) afhankelijk van de kwaliteit van de eerdere schakels in de saneringsketen. Kwalitatief goede nazorg kan kwaliteitsgebreken in eerdere schakels niet of alleen met een onnodig grote inspanning (volledig) compenseren.

In het huidige bodem(sanerings)beleid (voor de sanering van historische verontreinigingen) staat de risicobenadering centraal. Verontreinigingen worden functiegericht aangepakt, met als gevolg dat een deel van de verontreiniging niet wordt aangepakt en na sanering steeds vaker verontreiniging in de bodem achterblijft. Dit vraagt om een andere kijk op toezicht en handhaving.

Definitie van nazorg

Nazorg kent verschillende definities. In deze HUM Wbb is gekozen voor de volgende definitie:

‘Het geheel aan technische, juridische, organisatorische en financiële maatregelen om het saneringsdoel in stand te houden nadat dit is bereikt’²⁶.

Toezicht en handhaving bij nazorg wordt tot nu toe in de praktijk nog weinig toegepast en is nog sterk in ontwikkeling. Daarom wordt in dit hoofdstuk meer uitleg gegeven over achtergronden dan in de andere hoofdstukken.

Onderstaande aspecten maken het toezicht en handhaving op nazorg ingewikkeld:

- versplintering van bevoegdheden. Door versplintering van bevoegdheden blijkt dat de handhaving van nazorglocaties door verschillende bevoegde overheden wordt uitgevoerd.
- ontbreken van eenduidigheid over juridische zaken als rechten, plichten en gebruiksbepalingen ten aanzien van nazorglocaties.

Werkwijze

Beheersituaties

Locaties met bodemverontreiniging vragen, al dan niet na uitvoering van een sanering, om een vorm van beheer en (na)zorg. Op hoofdlijnen zijn daarbij vijf situaties te onderscheiden, met ieder hun eigen beheer- en (na)zorg activiteiten.

²⁶ Definitie afkomstig uit de notitie Nazorg van de provincie Gelderland.

Situatie	Beheer- en nazorgactiviteiten
1. IBC locaties	<ul style="list-style-type: none"> • Gebruiksbeperkingen, • (Permanente) beheersing van de verontreiniging, • Periodiek onderhoud beheerssysteem, • Monitoring grondwater, • Periodieke rapportage van werking systeem en monitoring.
2. Monitoring grondwater:	<ul style="list-style-type: none"> • Gebruiksbeperkingen, • Monitoring grondwater, • Periodieke rapportage monitoring.
3. Restverontreiniging in het grondwater:	<ul style="list-style-type: none"> • Gebruiksbeperkingen, geen actieve maatregelen/rapportageverplichting.
4. Functiegerichte sanering bovengrond (leeflaag/verharding):	<ul style="list-style-type: none"> • Gebruiksbeperkingen, geen actieve maatregelen/rapportageverplichting (enkele uitzonderingen), • Leeflaag/verharding in stand houden.
5. Locatie met bodemverontreiniging (nog geen sanering uitgevoerd)	<ul style="list-style-type: none"> • Gebruiksbeperkingen, geen actieve maatregelen/rapportageverplichting (enkele uitzonderingen mogelijk).

Toezichtmethoden

Voor beheer en nazorg is naast de gebruikelijke toezichtmethoden als locatiebezoek en beoordeling van rapportages, ook administratief toezicht denkbaar. Elke methode varieert wat betreft tijdsbeslag, toepasbaarheid en kosten. Voor de inzet (koppeling) van de toezichtmethoden aan beheerssituaties zullen deze aspecten en de effectiviteit worden gewogen.

Het reguliere toezicht (controle en handhaving) van het bevoegd gezag Wbb voor een duurzaam beheer en (na)zorg kan op verschillende manieren worden vorm geven. Niet iedere locatie hoeft periodiek bezocht te worden. Toch zijn er locaties (bijvoorbeeld locaties met actieve nazorg) die deze aandacht wel verdienen. Daarnaast zijn er locaties met een rapportageverplichting. Op hoofdlijnen onderscheiden we de volgende toezichtmethoden/acties:

- Locatiebezoek.
- Beoordelen monitoringrapportages.
- Rappel bij niet nakomen van rapportageverplichting.
- Luchtfoto interpretatie voor signaleren van veranderingen in de situatie/terreininrichting. Vrijwel heel Nederland is de afgelopen jaren regelmatig uit de lucht op foto gezet. Met deze gegevens kan op globaal niveau een wijziging in de situatie (wijziging gebruik) worden vastgesteld.
- Reactief toezicht o.b.v. klachten en meldingen (zorgplicht), zo mogelijk in samenwerking met collega-toezichthouders en overheden.
- Communicatie om de aandacht voor het belang van goed beheer te behouden.

Voor een nadere uitwerking van verschillende mogelijkheden wordt onderstaand per beheerssituatie of "type" locatie een taakomschrijving gegeven, waarbij naast een (voor de handliggende) toe te passen toezichtmethode ook een frequentie is aangegeven. In afnemende zorgintensiteit worden per beheerssituatie de toezichtmethodieken beschreven.

1 Locaties met een IBC-sanering

Op deze locaties is sprake van actieve nazorg met beheersmaatregelen. De saneerder zal periodiek verslag moeten doen van de situatie. De activiteiten zijn op hoofdlijnen:

- (permanente) beheersing van de verontreiniging
- onderhoud aan het systeem
- monitoring van het grondwater
- periodieke rapportage van werking systeem en monitoring grondwater.

Het toezicht van het bevoegd gezag heeft verschillende elementen:

- controle in het veld en logboeken (locatiebezoek)
- beoordeling periodieke rapportages
- rappel bij niet nakomen rapportageverplichting
- optioneel: controlemetingen (bv grondwater of zuivering).

De frequentie van toezicht is gelet het belang van een goede beheersing minimaal 1x per 3 jaar. Een voortgangsrapportage zal naar verwachting 1x per jaar aan de orde zijn. Mogelijk is deze frequentie op termijn bij te stellen naar 1x per 3 jaar.

2 Locaties met monitoring grondwater

Op deze locaties is de actieve nazorg beperkt tot monitoring van het grondwater. De saneerder zal hiervan periodiek verslag moeten doen. De activiteiten zijn op hoofdlijnen:

- monitoring van het grondwater
- periodieke rapportage van de monitoring.

Het toezicht van het bevoegd gezag heeft verschillende elementen:

- beoordeling periodieke monitoring
- rappel bij niet nakomen rapportageverplichting
- optioneel: uitvoering controle onderzoek grondwater.

De frequentie van toezicht is gekoppeld aan de vereiste monitoringfrequentie. Dit is locatiespecifiek. Als richtlijn kan uitgegaan worden van een frequentie van 1x per 3 jaar. In de eerste jaren van de nazorg zal deze frequentie hoger liggen.

3 Locaties met een restverontreiniging grondwater

Op locaties met een restverontreiniging in het grondwater is sprake van passieve nazorg en gelden slechts gebruiksbepalingen ten aanzien van het grondwater. De saneerder hoeft geen specifieke acties te ondernemen, tenzij men voornemens is tot wijzingen of ingrepen. Het toezicht van het bevoegd gezag kan bestaan uit de controle op het naleven van de gebruiksbepalingen. Bijvoorbeeld controle op het gebruik van de ondergrond (grondwater), toepassen van bemaling in de omgeving of het gebruik van grondwater voor veedrenking of beregening.

Voor een adequate uitvoering van deze taak is een intensivering van de contacten met andere toezichtkaders (groene wetten, grondwateronttrekking etc.) en andere overheden (gemeentes en waterschappen) noodzakelijk. Dit kan op termijn leiden tot een samenwerking die bijvoorbeeld ingevuld kan worden door:

- extra oog en oor functie voor het signaleren van "misstanden" in beheer en nazorg en deze vervolgens te melden. Het bevoegd gezag Wbb pakt deze meldingen voortvarend op en geeft terugkoppeling over de afhandeling.
- inzet van "collega" toezichthouder voor locatiebezoek.

Op jaarbasis zal deze aanpak leiden tot meer af te handelen meldingen en dus een intensivering van het "reactief toezicht".

- 4 Locaties met een functiegerichte sanering bovengrond (leeflaag/verhardingen)
Op locaties waar een functiegerichte sanering is uitgevoerd, waarbij een leeflaag of verharding is aangelegd, gelden gebruiksbeperkingen. In de meeste gevallen vraagt dit niet om actieve maatregelen en/of een rapportageverplichting en is normaal gebruik van de leeflaag toegestaan. Een goede communicatie over de gebruiksmogelijkheden is van groot belang voor het in stand houden van de leeflaag c.q. verharding.
In situaties waarbij zich onder de leeflaag sterk verhoogde concentraties aan verontreinigende stoffen (>interventiewaarde) bevinden kan een actieve controle van de leeflaag of verharding gevraagd worden. Controle richt zich naast het wel of niet ontstaan van humane risico's bij schade aan de leeflaag ook op het voorkomen van schade aan gedane investeringen (bodemsanering). Het gebruik van het terrein (en de ondergrond) speelt een belangrijke rol bij het oordeel of toezicht op beheer en nazorg prioritair is.
- 5 Locaties met bodemverontreiniging (waarop nog geen sanering is uitgevoerd)
Op veel locaties is bekend dat sprake is van bodemverontreiniging. Bij een aantal is de verontreinigings situatie vastgelegd in een beschikking/besluit op het nader onderzoek. Bij veel locaties (waaronder voormalige stortplaatsen) is dat niet het geval, ondanks dat de verontreiniging wel in grote lijnen in kaart is gebracht. Omdat de milieurisico's beperkt zijn zal toezicht op deze locaties gevoelsmatig niet veel prioriteit krijgen. Toch kunnen veranderingen in de inrichting van een terrein (bv het verwijderen van verharding) of gebruikswijzigingen gevolgen hebben voor het risicoprofiel van de locatie.
In beginsel zal voor controle en toezicht op locaties met bodemverontreiniging reactief toezicht worden gehanteerd, waarbij de contacten met andere toezichtkaders (groene wetten, grondwateronttrekking etc.) en andere overheden (gemeentes en waterschappen) worden geïntensiveerd. Luchtfoto-interpretatie gericht op eventuele veranderingen van de inrichting van het terrein kan ook uitkomst bieden en kan voor bijvoorbeeld voormalige stortplaatsen in het buitengebied zeer effectief zijn.

De organisatie van de nazorg

Het organiseren van het beheer van bodemverontreiniging (zorg) wordt steeds belangrijker nu vaker dan voorheen (rest)verontreinigingen in de bodem achterblijven na sanering. Een goed beheer richt zich niet alleen op de technische aspecten, maar ook op de financiële en organisatorische aspecten.

Op dit moment bestaan er nog geen kaders voor een goede invulling van het beheer en de (na)zorg. Van een gestructureerd beheer en nazorg is op dit moment géén sprake. In 2009 is de provincie Gelderland samen met de gemeenten Arnhem en Nijmegen begonnen hiervoor een kader te ontwerpen. Er is gestart met het project beheer en (Na)zorg bodemverontreiniging.

7.2 Wet- en regelgeving

Juridisch gezien is sprake van nazorg indien na uitvoering van de sanering nog verontreiniging resteert en in het saneringsverslag (ook wel aangeduid als evaluatieverslag) is aangegeven dat deze verontreiniging het opleggen van beperkingen van het gebruik van de bodem dan wel het nemen van maatregelen in het belang van de bescherming van de bodem noodzakelijk maakt (artikel 39c, eerste lid onder f Wbb). Indien de situatie van art. 39c lid 1 sub f Wbb zich voordoet, dient tegelijkertijd of zo spoedig mogelijk daarna een nazorgplan te worden ingediend, waarmee het bevoegd gezag ook moet instemmen. Als regel zal het nazorgplan gelijktijdig worden ingediend met het saneringsverslag. De samenhang tussen de instemmingsbeschikkingen met het saneringsverslag en het na-

zorgplan van art. 39d Wbb is derhalve groot en worden in de praktijk al vaak gelijktijdig genomen.²⁷

Passieve saneringsfase/monitoring

Bij sommige saneringsgevallen is sprake van een "passieve saneringsfase" (bijvoorbeeld monitoring om te controleren dat een stabiele eindsituatie (het saneringsdoel) in stand blijft). Dit lijkt op nazorg, maar juridisch is dat niet zo. Er is juridisch pas sprake van 'nazorg' nadat de beschikking op het saneringsverslag is afgegeven. In de praktijk blijkt echter dat ook over nazorg wordt gesproken in situaties waarbij er sprake is van restverontreinigingen waarvoor geen formeel nazorgplan is opgesteld. Deze situaties doen zich bijvoorbeeld voor bij BUS-saneringen.

Toezicht op nazorglocaties kan plaatsvinden op grond van:

Art. 37 lid 4 Wbb: gebruiksbeperkingen

Art. 39d Wbb: eisen aan nazorg (instemmingsbeschikking nazorgplan)

Art. 39e Wbb: gebruiksbeperkingen beschreven in het nazorgplan

Art. 39f Wbb: financiële zekerheid

Art. 15 BUS: nazorg bij BUS-saneringen.

Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen onroerende zaken (Wkpb): het vastleggen van de interventiewaarde contour van de grond

Gebruiksbeperkingen

Bij functiegerichte saneringen kan sprake zijn van gebruiksbeperkingen. Op grond van art. 28 Wbb dienen de volgende activiteiten na afronding van de sanering gemeld te worden:

- Grondverzet in verontreinigde grond.
- Onttrekking waarbij grondwaterverontreiniging wordt verplaatst, verminderd of gesaamd.

Nazorg onder het BUS

Een nazorgplan bij BUS-saneringen is niet vereist. Wel moeten op grond van art. 15 lid 2 BUS de noodzakelijke nazorgmaatregelen worden genomen en de noodzakelijke beperkingen in acht worden genomen. In art. 3.1.9 van de Regeling uniforme saneringen (RUS) zijn regels opgenomen m.b.t. de zorg voor een isolatielaag.

Veldwerk en analyses bij nazorg

Voor het uitvoeren van veldwerk bij de nazorg (plaatsen van boringen en peilbuizen t.b.v. het nemen van grond- en grondwatermonsters, het nemen van grondwatermonsters of locatie-inspectie) is op grond van het Bbk een erkenning noodzakelijk.

7.3 Aandachtspunten

Om effectief toezicht te kunnen houden is belangrijk die momenten/fasen van het nazorgproces te controleren die bepalend zijn voor het beheersen van de restverontreiniging. Het niet navolgen van de voorgestelde nazorgmaatregelen betekent niet automatisch dat de kwaliteit van de bodem zal verslechteren. Wel leidt dit ertoe dat van de be-

²⁷ Het (concept-)wetsvoorstel tot wijziging van de Wet bodembescherming (Gebiedsgerichte aanpak van de verontreiniging van het diepere grondwater) legaliseert die praktijk en maakt het mogelijk dat de instemmingsbeschikkingen met het saneringsverslag en het nazorgplan samengevoegd worden tot één beschikking.

schikkinghouder een toelichting gevraagd kan worden (indien dat niet voorafgaand aan het bezoek van de toezichthouder is gebeurd).

Protocol 6004, dat hoort bij BRL SIKB 6000 'Milieukundige begeleiding van (water)bodemsaneringen en nazorg', biedt praktische aanknopingspunten voor de toezichthouder.

Aandachtspunten bij toezicht en handhaving op de nazorg zijn:
monitoring / toezicht nazorglocaties.

Monitoring / toezicht nazorglocaties

Ten behoeve van de handhaving van nazorg wordt een lijst met gesaneerde locaties met nazorg of gebruiksbepalingen t.b.v. controle op nazorg bijgehouden. Houd rekening met de volgende aspecten:

- Stel vast wie verantwoordelijk is voor de uitvoering van de nazorg²⁸.
- Stel vast of nazorgvoorzieningen of gebruiksbepalingen overeenkomstig het nazorgplan en de beschikking in stand worden gehouden.
- Stel vast wat de restverontreiniging nu nog is, of de registraties en gegevens in orde zijn.
- Stel vast of de nazorgvoorzieningen of gebruiksbepalingen overeenkomstig de Wbb en/of het BUS in stand worden gehouden.
- Is er naast de Wbb andere regelgeving van toepassing, bijvoorbeeld t.a.v. (achtergebleven) depots, installaties of het toepassen van bouwstoffen.
- Nemen initiatiefnemers hun verantwoordelijkheid en voeren de uitvoerders goed uit:
  - wordt voldaan aan de eisen uit het nazorgplan
  - wie is verantwoordelijk voor de uitvoering van de nazorg
  - worden veldwerkzaamheden uitgevoerd conform de protocollen, de uitvoering hoeft niet plaats te vinden door erkende monsternemers
- Handel de overtredingen en eventuele wijzigingen af conform de handhavingstrategie.
- Meld overtredingen of aanwijzingen dat er onzorgvuldig wordt gewerkt, altijd aan een (buitengewoon) opsporingsambtenaar.
- Maak een digitaal verslag van de bevindingen en registreer dit in het handhavingssysteem.
- Informeer de toetser (aangeven waarom dit van belang is).
- Informeer zo nodig ander bevoegd gezag en draag de zaak over (incl. verslag/bevindingen).
- Schrijf bij wijzigingen en of onregelmatigheden de beschikkinghouder dan wel degene die feitelijk de nazorg uitvoert aan.

7.4 Betrokken partijen

Onderstaande partijen zijn betrokken bij de organisatie en uitvoering van de nazorg.

Tabel 13: Betrokken partijen nazorg

Betrokkene	Verantwoordelijkheid
Terreineigenaar/gebruiker	<ul style="list-style-type: none"> • Uitvoeren passieve nazorg. De eigenaar is altijd verantwoordelijk voor de nazorg.
Opdrachtgever/ Nazorgorganisatie	<ul style="list-style-type: none"> • Nakomen van de nazorgverplichtingen die voor een locatie gelden
Uitvoerder	<ul style="list-style-type: none"> • Uitvoeren van actieve nazorgactiviteiten (trede 4, trede 5,

²⁸ Volgens artikel 39 e lid 2 Wbb is degene die de bodem heeft gesaneerd, dan wel degene die daartoe is aangewezen in het nazorgplan, waarmee het bevoegd gezag heeft ingestemd. Indien degene die de verantwoordelijkheid heeft voor de nazorg in de loop van de nazorgperiode die verantwoordelijkheid overdraagt aan een ander zonder (melding en) instemming van het bevoegd gezag, blijft hij verantwoordelijk voor de nazorg jegens het bevoegd gezag. Een publiekrechtelijke verplichting wordt niet aangetast door privaatrechtelijke afspraken.

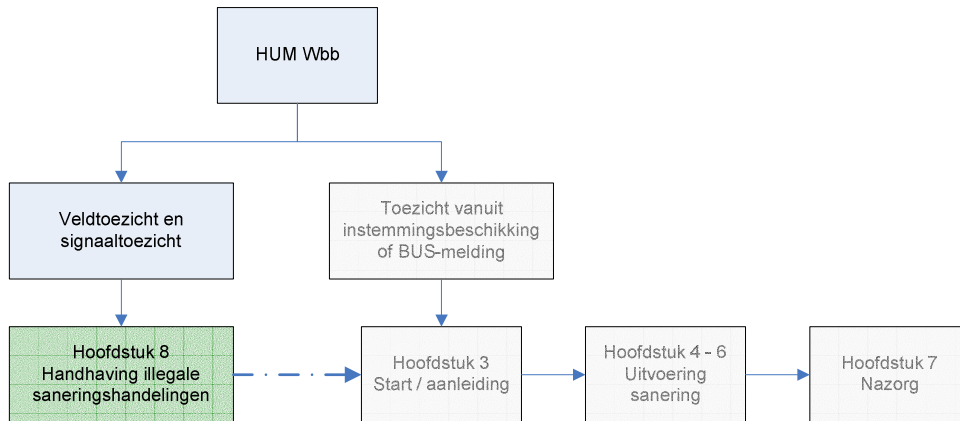
	IBC)
Gemeente	<ul style="list-style-type: none"> • Bevoegd gezag, afgeven nazorg beschikking, zorgdragen voor bestuursrechtelijke handhaving
Provincie	<ul style="list-style-type: none"> • Bevoegd gezag, afgeven nazorg beschikking, zorgdragen voor bestuursrechtelijke handhaving
Inspectie (VROM of V&W)	<ul style="list-style-type: none"> • Bevoegd gezag Kwalibo

7.5 Kritieke momenten / wat kan er mis gaan?/optreden

In onderstaande tabel zijn risicovolle situaties genoemd die zich bij nazorg kunnen voordoen en hoe kan worden opgetreden.

Wat kan er mis gaan?	Ketenrisico's	Controleaspecten	Optreden	Wet- en regelgeving
Beschikking nazorgplan				
Slechte planning nazorgactiviteiten door initiatiefnemer.	Verspreiding van verontreiniging door staken of te laat bijsturen nazorg.	Monitoren nazorgactiviteiten.	Geven aanwijzingen.	Art. 39e Wbb
Uitvoering nazorg				
Handelen in strijd met het nazorgplan.	Onvolledige nazorg. Continuïteit van de nazorg komt in gevaar. Verspreiding verontreiniging, herverontreiniging.	Periodiek toezicht uitoefenen.	Recidive (met name vanuit de betrokken aannemer of adviseur) of opzet wijst op calculerend gedrag. Aanschrijving bij geconstateerde gebreken. Bestuursrechtelijk en strafrechtelijk optreden.	Art. 39e Wbb
Na afronding van een BUS-sanering niet de noodzakelijke maatregelen treffen m.b.t. de instandhouding van de isolatielaag of niet de noodzakelijke beperkingen in acht nemen.	Onvolledige nazorg. Continuïteit van de nazorg komt in gevaar. Verspreiding verontreiniging, herverontreiniging.	Periodiek toezicht uitoefenen.	Aanschrijving bij geconstateerde gebreken. Bestuursrechtelijk en strafrechtelijk optreden.	Art. 15 BUS
Staken uitvoering nazorg, bijv. door faillissement of verkoop.	Continuïteit van de nazorg komt in gevaar. Verspreiding verontreiniging, herverontreiniging.	Monitoren nazorgactiviteiten.	Coördineren overname nazorg/meldplicht bij verkoop N.B. zie ook noot 9.	Art. 39e Wbb Art. 39f Wbb
Grenswaarden uit beschikking worden overschreden.	Verspreiding verontreiniging, herverontreiniging	Monitoren nazorgactiviteiten.	Terugvalscenario in werking.	Art. 39e Wbb

8. ILLEGALE SANERINGSHANDELINGEN

8.1 Situatiesbeschrijving en werkwijze

Situatiebeschrijving

Toezicht richt zich vaak op situaties waarbij, naar aanleiding van een melding of een instemmingsbeschikking, bekend is dat er een sanering plaats zal vinden. Fraude in grondstromen start echter vaak niet bij de bekende saneringen, maar bij illegale saneringen. Het is daarom van groot belang om illegale saneringen aan te pakken. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de gevallen waarbij sprake is van illegale saneringshandelingen.

Onder illegale saneringshandelingen vallen niet alleen niet gemelde (voornemens tot) sanering, maar ook wel gemelde saneringen, waarvan de uitvoering al begint voordat het bevoegd gezag met het saneringsplan heeft ingestemd.

Illegale activiteiten kunnen op de volgende wijzen worden geconstateerd:

- er wordt fysiek een illegale sanering ontdekt, bijvoorbeeld door gebiedstoezicht of signaaltoezicht;
- uit administratieve gegevens blijkt dat er sprake is geweest van een illegale sanering;
- uit onderzoek blijkt dat eerder, bijvoorbeeld bij het aanvragen van een instemmingsbeschikking of bij het indienen van een evaluatieverslag verkeerde informatie is verstrekt om te verdoezelen dat een sanering niet juist is of wordt uitgevoerd.

Illegale saneringshandelingen vragen vooral aandacht vanuit de opsporing. Om deze handelingen op te kunnen sporen is het van belang dat informatie wordt verkregen en dat adequaat op de informatie wordt gereageerd. Zorg ervoor dat iedere melding wordt vergeleken met de bekende informatie over verleende instemmingsbeschikkingen, BUS-meldingen, enz.

Als een illegale sanering is ontdekt dan zal bestuursrechtelijk vaak worden getracht om de sanering zo snel mogelijk in het reguliere (legale) traject te brengen. Dat kan door het beëindigen van de werkzaamheden of door het legaliseren (middels o.a. onderzoek, saneringsplan, instemmingsbeschikking of BUS-melding).

Werkwijze

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen twee situaties.

- 1 Een instemmingsbeschikking is nog niet verleend, geweigerd of vervallen of een BUS-melding is afgekeurd of vervallen.
- 2 Er is sprake van illegale werkzaamheden, waarvoor nooit een instemmingsbeschikking is aangevraagd of BUS-melding is ingediend.

Ad 1

Aangevraagde instemmingsbeschikkingen moeten worden opgenomen in het bodeminformatiesysteem, zodat ze tijdig in beeld komen. Het starten van een sanering voordat een instemmingsbeschikking is verleend zal vaak pas bemerkt worden als de beschikking is afgegeven en de sanering al geheel of gedeeltelijk blijkt te zijn uitgevoerd. De toezichthouder dient hierbij, naast repressief optreden, de gegevens van alle betrokken partijen vast te leggen. Bij een volgend project met één of meer dezelfde betrokken partijen kan dan tijdig extra toezicht worden georganiseerd.

Door niet afgeven van een instemmingsbeschikking of het vervallen van een BUS-melding op te nemen in het bodeminformatiesysteem kunnen deze locaties worden opgenomen op de werklijst (hoofdstuk 2). Door middel van een controlebezoek wordt gecontroleerd of ter plaatse van deze locaties geen saneringshandelingen worden uitgevoerd. Ter voorbereiding bepaalt de toezichthouder aan de hand van de aangevraagde instemmingsbeschikking of BUS-melding hoe tijdens de controle vastgesteld kan worden of de sanering is uitgevoerd. Tijdens de controle stelt de toezichthouder vast of de sanering al dan niet is uitgevoerd.

Ad 2

Illegale saneringshandelingen, op locaties waarvoor geen beschikking is aangevraagd dan wel een BUS-melding is ingediend, zijn vooral te ontdekken met administratief toezicht, gebiedstoezicht, signaaltoezicht en met samenwerking.

- Administratief toezicht:
Illegale saneringen kunnen met name ontdekt worden door administratieve gegevens elders uit de grondketen te bestuderen. Denk daarbij aan aanvoer van verontreinigde grond bij grondreinigingsbedrijven, gronddepots of toepassingslocaties (oa. via meldingen Bbk). Administratief toezicht wordt uitgebreid besproken in hoofdstuk 3 van bijlage 4 (Controlemethoden) van deze HUM Wbb.
- Gebiedstoezicht:
Gebiedstoezicht houdt in dat men regelmatig toezicht uitoefent in een bepaald gebied. Efficiënt en effectief gebiedstoezicht moet worden voorbereid. Voor het opsporen van illegale saneringsactiviteiten door middel van gebiedstoezicht dient dit toezicht zich vooral te richten op die locaties waar grondwerk wordt uitgevoerd. Dit kunnen zowel locaties zijn waar grond wordt ontgraven als waar grond wordt aangevoerd. Ook locaties waar grondwater wordt onttrokken zijn relevant. Grondwateronttrekkingen beïnvloeden mogelijk de grondwaterverontreinigingen. Inventariseer daarom waar bekende saneringen en grondwateronttrekkingen plaatsvinden, welke meldingen Bbk (of tijdens het overgangsrecht ook nog het Bouwstoffenbesluit) zijn ingediend, waar grondwerkzaamheden plaatsvinden of gepland zijn, wie daarbij betrokken is, enz. Hiermee kan dus een keuze worden gemaakt waar toezicht zal worden uitgeoefend en wat daar verwacht mag worden.
- Signaaltoezicht:
Signalen van illegale saneringshandelingen kunnen binnenkomen als klacht, melding of incident. Hieronder vallen ook meldingen van andere diensten, bijvoorbeeld door bouw- of milieutoezicht. Het signaaltoezicht is verder besproken in hoofdstuk 5 van bijlage 4 (Controlemethoden).

- **Samenwerking:**

Het optimaal gebruik maken van informatie die op diverse manieren en door verschillende instanties is verzameld is een methode om de efficiëntie en effectiviteit van de opsporing te verbeteren. Dit is een onderdeel van informatiegestuurde handhaving zoals dat is besproken in paragraaf 2.4 en bijlage 3 van deze HUM Wbb .

Voor de toezichthouder is het van belang om zich te realiseren dat er binnen de eigen organisatie en bij andere overheden veel relevante informatie aanwezig is. Denk daarbij aan zaken als:

- Bodemonderzoeksrapporten bij aanvragen voor omgevingsvergunningen;
- Bodemonderzoeken van bedrijfsterreinen;
- Administratieve gegevens van aangeleverde verontreinigde grond bij grondbanken, reinigingsinstallaties, enz.
- Informatie over grondstromen vanuit ketenbeheer, gebiedscontrole, signaaltoezicht door derden, via afgesproken meldingen over grondverzet en Wm-toezichthouders.

Samenwerking bij signaaltoezicht

Signaaltoezicht vraagt relatief veel tijd en de opbrengst ervan is moeilijk vooraf in te schatten. Laat daarom andere instanties en andere partijen meekijken! Zorg voor een goed netwerk en een goede informatie-uitwisseling binnen dat netwerk.

Het hebben van formele afspraken is hierbij minder belangrijk dan informele samenwerking maar om een goede informatievoorziening te bereiken is structurele samenwerking essentieel. Mensen en instanties werken pas samen als aan de volgende voorwaarden wordt voldaan:

- Men moet elkaar kennen
- Men moet beiden belang hebben bij de samenwerking
- Men moet elkaar begrijpen
- Men moet elkaar vertrouwen.

Investeer daarin!

8.2 Wet- en regelgeving

Bij illegale saneringshandelingen kan in beginsel slechts op de volgende bepalingen worden gehandhaafd:

Artikel 13 Wbb (zorgplicht):

De veroorzaker moet op grond van deze bepaling alle maatregelen nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden geëist om de ontstane verontreiniging of de gevolgen ervan te beperken en zoveel mogelijk ongedaan te maken.

Artikel 27 Wbb (meldingsplicht verontreiniging):

Degene die verantwoordelijk is voor een verontreiniging of aantasting moet daarvan zo spoedig mogelijk melding maken bij het bevoegde gezag. Bij de melding geeft hij aan welke maatregelen hij heeft getroffen of zal treffen (zoals een plan van aanpak). Het bevoegde gezag kan met betrekking tot de te nemen maatregelen aanwijzingen geven. Hij is verplicht om deze aanwijzingen op te volgen.

Artikel 28 Wbb (meldingsplicht sanering):

Uit artikel 28 Wbb volgt dat degene die voornemens is de bodem te saneren dan wel handelingen te verrichten ten gevolge waarvan de verontreiniging van de bodem wordt verminderd of verplaatst, van dat voornemen melding doet bij het Wbb-bevoegd gezag.

Artikel 39 lid 2 Wbb (instemming GS met saneringsplan)

Wanneer sprake is van ernstige gevallen, mag pas gesaneerd worden 'nadat gedeputeerde staten met dat plan hebben ingestemd'. De saneerder die de instemming niet afwacht, handelt ook illegaal.

Mag de saneerder al beginnen terwijl de termijn van bezwaar nog niet verstrekken is?

Ja. Hoewel de beschikking volgens art. 20.3 Wet milieubeheer nog niet in werking is getreden, mag de saneerder al wel beginnen. Dat blijkt uit art. 39 lid 2, 4e volzin Wbb. De Wbb gaat als speciale wet vóór de algemene wet (Wm). Dat is begrijpelijk gelet op de wens van de wetgever om bij saneringen te streven naar zo kort mogelijke termijnen en zo weinig mogelijk belemmeringen²⁹.

Praktijkgeval: overtreding meldplicht 28 Wbb³⁰

Voor het aanleggen van een parkeerterrein wordt een laag van 10 cm grond van een perceel afgegraven en afgevoerd. Tevens wordt in de bodem een afwateringssysteem aangebracht. Vier jaar daarvoor is een verkennend bodemonderzoek uitgevoerd. Uit dat onderzoek blijkt dat in de bovengrond matig tot sterk verontreinigde verhoogde gehalten aan zware metalen voorkomen. Op basis van de Wbb is er dan ook vermoedelijk sprake van een geval van ernstige verontreiniging. Door een boa van de provincie is proces verbaal opgemaakt tegen de projectontwikkelaar voor overtreding van de meldplicht van art. 28 Wbb. De strafrechter heeft de projectontwikkelaar veroordeeld voor dit feit. Ook zonder voornemen tot saneren dienden de werkzaamheden te worden gemeld, omdat daardoor handelingen zijn verricht ten gevolge waarvan de verontreiniging wordt verminderd of verplaatst. De projectontwikkelaar wist of kon naar aanleiding van het verkennend bodemonderzoek weten dat de ontgravingswerkzaamheden een geval van ernstige verontreiniging betroffen. Ook de omstandigheid dat de gemeente, waaraan de projectontwikkelaar zijn voornemen tot het aanleggen van een parkeerterrein kenbaar had gemaakt, hem niet gewezen heeft op het feit dat het betreffende perceel vermoedelijk ernstig verontreinigd was, vindt de strafrechter niet belangrijk, omdat de projectontwikkelaar de inhoud van het rapport kende. De strafrechter laat bij de hoogte van de straf meewegen dat van een projectontwikkelaar als professionele partij meer zorgvuldigheid mag worden verwacht.

Illegaal en BUS?

Ook indien een sanering zou voldoen aan de eisen van BUS dient bij een illegale sanering gehandhaafd te worden op grond van art. 28 Wbb (meldplicht 'gewone' sanering) en niet op grond van artikel 39b lid 3 Wbb (BUS-melding). BUS maakt namelijk een uitzondering op de standaardprocedure van art. 28 e.v. Wbb en is bij illegale saneringen (die dus niet gemeld zijn) niet van toepassing.

Illegale saneringshandelingen zijn vaak ook het startpunt van fraude in de bodemketen. Er is dan sprake van allerlei andere overtredingen. Gedeeltelijk ligt dit op het gebied van de milieuregelgeving (bestuursrechtelijke en strafrechtelijke delicten). Er kan echter ook sprake zijn van algemene strafbare feiten zoals valsheid in geschrifte (225 Sr) en oplichting (326 Sr).

8.3 Aandachtspunten

Bij het opsporen en aanpakken van illegale saneringshandelingen verdienen de volgende punten aandacht:

- afgeronde illegale saneringen

²⁹ Nadere memorie van antwoord, kamerstukken II, 21556, nr. 14, blz. 25 e.v.

³⁰ Hof Leeuwarden d.d. 12 mei 2010, LJN BM4238

- graafwerkzaamheden zonder (deugdelijk onderzoek)
- financiële crisis
- graven in grond terwijl er een saneringsplan ligt
- bodemfraude
- verbeterpunten toezicht en handhaving
- interventieteams

Afgeronde illegale sanering

Een toezichthouder kan, meestal via signalen van anderen, worden geconfronteerd met een afgeronde illegale sanering. Als dit zich voordoet zal eerst moeten worden aangetoond dat er sprake is geweest van een illegale sanering. Allereerst kan via schriftelijke bewijsstukken (bijvoorbeeld onderzoeksrapporten, gegevens over de historie van het terrein of oude toezichtrapporten) en het horen van lokale ambtenaren en omwonenden worden onderzocht of hier sprake is geweest van een bodemverontreiniging. Daarna kan aan de hand van administratieve gegevens (zoals offertes, contracten, rekeningen van uitgevoerde werkzaamheden, onderzoeksrapporten) en het horen van betrokkenen en omwonenden worden aangetoond of er illegale saneringswerkzaamheden hebben plaatsgevonden. In alle gevallen dient te worden aangetoond dat de bodem uiteindelijk voldoende schoon is. In het bestuursrecht dient de overtreder meestal het bewijs te leveren; in het strafrecht de politie/officier van justitie. Dit kan door zelf de bodem te (laten) onderzoeken. Voldoet de bodem niet aan de eisen die gegolden zouden hebben volgens het reguliere spoor dan dient verder via het 'legale' spoor, dus via de melding, alsnog een sanering volgens de regels uitgevoerd te worden.

Handhaven op saneringsplan of evaluatieverslag?

Het bevoegd gezag kan, ter legalisering achteraf, inzetten op het alsnog indienen van een saneringsplan. Maar het zou ook kunnen op het indienen van een evaluatieverslag. Er zijn bevoegde gezagsorganen die het laatste kiezen omdat ze een saneringsplan achteraf overbodig en ondoelmatig vinden. Er valt voor beide opties wat te zeggen. Wel is bij een keuze voor (alleen) het evaluatieverslag van belang dat daarin de saneringsdoelstelling duidelijk is opgenomen (zie art. 39c lid 1 sub e Wbb), omdat het anders niet mogelijk is om daarop te handhaven. Tevens geldt voor het evaluatieverslag niet een soortgelijke bepaling als art. 39a Wbb kent voor het saneringsplan (saneren volgens saneringsplan). Dit kan het handhaven op saneringsdoelstelling bemoeilijken. Zie ook de in bijlage 8 opgenomen jurisprudentie.

Tot slot is het zo dat als het bevoegd gezag alleen maar inzet op een evaluatieverslag achteraf, het illegale traject (dus zonder saneringsplan) aantrekkelijk is geweest voor de overtreder wegens het niet hebben hoeven maken van een saneringsplan en wegens het overslaan van de kadastrale registratie. De vraag is of dit gewenst is.

Ketencontroles grondstromen

Het is uit ervaring gebleken dat ketencontroles van grondstromen een effectieve methode is bij handhaving van de wet- en regelgeving met betrekking tot grondverzet in het algemeen en bodemsaneringen in het bijzonder.

Provincies, VROM Inspectie, gemeenten, Arbeidsinspectie, milieudiensten en politie voeren gezamenlijk ketencontroles uit op de grondstromen.

- Vanaf de saneringslocatie wordt de grondstroom gevolgd naar de verwerker en uiteindelijk waar de gereinigde grond wordt toegepast.
- De door verwerkers ontvangen verontreinigde grond (>25m³ en >I) wordt terug gevolgd naar de locatie van herkomst. Hiervan wordt gecontroleerd of het een bekende legale sanering is geweest.
- Partijen grond die bij civieltechnische werken worden toegepast worden gecontroleerd op geschiktheid en kwaliteit en de herkomstlocaties worden vastgesteld. Naar

aanleiding van de constatering worden de herkomstlocaties bezocht.

- De Arbeidsinspectie heeft een lijst met startmeldingen van saneringen. Deze lijst wordt vergeleken met de bekende bodemsaneringen.

Graafwerkzaamheden zonder (deugdelijk) onderzoek

Bij deze categorie dient eerst nagegaan te worden of er een onderzoeksplicht is overtreden. De Wbb kent geen algemene onderzoeksplicht voorafgaand aan graafwerkzaamheden. Indien niet het voornemen bestaat om te saneren en men draagt geen kennis over mogelijke verontreinigingen dan kan men in principe gaan graven, tenzij op grond van andere regelgeving een onderzoeksplicht bestaat, bijvoorbeeld bij vergunningplichtige bouwwerken op grond van de Woningwet.

Voor nieuwe verontreinigingen kent artikel 27 Wbb een meldplicht, maar alleen als het gaat om de handelingen op of in de bodem die genoemd worden in de artikelen 6-11 Wbb. Ook de daarbij horende zorg- en herstelplicht van art. 13 Wbb is gekoppeld aan deze handelingen. Er zal dus nagegaan moeten worden of er in het concrete geval sprake is van een handeling in de zin van art. 6-11 Wbb voordat gehandhaafd kan worden op de artikelen 27/13 Wbb. Daarnaast zal vastgesteld moeten worden of degene die de werkzaamheden verricht 'wist of redelijkerwijs had kunnen vermoeden dat door die handelingen de bodem kan worden verontreinigd of aangetast'³¹. Zie ook par. 6.2 van deze HUM.

Voor oude verontreinigingen geldt een onderzoeksverplichting op grond van art. 28 lid 2 Wbb, maar ook in die gevallen dient sprake te zijn van een voornemen tot saneren of handelingen ten gevolge waarvan de verontreiniging van de bodem wordt verminderd of verplaatst (art. 28 lid 1 Wbb). Indien reeds voldoende bekend is over de betreffende locatie of had kunnen zijn, is dit geen probleem (zie ook hiervoor het praktijkgeval). Bij minder aanknopingspunten dient men goed na te gaan wat de mogelijkheden zijn om alsnog tot onderzoek te verplichten.

Praktijkgeval: graafwerkzaamheden zonder (deugdelijk) onderzoek

Tijdens een reguliere controle van de herinrichting van een gebied constateren toezicht-houders van de provincie dat er graafwerkzaamheden ten behoeve van de ontwikkeling van een natuurgebied worden uitgevoerd. In het gebied lopen puinpaden (die mogelijk met asbest en zware metalen zijn verontreinigd), zijn asbestbeschoeiingen aanwezig, liggen volkstuinten (die mogelijk met asbest zijn verontreinigd) en tot slot vindt in het gebied fruitteelt plaats dat leidt tot de verdenking van de aanwezigheid van bestrijdingsmiddelen).

Er blijkt voorafgaand aan deze werkzaamheden geen bodemonderzoek te hebben plaatsgevonden. Op basis van de zorgplicht van art. 13 Wbb en daaraan gekoppelde meldplicht van artikel 27 Wbb legt het bevoegd gezag de opdrachtgever alsnog de verplichting op om de bodem te onderzoeken, omdat bij grondverzet (handeling in de zin van art. 8 Wbb) zonder dat de kwaliteit in de bodem bekend is, het veroorzaken (verspreiding) van verontreiniging of aantasting mogelijk is. Men moet er alles aan doen om verspreiding te voorkomen.

In ieder geval zal er historisch onderzoek conform NEN 5725 moeten plaatsvinden. Indien daaruit blijkt dat het gaat om een onverdachte locatie – hetgeen in het hiervoor weergegeven geval niet voor de hand liggend is - kan verder onderzoek achterwege of beperkt blijven; bij een verdachte locatie is verder onderzoek nodig.

³¹ Zie voor een voorbeeld daarvan: ABRS d.d. 17 september 2008, nr. 200708636/1 (LJN BF0963), waarbij uit documenten (een brief van de overtreder aan de eigenaar van de locatie) bleek dat de overtreder op de hoogte was of redelijkerwijs kon vermoeden dat er sprake was van verontreiniging van de locatie.

Praktijkgeval asbest: handpicking vóór onderzoek NEN 5707

Een terrein is (deels) op het maaiveld verontreinigd met asbestverdacht materiaal (chrysootiel 15-30 %). Alvorens het wordt onderzocht wordt het terrein eerst door handpicking voor een deel van de asbest ontdaan. Daarna vindt er een 'asbest in grond' - onderzoek plaats, waaruit blijkt dat de asbestconcentratie minder dan 30 mg/kg bedraagt, dus onder de restconcentratiegrens / interventiewaarde voor asbest in grond van 100 mg/kg. Als de handpicking was meegenomen in het asbest in grond onderzoek was het ruim boven deze grens uitgekomen. Er hebben geen meldingen van de handpicking en het onderzoek aan het bevoegd gezag plaatsgevonden, waardoor sprake is van overtreding van de meldplichten van artikel 27 Wbb (bij een nieuw geval) of 28 Wbb (bij een oud geval).

Daar waar werkzaamheden hebben plaats gevonden op locaties van het terrein waar nog wel asbestverdacht materiaal ligt, is sprake van overtreding van art. 13 Wbb, indien door die werkzaamheden het asbest zich dieper in de bodem of over een groter gebied heeft kunnen verspreiden. Door handhavend optreden kan een onderzoek conform NEN 5707 (Bodem-Inspectie, monsterneming en analyse van asbest in bodem) worden afgedwongen waarna het bevoegd gezag de ernst van de verontreiniging kan vaststellen (en de verdere sanering in de gaten kan houden).

Financiële crisis

Een financiële crisis is goed merkbaar. Als gevolg van verminderde bouwactiviteiten worden minder bodemsaneringen uitgevoerd, minder BUS-meldingen gedaan en wordt er minder grond ter reiniging of opslag aangeboden. De prijzen staan daardoor onder druk en de ervaring leert dat een recessie grote invloed kan hebben op de kwaliteit en de prijsvorming en dat veel bedrijven de grenzen van het toelaatbare zullen opzoeken. Te verwachten is dat dit een tijdelijk probleem is, dat verdwijnt als de financiële crisis tegen haar eind loopt.

Graven in grond terwijl er al een saneringsplan ligt

In de praktijk blijkt het niet altijd duidelijk hoe moet worden omgegaan met graafwerkzaamheden ter plaatse van gevallen van ernstige bodemverontreiniging waarvoor reeds een saneringsplan is vastgesteld³². Dit kan zich onder andere voordoen als sprake is van een raamsaneringsplan waarbij per fase een concrete uitwerking in een afzonderlijk deel-saneringsplan is vereist.

In de praktijk zijn er twee mogelijkheden om (legaal) met deze situatie om te gaan: het reguliere Wbb-spoor of de BUS-melding:

Het reguliere Wbb-spoor

Degene die voornemens is handelingen te verrichten ten gevolge waarvan de verontreiniging van de bodem wordt verminderd of verplaatst, is op grond van artikel 28 Wbb verplicht van dat voornemen melding te doen bij het bevoegd gezag Wbb. Ook degene die een ondergrondse leiding wil (bloot)leggen ter plaatse van een geval van ernstige verontreiniging zonder dat voornemen moet op grond van art. 28 Wbb melden³³. Dit spoor geldt ook wanneer de werkzaamheden vallen binnen het saneringsgebied van een eerder vastgesteld saneringsplan.

De BUS-melding

Wanneer wordt voldaan aan de criteria voor een BUS-sanering kan eventueel worden volstaan met een BUS-melding.

³² Zie met name ABRvS d.d. 14 oktober 2009, nr. 200900349/1/M2 (LJN BK0103)

³³ ABRvS d.d. 26 november 2008, nr. 200709053/1, LJN BG5329

Bodemfraude

Fraude is een breed begrip met vele schakeringen. De range van soorten 'bodempfraude' strekt zich uit van zeer ernstige vormen, het door middel van knippen en plakken samenstellen van bodemrapporten tot bijvoorbeeld het in beperkte mate onjuist of onvolledig bemonsteren terwijl in de rapportage wordt vermeld dat conform protocol is gewerkt.

Kenmerken van fraude

Deelnemers aan een workshop georganiseerd door de Vereniging van Milieu Adviesbureaus (VVMA) hebben de volgende kenmerken ter herkenning van fraude geformuleerd:

- het gaat om opzettelijk handelen,
- er wordt een misleidende voorstelling van zaken gegeven,
- doel is het behalen van economisch voordeel,
- er is een benadeelde,
- er is sprake van onrechtmatig of onwettig handelen.

Fraude is gedefinieerd als 'het moedwillig handelen en/of het behalen van financieel gewin in strijd met de wetgeving en/of het verstrekken van (ver)valste informatie'.

Als zeer risicovolle schakels in de bodemketen worden door de VROM-inspectie met name genoemd:

- het bodemveldwerk;
- het grondtransport;
- de opslag en verwerking van grond.

De 22 ernstigste bodemovertrredingen

Naar aanleiding van het rapport "Lessen uit de zaak van een frauderend bodemadviesbureau"³⁴ is een lijst met de 22 ernstigste bodemovertrredingen opgesteld. Voor de handhaving en toezicht op de Wbb zijn onderstaande punten relevant:

Fraude met certificaten:

- Vervalsen van laboratoriumcertificaten.
- Kopiëren van certificaten om de herkomst of samenstelling van een partij te vervalsen.

Onvoldoende of onjuist onderzoek:

- Onvoldoende historisch onderzoek.
- Mengmonsters samenstellen op basis van gering aantal monsters.
- Verkeerde diepte bemonsteren.
- Onvoldoende bemonsteren van een terrein of een partij.
- Naast verdachte locaties boren.
- Steekbussen niet inzetten wanneer dit noodzakelijk is.
- Geen grondwatermonsters nemen 7 dagen na plaatsing en afpompings van de peilbuis.
- Partijdefinitie niet zuiver vastgesteld.
- Samengestelde partijen als één partij bemonsteren.

Slecht saneren

- Milieukundig begeleider niet inzetten tijdens kritische momenten van een bodemsanering.
- Restverontreinigingen niet vastleggen en melden.
- Ongekeurde grond toepassen in een sanering.
- Verontreinigd water lozen.
- Omkatten van grond.

³⁴ Zie voor het vonnis waarbij bodemadviesbureau is veroordeeld: Rechtbank Den Bosch (straf) d.d. 15-12-2009 (LJN BK 6310).

Negen fraudegevoelige factoren

Ook de deelnemers van de hiervoor genoemde workshop van de VVMA heeft zich verdiept in fraudegevoelige factoren en in hoeverre deze worden genoemd in de SIKB Beoordelingsrichtlijnen voor veldwerk, partijkeuring, milieukundige begeleiding en bodemadvies. De discussies resulteerden in het volgende overzicht van 9 factoren die een rol kunnen spelen bij het ontstaan van fraude:

1. Het (grote) belang van de opdrachtgever bij een bepaalde uitkomst.
2. De ethiek van het onderzoeksbureau en de wijze waarop het bureau omgaat met druk van buiten.
3. Onkunde of onwetendheid.
4. Bewust of onbewust achterhouden van informatie.
5. Benutten van de speelruimte binnen een protocol bij monsterneming, monstersamenstelling of analyse.
6. Onvoldoende opleiding of ervaring.
7. Kostenbesparing ten behoeve van de aannemer.
8. Slechte toewijzing taken of bevoegdheden als het gaat om communicatie, mandatering, inzetbaarheid, functiescheiding en processturing en verificatie.
9. Manipuleren of achterhouden van informatie na afronding van het onderzoek door de eigenaar van de gegevens, bijvoorbeeld bij verkoop van de grond.

Verbeterpunten toezicht en handhaving³⁵

De volgende punten kunnen bijdragen aan verbetering van toezicht en handhaving bij illegale activiteiten:

- frequenter instellen van een administratief onderzoek;
- extra toezichtbezoek ter plaatse, in het bijzonder tijdens periodes waarin een toezichtbezoek niet wordt verwacht;
- meer informatie-uitwisseling tussen handhavers; tref voorzieningen om daadwerkelijk tot uitwisseling te komen;
- meer gebruik maken van informatie op internet, zoals het meldsysteem van Bodem+ en het gericht zoeken naar prijsstunts voor bodemonderzoeken;
- verscherpt toezicht op bedrijven die structureel ver onder de marktprijs werken;
- meer interventieteams oprichten om frauduleus werken zichtbaar te maken. N.B. Successen van interventieteams kunnen bestuurders er van overtuigen om bodemtoezicht meer prioriteit te geven;
- meer personele capaciteit en financiële middelen voor de uitvoering van de bodemtaak beschikbaar bij gemeenten;
- toegepaste milieusoftware benutten om fraude tegen te gaan.

Interventieteams

In opdracht van het Trekkersnetwerk Bodemkwaliteit Overijssel is een draaiboek voor het opzetten van interventieteams opgesteld³⁶. Deze teams, bestaande uit handhavers van diverse bevoegde gezagsorganen Wbb en Bbk, blijken succesvol bij de aanpak van grotere overtredingen van bodem- en grondstromenregelgeving. Interventieteams zijn geen vaste teams, maar worden opgericht als daar aanleiding voor is. Die aanleiding is daarom bepalend voor de samenstelling en wijze van werken van een team. Op grond van inmiddels opgedane ervaringen bleek wel het wel mogelijk een aantal algemene richtlijnen en aandachtspunten in dit draaiboek vast te leggen. Ook de VROM-inspectie kan ondersteuning bieden bij het opzetten van een interventieteam.

---

³⁵ Bron: Rapportage: Lessen uit de zaak van een frauderend bodemadviesbureau (IVW/VI d.d. november 2009).

³⁶ Draaiboek Interventieteam (start en proces), CSO Adviesbureau, 2010; vindplaats: www.seph.nl

8.4 Betrokken partijen

Bij illegale saneringshandelingen zijn de volgende partijen betrokken:

Tabel 14: Betrokken partijen illegale saneringshandelingen

Betrokkene	Verantwoordelijkheid
Initiatiefnemer / eigenaar	<ul style="list-style-type: none"> • Overtreder/pleger (bij natuurlijk persoon: opdrachtgever van of feitelijk leiding gevende aan de verboden gedraging)
Uitvoerder / aannemer	<ul style="list-style-type: none"> • Eventueel mede-overtreder/medepleger (bij natuurlijk persoon: opdrachtgever van of feitelijk leiding gevende aan de verboden gedraging)
Milieukundig adviesbureau	<ul style="list-style-type: none"> • Verantwoordelijk voor onderzoeken • Eventueel mede-overtreder/medepleger (bij natuurlijk persoon: feitelijk leiding gevende aan de verboden gedraging).
Gemeente	<ul style="list-style-type: none"> • Bevoegd gezag binnen en eventueel buiten inrichting
Provincie	<ul style="list-style-type: none"> • Bevoegd gezag binnen en buiten inrichting
Inspectie (VROM of V&W)	<ul style="list-style-type: none"> • Bevoegd gezag Kwalibo (Besluit bodemkwaliteit)

8.5 Kritieke momenten / wat kan er mis gaan?/optreden

In onderstaande tabel zijn risicovolle situaties genoemd die bij illegale saneringshandelingen voor kunnen komen en hoe kan worden opgetreden.

Wat kan er mis gaan?	Ketenrisico's	Controleaspecten	Optreden	Wet- en regelgeving
<p>Voor een sanering wordt geen BUS-melding ingediend of instemmingsbeschikking gevraagd.</p>	<ul style="list-style-type: none"> De voorgenomen sanering kan niet worden beoordeeld en het bevoegd gezag is niet in de gelegenheid om toezicht uit te oefenen. 	<ul style="list-style-type: none"> Organiseer signaaltoezicht. Veldtoezicht. 	<p>Recidive (met name vanuit de betrokken aannemer of adviseur) of opzet wijst op calculerend gedrag. Treedt altijd bestuursrechtelijk op tegen niet (tijdig) melden van de start van een sanering. Treedt daarnaast strafrechtelijk op indien sprake is van een bewuste of een herhaalde overtreding. Meld overtredingen bij het toezichtloket.</p>	<p>Art. 28 Wbb</p>
<p>Er is een illegale sanering in uitvoering of uitgevoerd. Wel gemeld, maar niet gewacht op instemmingsbeschikking.</p>	<p>De sanering is niet beoordeeld en het bevoegd gezag is niet in de gelegenheid gesteld om toezicht uit te oefenen.</p>	<p>Organiseer signaaltoezicht. Veldtoezicht. Tracht verwijderde partijen grond te achterhalen.</p>	<p>Dit is een aanwijzing voor crimineel gedrag. Stel een verdergaand vervolgonderzoek in. Treedt altijd bestuursrechtelijk en strafrechtelijk op. Bestuursrechtelijk: laat achteraf nog een saneringsplan opstellen en/of een verificatieonderzoek verrichten en laat een evaluatieverslag indienen. Als er sprake is van een onomkeerbare situatie is alleen strafrechtelijk optreden aan de orde.</p>	<p>Art. 28 Wbb Eventueel valsheid in geschrifte, art. 225 WvSr en/of oplichting art. 326 WvSr Art. 39 lid 2 Wbb</p>
<p>Er wordt informatie overgelegd waarvan de verstrekker weet dat deze onbe-</p>	<p>Besluiten kunnen worden gebaseerd op onjuiste informatie.</p>	<p>De werkelijke eigenschappen, aard, hoedanigheid of samenstelling van de bodem, grond,</p>	<p>Dit is een aanwijzing voor crimineel gedrag. Stel een verdergaand vervolgonderzoek in.</p>	<p>Valsheid in geschrifte Art. 225 W.v.Sr.</p>

Wat kan er mis gaan?	Ketenrisico's	Controleaspecten	Optreden	Wet- en regelgeving
trouwbaar of onjuist is.		baggerspecie of bouwstof moeten worden aangetoond. Dit is alleen mogelijk door fysiek bewijs in de vorm van bemonstering en analyse, opmeting, enz. <ul style="list-style-type: none"> • Met schriftelijke bewijsmiddelen kan eventueel worden aangetoond dat betrokkenen bewust hebben gehandeld. 	Treedt altijd bestuursrechtelijk en strafrechtelijk op.	Art. 16 Bbk. Zie par. 4.3 HUM Bbk Zie ook hoofdstuk 3
Vervalsen van analyserapporten of laboratoriumcertificaten bij bodemonderzoek.	Uit de rapporten of certificaten kunnen onjuiste conclusies worden getrokken, waardoor noodzakelijke toetsingen en beoordelingen niet kunnen worden uitgevoerd en illegale handelingen worden verdoezeld.	<ul style="list-style-type: none"> • Ga na hoe de opsteller bekend staat. • Analyseer of de resultaten overeenkomen met redelijke verwachtingen. Vergelijk de resultaten daarvoor bijv. met eerdere onderzoeken. • Controleer de juistheid van verstrekte gegevens administratief. • Controleer de juistheid van gegevens bij het laboratorium, monsternemer, enz. • Breng de historie van de locatie in beeld • Voer een eigen veldonderzoek uit. Denk daarbij aan: aantal boorgaten tellen, controle monstername, observatie 	Dit is een aanwijzing voor crimineel gedrag. Stel een verdergaand vervolgonderzoek in. Treedt strafrechtelijk op. Maak geen gebruik van de verstrekte gegevens en laat nieuwe onderzoeken uitvoeren. Stel het toezichtloket en eventueel de certificerende instelling op de hoogte.	Valsheid in geschrifte art. 225 WvSr en/of oplichting art. 326 WvSr Art. 16 Bbk. Zie par. 4.3 HUM Bbk Zie ook hoofdstuk 3
Onvolledige verstrekking van resultaten bodemonderzoek aan het bevoegd gezag.	Uit de rapporten of certificaten kunnen onjuiste conclusies worden getrokken, waardoor noodzakelijke toetsingen en beoordelingen niet kunnen worden	<ul style="list-style-type: none"> • Administratieve controle van de verstrekte gegevens. • Bespreek de uitgevoerde onderzoeken met betrokken uitvoerders en ga na of 	Laat aanvullende gegevens verstrekken. Recidive is een aanwijzing voor calculerend of crimineel gedrag.	Art. 28 Wbb. Eventueel valsheid in geschrifte, art. 225 WvSr en/of oplichting

Wat kan er mis gaan?	Ketenrisico's	Controleaspecten	Optreden	Wet- en regelgeving
	den uitgevoerd en illegale handelingen worden verdoezeld.	dit overeenkomt met de verstrekte gegevens.		art. 326 WvSr Zie ook hoofdstuk 3

BIJLAGE 1 DEFINITIES EN AFKORTINGEN

ABRS	Afdeling Bestuursrechtspraak Raad van State
Activiteitenbesluit	Zie Barim.
Afwijkingen / wijzigingen t.o.v. saneringsplan	Uitvoeren van een sanering op een andere wijze dan in het saneringsplan is aangegeven. De mate van afwijking is sterk afhankelijk van de gedetailleerdheid van het saneringsplan. Als in het saneringsplan de nadruk wordt gelegd op het bereiken van de saneringsdoelstelling en minder op ontwerpgegevens van de maatregelen, is minder snel sprake van afwijkingen.
AMICE	Een geautomatiseerd meldsysteem voor bedrijfs- en gevaarlijk afval. In dit systeem melden afvalbedrijven elektronisch aan één meldpunt.
AMvB	Algemene Maatregel van Bestuur
Art. / Artt.	Artikel / artikelen
Awb	Algemene wet bestuursrecht
Barim	Besluit algemene regels voor inrichtingen milieubeheer (Activiteitenbesluit).
Bbk	Besluit bodemkwaliteit
Beheersituaties	Als na afronding van een bodemsanering een restverontreiniging aanwezig blijft die moet worden beheerst, wordt gesproken over een beheerssituatie.
Bemalingen	Oppompen van grondwater, bijvoorbeeld voor het verlagen van de grondwaterstand bij de bouw van een kelder of voor het reinigen van het grondwater.
Beschikking Ernst/spoed	Een beschikking waarin wordt vastgesteld of op een locatie sprake is van een ernstig geval van verontreiniging, en of de locatie volgens het saneringscriterium met spoed moet worden gesaneerd (art. 29 en 37 Wbb)
Beschikking Saneringsplan	Een beschikking ter instemming met een saneringsplan voor de aanpak van een geval van verontreiniging (art. 39 Wbb)
Beschikking Saneringsverslag	Een beschikking ter instemming met het na een sanering opgesteld saneringsverslag (art. 39c Wbb). Dit is daarmee de formele afronding van een sanering.
Beschikking Nazorgplan	Een beschikking ter instemming met het na de sanering ingediende nazorgplan (art. 39d Wbb).
Bestek	Nauwkeurige beschrijving van een werk, met daarin alle inlichtingen over de gang en de uitvoering ervan. Zoals bijvoorbeeld de te gebruiken materialen, de regeling van de werkzaamheden enz..
Bestuursrechtelijke handhaving	Het toepassen van een bestuursrechtelijk interventiemiddel na een geconstateerde overtreding. Dit middel is erop gericht die overtreding te beëindigen of het voorkomen van herhaling (herstelsanctie).
BEUK	Project Bodemsanering Efficiënt door Uniformering in de Keten (SIKB projectnr. 106)

Bevoegd gezag Wbb (ge-decentraliseerd bevoegd gezag)	Verantwoordelijke provincies en "rechtstreekse gemeenten", die de Wbb uitvoeren en handhaven (met Wbb- en ISV-budget). De overige "niet-rechtstreekse" gemeenten krijgen ISV-gelden via de provincie op basis van een ingediend meerjarenprogramma ("programmagemeeenten") of per project ("projectgemeenten"). De totaal 41 bevoegde overheden zijn: Provincies (12) en grote steden (4): Amsterdam, Den Haag, Rotterdam, Utrecht. Overige rechtstreekse gemeenten (25) zijn: Alkmaar, Almelo, Amersfoort, Arnhem, Breda, 's-Hertogenbosch, Deventer, Dordrecht, Eindhoven, Emmen, Enschede, Groningen, Haarlem, Heerlen, Helmond, Hengelo, Leeuwarden, Leiden, Maastricht, Nijmegen, Schiedam, Tilburg, Venlo, Zaanstad en Zwolle.
Bewezen technieken (BEUK)	Een (combinatie van) saneringstechniek(en) die bij de betreffende bodemopbouw en doelstelling groen gemarkeerd is in het onderdeel 'Toepassingsgebieden' van de Richtlijn herstel en beheer (bodem)kwaliteit. Bewezen technieken betreffen (uitgewerkt in richtlijn): ontgraven, grondwateronttrekking, aërobe biorestauratie, chemische oxidatie, bodemluchtextractie (alleen in combinatie met 1-4 of 6), persluchtinjectie.
BG	Bevoegd Gezag
Big 8	Schema waarin de 8 stappen van een adequaat handavingsproces zijn weergegeven. De Big 8 wordt veel toegepast om de processtappen van de kwaliteitscriteria van de Wabo voor handhaving weer te geven.
BIS	BodemInformatieSysteem. Gemeenten en provincies gebruiken deze systemen (in diverse commerciële en zelf ontwikkelde varianten) om gegevens over bodemverontreiniging administratief en geografisch bij te houden (zie ook G-BIS).
BOA	Buitengewoon opsporingsambtenaar
BRL	Beoordelingsrichtlijn
BUS	Besluit Uniforme Saneringen.
Cautie(plicht)	Mededeling voorafgaand aan het verhoor door de verhorend (opsporings-)ambtenaar aan de verdachte van een strafbaar feit dat hij niet tot antwoorden verplicht is (art. 29 lid 2 Sv)
CCvD	Centraal College van Deskundigen (ondergebracht bij SIKB)
Certificaat	Verklaring waarmee een certificeringsinstelling kenbaar maakt dat gedurende een bepaalde periode een gerechtvaardigd vertrouwen bestaat, dat de hierin genoemde (rechts)persoon voldoet aan het voor de certificering geldende normdocument
CROW	Nationaal kennisplatform voor infrastructuur, verkeer, vervoer en openbare ruimte.
DCMR	DCMR Milieudienst Rijnmond
Erkenning	Beschikking, afgegeven door AgentschapNL/Bodem+ (met mandaat van de Ministers van VROM en VenW), waarbij wordt vastgesteld dat een persoon of een instelling voldoet aan de wettelijke voorwaarden voor erkenning.
Ernstige bodemverontreiniging	Verontreiniging waarbij de interventiewaarde voor een of meer stoffen wordt overschreden, in tenminste 25 m ³ grond en/of 100m ³ grondwater.
Evaluatieverslag of evaluatieplan	Zie saneringsverslag.

FP	Functioneel Parket van het Openbaar Ministerie
Fraude	Niet juridische term. In deze HUM Wbb verstaan we hieronder het verwijtbaar niet, onvolledig of onjuist opstellen of gebruik maken van (vervalste) gegevens in het kader van wet- en regelgeving. De gedraging moet daarbij als oogmerk of gevolg hebben het verminderen of tenietdoen van een plicht (nadeel) of het ontstaan of vergroten van een recht (voordeel). Voorbeelden van fraude zijn: het vervalsen van een document (certificaat, analysestaat, bodemrapport etc.) of er gebruik van maken jegens derden of het ten onrechte niet verstrekken van informatie.
G-BIS (of GBIS)	Geautomatiseerd BodemInformatieSysteem voor het bijhouden en jaarlijks aanleveren van de (jaarlijkse) monitoringsgegevens, het actualiseren van het Landsdekkend Beeld (bodemverontreiniging door de bevoegde overheden) en uitwisseling van gegevens conform SIKB-protocollen. Het systeem heeft vergelijkbare functies als het systeem GLOBIS.
Gebruiksbeperkingen	Beperkingen in het gebruik van de bodem indien na de sanering nog verontreiniging in de bodem aanwezig is (bron Wbb 39c lid f). De beperkingen kunnen bijvoorbeeld inhouden dat diepwortelende beplanting of het aanleggen van vijvers in de leeflaag niet is toegestaan. Het kan ook betekenen dat gebruik voor een gevoeliger functie dan in het saneringsplan is toegekend aan de bodem, niet toegestaan is (bron: memorie van toelichting Wbb 2003/2004).
Gefaseerde sanering	Een sanering van het (gehele) geval van ernstige bodemverontreiniging, welke in fasen uitgevoerd is/wordt.
Gewone sanering	Sanering van het gehele geval van ernstige bodemverontreiniging, uitgevoerd in één fase.
Geval van verontreiniging	Gebied met bodemverontreiniging dat een samenhangend geheel vormt op basis van de oorzaak of gevolgen van de verontreiniging en daarop aansluitende ruimtelijke of organisatorische redenen.
GLOBIS	Geografisch Landelijk Overheids Bodem Informatie Systeem. GLOBIS is een database met rapportagetools die door de overheid is ontwikkeld en decentraal bij de bevoegde overheden wordt gebruikt.
Historisch Onderzoek (HO)	Een onderzoek naar mogelijke bronnen van bodemverontreinigingen (aard-omvang-periode) door middel van locatiebezoek, archiefonderzoek en luchtfoto-interpretatie. Historisch Onderzoek is nog geen bodemonderzoek.
HUM	Handhavingsuitvoeringsmethode
IBC	Isoleren Beheersen Controleren
Illegale saneringshandeling	Een saneringshandeling die: <ul style="list-style-type: none"> - niet is gemeld - wel is gemeld maar waarvan de uitvoering is begonnen voordat het bevoegd gezag ermee heeft ingestemd.
Immobilie verontreiniging	Een verontreiniging waarbij in het grondwater geen concentraties >T zijn aangetroffen. De betreffende verontreinigingen kunnen zowel in de bovengrond als ondergrond aanwezig zijn.
IMT	Interregionaal Milieuteam van de politie
Initiatiefnemer	De partij die het initiatief neemt tot de uitvoering van een bodemonderzoek of sanering op een locatie.
IVW / Inspectie V en W	Inspectie Verkeer en Waterstaat

Interventiewaarden	Waarden voor het verontreinigingsniveau per stof of stofgroep waarboven de functionele eigenschappen van de bodem voor mens, dier of plant ernstig zijn verminderd (of dreigen te worden verminderd).
Isoleren met eeuwigdurende nazorg	Deze techniek past men toe als de andere saneringsmethoden onmogelijk of extreem duur zijn. Voor grote locaties is isoleren vaak de enig haalbare oplossing.
Ketenhandhaving	Het samenwerken van handhavingspartijen. Deze handhavingspartijen richten zich vanuit een gemeenschappelijk doel op de afstemming van samenhangende activiteiten.
Kwalibo	KWALiteitsborging BODEmbeheer. Met deze term wordt de wettelijke regeling bedoeld die is opgenomen in hoofdstuk 2 van het Besluit en de Regeling bodemkwaliteit.
Last onder bestuursdwang	Deze herstelsanctie houdt in: a. dat de overtreding geheel of gedeeltelijk dient te worden hersteld; en b. de bevoegdheid van het bestuursorgaan om de last door feitelijk handelen ten uitvoer te leggen, indien de last door de overtreder niet of niet tijdig wordt uitgevoerd.
Last onder dwangsom	Deze herstelsanctie houdt in: a. dat de overtreding geheel of gedeeltelijk dient te worden hersteld b. dat de overtreder verplicht is een geldsom te betalen indien de last niet of niet tijdig wordt uitgevoerd.
LMA	Landelijk Meldpunt Afvalstoffen
Locatie	Een eenheid of samenvoeging van kleinere eenheden met een vermoedelijke of bewezen bodemverontreiniging, die bij onderzoek en sanering als één geheel wordt aangepakt. De grens van een locatie valt niet per sé samen met de grens van een geval. Eén locatie kan soms verschillende gevallen bevatten (of andersom).
LOM	Landelijk Overleg Milieuhandhaving
Mobiele verontreiniging	Een verontreiniging waarbij in het grondwater concentraties >T zijn aangetroffen. De betreffende verontreinigingen kunnen zowel in de bovengrond als ondergrond aanwezig zijn.
MvT	Memorie van Toelichting
Nader Onderzoek (NO)	Met dit onderzoek wordt de ernst en omvang van de verontreiniging, en de spoedeisendheid vastgesteld. Bij spoed wordt vervolgens een saneringsplan (plan van aanpak) opgesteld waarmee het bevoegd gezag bij beschikking instemt.
NAW-gegevens	Naam, Adres, Woonplaats-gegevens
Nazorg	Het geheel aan technische, juridische, organisatorische en financiële maatregelen om het saneringsdoel in stand te houden, nadat dit saneringsdoel is bereikt (bron protocol 6004).
Nazorgplan	Plan waarin te nemen nazorgmaatregelen met betrekking tot achtergebleven restverontreinigingen zijn uitgewerkt.
NEN	Nederlands Normalisatie Instituut
Niet bewezen technieken	Een (combinatie van) saneringstechniek(en) waarvan nog niet is bewezen dat deze daadwerkelijk effect heeft bij een bepaalde verontreinigingssituatie, bodemopbouw en saneringsdoelstelling. Deze technieken zijn in het onderdeel 'Toepassingsgebieden' van de Richtlijn herstel en beheer (bodem)kwaliteit oranje of niet gemarkeerd
Nieuw geval (van bodemverontreiniging)	Geval waarbij een bodemverontreiniging op of na 1 januari 1987 is ontstaan.

Normdocument	Een protocol of richtlijn, welke eisen bevat die de kwaliteit van de werkzaamheden of uitvoering daarvan, bevordert.
OM	Openbaar Ministerie
Opzet	Het willens en wetens handelen. Hieronder valt ook het handelen waarbij de gevolgen op de koop toe worden genomen.
Oriënterend Onderzoek (OO)	Dit is het eerste bodemonderzoek dat wordt uitgevoerd op verdachte locaties (na het Historisch Onderzoek). Met dit onderzoek stelt men vast of de mate van verontreiniging reden geeft tot een vervolg. Het vervolgonderzoek is dan het Nader Onderzoek (NO).
OvJ	Officier van Justitie
PMV	Provinciale Milieuverordening
PV	Proces-verbaal
PZH	Provincie Zuid-Holland
Raamsaneringsplan	Dit is geen formeel begrip en komt in de Wbb niet voor. Het wordt vaak gebruikt voor een (gefaseerd) saneringsplan op hoofdlijnen.
RMT	Regionaal Milieuteam van de politie
RUS	Regeling Uniforme Saneringen
RVV	Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens
Sanering	Het aanpakken van een bodemverontreiniging, zodat bij het huidige of toekomstige gebruik van de locatie geen risico's meer aanwezig zijn voor mens en milieu.
Saneringscriterium	<p>Methodiek, waarbij locatiespecifiek wordt getoetst of er sprake is van onaanvaardbare risico's voor de mens (gezondheidseffecten), voor het ecosysteem (bio-accumulatie, doorvergiftiging, bedreiging van soorten en natuurlijke processen), en/of van risico's van verspreiding van verontreiniging.</p> <p>Het Saneringscriterium is vastgelegd in de Circulaire Bodemsanering 2009 welke per 1 mei 2009 is geactualiseerd. Op basis van de bepaalde risico's wordt vastgesteld of maatregelen (beheersen, saneren) al dan niet met spoed dienen te worden uitgevoerd.</p>
Saneringscontour	Grens van het gebied waarbinnen de saneringswerkzaamheden zijn uitgevoerd. Deze grens hoeft niet samen te vallen met de grens van de locatie maar wordt bepaald door het verontreinigingsniveau, eigendomsgrenzen en/of technische overwegingen bij de aanpak. Er kunnen meerdere saneringscontouren op één locatie zijn.
Saneringsdoelstelling (38 Wbb)	<p>Beoogd eindresultaat na sanering (onderscheid in immobiel/mobiel). Mogelijkheden:</p> <p>multifunctioneel (voor grond: achtergrondwaarde 2000, voor grondwater: streefwaarde);</p> <p>functiegericht voor immobiele verontreinigingen (maximale waarden industrie en wonen; bodemfunctieklassen generiek of specifiek);</p> <p>stabiele eindsituatie voor mobiele verontreinigingen: isoleren, beheersen en controleren.</p>
Saneringsverslag (39c Wbb en 13 BUS)	Dit betreft een rapportage waarin de uitgevoerde saneringswerkzaamheden (inclusief afwijkingen op het saneringsplan) zijn beschreven. Door middel van deze rapportage wordt het uiteindelijke saneringsresultaat vastgelegd. De saneringsevaluatie wordt ter goedkeuring aan de bevoegde overheid voorgelegd. In de rapportage wordt ook de noodzaak tot het nemen van vervolmaatregelen (nazorg) aangegeven.

Saneringsmethode	= saneringstechniek: de wijze van uitvoering van sanering op hoofdlijnen. Voorbeelden zijn: ex-situ (ontgraven), in-situ (bijvoorbeeld ter plaatse reinigen) en geohydrologisch isoleren.
Saneringsketen	Een traject dat bestaat uit een reeks opeenvolgende fasen in onderzoek en aanpak, te weten: pré-HO, HO, OO, NO, SO, SP, sanering, saneringsverslag en (eventueel) nazorg. Iedere locatie met (mogelijke) bodemverontreiniging doorloopt deze keten geheel of gedeeltelijk. Na elke stap in de keten kan blijken dat de verontreiniging geen of beperkte risico's veroorzaakt en vervolgstappen niet nodig zijn. Na een sanering volgt altijd een saneringsverslag.
Saneringsonderzoek (SO)	Een onderzoek naar de meest geschikte en kosteneffectieve saneringsmethode voor een geval van bodemverontreiniging.
Saneringsplan (SP)	Een weergave van de werkwijze die wordt gevolgd tijdens het saneren van een geval van bodemverontreiniging. Tevens zijn hierin de verwachte resultaten vermeld.
Saneringsvariant	= saneringsoplossing: de wijze waarop wordt gesaneerd, dit betreft de doelstelling van de sanering en de aanpak (op hoofdlijnen). Voorbeeld: de combinatie van isoleren met een leeflaag en stabiele eindsituatie na bronverwijdering en pluimsanering.
Saneringsverplichting	Het bevoegd gezag legt een sanering op op basis van milieuhygiënische of maatschappelijke redenen. Het bevoegd gezag doet dit door middel van een beschikking.
Saneringswerkzaamheden	Uitvoering/nadere invulling van saneringsmethode. Bij voorbeeld isoleren door middel van een leeflaag: ontgraven zonder bemaling van de eerste meter minus maaiveld en aanbrengen van een meter grond met een kwaliteit overeenkomstig de bodemfunctieklasse wonen.
SCA	Stichting Certificering Asbest
Serpentijn en amfiboolasbest	Asbest wordt, chemisch gezien, onderverdeeld in twee groepen, namelijk de serpentijn- en de amfiboolgroep. De meest gebruikte soorten in Nederland zijn wit (chrysotiel), blauw (crocidoliet) en bruin (amosiet). Wit asbest behoort tot de serpentijngroep. Blauw en bruin behoren tot de amfiboolgroep.
SIKB	Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer. Het SIKB is een samenwerkingsverband tussen marktpartijen in de bodembranche en overheid en opgericht om de kwaliteitsborging van werkzaamheden, uitgevoerd binnen bodembeheer, te bevorderen.
Spoedlocatie	Een locatie die met spoed dient te worden gesaneerd of beheerst. Het saneringscriterium bepaalt of een locatie spoed heeft. De humane spoedlocaties uit de werkvoorraad dienen uiterlijk in 2010 te zijn geïdentificeerd en in 2015 te zijn gesaneerd of beheerst. De overige spoedlocaties (met risico's voor ecologie en verspreidingsrisico's) dienen uiterlijk in 2015 te zijn geïdentificeerd, waarbij tevens moet worden aangegeven welke maatregelen zijn genomen dan wel zullen worden genomen. Het streven is om bovengenoemde risico's eind 2015 ook bij deze locaties te hebben beheerst.
Stb	Staatsblad
Strafrechtelijke handhaving	Het toepassen van een interventiemiddel na een geconstateerde overtreding, gericht op straffen van de overtreder voor gemaakte fouten.
Verdachte locaties	Locaties waarbij op grond van de beschikbare informatie het vermoeden bestaat dat er bodemverontreiniging aanwezig is, zonder dat dit door middel van bodemonderzoek daadwerkelijk is vastge-

	steld.
Verkennd Onderzoek (VO)	Door middel van een verkennd bodemonderzoek kan met een geringe inspanning worden vastgesteld of op een bepaalde locatie sprake is van bodemverontreiniging. Het verkennd bodemonderzoek kan gezien worden als een combinatie van een historisch-, veld- en laboratoriumonderzoek (zoals bij HO en OO). In veel gevallen wordt een dergelijk onderzoek uitgevoerd voor de aanvraag van een bouwvergunning of bij aan- of verkoop van onroerend goed.
V&G plan	Veiligheids- en Gezondheidsplan
VI	VROM-Inspectie
VROM-IOD	Inlichtingen en Opsporingsdienst van het ministerie van VROM
Wabo	Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
Wbb	Wet bodembescherming
WED	Wet op de economische delicten
Wm	Wet milieubeheer
W.v.Sr.	Wetboek van Strafrecht
W.v.Sv.	Wetboek van Strafvordering

BIJLAGE 2 OVERZICHT SCHEMA'S EN TABELLEN

Schema's

Schema 1: Relatie HUM Wbb en Handreiking adequate bestuurlijke handhaving Wbb.....	7
Schema 2: Relatie tussen Bbk en Wbb	9
Schema 3: Grondketen	10
Schema 4: Opbouw HUM Wbb.....	12
Schema 5: Big-8	23
Schema 6: Informatiegestuurde handhaving	23
Schema 7: Noodzaak vervolgonderzoek bodem	32
Schema 8: Oude of nieuwe bodemverontreiniging	35
Schema 9: Procedure onderzoeksbevel	36
Schema 10: Procedure opleggen saneringsbevel	38
Schema 11: Mogelijkheden voor vrijkomende grond	44
Schema 12: Afwijkingen van saneringsplan tijdens uitvoering sanering	57
Schema 13: Afwijking van BUS-melding	74
Schema 14: Toezichtvragen schema ongewoon voorval.....	85
Schema 15: Nieuw geval bodemverontreiniging	87
Schema 16: Toezichtvragen zorgplicht artikel 13 Wbb.....	88

Tabellen

Tabel 1: Betrokkenheid handhaving in de voorfase	16
Tabel 2: Locaties en gegevens in de overzichtslijst.	19
Tabel 3: Voorbeelden van te automatiseren lijsten.....	21
Tabel 4: relatie gedrag en sanctie.....	26
Tabel 5: Wanneer treedt een IMT/RMT of BOA op?	27
Tabel 6: Elementen in een bezoekverslag	29
Tabel 7: Geldende wet- en regelgeving op artikelniveau met betrekking tot oude en nieuwe gevallen	33
Tabel 8: Documenten met een relatie met de regelgeving (erkenning van de organisatie is verplicht)	40
Tabel 9: Betrokken partijen voornemen sanering.....	46
Tabel 10: Betrokken partijen sanering.....	62
Tabel 11: Betrokken partijen BUS-sanering	77
Tabel 12: Betrokken partijen nieuw geval en ongewoon voorval	89
Tabel 13: Betrokken partijen nazorg	97
Tabel 14: Betrokken partijen illegale saneringshandelingen	109

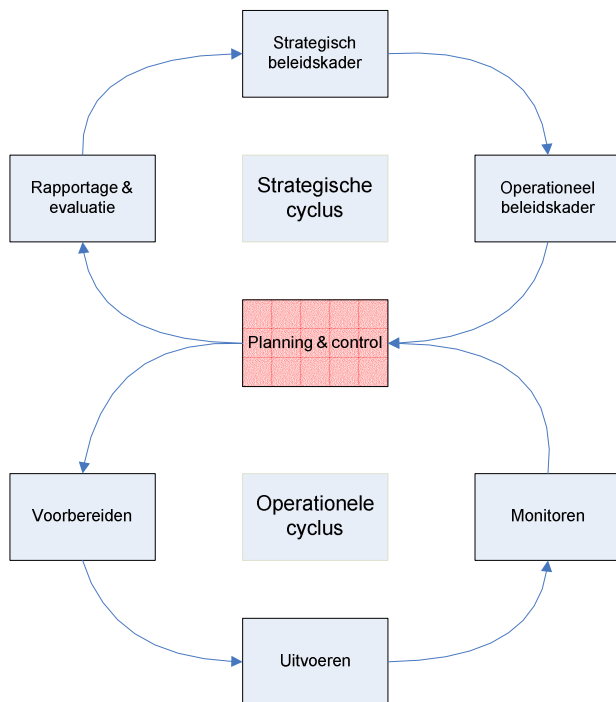
BIJLAGE 3 STURING DOOR PRIORITEITEN EN INFORMATIE

De meeste instanties hebben te weinig capaciteit om alle gewenste werkzaamheden verband houdende met toezicht en handhaving volledig uit te voeren zoals men dat zou willen. Daarom moeten keuzes worden gemaakt. Men bepaalt hierbij welke activiteiten prioriteit krijgen bij het toezicht en de handhaving. Er is informatie nodig, waar de keuzes op gebaseerd kunnen worden. Informatiegestuurd handhaven brengt vanuit diverse bronnen (primair, secundair en tertiair) informatie over subjecten en objecten samen en maakt het leggen van verbanden mogelijk die wijzen op mogelijke overtredingen.

In de praktijk blijkt het verkrijgen van de juiste informatie een groot probleem te zijn. In deze bijlage wordt beschreven hoe informatiegerichte bodemhandhaving kan worden opgezet en hoe met de informatie prioriteiten kunnen worden gesteld.

Proces van informatiegestuurde handhaving

Bij het proces van informatiegestuurde bodemhandhaving gaat men uit van het Big-8 model zoals dat onder andere is gehanteerd in het 'Eindrapport ontwikkeling kwaliteitscriteria'. Dit rapport is opgesteld ten behoeve van de kwaliteitscriteria voor vergunningverlening en handhaving in het kader van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo).

Op grond van de Wabo (hoofdstuk 7 van het Besluit omgevingsrecht en hoofdstuk 10 van de Ministeriële regeling omgevingsrecht) dient iedere handhavingsorganisatie te voldoen aan kwaliteitseisen voor handhaving. Dit betekent onder andere dat de hiervoor aangegeven 7 stappen moeten worden doorlopen.

Ten behoeve van informatiegestuurde bodemhandhaving zijn deze 7 stappen verder uitgewerkt in de 11 stappen zoals die hieronder zijn aangegeven.

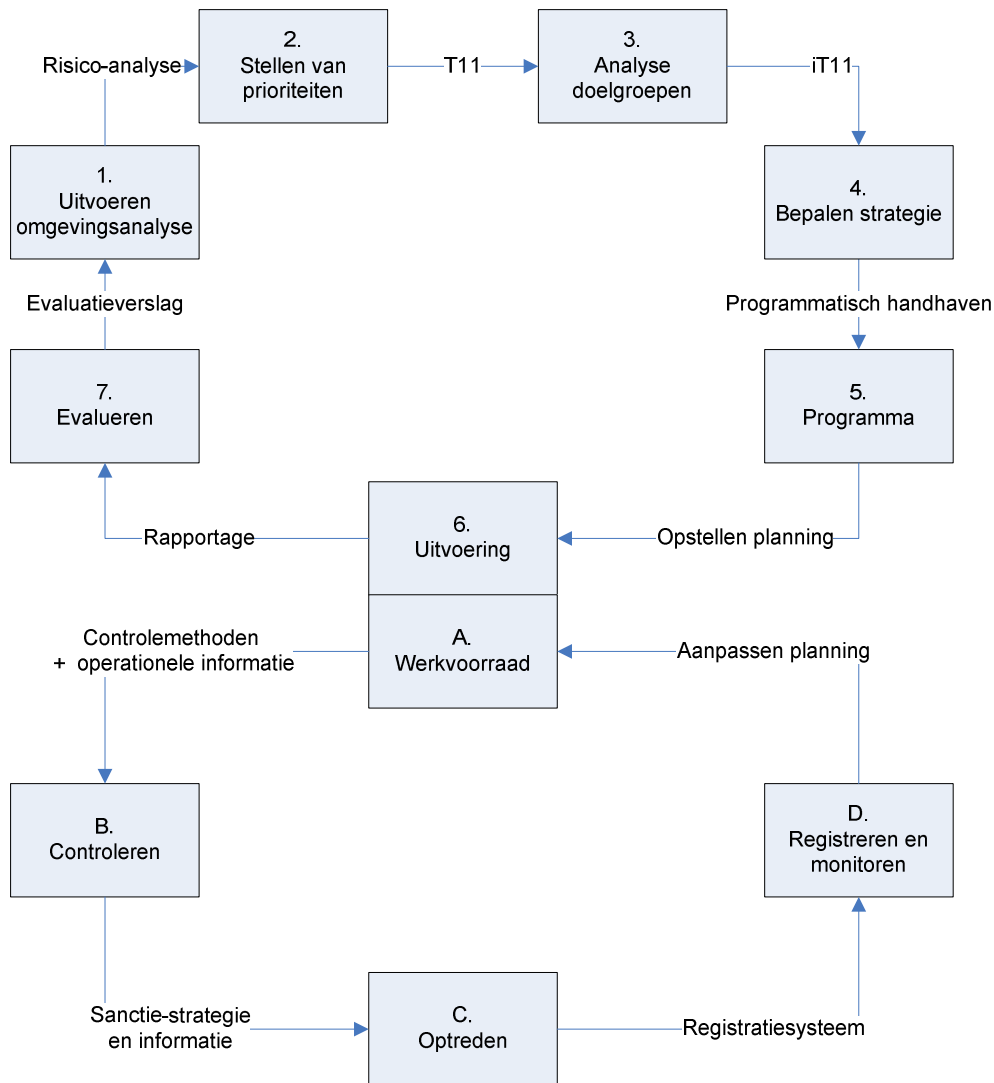
Met deze 11 stappen wordt dezelfde cyclus doorlopen, maar ter verduidelijking zijn de stappen verder onderverdeeld. Van belang is dat iedere stap uit de cyclus wordt beïnvloed door de informatie die in de vorige fasen is verkregen. Dit vereist dat die informatie goed moet worden vastgelegd en beschikbaar moet zijn voor de volgende fase.

In onderstaand schema zijn de 11 stappen en de instrumenten weergegeven die kunnen worden toegepast.

In dit schema zijn twee cycli weergegeven:

- de bestuurlijk/strategische cyclus (stap 1 t/m 7)
- de operationele cyclus (stap A t/m D)

Deze twee cycli raken elkaar bij de uitvoering en de werkvoorraad. Hier wordt de operationele uitvoering gestuurd door het uitvoeringsprogramma.

Hierna worden de 11 stappen en de bijbehorende instrumenten nader besproken.

De strategische cyclus

De strategische cyclus bestaat uit de volgende stappen:

1 Uitvoeren omgevingsanalyse

Het handhavingsbeleid moet zijn gebaseerd op een analyse van de problemen die zich kunnen voordoen met betrekking tot de naleving van de relevante regelgeving. Hiervoor voert het bevoegd gezag een omgevingsanalyse /nalevingsanalyse uit. Input hierbij is onder andere het evaluatieverslag over de handhaving van de afgelopen periode. In dit evaluatieverslag is informatie opgenomen over de realisatie van het uitgevoerde handhavingsprogramma. Daarnaast is een overzicht van het naleefgedrag van de verschillende doelgroepen nodig. Belangrijke informatie kan ook komen uit studies en onderzoeken zo-

als onderzoeksrapporten van de VROM-Inspectie, maatschappelijke ontwikkelingen, ruimtelijke plannen, criminaliteitsbeelden, toekomstige aanpassingen in regelgeving, enz.

2 Stellen van prioriteiten

Omdat de beschikbare middelen voor handhaving gelimiteerd zijn dienen prioriteiten te worden gesteld met betrekking tot de uitvoering van de handhavingswerkzaamheden. Hierbij wordt bepaald welke prioriteit de verschillende aandachtsvelden moeten krijgen. Een goede methode hiervoor is de risico-analyse van het programmatisch handhaven. Het mogelijke risico voor de omgeving bestaat uit het effect van een overtreding maal de kans dat het effect zich ook echt voordoet: $\text{Risico} = \text{Effect} \times \text{Kans}$.

Om een goede risico-analyse uit te kunnen voeren is daarom onder andere een goede kennis van de kans op overtredingen (dus van het naleefgedrag) vereist. Een methode om tot een prioriteitstelling te komen is uitgebreid beschreven in de gids "Programmatisch Handhaven voor decentrale overheden". Deze gids is te downloaden van:

<http://www.hetccv.nl/dossiers/Programmatisch+handhaven/index>.

Met behulp van de risico-analyse wordt beoordeeld welke aandachtsvelden prioriteit moeten krijgen omdat zij het grootste risico kennen.

3 Analyse doelgroepen

Een doelgroepenanalyse wordt gemaakt om inzicht te krijgen welke partijen, die betrokken zijn bij een aandachtsveld, een mogelijke overtreding begaan. Zo zijn bij een bodemsanering naast de opdrachtgever van het werk, ook een milieukundig adviesbureau, aannemer en grondverwerker betrokken. Met dit inzicht in de doelgroepen en de rol die zij vervullen in de keten, kan het bevoegd gezag gerichte interventies plannen om beter naleefgedrag te bevorderen.

Om vast te kunnen stellen hoe deze doelgroepen moeten worden benaderd moet worden ingeschat tot welke categorie nalever of overtreder een groep behoort. Hiervoor kan de methodiek van de Tafel van Elf van het Ministerie van Justitie worden toegepast. De 'Tafel van Elf' is een model voor gedragsanalyse waarmee de wetgever, beleidsmaker en handhaver zich een beeld kan vormen van de nalevings- en overtredingsmotieven van een bepaalde regeling door een bepaalde doelgroep. De 'Tafel van Elf' bestaat uit elf dimensies die met elkaar bepalend zijn voor de naleving van een regel.

Er zijn hierbij 5 categorieën doelgroepen te onderscheiden:

- Bewuste overtreder (kent de regels, maar overtreedt deze toch ondanks handhaving)
- Onbewuste overtreder (kent de regels niet, overtreedt bij toeval)
- Handhavingsafgeschrikte (kent de regels, wil eigenlijk overtreden, maar doet dat niet vanwege handhaving)
- Spontane nalever (kent de regels, vindt dat de regels moeten worden nageleefd ongeacht wel of geen handhaving)
- Onbewuste nalever (kent de regels niet, leeft bij toeval de regels na).

Om de Tafel van Elf toe te kunnen passen is kennis van de doelgroepen vereist. Deze kennis kan met name komen uit de doelgroepen zelf (door hen te betrekken bij het opstellen van analyses met de Tafel van Elf) en uit de ervaringen van de eigen toezichhouders en toetsers.

4 Bepalen strategie

Iedere categorie doelgroep zoals die in de vorige stap is onderscheiden moet op een andere wijze worden benaderd om optimaal effect te bereiken. Met behulp van de webversie iT11 bepaalt men welke interventies per doelgroep het meest effectief zijn. Hiermee wordt per doelgroep een interventiestrategie ontwikkeld. Denk aan interventies zoals: intensief of steekproefsgewijs toezicht, voorlichting, handhavingscommunicatie, strafrechtelijk onderzoek, enzovoorts.

5 Programma

Met behulp van het programmatisch handhaven van het Centrum Criminaliteitspreventie Veiligheid (CCV) van het ministerie van Justitie, kan men een handhavingprogramma

opstellen (zie de internetsite onder punt 2 hiervoor). Dit betreft meestal een meerjaren-programma.

Per taakveld kan aan de hand van de interventiestrategie worden berekend welke inspanningen en middelen nodig zijn om het gewenste gedrag te bereiken. Meestal zal blijken dat er niet voldoende middelen beschikbaar zijn. Daarom worden aan de hand van de eerder gemaakte risico-analyse prioriteiten gesteld. Hierbij stelt men concrete doelen en geeft men aan welke acties nodig zijn om deze doelen te bereiken.

6 Uitvoering

De uitvoering plant men aan de hand van het (meerjaren)programma. Hiervoor wordt een jaarlijks uitvoeringsprogramma opgesteld, waarin de uitvoering van het programma is opgenomen en is vermeld welke capaciteit wordt ingezet, welke doelgroepen prioriteit hebben, welke acties worden gepland, enzovoorts.

Het uitvoeringsprogramma is een leidraad voor de daadwerkelijke uitvoering.

7 Evalueren

Na afloop van het betreffende jaar evalueert men het uitvoeringsprogramma. Hiervoor wordt beleidsinformatie en managementinformatie vanuit de operationele cyclus vergeleken met de doelen zoals gesteld in het programma. Het evaluatieverslag dient daarna als input voor de omgevingsanalyse en leidt zo nodig tot aanpassing van het programma.

Met het volgen van deze stappen is de strategische cyclus voltooid.

De operationele cyclus

De operationele cyclus bestaat uit de volgende stappen:

A. Werkvoorraad

Het programma zoals dat hiervoor is genoemd onder punt 5 vormt de basis voor de werkvoorraad. Bij het opstellen van de werkvoorraad en de werklijsten wordt met behulp van het programma Milrisk ieder concreet dossier voorzien van een risicoscore. Hier wordt verderop in deze bijlage nader op ingegaan. De werkvoorraad plant men met twee lijsten:

- 1 een overzichtslijst (een overzicht van alle bekende locaties)
- 2 een werklijst van alle locaties waar op korte termijn een toezichtstaak ligt.

Overzichtslijst

In de overzichtslijst worden de totale werkvoorraad, alle beschikkingen en meldingen opgenomen. Het uitvoeringsprogramma geeft aan welke handhavingsacties bij welke doelgroepen worden uitgevoerd.

Werklijst

In de werklijst geeft men aan welke werkzaamheden concreet door de verschillende toezichthouders/handhavers in een bepaalde periode worden uitgevoerd. Door de beperkte middelen en vanwege pieken in het werk (bijvoorbeeld het controleren van werkzaamheden die tegelijkertijd plaatsvinden) dienen bij het opstellen van de concrete werklijsten regelmatig prioriteiten te worden gesteld. Dit kan men vergemakkelijken door per sanering al in een vroegtijdig stadium een risicoscore te berekenen. Om tot een risicoscore te kunnen komen is informatie over het (naleef)gedrag van de verschillende betrokkenen (aannemer, opdrachtgever, transporteur, enzovoorts) nodig. Hoe dit kan worden uitgevoerd wordt hierna verder beschreven.

B. Controleren

De geplande controles worden uitgevoerd. Hierbij maakt men gebruik van de verschillende controlemethoden zoals die zijn beschreven in bijlage 4 van deze HUM Wbb. Daarnaast gebruikt men operationele informatie. Informatiegestuurd handhaven (bijvoorbeeld bij een infrastructuureel werk) combineert informatie vanuit het milieuproces met zaken

uit bijvoorbeeld het bestek of de aanbestedingsvoorwaarden. Wat milieuhygiënisch verantwoord lijkt, kan in combinatie tot het bestek tot vragen leiden als: "Volgens het bestek mag dit type grond niet op de locatie aanwezig zijn. Hoe is dit hier terecht gekomen?"

De controle levert ook informatie op over betrokken bedrijven of personen. Bijvoorbeeld: Wat is bij andere zaken de reputatie van de aannemer of de onderaannemer?

Informatie over de effecten van de controles kan leiden tot aanpassing van de controlemethoden.

C. Optreden

Afhankelijk van de constatering wordt door of namens het bevoegd gezag opgetreden. De sanctiestrategie zoals die is beschreven in bijlage 6 van deze HUM Wbb is hierbij leidend. De inzet van handhavingsinstrumenten is hierbij afhankelijk van de ernst van de overtreding en het gedrag van de overtreder. Dit betekent dat informatie beschikbaar moet zijn over het gedrag van de overtreder.

D. Registreren en monitoren

De resultaten van de controles worden geregistreerd door het bevoegd gezag. Hierbij wordt ook informatie over het gedrag van betrokken intermediairs zoals aannemers, transporteurs, adviesbureaus enzovoorts geregistreerd. Zoals onder stap C van de operationele cyclus is aangegeven is die informatie nodig voor het bepalen van de inzet van handhavingsinstrumenten. Daarnaast is de informatie later nodig in de strategische cyclus, onder andere voor het analyseren van het naleefgedrag en het opstellen van doelgroepanalyses.

Managementinformatie en beleidsinformatie wordt gebruikt om de uitvoering te sturen en zo nodig bij te sturen.

Met het volgen van deze stappen is de operationele cyclus rond.

Noodzakelijk informatie

Uit de beschrijving van de strategische en operationele cyclus blijkt dat voor informatiegestuurde bodemhandhaving de volgende informatie dient te worden verzameld, geregistreerd en gemonitord.

- 1 Resultaten van controles
  - a. Controlerapporten
  - b. Geconstateerde overtredingen / tekortkomingen
  - c. NAW-gegevens van beschikkinghouders / melders / overtreders
  - d. Vervolgacties / sancties
  - e. Informatie over de effecten van overtredingen
- 2 Intermediairs
  - a. NAW-gegevens van betrokken intermediairs
  - b. Relevant gedrag (onder andere nalevingsbevorderend of niet)
- 3 Managementinformatie over uitgevoerde werkzaamheden en planning
  - a. Voortgang van de planning/werkzaamheden
  - b. Aanpassingen in de werklijsten
- 4 Beleidsinformatie naar aanleiding van uitgevoerde werkzaamheden
  - a. Naleefgedrag van doelgroepen
  - b. Effectiviteit van optreden
  - c. Tendensen
- 5 Studies, rapportages, plannen
  - a. Studies van Bodem+, SIKB, enzovoorts.
  - b. Onderzoeksrapportages (onder andere van brancheonderzoeken) van de VROM-Inspectie, ministeries enzovoorts
  - c. Ruimtelijke plannen
- 6 Informatie over toekomstige aanpassingen in regelgeving
- 7 Criminaliteitsbeelden en meldingen

- a. Criminaliteitsbeelden van politie en Openbaar Ministerie
- b. Overzichten van onder andere meldingen en klachten bij meldpunten, klachtencentrales enzovoorts

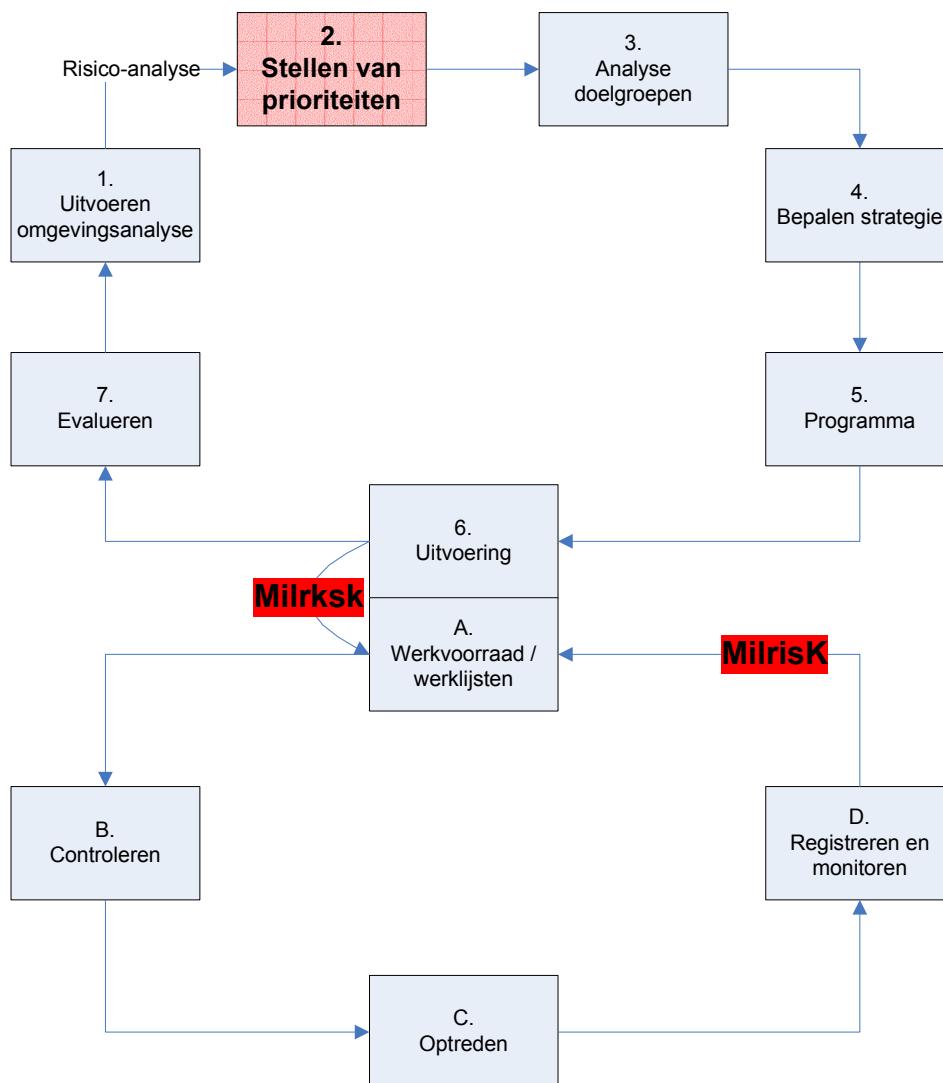
8 T-11 analyses

Het stellen van prioriteiten

In de strategische en operationele cyclus wordt enkele malen gesproken over het stellen van prioriteiten aan de hand van verkregen informatie.

- Allereerst worden voor het strategisch handhavingsbeleid en handhavingsprogramma prioriteiten gesteld vanuit de omgevingsanalyse. Hierbij worden prioriteiten gesteld met behulp van een risico-analyse. Dit wordt hierna behandeld in onderdeel 1.
- Daarnaast worden bij het opstellen van de werkelijksten prioriteiten gesteld als er gedurende de planningsperiode onvoldoende capaciteit beschikbaar is om alle werkzaamheden uit te voeren. Dit wordt hierna verder behandeld in onderdeel 2.

In het onderstaande schema is aangegeven waar het stellen van prioriteiten plaatsvindt.

1. Prioriteren ten behoeve van het handhavingsprogramma

Iedere handhavingsinstantie stelt een handhavingsprogramma op waarin zij aangeeft welke doelen het zichzelf stelt bij de handhaving en welke activiteiten het daarbij zal uitvoeren. Deze

doelen worden gebaseerd op een prioriteitstelling, die rechtstreeks wordt afgeleid uit een risico-analyse.

In het kader van de risico-analyse wordt beoordeeld hoe groot de kans op ongewenste effecten is en hoe groot de gevolgen van deze effecten zouden kunnen zijn.

Een methode om tot een prioriteitstelling te komen is uitgebreid beschreven in de gids Programmatisch Handhaven voor decentrale overheden. Deze gids is te downloaden van: <http://www.hetccv.nl/dossiers/Programmatisch+handhaven/index>).

2. Prioriteren ten behoeve van de werkljsten

Bij het opstellen van concrete werkljsten, bijvoorbeeld voor de komende week of komende maand, kan blijken dat er meer werkaanbod is dan capaciteit. Na een lange vorstperiode of lange regenperiode gaan bijvoorbeeld veel ontgravingen gelijktijdig van start. De beschikbare capaciteit kan dan onvoldoende zijn om alle locaties te bezoeken.

Het is daarom belangrijk om voor het opstellen van de werkljsten snel prioriteiten te kunnen stellen.

In deze uitleg wordt uitgegaan van het programma MilriSK Bodemzeef. Uiteraard kan ieder bevoegd gezag een eigen programma kiezen.

MilriSK is ontwikkeld door de provincie Noord-Holland. Het is een universeel en eenvoudig te bedienen softwarepakket waarmee met relatief weinig inzet berekend kan worden welke inrichtingen/bedrijven de grootste milieurisico's hebben. Dat gebeurt door het invullen van (elektronische) enquêteformulieren waarmee MilriSK een risicoscore berekent.

Dit programma geeft op basis van diverse vragen over de risico's van de activiteiten en het gedrag van betrokken personen en bedrijven in een puntenscore aan wat de risico's zijn van de verschillende bodemsaneringen.

Hoe een risicoscore worden berekend is minder belangrijk dan het feit dát er een risicoscore worden berekend. De essentie is dat men meteen nadat een dossier binnen komt een risicoscore opstelt.

Bij het berekenen van een risicoscore met behulp van MilriSK wordt de volgende werkwijze gehanteerd:

1. Een nieuw dossier (BUS-melding of instemmingsbeschikking) wordt overgedragen aan toezicht/handhaving. Dit dossier wordt toegewezen aan een specifieke toezichthouder.
2. Door de aangewezen toezichthouder wordt het elektronische enquêteformulier voor de sanering ingevuld. Hiermee wordt met behulp van MilriSK een risicoscore berekend.
3. De sanering wordt ingedeeld in 3 risicogroepen, te weten:
  - i. Laag risico
  - ii. Gemiddeld risico
  - iii. Hoog risico
4. De werkljst wordt opgesteld. Hierbij wordt uitgegaan van de prioriteiten zoals die in het handhavingsprogramma zijn opgenomen.
5. Als blijkt dat er onvoldoende capaciteit beschikbaar is om alle gewenste werkzaamheden te verrichten, wordt de werkljst aangepast aan de beschikbare capaciteit. Dit betekent dat saneringen met een laag risico niet of minder worden gecontroleerd.
6. Het tussentijds aanpassen van de werkljst kan ook op basis van de risicoscore snel worden uitgevoerd.
7. Ingevulde enquêtes worden opgeslagen zodat het systeem ook voor een deel dienst kan doen als organisatiegeheugen.

BIJLAGE 4 CONTROLEMETHODEN

Inleiding

In de HUM Wbb komt op diverse plaatsen aan de orde op welke wijze de uitvoering van een bodemsanering kan worden gecontroleerd. In deze bijlage zijn methoden waarop controles kunnen worden uitgevoerd meer uitgebreid beschreven. Deze methoden gaan verder dan de standaardcontrole die bij een eerste regulier toezichtsbezoek wordt toegepast.

In beginsel wordt bij een toezichtsbezoek gecontroleerd op de punten zoals die in de hoofdstukken 3 tot en met 7 zijn beschreven. Op welke aspecten precies wordt gecontroleerd kan ten gevolge van andere prioriteiten per controle maar ook per jaar verschillen.

Zoals in de HUM Wbb is aangegeven is het uitgangspunt dat de saneerder verantwoordelijk is voor het bereiken van het gewenste saneringsresultaat. Hij heeft hierbij enige ruimte om een eigen invulling te kiezen voor de wijze waarop dat resultaat wordt bereikt. Toezicht richt zich daarom ook vooral op het behalen van dat eindresultaat en op het ketentoezicht. Hierbij kunnen globaal administratief toezicht (hoofdstuk 3 van deze bijlage) en steekproefsgewijs verificatieonderzoek (hoofdstuk 4 van deze bijlage) worden gebruikt.

Als uit het toezicht blijkt dat er mogelijk sprake is van onregelmatigheden of als er sprake is van illegale saneringshandelingen zoals beschreven in hoofdstuk 8 van de HUM Wbb worden verdergaande controlemethoden zoals diepgaand administratief toezicht (paragraaf 3.4 van deze bijlage) toegepast. Ook een verificatieonderzoek kan hierbij worden toegepast.

In hoofdstuk 5 van deze bijlage wordt beschreven hoe signalen over mogelijke illegale saneringshandelingen kunnen worden opgepakt.

Het is van belang om bij elke controle of verdergaand onderzoek na te gaan of men bevoegd is de desbetreffende wet- en regelgeving te mogen controleren en zo nodig te handhaven (zie par. 3.3 van de HUM Wbb).

1. Aanvangsbeoordeling / handhaafbaarheidstoets

Aanvangsbeoordeling

De toezichthouders Wbb maken van alle locaties waarmee zij te maken krijgen, een dossier aan. Voordat de feitelijke saneringswerkzaamheden starten, beoordeelt de toezichthouder ieder saneringsdossier. Hiermee wordt inzicht verkregen in de prioriteiten bij bijbehorende locatie. Zo nodig wordt een risicoscore berekend zoals dat in bijlage 3 is beschreven.

Indien verdere concrete controles worden gepland of voorzien, dan moet de locatie worden opgenomen in de werklijst (zie hoofdstuk 2 Hum Wbb).

2 Fysieke inspectie

De toezichthouder kan de sanering op ieder willekeurig moment fysiek controleren. Hierbij richt hij zich vooral op de kritische werkzaamheden.

Bij de eerste controle is het belangrijk duidelijk met de saneerder af te spreken welke documenten er gebruikt worden en wie verantwoordelijk is voor de naleving van de daaruit voortvloeiende eisen.

2.1. Te controleren onderwerpen bij saneringen met instemmingsbeschikking

Afhankelijk van de fase waarin het toezicht of de handhaving verkeert, kan op verschillende onderdelen worden gecontroleerd. Tijdens de controle vindt ook controle op administratieve bescheiden (begeleidingsbrieven, logboek enzovoorts) plaats, die op de saneringslocatie aanwezig zijn. Verschillende onderdelen zullen slechts éénmaal aandacht behoeven, andere doorlopend.

Het betreft onder meer:

Sanering

- Duur, betrokkenen, doelstelling en kwaliteit;
- Toetsing aan het plan (inclusief beschikking) met nadruk op het bereiken van de saneringsdoelstelling.

Ontgraving

- Toetsing aan het plan en de beschikking.

Water

- Zijn lozingen conform plan en Waterwet vergund?
- Wordt grondwater conform plan en Waterwet onttrokken?

Gronddepot

- Tijdelijk depot binnen Bbk / conform plan, depotbemonstering.
- Administratie logboek
- Registratie van putwand-, putbodem- en watermonsters, aanvulgrond en afvoerdocumenten, alsmede eventuele bijzonderheden tijdens uitvoering;
- Omschrijvingsformulieren en begeleidingsbrieven.
Afvaltransport en verwerking
- Controle op afgevoerde grond (storten, reinigen, toepassen) toetsen aan vergunningen Wabo en Bbk.

2.2. Te controleren onderwerpen bij BUS-saneringen

In bijlage 5 is een checklist voor het controleren van BUS-saneringen opgenomen.

3 Administratief toezicht tijdens de sanering

3.1 Inleiding en fasering

Administratief toezicht kan in verschillende fasen van de sanering als integraal onderdeel van de controle worden vormgegeven. In deze beschrijving is getracht om een pragmatische werkwijze te beschrijven, die invulling geeft aan de administratieve controle van een sanering. Aan de hand van de saneringsfasen wordt een aantal vaste controlepunten benoemd.

Het verloop van een sanering bestaat uit een aantal hoofdfasen, die ieder weer bestaan uit deelfasen. Hierbij is het van belang om te weten in welke fase bepaalde documenten bij de administratieve controle moeten worden beoordeeld. Een administratieve controle is het uitoefenen van ketentoezicht, waarbij documenten in opeenvolgende schakels (fasen) worden getoetst.

Hoofdfase 1: Beginfase sanering

De beginfase is onder te verdelen in een aantal deelfasen:

- a) melding van de verontreiniging;
- b) indienen van het saneringsplan of melding BUS bij het bevoegd gezag Wet bodembescherming;
- c) instemming saneringsplan (door middel van een afgegeven beschikking, geldt niet voor BUS-locaties);
- d) melding start sanering.

Hoofdfase 2: Uitvoeringsfase sanering

De uitvoeringsfase kenmerkt zich door de volgende deelfasen:

- e) start sanering (ontgravingsfase en grondwateronttrekkingsfase);
- f) aan- en afvoer grond ten behoeve van het saneringsproces;
- g) lozing grondwater.

Tijdens de uitvoeringsfase is het uiteraard mogelijk dat meerdere deelfasen synchroon aan elkaar verlopen.

Hoofdfase 3: Eindfase sanering

- h) Evaluatieverslag bodemsanering;

Hoofdfase 4: Nazorgfase sanering

Een sanering kan worden afgesloten met hoofdfase vier, onderverdeeld in:

- i) evaluatieverslag bodemsanering;
- j) nazorg (afsluitende werkzaamheden) van de uitgevoerde sanering (veelal grondwater-sanering).

Deelfase h en i zijn gelijk aan elkaar en zijn tevens in verschillende hoofdfasen (3 en 4) terug te vinden. In hoofdstuk 7 wordt hier dieper op ingegaan.

3.2 Inbouwen van controlepunten

Voor het uitvoeren van administratief toezicht tijdens de sanering dienen controlepunten tijdens het saneringstraject te worden ingebouwd. Informatie kan men op een tweetal manieren verkrijgen, namelijk:

1. Door acties in het veld

- Gericht toezicht, waarbij wordt gecontroleerd op niet gemelde saneringen en saneringen die zonder instemming van het bevoegd gezag zijn/worden uitgevoerd;
- Uitvoering indicatieve bemonstering grond en/of grondwater op de saneringslocatie, waarbij de kwaliteit wordt getoetst aan de afgesproken kwaliteit die in het saneringsplan staat beschreven. De resultaten van deze bemonstering kunnen aanleiding zijn voor aanvullend onderzoek. Het verdient de voorkeur om dit aanvullend onderzoek te laten uitvoeren door een erkende monsternemer;³⁷
- Periodiek bezoek aan de saneringslocatie (in het kader van een preventieve controle dan wel naar aanleiding van een eventueel voorval). Het aantal af te leggen bezoeken is maatwerk en zal per saneringsgeval verschillend zijn.

2. Door acties op administratief gebied

- Notulen bouwvergadering (tijdens controlebezoek kopiëren dan wel laten toesturen);
- Beschikking + Saneringsplan (ter verificatie werkwijze sanering);
- Melding en eisen BUS (ter verificatie werkwijze sanering);
- V&G-plan (meestal een onderdeel van het saneringsplan);
- Aan- en afvoer documenten (vergelijken met logboek gegevens);
- Logboek bodemsanering (tijdens controlebezoek kopiëren dan wel laten toesturen);
- Depots en monsternameplan (overzicht van hoeveelheden en kwaliteiten grond in tijdelijke depots);
- Bestek (verwachte grondbalans aannemer, omvang, verwijdering/afvoer/bestemming, verifiëren aan SP en BUS en aan eigen bevindingen);
- Lozingsvergunning (opvragen bij de kwantiteit/kwaliteitsbeheerder, bevindingen verifiëren);
- Tussentijds evaluatieverslag (inclusief grondbalans, vroegtijdig reageren op niet toegestane wijzigingen);
- Factuur- en termijnstaten (gebruikmaken van cumulatieve bedragen);
- Eindevaluatie uitgevoerde sanering (inclusief grondbalans).

3.3 Overzicht van controlepunten en documenten

In onderstaande tabel is een overzicht van uit te voeren acties en in te zamelen documenten, met de daarbij behorende hoofd- en deelfase. Op deze wijze is inzichtelijk gemaakt op welke momenten welke acties noodzakelijk zijn en wanneer welke documenten moeten worden verkregen. Op deze manier tracht men om gedurende het saneringstraject gedane bevindingen (zowel in het veld als op kantoor) te kunnen verifiëren en deze in het eindstadium met het evaluatieverslag van de sanering te vergelijken.

---

³⁷ In het kader van toezicht en handhaving is het bevoegd gezag niet verplicht om gebruik te maken van erkende bodemintermediairs (art. 66 Bbk). Wel verdient het uit oogpunt van bewijskracht aanbeveling om zoveel mogelijk gebruik te maken van erkende partijen, zeker als er daartoe voldoende tijd is. Bij (indicatieve) bemonsteringen tijdens het toezicht zal dat niet altijd het geval zijn. Immers: de volgende dag kan een partij grond weg zijn.

Acties in het veld	Hoofdfase	Deelfase (Zie paragraaf 3.1 hier- voor)
Gericht toezicht	1	b
Uitvoering indicatieve bemonstering (grond danwel grondwater)	2	e, f, g
Controlebezoek afleggen	2	e, f, g
Acties op administratief gebied		
Notulen bouwvergadering	2	e, f, g
Beschikking van de sanering	1	d
Saneringsplan	1	d
Veiligheids- & Gezondheids- & Milieuplan	1	d
Aan- en afvoer documenten	2 en 3 en 4	e, f, g
Logboek bodemsanering	2 en 3 en 4	e, f, g
Depots en monsternameplan	2 en 3 en 4	e, f, g
Bestek van de aannemer	1	d
Lozingsvergunning (indien van toepassing)	1	d
Tussentijds (nazorg) evaluatieverslag	2 en 4	f, g
Factuur- en termijnstaten	2 en 3 en 4	f, h, i, g
Eindevaluatie uitgevoerde sanering	3 en 4	h, i

Om noodzakelijk documentatiemateriaal te verzamelen bij de verschillende actoren die een rol spelen tijdens het saneringsproces, valt het aan te bevelen om deze informatie tijdig te vragen. Het is mogelijk via een aanschrijving informatie te vorderen die redelijkerwijs noodzakelijk is voor de uitvoering van de toezichtstaak. Welke documenten opgevraagd kunnen worden is uiteraard afhankelijk van de fase waarin het saneringsproces zich bevindt ten tijde van het administratief toezicht.

Document	Aandachtspunt
Notulen bouwvergadering	<ul style="list-style-type: none"> Gemaakte afspraken en stand van zaken versus BUS en saneringsplan verifiëren.
Beschikking op de sanering	<ul style="list-style-type: none"> Opgenomen voorschriften kunnen dienen als referentiebron, waaraan bevindingen kunnen worden getoetst.
V&G plan	<ul style="list-style-type: none"> Genomen maatregelen in overeenstemming met saneringsplan.
Lozingsvergunning	<ul style="list-style-type: none"> Voorschriften die in de afgegeven vergunning zijn opgenomen.
Logboek bodemsanering / depots en monsternameplan	<ul style="list-style-type: none"> Hoeveelheden Analyses monsters (putwand en bodem) Ontvangers en afzenders Grondbalans Opslag per kwaliteit Afvoer Aanvoer Wijzigingen
Aan- en afvoer documenten	<ul style="list-style-type: none"> Geleidedocumenten (afvalstroomnummers) Analyseresultaten Weegbonnen, transportbonnen, ontvangstbonnen (documenten controleren op omschrijving, bestemming, aard en samenstelling, hoeveelheid en analyse)
Bestek	<ul style="list-style-type: none"> Grondbalans

3.4 Controlepunten bij diepgaand administratief toezicht

Tijdens de administratieve controle onderzoekt de handhaver de controlepunten ten aanzien van de hoeveelheden, bestemming (be- / verwerking) en de analyseresultaten. Houdt rekening

met het uitdrukken van hoeveelheden, dit kan namelijk op verschillende manieren (kilogrammen, liters, tonnen en kubieke meters). Rekenverschillen van enkele tientallen procenten kunnen hierdoor namelijk ontstaan. Het is daarom bijvoorbeeld belangrijk om te weten van welk soortelijke gewicht voor een partij wordt uitgegaan.

Bij de administratieve controle na de sanering is het van belang de verkregen informatie en documenten te toetsen aan de informatie verkregen bij de reguliere controles, het saneringsplan en het evaluatieverslag. Informatie over de afvoer en bestemming van verontreinigde grond is van belang voor ketentoezicht op grondstromen. Hierbij kan AMICE (via het LMA Landelijk Meldpunt Afvalstoffen) een hulpmiddel zijn.

Offerteaanvraag

Een saneringsbedrijf ontvangt een verzoek van een opdrachtgever voor het opstellen van een offerte voor een bodemsanering. Voor de verschillende activiteiten worden voor de betrokkenen ook verschillende offertes opgemaakt. Het is daarom mogelijk dat er verschillende aanvragen worden verstuurd aan de potentiële uitvoerder/aannemers, directievoerders en milieukundige begeleiders.

Aandachtspunten offerteaanvraag

In de aanvraag wordt de verontreinigings situatie beschreven en de omvang van de te saneren bodem. Het gaat hierbij meestal om geraamde hoeveelheden.

Offerte

In de offerte wordt een opsomming gegeven van verrekenbare en niet-verrekenbare hoeveelheden en eenheidsprijzen. Niet-verrekenbaar houdt in dat ondanks meerwerk, tegen een vast bedrag is geoffreerd. Het kan dus niet alleen 'meerwerk' zijn als de hoeveelheden verrekenbaar zijn. Er zal sprake kunnen zijn van verschillende offertes voor verschillende activiteiten die door verschillende actoren uitgevoerd gaan worden.

Aandachtspunten offerte

In de offerte is de financiële vaststelling van de sanering opgenomen. Met de aanwezige tarieven zijn de bedragen om te rekenen naar hoeveelheden. Indien saneringen lump-sum worden uitgevoerd (de aannemer realiseert de opdracht voor een van te voren vastgesteld bedrag) bestaat er extra risico bij tegenvallende saneringsresultaten. Indien tegenvallende saneringsresultaten zijn opgenomen in een meerwerkregeling, zal minder risico aanwezig zijn dat de aannemer deze werkzaamheden niet meldt/uitvoert.

Bestek

Een bestek is formeel voor toezicht geen relevant document. Een bestek kan echter wel veel informatie geven over de uit te voeren werkzaamheden. Het bestek is een werkplan voor de uitvoerend aannemer die is gebaseerd op het saneringsplan en onderliggende bodemonderzoeken. Het is een technische vertaling van het saneringsplan, bijvoorbeeld op basis van de RAW-systematiek. In het bestek staat de wijze waarop de bodemverontreiniging dient te worden gesaneerd, technisch omschreven.

Belangrijk in het bestek is de vermelding hoe de verwijdering en afvoer & omvang van de verwachte stroom van (ondermeer) de verontreinigde grond is omschreven. Tevens is de bestemming ervan belangrijk. In het bestek is ook de grondbalans met hoeveelheden te ontgraven grond en aan te voeren schoon grond/zand opgenomen.

Aandachtspunten bestek

Het bestek geeft veel informatie over de aan te voeren en toe te passen materialen. De verzamelde gegevens kunnen van belang zijn voor het ketenbeheer. Als er discrepantie bestaat tussen de inhoud van het saneringsplan en het bestek, betekent dit dat er een verhoogde kans bestaat op afwijkingen.

V&G-plan

Het V&G-plan (Veiligheid- en gezondheidsplan) is een onderdeel van het saneringsplan. Het vermeldt onder andere de gevaars- en gezondheidsaspecten met betrekking tot de aan te treffen verontreinigingen. Het plan is niet relevant voor het bereiken van het eindresultaat.

Aandachtspunten V&G-plan

In het V&G-plan zijn gegevens te vinden over de op de locatie aan te treffen concentraties en aard van verontreinigingen. Dit is weer te toetsten met het evaluatieverslag. Verifieer het logboek van het materieel met overdrukcabines (stoffilter). Verifieer of het aanwezige personeel beschikt over het vereiste opleidingsniveau.

Factuur- en termijnstaten

Op de facturen en termijnstaten van de opdrachtgever staat het bedrag voor de uitgevoerde saneringswerkzaamheden vermeld. Bij deze factuur wordt in de regel een op cumulatieve kostensoort gespecificeerd factuurstaat/termijnstaat geleverd. De 'totaal' bedragen verrekenbaar en niet-verrekenbaar, dan wel meer- of minderwerk, zijn onder vermelding van de kostensoort hierin opgenomen.

Aandachtspunten factuur- en termijnstaten

In de factuur en termijnstaat zijn de cumulatieve bedragen aanwezig. Met kennis van de tarieven zijn de hoeveelheden terug te rekenen. De factuurstaat dient overeen te komen met andere gegevens waarin hoeveelheden zijn genoemd.

Grondbalans

De grondbalans is de eindbalans die opgemaakt is aan het eind van de sanering. Een globale grondbalans is beschreven in het saneringsplan en de realisatie in het evaluatieverslag. In de balans zijn de totale af- en aangevoerde grond in volume en gewicht, het soortelijke gewicht en/of volume van de verontreinigde grond vermeld.

Aandachtspunten grondbalans

De grondbalans is een belangrijk punt voor de hoeveelheden. De balans dient logisch opgebouwd te zijn. Bij een wijziging zullen andere controlepunten gecheckt moeten worden voor een verklaring.

Notulen bouwvergaderingen

De notulen van een bouwvergadering bevat informatie over de voortgang van de sanering en onverwachte gebeurtenissen.

Aandachtspunten notulen bouwvergaderingen

De notulen van een bouwvergadering kan aanvullende informatie over de uitvoering van de sanering geven.

Logboek bodemsanering

Het logboek bodemsanering geeft informatie over de dagelijkse gang van zaken en is opgebouwd uit de volgende zaken:

- Meetresultaten (PID-meter, analyses en dergelijke);
- Werkzaamheden/hoeveelheden;
- Afvoer verontreinigde grond;
- Afvoer schone grond;
- Aanvoer schone grond;
- Grondbalans tot op dat moment;
- Resultaten putbodem en putwandmonsters;
- Gegevens grondwatermonsters;
- Opmerkingen en bijzonderheden;
- Persoons- / materiaalregistratie.

De saneerder dient dagelijks het logboek bij te houden. Het is een administratie van werkzaamheden op de saneringlocatie. In de BRL SIKB 7000 is de aannemer expliciet aangewezen

als verantwoordelijke voor het logboek. Veel waarnemingen zullen echter door de milieukundig begeleider in het logboek worden vastgelegd .

Aandachtspunten logboek bodemsanering:

- Hoeveelheden;
- Opslag;
- Afvoer;
- Aanvoer;
- Grondbalans;
- Analyses monsters (putwand en putbodem);
- Ontvangers en afzenders.

Depots en monsternameplan

Tijdens de saneringsuitvoering wordt grond veelal tijdelijk in depots opgeslagen. Deze depots dienen voor elke verschillende grondstroom/grondkwaliteit te zijn ingericht. De MKB-er dient overzicht te hebben wat de kwaliteit van de grond in de diverse depots is of was. De saneerder (aannemer / directievoerder) is verantwoordelijk voor het logboek. Tevens moet een monsternameplan beschikbaar zijn.

Aan- en afvoerdocumenten

De documenten in de administratie betreffende aan- en afvoer zijn (op grond van de afvalstoffenregelgeving in hoofdstuk 10 Wm):

- Omschrijvingsformulieren
- Begeleidingsbrieven;
- Analysestaten;
- Weegbonnen;
- Transportbonnen;
- Ontvangstbonnen.

Aandachtspunten aan- en afvoerdocumenten

Dit zijn de stukken die dienen als controle van de omschrijving, bestemming, aard, samenstelling, hoeveelheid en analyses die eerder in de administratie zijn vermeld.

Overzicht controlepunten per betrokkene

Controlepunten	Hoeveelheden	Analyses	Bestemming
Opdrachtgever			
Bestek	x		X
Offerte aanvraag	x	x	
Offerte	x		X
Factuur en factuurstaten	x		X
Notulen bouwvergadering			X
Ingenieursbureau			
Bestek	x		X
Offerte aanvraag	x	x	
Offerte	x		X
V&G plan		x	
Factuur en factuurstaten	x	x	
Notulen bouwvergadering	x		
Logboek bodemsanering MKB-er	x	x	X
Grond- en zandbalans	x	x	X
Depot en monsternamenplan	x	x	X
Bemonsteringsmethoden		x	
Af- en aanvoerdocumenten	x	x	X
Opdrachtgever			
Bestek	x		X
V&G-plan		x	
Factuur en factuurstaten	x		X
Notulen bouwvergadering	x		
Grond- en zandbalans	x		X
Depot en monsternamenplan	x	x	X
Af- en aanvoerdocumenten	x	x	X

4 Verificatieonderzoek in het kader van bestuurlijk toezicht

4.1 Inleiding

Saneerders hebben de verplichting om het resultaat van de sanering aan het bevoegde gezag te rapporteren. Dit doen zij in een evaluatieverslag en met onderbouwing van gegevens. Het is vervolgens de verantwoordelijkheid van het bevoegde gezag om toezicht te houden op de uitvoering van de sanering en om dit resultaat met eigen metingen en (bodem)onderzoek te verifiëren.

Het accent van deze methodiek ligt bij de uitvoering van saneringen van locaties waarbij sprake is van een geval van ernstige verontreiniging.

Het verificatieonderzoek door de toezichthouder heeft een nauwe relatie met het onderzoek (tussenbemonstering en eindbemonstering) dat de saneerder op grond van het saneringsplan conform de protocollen bij de BRL-en SIKB 6000 en 7000 moet uitvoeren. Er dient daarom voor de uitvoering van bodemonderzoeken, bodemsaneringen en partijkeuringen zoveel mogelijk te worden aangesloten op de bestaande onderzoeksprotocollen en voorschriften.

In dit hoofdstuk komt het volgende aan de orde.

- Het doel van het verificatieonderzoek (paragraaf 4.2);

- Afwegingscriteria voor verificatiebemonsteringen en –onderzoek (paragraaf 4.3);
- De representativiteit van het verificatieonderzoek (paragraaf 4.4);
- De aangrijpingspunten om het verificatieonderzoek te richten (paragraaf 4.5);
- Het formuleren van de vraagstelling en onderzoekshypothesen en de hieruit voortvloeiende opzet van het verificatieonderzoek (paragraaf 4.6);
- Een standaardaanpak voor de uitvoering van het verificatieonderzoek voor de meest voorkomende aangrijpingspunten (paragraaf 4.7);
- De beoordeling en interpretatie van de resultaten van het verificatieonderzoek (paragraaf 4.8);
- De rapportage van de resultaten van het verificatieonderzoek (paragraaf 4.9).

4.2 Het doel van een verificatieonderzoek

Een verificatieonderzoek door de toezichthouder richt zich vooral op het saneringsresultaat. De doelstelling van een verificatieonderzoek op een locatie is tweeledig:

- 1 Aan de hand van eigen waarnemingen toetsen of de gegevens die door de saneerder worden aangeleverd kloppen;
- 2 Verzamelen van (meet)gegevens om onduidelijkheden op te lossen.

Naast deze 2 concrete doelen draagt de uitvoering van verificatieonderzoek in zijn algemeenheid bij aan de preventieve werking van het toezicht. Het verificatieonderzoek heeft niet tot doel om het gehele saneringsresultaat door onafhankelijk onderzoek te bevestigen en hiermee als het ware van een keurmerk te voorzien. Een dergelijke keuring behoort niet tot de taak van het bevoegde gezag Wbb.

4.3 Afwegingscriteria voor verificatiebemonsteringen en –onderzoek

Het nemen van (indicatieve) monsters van grond en grondwater kan een onderdeel zijn van de fysieke controle tijdens én na de sanering, als ook ter ondersteuning van de beoordeling van het evaluatieverslag. Belangrijk is vooral de vraag of de saneringsdoelstelling kan worden gehaald.

De volgende aspecten zijn onder meer van belang bij de afweging of verificatie nodig is:

- Mobiele verontreinigingen, waarbij sprake is van verspreidingsrisico's;
- Saneringen van vluchtige verontreinigingen die een mogelijk gevaar voor de volksgezondheid opleveren (uitdamping);
- Bij aanwezigheid van drijf- en/of zaklagen;
- Duidelijke overtredingen en/of het frauduleus handelen;
- Locaties bestemd voor woondoeleinden of intensief openbaar gebruik;
- Gerezen twijfel over kwaliteit begeleiding sanering;
- Gerezen twijfel over kwaliteit uitvoering (controle) monsternamen;
- Gerezen twijfel over behalen saneringsdoelstelling;
- Ontgraven grond van twijfelachtige kwaliteit wordt tijdelijk elders op de saneringslocatie in depot geplaatst met als doel te deze later weer in de saneringsput te verwerken (bijv. bij verontreinigingen met asbest of minerale olie);
- Inferieure en / of oude kwaliteitsdocumenten aanvulgrond;
- Zintuiglijke waarnemingen tijdens saneringsuitvoering;
- Bij eindmeldingen van in-situ saneringen, grondwatersaneringen en (overige) complexe saneringen;
- Klachten / meldingen derden.

Deze lijst is niet limitatief. Het is niet vanzelfsprekend dat in andere gevallen geen monstername hoeft plaats te vinden. De beslissing om al dan niet te bemonsteren komt mede voort uit de ervaring en intuïtie van de toezichthouder. Houdt bij de keuze om te verifiëren ook rekening met de timing.

Om op de meest geschikte momenten een onderzoek te kunnen uitvoeren is van groot belang dat de saneerder de toezichthouder informeert over belangrijke ijkmomenten (kritische momenten) tijdens de sanering. Het melden van deze momenten is soms verplicht en soms moet hier om worden gevraagd. Dit betreft de volgende momenten:

- Het bereiken van de einddiepte van de (deel)ontgraving;
- De opslag van grond in depots;
- Het uitvoeren van de eindbemonstering;
- Het aanvullen van de (deel)ontgraving;
- Het starten en beëindigen van grondwaterbemalingen;
- Het aanbrengen van specifieke voorzieningen als drains, signaleringsdoek en andere;
- Het beëindigen van een grond(water)sanering.

4.4 Representativiteit

De eigen waarnemingen, verkregen door middel van een verificatieonderzoek, worden gebruikt om de door de saneerder gerapporteerde gegevens te verifiëren. Deze eigen waarnemingen moeten voldoende betrouwbaar en representatief zijn en kan men vergelijken met gerapporteerde gegevens. Dit betekent dat de resultaten van het verificatieonderzoek een voldoende getrouw beeld van de werkelijke situatie behoren te geven. Daarnaast moeten de resultaten op een zo veel mogelijk vergelijkbare wijze zijn verkregen, als de resultaten die de saneerder heeft gerapporteerd. Met het oog hierop gelden voor het verificatieonderzoek de onderstaande uitgangspunten:

- Uitvoering vindt zo veel mogelijk plaats tijdens de uitvoering van de sanering;
- Uitvoering van het veldwerk vindt plaats volgens de geldende uitvoeringsprotocollen voor bodemonderzoek en de begeleiding en uitvoering van bodemsaneringen;
- Uitvoering van het laboratoriumonderzoek vindt plaats volgens de geldende protocollen voor monstervoorbereiding, analyse en gegevensverwerking. Voor metingen waarin de bestaande protocollen voor de uitvoering van bodemonderzoek en de begeleiding en uitvoering van bodemsaneringen niet voorzien, wordt zo veel mogelijk gebruik gemaakt van de gangbare en algemeen toegepaste richtlijnen en voorschriften. Deze zijn genoemd in tabel 6 van deze HUM Wbb.

In sommige gevallen is het nodig om na afloop van een sanering een verificatieonderzoek uit te voeren zoals is beschreven in dit hoofdstuk. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer twijfel is over het in het evaluatieverslag gerapporteerde saneringsresultaat. In dergelijke gevallen zijn de omstandigheden waaronder het verificatieonderzoek wordt uitgevoerd, niet gelijk aan de omstandigheden tijdens de sanering. Hierdoor vermindert de vergelijkbaarheid van de verificatieonderzoeksgegevens met de gerapporteerde gegevens. Het bevoegd gezag dient hiermee bij de opzet van het verificatieonderzoek en bij de beoordeling van de resultaten rekening te houden.

Uit kostenoverwegingen kan het bevoegd gezag ervoor kiezen om slechts het resultaat van een deel van de sanering (bijvoorbeeld een deellocatie) te verifiëren. Het verificatieonderzoek dient dan representatief te zijn voor het te onderzoeken deel van de sanering. Als twijfel bestaat over de mogelijke representativiteit, dan is het een optie om het aantal waarnemingen te verhogen. De representativiteit blijft dan gewaarborgd. Het beschikbare budget kan hier een beperking zijn. Wanneer de representativiteit niet voldoende gewaarborgd kan worden, dient men af te zien van het verificatieonderzoek.

4.5 Aangrijpingspunten

De standaard werkwijze voor het vaststellen van het saneringsresultaat en het opstellen van een evaluatieverslag, is genormeerd in de BRL SIKB 6000, de protocollen 6001 (Milieukundige begeleiding en evaluatie van landbodemsanering met conventionele methoden) en 6002 (Milieukundige begeleiding en evaluatie van landbodemsanering met in-situ methoden). Deze protocollen geven aangrijpingspunten voor

- het vaststellen van de kwaliteit van de grond in de putbodem en putwanden
- de kwaliteit van de grond in-situ
- de grondwaterkwaliteit
- de kwaliteit van partijen grond
- het karteren van restverontreinigingen.

4.6 Vraagstelling en opzet

De keuze die de toezichthouder voor de aangrijpingspunten voor het verificatieonderzoek maakt, is bepalend voor de vraagstelling en de opzet van het verificatieonderzoek. Daarnaast spelen de kosten van het onderzoek een rol. De toezichthouder zal het aantal aangrijpingspunten, de mogelijke risico's van afwijkingen en de kosten tegen elkaar afwegen en vervolgens een beslissing nemen. Omwille van de effectiviteit en vanwege de kosten kan de toezichthouder besluiten het verificatieonderzoek gefaseerd uit te voeren. Ook kan de toezichthouder besluiten om eerst een deel van de sanering te verifiëren om vervolgens, als de uitkomsten daar aanleiding toe geven, te besluiten het verificatieonderzoek op te schalen. Kortom: vraagstelling en opzet voor het verificatieonderzoek vragen per locatie om een afzonderlijke afweging.

In dit afwegingsproces zijn een aantal opeenvolgende stappen te onderscheiden:

- Doel formuleren
Wat zijn de aangrijpingspunten waarop het verificatieonderzoek zich moet richten? Bij een sterk vermoeden van risicovolle afwijkingen: Wat is noodzakelijk voor een goede onderbouwing van het handhavingstraject?
- Hypothesen opstellen
Voor elk aangrijpingspunt dient een onderzoeksvraag of onderzoekshypothese te worden opgesteld.
- Aanpak van het verificatieonderzoek motiveren en beschrijven in programma van eisen m.b.t.:
  - dossieronderzoek;
  - risico's;
  - mobiliteit;
  - keuze onderzoeksparameters.
- Opdracht verlenen voor de uitvoering van het verificatieonderzoek.

Vraagstellingen conventionele landbodemsaneringen

De vraagstelling van een gangbaar verificatieonderzoek bij een traditionele landbodemsanering leidt tot de volgende algemeen gestelde onderzoekshypothesen:

- De ontgravingsgrenzen wijken af van grenzen (ontgravingscontour op niveau van het maaiveld) zoals die aangegeven zijn op de gerapporteerde ontgravingskaart;
- De diepte van de ontgravingsput wijkt af van diepte op de ontgravingskaart van de uitgevoerde sanering;
- De milieuhygiënische kwaliteit van de grond in de putwanden is gelijk aan of beter dan de daaraan gestelde terugsaneerwaarden;
- De milieuhygiënische kwaliteit van de grond van de putbodem is gelijk aan of beter dan de daaraan gestelde terugsaneerwaarden;
- De milieuhygiënische kwaliteit van de aanvulgrond voldoet aan de eisen in het saneringsplan;
- De milieuhygiënische kwaliteit van het grondwater op een diepte van één tot vijf meter beneden maaiveld is gelijk aan of beter dan de daaraan gestelde terugsaneerwaarden;
- De omvang van de (tussentijds) gerapporteerde restverontreiniging(en) in de grond is juist;
- De mate van de (tussentijds) gerapporteerde restverontreiniging(en) in de grond is juist;
- De omvang van de (tussentijds) gerapporteerde restverontreiniging(en) in het grondwater is juist;
- De mate van de (tussentijds) gerapporteerde restverontreiniging(en) in het grondwater is juist;
- De (tussentijds) gerapporteerde milieuhygiënische kwaliteit van de aanvulgrond is juist.

Vraagstellingen in-situ landbodemsaneringen

De vraagstelling van een verificatieonderzoek bij een in-situ landbodemsanering leidt tenminste tot de volgende algemeen gestelde onderzoekshypothesen:

- De milieuhygiënische kwaliteit van de grond in het in-situ behandelde bodemvolume is gelijk aan of beter dan de daaraan gestelde terugsaneerwaarden;

- De milieuhygiënische kwaliteit van het grondwater in het in-situ behandelde bodemvolume is gelijk aan of beter dan de daaraan terugsaneerwaarden;
- De verspreidingscontour van de verontreiniging bevindt zich buiten het in-situ behandelde bodemvolume.

4.7 Standaard aanpak voor verificatieonderzoek bij ontgravingen

Hieronder is voor elk aangrijpingspunt een standaard aanpak gegeven om een verificatieonderzoek uit te voeren. Daar waar mogelijk is steeds aangesloten op de bestaande normen, richtlijnen en protocollen voor de uitvoering van bodemonderzoek, de milieukundige begeleiding van bodemsaneringen en de bemonstering van partijen grond. Voor sommige aangrijpingspunten zijn deze niet beschikbaar. In die gevallen is de aanpak gebaseerd op de uitvoeringspraktijk bij de uitvoering van de verificatieonderzoeken door de VROM-Inspectie. Aan de hand van deze standaard aanpakken kan de toezichthouder een 'confectiemaat' verificatieonderzoek voor een bepaalde sanering samenstellen.

In sommige gevallen is echter (aanvullend) 'maatwerk' nodig. De onderstaande standaard aanpakken bieden daarvoor een goede basis.

Overzicht standaardaanpak verificatie per aangrijpingspunt

Aangrijpingspunt	Toepassing	Tijdens sanering	Na afloop sanering	Omschrijving aanpak	Aansluiten bij norm
Kwaliteit putbodem Analyse bodemmonsters	Bij alle locaties, behalve bij nazorg	++	+	Tijdens sanering: conform protocol. Na afloop van sanering:	Protocol 6001 Protocol 2001
Kwaliteit putwanden Analyse bodemmonsters	Bij alle locaties, behalve bij nazorg	++		Tijdens sanering: conform protocol. Na afloop van sanering: niet	Protocol 6001 Protocol 2001
Kwaliteit bodem (in-situ) Analyse bodemmonsters	Bij alle locaties	++	++	Tijdens en na afloop van de in-situ sanering: conform protocol	Protocol 6002 Protocol 2001
Kwaliteit grondwater Analyse grondwatermonsters	Bij alle locaties	++	++	Tijdens en na afloop van de in-situ sanering: conform protocol	Protocol 6001 Protocol 6002 Protocol 2001 Protocol 2002
Kwaliteit depotgrond Analyse grondmonsters	Bij alle locaties, behalve bij nazorg	++	+	Tijdens en na afloop van de sanering: conform protocol. Let erop dat sprake is van homogene partijen.	Protocol 6001 en Protocol 1001
Kwaliteit depotgrond, hergebruik op locatie als aanvulgrond Analyse grondmonsters	Bij alle locaties, behalve bij nazorg en saneringen zonder beschikking/bevelbeschikking	++	n.v.t.	Tijdens sanering: conform protocol. Let erop dat sprake is van homogene partijen	Protocol 6001 en Protocol 1001
Kwaliteit aanvulgrond Analyse grondmonsters Analyse bodemmon-	Bij alle locaties, behalve bij nazorg	++	++	In depot, tijdens en na afloop van de sanering: conform protocol. In-situ, tijdens en	Protocol 6001 en Protocol 1001 NEN 5740 verkennd bodemonderzoek. Proto-

sters				na afloop van de sanering: conform protocol.	col 2001
Kwaliteit leeflaag Analyse bodemonsters	Alleen bij sanering van gevallen van ernstige verontreiniging	++	++	In-situ, tijdens en na afloop van de sanering: conform protocol, volg onderzoeksstrategie overdacht.	NEN 5740 verkennend bodemonderzoek Protocol 2001
Dikte leeflaag Inmeten diepte ligging grensvak	Alleen bij sanering van gevallen van ernstige verontreiniging	++	++	Tijdens sanering: Met behulp van (handboringen) de diepteligging van het grensvlak tussen de niet gesaneerde bodem en de leeflaag vaststellen. Diepte aflezen met de boorstang. Nauwkeurigheid 0,1 m Steekproefsgewijs, minimaal 1 Boring per 100m ² , minimaal 10% van het oppervlak van de leeflaag. Na afloop sanering: idem	N.v.t.
Omvang ontgraving Inmeten positie en afmeting ontgravingscontour	Bij alle locaties, behalve bij nazorg	++	+	Tijdens sanering: inmeten in het werk. Na afloop sanering: ontgravingscontour uitzetten op basis van de ontgravingskaart (van milieukundige begeleider of uit het EV). Afperken met boringen om en om aan weerszijden ontgravingscontour, 1 boring per 7 meter. Inmeten van een saneringscontour is lastig, zeker als er geen vaste punten aanwezig zijn. Gebruik van GPS-apparatuur is aan te bevelen.	n.v.t.
Diepte ontgraving Diepte ligging	Bij alle locaties, behalve	++	+	Tijdens sanering: inmeten in het	n.v.t.

grensvak	bij nazorg			werk. Na afloop van sanering: met behulp van (handboringen) de diepteligging van het grensvlak tussen de niet gesaneerde bodem en aanvulgrond bepalen. Diepte aflezen met de boorstang. Nauwkeurigheid 0,1 m. Steekproefsgewijs, minimaal 1	
Omvang en mate (rest)verontreiniging Positie en afmeting S- en I- waarde contour	Bij alle locaties	++	+	Karteren conform protocol nader onderzoek. Inspanning richten op aantonen van mogelijke risico's voor blootstelling, verspreiding, ecologie en overschrijding kadastrale grenzen. Let op volledige uitkartering is in het kader van het toezicht niet noodzakelijk.	Protocol NO, protocol NO specifieke categorieën Protocol 6001, Protocol 6002, Protocol 2001, Protocol 2002.
Omvang en mate (rest)verontreiniging Asbest in grond	Bij alle locaties	++	+	Tijdens sanering en na afloop van sanering: conform protocol. Let op dat al het materiaal > 16 mm uitgezeefd wordt en geanalyseerd wordt in een materiaal verzamelmonster. Let op volledige uitkartering is in het kader van het toezicht niet noodzakelijk.	Protocol 6001 (H7) Protocol 2001 Protocol 2018 NEN 5707 Zie ook bijlage 12 van deze HUM.

4.8 Beoordelen resultaten

Om de resultaten van een verificatieonderzoek te vertalen in een conclusie, is het nodig dat de toezichthouder beschikt over een toetsingskader dat door het bestuur is vastgesteld. Het ligt voor de hand dat dit toetsingskader onderdeel is van het wijzigingenbeleid, omdat ook daarbij sprake is van afwijkingen ten opzichte van een vastgestelde waarde.

De beoordeling is tweeledig:

- 1 De beoordeling of sprake is van verschillen die in vergelijking met het gerapporteerde saneringsresultaat gekwalificeerd moeten worden als afwijking of wijziging op het vastgestelde saneringsplan;
- 2 De beoordeling van de risico's van de geconstateerde afwijkingen (aard en ernst).

De beoordeling vindt vervolgens plaats in 2 stappen:

Stap 1: veronderstelt dat de saneerder gegevens heeft overgelegd over het resultaat van saneringshandelingen.

Het gaat hierbij om gegevens die tijdens de uitvoering van een sanering beschikbaar komen (bijvoorbeeld de resultaten van een eindkeuring), maar ook om gegevens die na afloop beschikbaar komen (evaluatieverslag). In het geval er geen, of onvoldoende gegevens beschikbaar zijn (dit kan juist de aanleiding zijn voor verificatie!) geldt wat in het vastgestelde saneringsplan staat als referentie. Er is sprake van een afwijking, als het resultaat van het verificatieonderzoek het gerapporteerde saneringsresultaat overschrijdt, waarbij een van te voren vastgestelde marge in acht kan worden genomen.

Stap 2: betreft de beoordeling of de geconstateerde afwijkingen leiden tot risico's. Dit is van belang voor de besluitvorming over handhavend optreden en vervolgmaatregelen. Het ligt voor de hand om voor de beoordeling van de risico's uit te gaan van de algemeen toegepaste methodiek, voor het beoordelen van risico's die het gevolg zijn van bodemverontreinigingen. Hierbij staan de risico's voor de mens (blootstelling), het milieu (verspreiding) en ecologie (aantasting ecosysteem) centraal. In de praktijk blijkt dat vooral afwijkingen met betrekking tot de mate en omvang van restverontreinigingen een risicofactor zijn. Het valt echter buiten de opzet van het verificatieonderzoek om de mate en omvang van restverontreinigingen volledig in beeld te brengen. De toezichthouder kan volstaan met een beoordeling van de geconstateerde afwijkingen binnen de context van de risicobeoordeling, die gemaakt is bij de vaststelling van de ernst en de spoed van het geval van bodemverontreiniging. Het resultaat is een indicatie van de risico's. Het is uiteindelijk de verantwoordelijkheid van de saneerder om de risico's nader in beeld te brengen.

Naast de hierboven genoemde risico's kunnen afwijkingen met betrekking tot restverontreinigingen ook leiden tot een onjuiste kadastrale registratie. Dit kan mogelijk gevolgen hebben voor de eigenaar(s) van het verontreinigde perceel en eventueel de aangrenzende percelen. Het is aan de toezichthouder om ook dit risico aan de hand van de waarnemingen en het verspreidingsbeeld af te wegen. Terughoudendheid is geboden bij de extrapolatie van de resultaten van een verificatieonderzoek op een deellocatie naar de gehele saneringslocatie. Indien afwijkingen zijn geconstateerd kan dit wel voldoende aanleiding zijn om de saneerder aan te spreken om nadere gegevens aan te leveren.

4.9 Rapportage

Een beknopte rapportage is het sluitstuk van het verificatieonderzoek. Het is aan te bevelen de rapportage op te stellen zo kort mogelijk nadat de resultaten van het verificatieonderzoek beschikbaar zijn. In het geval er sprake is van een gefaseerde uitvoering volstaat een deelrapportage. De deelrapportages kunnen dan na afloop worden samengevoegd.

De rapportage is bedoeld om:

- het verificatieonderzoek te motiveren;
- inzicht te geven in de onderzoekshypothesen;
- inzicht te geven in de gekozen opzet;
- inzicht te geven in de toegepaste onderzoeksmethoden;
- de resultaten te presenteren;
- de reproduceerbaarheid van het onderzoek te borgen.

De rapportage is als volgt opgebouwd en bevat in ieder geval de volgende informatie:

- 1 Inleiding aanleiding; naam en locatie van de sanering; NAW-gegevens van de saneerder, naam milieukundig begeleider en aannemer; naam toezichthouder / opdrachtgever; naam onderzoeker / opdrachtnemer; globale verontreinigingssituatie; titels bodemonderzoek, saneringsplan en (evaluatie)verslag en beschikking.
- 2 Opzet en werkwijze onderzoekshypothesen; motivatie keuze opzet (gefaseerd, deellocatie); motivatie afwijkende werkwijze; representativiteit.
- 3 Uitvoering uitvoeringsdatum; toegepaste methoden; motivatie van afwijkingen.
- 4 Resultaten veldwaarnemingen; metingen; analyseresultaten.
- 5 Beoordeling afwijkingen en risico's toegepaste beoordelingskader; het resultaat en interpretatie van de toetsing; benoeming afwijkingen; motivatie risico's.
- 6 Conclusies gemotiveerde aanbeveling voor vervolg maatregelen.
- 7 Kaarten en bijlagen locatiekaart, kaart bemonsteringspunten, kaart met afwijkingen (bijvoorbeeld ontgravingscontour of omvang en mate van restverontreinigingen), boorbeschrijvingen, analyserapporten.

5. Signaaltoezicht

Bij signaaltoezicht spelen de volgende aspecten een rol:

Vorbereiding signaaltoezicht

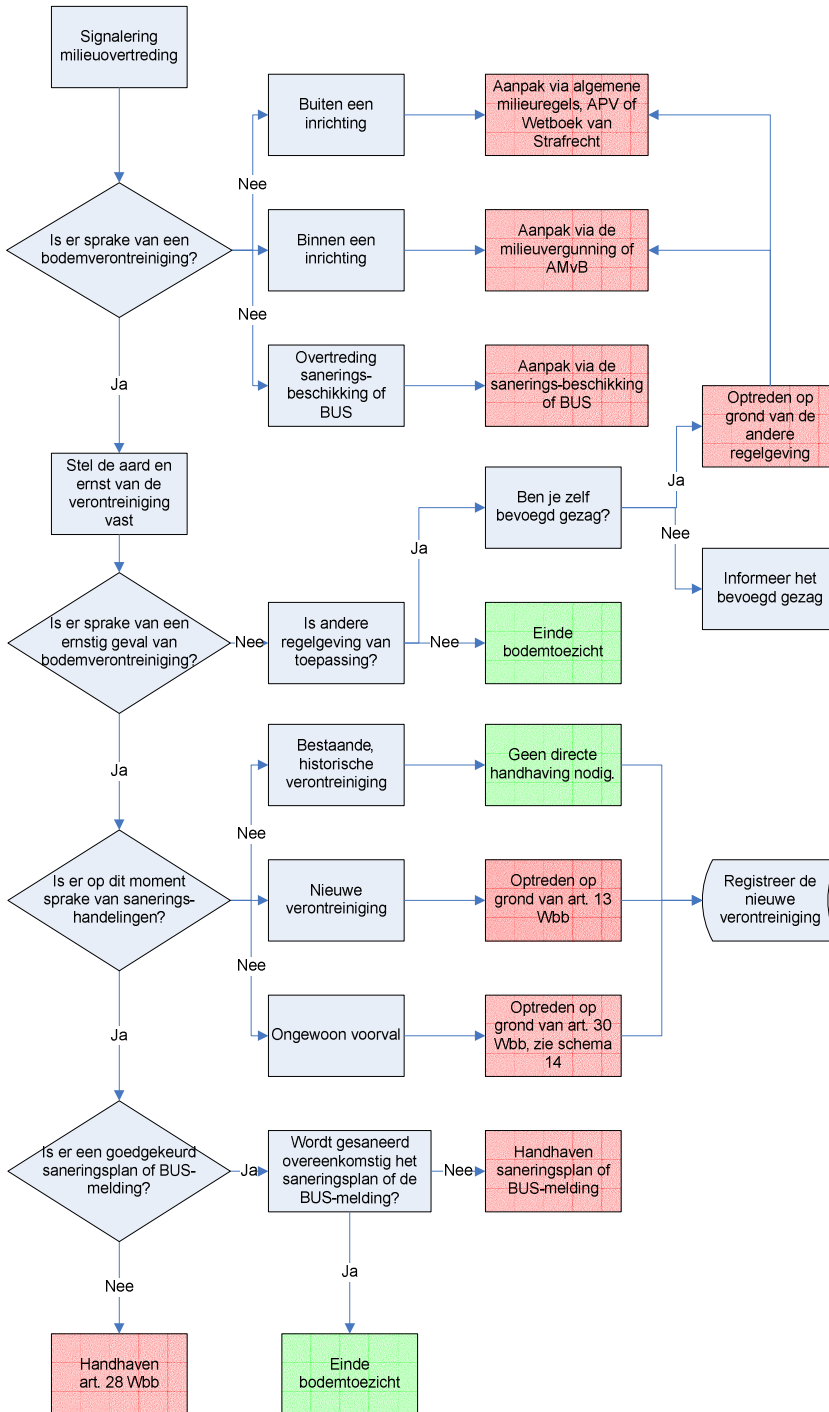
- Ga na wat de aard en omvang van de situatie is;
- Kijk in het bodeminformatiesysteem wat er op deze locatie bekend is aan locatiegegevens, handavingsgegevens enzovoorts;
- Ga bij de toetser na wat er bekend is over de locatie en situatie. Valt de situatie onder één van de toezichttaken van je eigen organisatie?
- Zo, ja kijk voor verdere afhandeling bij de eerdere hoofdstukken;
- Is het nog niet duidelijk, ga verder met deze paragraaf;
- Ga na of er bij de gemeente bodemonderzoeken van de locatie beschikbaar zijn;
- Neem materiaal mee: persoonlijke beschermingsmiddelen, fotocamera en dergelijke.

Uitvoering signaaltoezicht

- Bezoek de geselecteerde locaties en stel ter plaatse de situatie vast:
  - stel vast of er gesaneerd wordt of werd, dan wel of er grondverzet plaatsvindt of heeft gevonden of;
  - stel vast dat niet gestart is met de sanering, dan wel indiening van saneringsplan niet heeft plaatsgevonden voor uiterste termijn.
- Stel vast wat de aard en omvang van de activiteit is / was;
- Beoordeel of sprake is van bouwen of andere activiteiten waarvoor mogelijk een bouwvergunning of omgevingsvergunning nodig is;
- Stel zelf de mate van overlast vast;
- Bel eventueel aan bij omwonenden en/of naastliggende bedrijven;
- Leg gegevens vast en neem zo nodig foto's en monsters.

Handhavingsanalyse signaaltoezicht

Voor het analyseren van de situatie, zodoende voor beantwoording van de vraag of er wel of niet dient te worden opgetreden, kan het volgende schema worden gehanteerd:

Afhandeling signaaltoezicht

- Handel de overtredingen en eventuele wijzigingen af conform de handhavingstrategie.
- Reageer bij overtredingen altijd schriftelijk naar betrokken(en), veroorzaker en/of eigenaar;
- Meld overtredingen van kernbepalingen of aanwijzingen dat er onzorgvuldig wordt gewerkt, altijd aan een (buitengewoon) opsporingsambtenaar;

Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer
Groningerweg 10 Postbus 420 2800 AK Gouda
telefoon 0182-540675 fax 0182-540676

- Maak een digitaal verslag en archiveer dit (bijvoorbeeld door dit in het bodeminformatie-systeem toe te voegen aan de locatie);
- Koppel terug (via klachtenmeldpunt) naar de melder of klager;
- Informeer de toetser.

BIJLAGE 5 CHECKLIST SANERINGEN OP BASIS VAN BUS

In paragraaf 5.1 van deze HUM is een verwijzing naar deze bijlage opgenomen. Hieronder volgt een checklist voor saneringen op basis van het Besluit Uniforme Saneringen en de daarbij behorende Regeling Uniforme Saneringen. De checklist wordt gebruikt door DCMR. BUS- categorie 'Projectgebied De Kempen' is toegevoegd. Deze checklist bevat geen verplichtingen die voortvloeien uit andere regelgeving die van toepassing kan zijn op saneringen, zoals bijvoorbeeld de afvalstoffenregelgeving in hoofdstuk 10 Wm of het Bbk.

Algemene bepalingen		
Aanvang van de sanering		
-	Wordt er niet eerder gestart met werkzaamheden dan 5 werkdagen na ontvangst van BUS-melding?	7, lid 1 BUS
-	Is de uitvoering uiterlijk vijf werkdagen voorafgaand aan het bevoegd gezag gemeld?	2.1 RUS
-	Is de sanering binnen twaalf maanden na ontvangst van de BUS-melding gestart ?	8 lid 1 BUS
Uitvoering		
-	Wordt de sanering uitgevoerd overeenkomstig het BUS en de RUS?	2 lid 2 BUS
Wijzigingen		
-	<p>Indien er sprake is van een wijziging ten opzichte van de gegevens verstrekt bij de melding: Zijn de volgende wijzigingen onmiddellijk na het constateren ervan bij het bevoegd gezag gemeld?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wijziging van de van toepassing zijnde categorie (art. 6, lid 1 jo art. 2 BUS); - Wijziging van de van toepassing zijnde saneringsaanpak (art. 6, lid 1, jo art. 3 BUS); - Invulling van de te realiseren aspecten van de sanering (art. 6, lid 1 jo art. 4 BUS); - Saneringsresultaat (art. 6, lid 1 jo art. 4 BUS); - De persoons- en adresgegevens (art 1.4, lid 1b RUS) - De verwachte dan wel de feitelijke aanvangsdatum van de sanering (art 1.4, lid 1b RUS). <p>Zijn de volgende wijzigingen binnen twee weken na het constateren van de wijziging gemeld?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kadastrale gegevens van de saneringslocatie (art 1.4, lid 1c RUS); - Gegevens omtrent het huidige en toekomstige gebruik van de saneringslocatie (art 1.4, lid 1c RUS); - De verwachte dan wel de feitelijke einddatum (art 1.4, lid 1c RUS). <p>Zijn de volgende wijzigingen direct na het constateren ervan gemeld?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Actuele risico's tijdens de sanering als gevolg van de aangetroffen verontreinigingssituatie of calamiteiten tijdens de uitvoering van de sanering voordoen (art. 1.4, lid 2 RUS). 	10 lid 1 BUS 1.4 RUS
Uitvoering		
-	Wordt de sanering uitgevoerd door een erkende persoon of instelling?	2.2 lid 1 RUS
Milieukundige begeleiding		
-	Wordt de uitvoering van de sanering milieukundig begeleid? Houd rekening met bijzondere bepalingen in art. 3.3.5 RUS (categorie Tijdelijk Uitplaatsen)	2.3 lid 1 RUS 3.3.5 RUS
-	Is de milieukundige begeleider erkend?	2.3 lid 2 RUS

-	Houdt de milieukundige begeleider een logboek bij?	2.3 lid 3 RUS
Tijdelijke opslag van grond en bodemvreemd materiaal		
-	Wordt asbesthoudende grond of bodemmateriaal binnen vier weken na het vrijkomen ervan afgevoerd?	2.5 RUS
-	Vindt de tijdelijke opslag plaats binnen het geval van verontreiniging?	2.4a RUS
-	Worden de gronddepots en containers deugdelijk afgedekt met een lekdicht folie?	2.4b RUS
-	Vindt de opslag van grond plaats naar aard, samenstelling en verontreiniging in te onderscheiden deelpartijen?	2.4d RUS
-	Vindt de opslag plaats zonder dat de grond een bewerking heeft ondergaan?	2.4d RUS
-	Worden deelpartijen grond fysiek gescheiden?	2.4d RUS
-	Duurt de opslag niet langer voort na beëindiging van de grondsanering of duurt de opslag niet langer dan zes maanden na aanvang van de sanering? Let op de nadere bepaling in art. 3.2.10 RUS.	2.4c RUS
Beëindiging en evaluatie		
-	Is de afronding van de sanering binnen twee weken na de datum van de beëindiging schriftelijk gemeld?	4.1 RUS
-	Is het evaluatieverslag binnen acht weken na beëindiging van de sanering ingediend?	13 lid 1 BUS
-	Is het ingediende evaluatieverslag volledig?	13 lid 2 BUS

Categorie Immobiel		
Saneringsaanpak Open ontgraving		
-	Wordt de verontreinigde grond tot minimaal het niveau van de terugaanneerwaarde (zie hiervoor art. 3.1.6 RUS) ontgraven?	3.1.2a RUS 3.1.6 RUS
-	Wordt de ontgraven verontreinigde grond van de locatie afgevoerd?	3.1.2b RUS
-	Voldoet de aanvulgrond aan de kwaliteit als beschreven in art. 3.1.7 RUS?	3.1.2c RUS 3.1.7 RUS
Saneringsaanpak Aanbrengen isolatielaag		
-	Voldoet de leeflaag aan de volgende eisen: <ul style="list-style-type: none"> - De leeflaag bestaat uit grond met een op de gebruiksfunctie afgestemde kwaliteit die ten hoogste gelijk is aan het concentratieniveau voor stoffen bedoeld in art. 3.1.7 RUS; - De leeflaag heeft een dikte van 1 meter. Opmerking: In bijzondere situaties, waarbij als gevolg van de situering van het gebied waarbinnen de saneringslocatie is gelegen al gebruikbeperkingen gelden, heeft de leeflaag een dikte van 50 centimeter; - Tussen de grond in de leeflaag en de onderliggende verontreinigde bodem is een signaallaag aanwezig. 	3.1.3a RUS 3.1.7 RUS
-	Indien een duurzame aaneengesloten afdeklaag wordt aangebracht: <ul style="list-style-type: none"> - Bestaat deze uit beton, asfalt, asfaltbeton, stelconplaten, of bestrating met klinkers of tegels? 	3.1.3b RUS
-	Indien beschikbaar niet tot de mogelijkheden behoort, wordt de afgegraven verontreinigde grond van de locatie afgevoerd?	3.1.3d RUS
Saneringsaanpak Open ontgraving in combinatie met aanbrengen isolatielaag		
-	In afwijking van art. 3.1.2b is het toegestaan om verontreinigde grond te beschikbaar maken op dat deel van de saneringslocatie waar een isolatielaag wordt toegepast.	3.1.4 lid 2 RUS
Saneringsaanpak Open ontgraving in combinatie met aanbrengen aanvullaag		
-	Bepaal of de saneringsaanpak bestaat uit de volgende handelingen: <ul style="list-style-type: none"> - Het ontgraven van de verontreinigde toplaag tot ten hoogste de helft van de I-waarde; - Het aanbrengen van een laag aanvulgrond met tenminste een dikte van 	3.1.5 lid 2 RUS

	50 centimeter, van een op de gebruiksfunctie afgestemde kwaliteit van ten hoogste het concentratieniveau voor stoffen zoals bedoeld in art. 3.1.7 RUS; - Het van de saneringslocatie afvoeren van verontreinigde grond.	
--	--	--

Categorie Mobiel		
Algemeen		
-	Bepaal of de bodemsanering voldoet aan de volgende voorwaarden: - De saneringsmethodiek bestaat uit een open ontgraving of onttrekking van verontreinigd grondwater of uit een combinatie van beide; - De verontreinigingen zijn niet aanwezig op plaatsen die niet bereikbaar zijn met de in te zetten technieken; - De verontreinigingen bestaan uit een op een zichzelf staande mobiele verontreinigingssituatie; - Volume grondwateronttrekking is niet meer dan 1.000m ³ . Op eigendommen van NS Vastgoed of Railinfratrust niet meer dan 2.000 m ³ .	3.2.1 RUS
-	Bepaal of de saneringsaanpak bestaat uit de volgende handelingen: - Ontgraven van verontreinigde grond tot minimaal de terugsaneerwaarde als bedoeld in artikel 3.2.4 RUS; - Het van de saneringslocatie afvoeren van de ontgraven grond; - Het aanvullen van de ontgraving met grond van een kwaliteit van ten hoogste als aangegeven in artikel 3.2.5 RUS.	3.2.2. RUS
Terugsaneerwaarden		
-	Bepaal bij de ontgraving of de verontreinigde grond wordt ontgraven tot: - een niveau waarop de grond geurvrij is; - 0,1 maal de interventiewaarde voor vluchtige aromaten; - de maximale waarden voor de bodemfunctieklasse wonen voor de overige verontreinigende stoffen zoals bedoeld in bijlage 6 onder cat. Mobiel	3.2.4, lid 1 RUS
-	Bepaal of het grondwater wordt teruggesaneerd tot minimaal de tussensaneerwaarde.	3.2.4, lid 2 RUS
Aanvulgrond		
-	Bepaal tijdens het aanvullen of: - de aanvulgrond vrij is van mobiele verontreinigingen; - de concentratie aan immobiele verontreinigingen in de aanvulgrond ten hoogste gelijk is aan het concentratieniveau voor deze stoffen in de aansluitende bodem.	3.2.5 lid 1 RUS
-	De kwaliteit van de grond in de contactlaag komt overeen met: - de achtergrondwaarde voor gebieden waarvoor geen bodemfunctieklasse is vastgesteld of voor gebieden die niet ingedeeld zijn in een bodemfunctieklasse); - de maximale waarde voor de kwaliteitsklasse die behoort tot de bodemfunctie van het gebied waarbinnen de saneringslocatie is gelegen, of Indien de locatie is gelegen in een gebied waar een gebiedspecifiek toetsingskader is vastgesteld: lokale maximale waarde voor de kwaliteitsklasse die behoort bij de met de sanering te realiseren bodemfunctie.	3.2.5. lid 2 RUS
Melding einddiepte		
-	Is het bereiken van de einddiepte één werkdag voor het bereiken van de einddiepte gemeld?	3.2.6 RUS
Opslag van verontreinigde grond		
-	Ligt de opgeslagen grond er niet langer dan drie werkdagen ter bepaling van de afvoerbepaling?	3.2.7, lid 1 RUS
-	Is de opgeslagen grond voorzien van een onderafdichting bestaande uit een	3.2.7, lid 2

lek dicht folie?	RUS
------------------	-----

Categorie Tijdelijk Uitplaatsen		
-	<p>Bepaal of de saneringsaanpak voldoet aan de volgende voorwaarden:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Er is sprake van een sanering van een immobiele verontreinigingssituatie; - Na het uitplaatsen wordt de (tijdelijk uitgeplaatste) grond zoveel mogelijk teruggeplaatst in hetzelfde ontgravingsprofiel. Dit dient onder dezelfde bodemomstandigheden te gebeuren. De grond heeft geen bewerking ondergaan. Eventueel wordt overtollig verontreinigde grond van de locatie afgevoerd; - Het tijdelijk uitplaatsen is noodzakelijk voor de uitvoering van civiel-technische werkzaamheden, zoals de aanleg onderhoud of verwijdering van ondergrondse infrastructuur. 	3.3.1. en 3.3.2. RUS
Milieukundige begeleiding		
-	<p>Milieukundige begeleiding is verplicht indien:</p> <ul style="list-style-type: none"> - een deel van de verontreinigde grond niet wordt teruggebracht in het profiel van de ontgraving, maar wordt afgevoerd (indien meer dan 25 m³: zie Handreiking uniforme sanering van VROM, versie oktober 2008); - op de saneringslocatie reeds een isolatielaag in de vorm van een leeflaag of andere duurzame afdeklaag aanwezig is en de ontgraving dieper reikt dan de isolatielaag; - de ontgraving dieper reikt dat de verontreinigde bodemlaag en daardoor selectief moet worden ontgraven. 	3.3.5 RUS

Categorie Projectgebied de Kempen		
-	<p>Bepaal of de saneringsaanpak voldoet aan de volgende voorwaarden:</p> <ul style="list-style-type: none"> - De saneringslocatie betreft een landbodem gelegen binnen het projectgebied de Kempen; - De functieklasse van het huidig dan wel toekomstig gebruik van de saneringslocatie betreft wonen met moestuin, wonen met siertuin of industrie; - De sanering heeft betrekking op een verontreinigingssituatie waarbij zinkassen in de bodem aanwezig zijn of waarbij de bodem verontreinigd is geraakt door de aanwezigheid van zinkassen; - Het betreft een saneringsaanpak bedoeld in artikel 3.4.2; - Het betreft een verontreiniging met stoffen als bedoeld in bijlage 6 onder categorie 'De Kempen' waarop het besluit van toepassing is. 	3.4.1. RUS
	<p>Bepaal of de saneringsaanpak bestaat uit de volgende handelingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Het ontgraven van de aanwezige verontreinigde grond en zinkassen tot minimaal het niveau van de terugsaneerwaarde zoals bedoeld in artikel 3.4.3; - Het van de saneringslocatie afvoeren van de ontgraven verontreinigde grond en zinkassen; - Het aanvullen van de ontgraving met grond met een kwaliteit zoals bedoeld in artikel 3.4.4. 	3.4.2. RUS
Terugsaneerwaarden		
-	<p>Bepaal bij de ontgraving of de verontreinigde grond wordt ontgraven tot de lokale maximale waarden voor de betreffende bodemfunctieklasse, zoals genoemd in bijlage 3 van de RUS.</p>	3.4.3 RUS
Aanvulgrond		
-	<p>Bepaal tijdens het aanvullen of de aanvulgrond: ten hoogste gelijk is aan</p> <ul style="list-style-type: none"> - de maximale waarden voor kwaliteitsklasse wonen bij de functieklassen 'wonen met moestuin' en 'wonen met siertuin'; 	3.4.4 RUS

	- de kwaliteitsklasse industrie bij de functieklasse industrie, genoemd in bijlage 3.	
Onderzoek		
-	Heeft de saneerder een bodemonderzoek uitgevoerd overeenkomstig het Protocol Bodemonderzoek Zivest/zinkassenerven?	3.4.5 RUS
Opslag van verontreinigde grond		
-	Is het depot voor tijdelijke opslag van verontreinigde grond voorzien van een afsluitbaar hek?	3.4.6, lid 1 RUS
-	Is de opgeslagen grond voorzien van een onderafdichting bestaande uit een lekdicht folie?	3.4.6, lid 2 RUS

BIJLAGE 5A CONTROLEPUNTEN BRL SIKB 6000 / 7000

In de paragrafen 4.2 (saneringsplan) en 5.2 (BUS) van de HUM is een verwijzing opgenomen naar onderstaande lijst van controlepunten die de toepasselijke beoordelingsrichtlijnen en protocollen bieden. Certificerende instellingen controleren deze punten ook in het kader van audits die zij uitvoeren bij de bedrijven die bij hen zijn aangesloten (certificaathouders). Publiekrechtelijk toezichthouders kunnen steekproefsgewijs een aantal belangrijke controlepunten selecteren in het kader van hun toezichthoudende taak.

Controlepunten BRL6000/BRL7000	Paragrafen / artikelen
Meldingen en vergunningen	
Saneringsplan, melding of goedkeuringsverklaring aanwezig	BRL SIKB 6000-2.2.1 BRL SIKB 7000-2.2.1
Bestek of werkschrijving aanwezig	BRL SIKB 6000-2.2.2 BRL SIKB 7000-2.2.2
Ongewoon voorval / calamiteit z.s.m. gemeld aan bevoegd gezag door opdrachtgever.	Protocol 6001-2.3
Personele inzet	
Milieukundige verificatie onafhankelijk uitgevoerd	BRL SIBK 6000-par 3.1
Personeel aannemer bezit basis-VCA	BRL SIKB 7000
Ingehuurd personeel MKB voldoet aan eisen BRL6000	BRL SIKB 6000-par 3.7
Uitbesteding veldwerk aan SIKB2000 erkend bedrijf	BRL SIKB 6000-par 3.8
MKB-er en projectleider processturing en verificatie zijn erkend én hebben afdoende kennis van Protocol 2018 bij asbest aangetroffen	Protocol 6001-4.1.2
Documenten	
Vereiste documenten aanwezig en beschikbaar	BRL SIKB 6000-par 3.9 BRL SIKB 7000-par 3.10
a) Goedkeuring bevoegd gezag	
b) Werkplan of bestek	
c) Saneringsplan (indien van toepassing)	
d) Tekeningen	
e) Onderzoeksrapporten	
f) V&G-plan	
g) Klic-melding	
h) NAW-gegevens	
i) Directievoering	
j) Processturing	
k) Verificatie	
l) Opdrachtgever	
m) Directievoerder	
n) Eigenaren	
o) Bevoegd gezag	
p) Logboek	
q) CROW132	
r) Noodplan	
s) Vergunningen	
t) Beschikking op nazorgplan	

Registraties op locatie volledig	BRL SIKB 7000-3.11
Transport afval met correcte begeleidingsbrief	Protocol 7001-6.7
Veiligheid	
PBM's conform CROW-P132 en/of V&G-plan	BRL SIKB 6000-3.10
Adequate apparatuur (gasmeters, vochtigheidsmeters, enz.) of werking bekend (onderhoud, ijking)	Protocol 6001-H5 Protocol 6002-H5
Eisen uit CROW-P132 worden nageleefd	BRL SIKB 7000-2.1 en Protocol 6001-H5 Protocol 6002-H5
Uitvoering ex situ	
Algemene verantwoording aannemer	Protocol 7001-6.1
Uitvoering conform "standaard 2005"	Protocol 7001-6.2
Logboek ex situ sanering: <ul style="list-style-type: none"> • Vakindelingen • Uitkomende grond • Inkomende grond en andere materialen • Resultaten beoordelingen • Identificaties grondstromen • Depotbalansen • Grondwatergegevens bij bemalingen 	Protocol 7001-6.3
Depots gescheiden	Protocol 7001-6.4
Opslag identificeerbaar	Protocol 7001-6.5
Ontgravingsgrens vastgelegd	Protocol 7001-6.6
Grondboekhouding sluitend	Protocol 7001-6.7
Bemaling conform bemalingsplan	Protocol 7001-6.8
Aanvullen conform plan	Protocol 7001-6.9
Uitvoering in-situ	
Rapportage "Tussenevaluatie Aanlegfase" opgesteld bij in situ	Protocol 7002-6.1
Ontwerp saneringssysteem niet afdoende uitgewerkt	Protocol 7002-6.2
Uitvoering conform "standaard 2005"	Protocol 7001-6.3
Logboek in situ sanering incompleet: <ul style="list-style-type: none"> • Specificaties filters/boringen/elektrodes • Leidingwerk & kabels • Saneringsapparatuur • Reden bezoek: regulier onderhoud of storing • Registratie draaiuren, debieten en debietstanden per meetpunt, drukken, inregeling diverse filters, storingsen, verstoppingen, meetresultaten, nutriënten/substraat, stroomverbruik, afval / slib etc. 	Protocol 7002-6.4 Protocol 7002-6.5
Minimaal halfjaarlijks voortgangsrapport in situ	Protocol 7002-6.6
Monsternemingen	
Veldwerk en monsternemingen conform protocollen 2001/2002/2018	Protocol 6001-3.1
Niet reinigbare grond keuren conform eisen bodem+ (2000 ton ex situ tenzij asbesthoudend)	Protocol 6001-6.3.2
Overige monsternames (bijvoorbeeld afvoerdepots, lozingswater) niet conform vergunningen	Protocol 6001-6.4.2
Goede identificatie van monsters	Protocol 6001-6.6 en 7.4 Protocol 6002-6.7
Juiste opslag en overdracht monsters	Protocol 6001-6.7 en 7.5 Protocol 6002-6.8
Bij afwijkende eindbemonstering goedkeuring bevoegd gezag	Protocol 6001-

	7.2.1
Monsterneming evaluatie goed gekozen (vluchtig mobiel, niet-vluchtig mobiel, immobiel, asbest)	Protocol 6001-7.2.2
Verificatie asbest correct, met name controle-analyses wanneer hechtgebonden stukken zijn aangetroffen	Protocol 6001-7.2.2
Monsterneming conform Protocol 6001	Protocol 6001-7.2.2 (tabel 1)
Opschaling monsterneming toegepast voor zover toegestaan volgens Protocol 6001 of door opdrachtgever	Protocol 6001-7.2.3
Aantal en dieptes peilbuizen conform Protocol 6001	Protocol 6001-7.2.4
Peilbuizen plaatsen en monsternaming grondwater conform protocol 2001/2002	
Niet minimaal 4 metingen per peilbuis tijdens sanering ex- situ	Protocol 6001-7.2.4
Minimaal 2 achtereenvolgende metingen in de tijd lager dan doelstelling of minimaal een rustperiode van een maand voor laatste meting ex-situ	Protocol 6001-7.2.4
Milieukundige begeleiding & verificatie	
Taken MKB-er tijdens verificatie goed uitgevoerd: <ul style="list-style-type: none"> • Controleren of het resultaat van de sanering overeenkomt met de gestelde saneringsdoelstelling in de beschikking of een andere goedkeuring • Vastleggen in het evaluatieverslag van de resultaten van het verwijderen dan wel het isoleren van de verontreinigingen in grond en grondwater • Vastleggen van de eventuele restverontreinigingen in grond en grondwater 	Protocol 6001-4.2.1 Protocol 6002-H6
Taken MKB-er tijdens processturing goed uitgevoerd: <ul style="list-style-type: none"> • Afwijkingen geregistreerd; • Gemeld als afwijking dermate groot is dat deze gemeld moet worden; • Zo nodig revisieplan of nieuw SP opgesteld of gemeld aan bevoegd gezag; • Nieuwe verontreiniging in kaart gebracht; • Monsternaming tussenmonsters conform Protocol 6001-par 6.3; • Tussenbemonstering als eindbemonstering gebruikt overeenkomstig eisen (zowel grond 6.3.1 als grondwater 6.4.1); • Tussenrapportage milieukundige processturing opgesteld. 	Protocol 6001-4.1.1 Protocol 6002-H7

BIJLAGE 6 SANCTIESTRATEGIE

Door de provincie Zuid-Holland, Politieregio Rotterdam-Rijnmond, het Functioneel Parket te Rotterdam en de DCMR Milieudienst Rijnmond, is een tweedimensionale benadering van de landelijke sanctiestrategie voor milieu-overtredingen ontwikkeld. Deze strategie is van toepassing voor alle milieu-overtredingen en is dus niet beperkt tot overtredingen van de Wbb. De handhavingspyramide van de Commissie Mans is hierin toegepast (zie par. 2.6 van deze HUM).

Criteria zijn onderzocht voor meer afstemming en nuance bij de inzet van bestuursrechtelijke en/of strafrechtelijke instrumenten uit de sanctiestrategie.

Informatie over deze nieuwe sanctiestrategie is verkrijgbaar bij de provincie Zuid-Holland en de DCMR Milieudienst Rijnmond.

In deze bijlage is een samenvatting van deze nieuwe sanctiestrategie opgenomen. Hierbij is de strategie op enkele punten aangepast op het gebied van verzwarende en verzachtende omstandigheden en gedrag. Er is gebruik gemaakt van elementen van de conceptversie van de sanctiestrategie bodem van de VROM-Inspectie en Inspectie V&W van april 2010. Deze strategie heeft betrekking op overtredingen van de kwaliboregeling in hoofdstuk 2 Bbk.

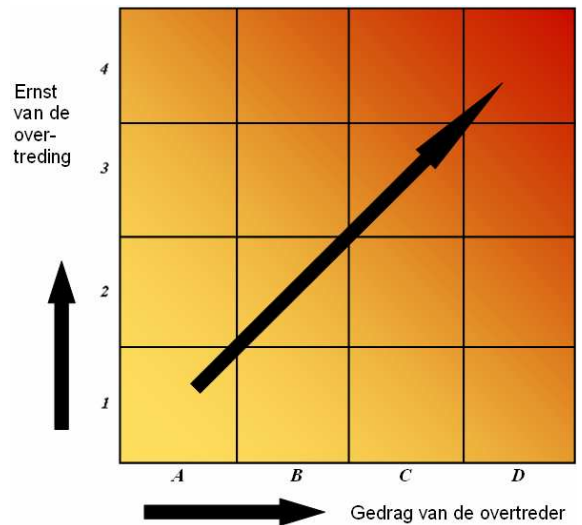
Quick reference: De sanctiestrategie in twee dimensies

Bij het vernieuwen van de sanctiestrategie, wordt inzet van handhavinginstrumenten afhankelijk van de ernst van de overtreding en het gedrag van de overtreder.

In de sanctiematrix hiernaast is schematisch weergegeven hoe ernst van de overtreding en gedrag van de overtreder in relatie staan tot inzet van sanctiemiddelen: van licht naar zwaar.

De ernst gaat over milieu, veiligheid en gezondheid. Gedrag loopt van pro-actief, onverschillig, via calculerend naar bewust structureel gedrag. Daarmee sluit de strategie aan bij de aanbeveling van de Commissie Mans in het rapport 'De tijd is Rijk'. De Commissie Mans noemt die passende reactie al naar gelang het motief voor niet naleving aangepast optreden (zie par. 2.6 van de HUM).

Met behulp van vier stappen kan worden vastgesteld welke initiële bestuurlijke en/of strafrechtelijke instrumenten op basis van de matrix van toepassing zijn.

Stap 1

Bepaal op basis van de criteria in welk vak van de matrix de overtreding wordt gepositioneerd.

De typering van de overtreder is:	
A Pro-actief	Deze overtreder waakt uit eigen beweging structureel voor overtredingen, neemt daartoe preventieve maatregelen en borgt deze binnen zijn activiteiten / bedrijfsvoering. Hij wil de regels volgen en de overtreding vond onbedoeld plaats ³⁸ .
B Onverschillig	Deze overtreder neemt het niet zo nauw met het collectieve belang. Hij heeft een "moet kunnen houding". De overtreding en de gevolgen laten hem onverschillig ³⁹ .
C Calculerend	Deze overtreder is opportunistisch en calculerend. Hij weet dat zijn daad een bepaald gevolg kan hebben (mogelijkheidsbewustzijn), maar neemt de gevolgen op de koop toe. Daarmee neemt hij bewust risico's. Van calculerend gedrag is ook sprake indien toezichthouders bewust belemmerd worden bij de uitvoering van hun taak.
D Bewust en structureel	Deze overtreder overschrijdt bewust en structureel de regels. Hij is uit op macht (in dit geval oneerlijke concurrentie) en geldelijk gewin of hij werkt structureel samen met meerdere personen waarbij misdrijven worden gepleegd. De overtreding bestaat uit bijvoorbeeld fraude, oplichting en witwassen, of gaat daarmee samen.

Zijn de gevolgen (veroorzaakt door de overtreding met betrekking tot milieu, veiligheid en gezondheid):
<ul style="list-style-type: none"> - het gevaar - de schade - de hinder⁴⁰ - en/ of maatschappelijke impact

³⁸ Van professionele marktpartijen: ervaren personen/ bedrijven in een branche mag verwacht worden dat zij afdoende bekend zijn met de regels. In veel gevallen betekent dit, dat van een pro-actieve houding per definitie geen sprake kan zijn, maar veel eerder van onverschilligheid of zelfs van calculerend gedrag. Dat is ook het geval als de overtreding (steeds) pas ongedaan gemaakt wordt nadat de toezichthouder er op wijst.

³⁹ Een overtreder die wel direct begint met de rommel op te ruimen na een morsing of incident, maar na eerdere vergelijkbare incidenten niet voldoende procedurele en organisatorische maatregelen heeft genomen om deze te voorkomen, kan niet gezien worden als pro-actief, maar moet gezien worden als onverschillig.

⁴⁰ (meerdere) klachten zijn een belangrijke indicatie van hinder; terwijl incidenten vaak aanmerkelijke (risico's op) ernstige gevolgen, w.o. maatschappelijke onrust veroorzaken.

1 Vrijwel nihil	De gevolgen van de overtreding met betrekking tot milieu, veiligheid en gezondheid zijn vrijwel nihil of te verwaarlozen.
2 Beperkt	De gevolgen van de overtreding met betrekking tot milieu, veiligheid en gezondheid zijn beperkt van aard.
3 Van belang	De gevolgen van de overtreding met betrekking tot milieu, veiligheid en gezondheid zijn van belang of dreigend. Dit is ook het geval bij een aanmerkelijk risico dat de overtreding maatschappelijke onrust veroorzaakt en/of doden of gewonden tot gevolg heeft.
4 Aanzienlijk en/of onomkeerbaar	De gevolgen van de overtreding met betrekking tot milieu, veiligheid en gezondheid zijn aanzienlijk en/of onomkeerbaar. Dit is onder meer het geval als de overtreding maatschappelijke onrust veroorzaakt en/of doden of gewonden tot gevolg heeft.

Stap 2

Bepaal ten aanzien van het gedrag en de ernst, de verzwarende of verzachtende omstandigheden.

Deze omstandigheden zorgen ervoor dat de overtreding in het schema één vak naar links en/of naar beneden wordt verschoven bij verzachtende omstandigheden en andersom bij verzwarende omstandigheden. Cumulatie van argumenten levert slechts één verschuiving horizontaal, vertikaal of diagonaal op.

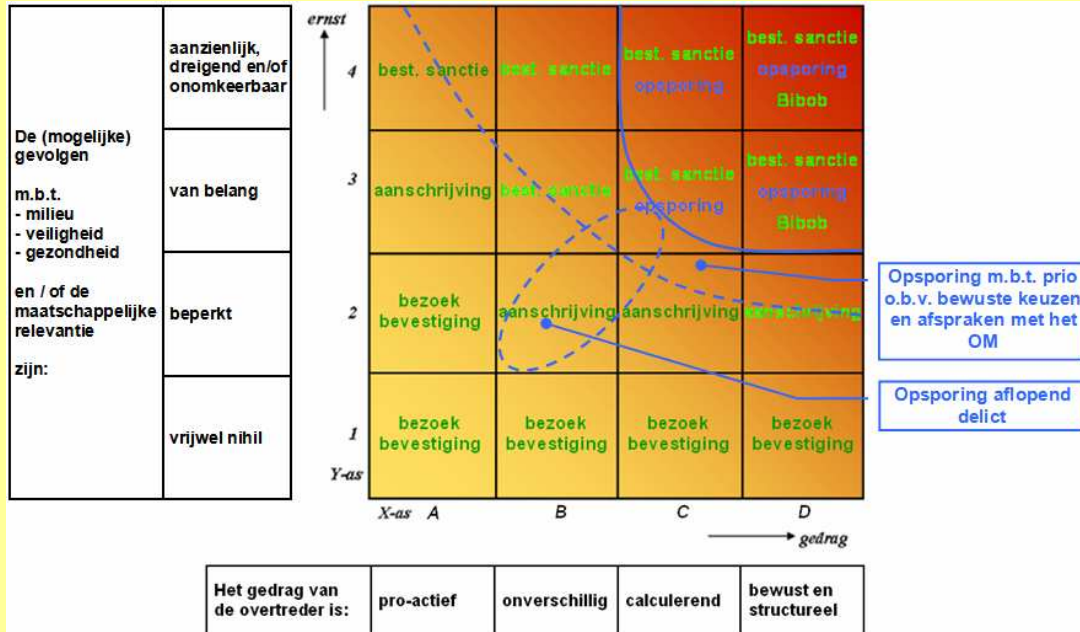
Verzwarende argumenten: (Naar boven en/of rechts)	<i>één cel naar</i>
• Spoedeisend karakter, vanwege onomkeerbaarheid ⁴¹ van de gevolgen.	↑
• Directe gevolgen zijn beperkt, maar groter risico op ernstigere gevolgen duidelijk aanwezig, bijvoorbeeld: Er is sprake van een aanmerkelijk risico op een zwaar ongeval, maar het heeft feitelijk niet plaatsgevonden. Dit betekent dat de overtreding wordt geclassificeerd als 3 op de Y-as. Zou het ongeval plaats hebben gevonden, dan valt de overtreding in 4.	↑
• De overtreding is een herhaalde en/of voordurende overtreding.	↗
• Bij de overtreding zijn fraudeaspecten aan de orde (vervalsen certificaten, analysestaten, rapporten etcetera of het opzettelijk achterwege laten van informatie)	→
• De overtreding kan de gezondheid schaden van omwonenden of toezichthouders	↑
• De overtreder heeft een "moet kunnen houding", de gevolgen laten hem onverschillig en neemt hij op de koop toe.	→
• De overtreding heeft geleid tot een onjuist beeld of onjuiste besluitvorming door het bevoegd gezag	↑
• De overtreding heeft geleid tot financiële schade voor de overheid of heeft belangen van derden (omwonenden, concurrerende bedrijven) geschaad.	↑
• De overtreding komt reeds op een zodanige schaal voor dat cumulatie van ongewenste effecten kan optreden.	↗
• De gevolgen van de overtreding beperken de controle of maken dit onmogelijk.	→ of ↗
• Naar aanleiding van een voorval vindt verontreiniging, schade of hinder plaats: <ul style="list-style-type: none"> ○ De overtreder moet worden gedwongen om adequate maatregelen te nemen. ○ De overtreder ruimt slechts de gevolgen op, maar neemt geen maatregelen om dergelijke voorvallen in de toekomst te voorkomen. 	→
	-
Verzachtende argumenten: (Naar beneden en/of links)	<i>één cel naar</i>
• Naar aanleiding van een voorval vindt verontreiniging, schade of hinder plaats: <ul style="list-style-type: none"> ○ De overtreder is niet onverschillig, calculerend of een bewuste structurele overtreder, maar neemt adequate maatregelen om dergelijke voorvallen in de toekomst te voorkomen. ○ De maatregelen zijn adequaat ten einde de gevolgen te beperken en ongedaan te maken. 	←
	↓

⁴¹ Bij de gevolgen van de overtredingen die al ernstig en onomkeerbaar zijn, zal de verzwarende geen invloed hebben, omdat dit al de zwaarste categorie betreft. Deze verzwarende is relevant, daar waar de gevolgen minder ernstig lijken, maar niet herstelbaar, bijvoorbeeld omdat afvalstoffen illegaal zijn uitgevoerd.

- Een ander bevoegd gezag heeft al bestuursrechtelijk handhavend opgetreden tegen de overtreding. Bij handhavend optreden gaat het om een daadwerkelijk opgelegde sanctie, dus niet om een waarschuwing. ↓
- Volledige legalisatie⁴² van de handeling is een redelijke mogelijkheid. ↙

Stap 3

Stel op basis van de matrix de initiële instrumenten vast.

Stap 4

- De doorlopen stappen en de verzwarende of verzachtende argumenten, worden verifieerbaar en transparant vastgelegd.
- Op grond van de initiële instrumenten, zoals 'bestuurlijke sanctie', wordt bepaald welk specifiek middel wordt ingezet, bijvoorbeeld de last onder dwangsom of bestuursdwang en dergelijke.

⁴² Volledige legalisatie gaat verder dan 'vergunbaar', omdat ook de wijze van uitvoering van maatregelen c.q. voorzieningen op dat moment normconform moet zijn. Wanneer de voorzieningen en/of maatregelen (nog) niet adequaat zijn, is er geen sprake van volledige legalisatie. Daarmee vervalt de grond voor het verzachtende argument.

BIJLAGE 7 STRAFBAARSTELLING OVERTREDINGEN WET BODEMBESCHERMING

Bbk	Art. Bbk	Omschrijving	Delegatiebepaling	Wed/cat
Kwalibo	15	Verbod op werkzaamheden zonder erkenning	11.2, lid 1 (jo lid 3) Wm	1a / 2
	16	Verbod gebruik en tbs onbetrouwbaar resultaat werkzaamheden	11.2, lid 1, (jo lid 2, onder g en h) Wm	1a / 2
	17	Verbod belangenverstrengeling	11.2, lid 1, (jo lid 3) Wm	1a / 2
	18	Verbod uitvoeren werkzaamheden in strijd met normdocument	11.2, lid 1 (jo lid 4) Wm	1a / 2
	19	Meldplicht faillissement en surseance van betaling	11.2, lid 1, (jo lid 4, onder c) Wm	1a / 2
	20	Meldplicht verlies certificaat of accreditatie	11.2, lid 1, (jo art 11.3, onder b) Wm	1a / 2
	22	Verbod gegeven van niet erkende persoon of instelling te verstrekken aan bestuursorgaan	11.2, lid 1, (jo art 11.3, onder b) Wm	1a / 2

Wbb	Art. Wbb	Omschrijving	Delegatiebepaling	
	6 – 12b	Handelingen in strijd met Wbb-besluit	N.v.t.	1a / 1
	13	Algemene zorgplicht bodem / nieuwe gevallen	N.v.t.	1a / 1
	20	Handeling in strijd met voorschriften van een tijdelijke Ministeriële regeling ex. art. 20 Wbb	N.v.t.	1a / 2
	27	Niet melden bodemverontreiniging of - aantasting t.g.v. handelingen in de bodem.	N.v.t.	1a / 2
	28	Niet melden van voornemen tot sanering of verrichten van saneringshandelingen zonder melding	N.v.t.	1a / 2
	29	Verrichten van saneringshandelingen zonder saneringsbeschikking.	N.v.t.	1a / 2
	30 lid 2, 3, 4	Niet opvolgen van maatregelen bij ongewoon voorval.	N.v.t.	1a / 2
	31	Niet opvolgen van maatregelen bij ongewoon voorval, met spoed door bevoegd gezag genomen.	N.v.t.	1a / 2

Wbb	Art. Wbb	Omschrijving	Delegatiebepaling	
	32 lid 2	Niet opvolgen van aanwijzingen bij spoedmaatregelen	N.v.t.	1a / 2
	38	Niet overeenkomstig saneringsdoelstelling uitvoeren sanering	N.v.t.	1a / 1
	39 lid 1	Niet indienen onderzoeksgegevens en/of saneringsplan bij melding ex. art. 28	N.v.t.	1a / 2
	39 lid 4	Niet melden van wijzigingen t.o.v. saneringsplan	N.v.t.	1a / 2
	39a	Sanering in afwijking van saneringsplan	N.v.t.	1a / 2
	39b lid 3	Niet tijdig indienen BUS-melding	N.v.t.	1a / 2
	39c lid 1	Niet (tijdig) indienen evaluatieverslag	N.v.t.	1a / 2
	39c lid 3	Niet voldoen aan nadere regels m.b.t. evaluatieverslag.	N.v.t.	1a / 2
	39d lid 1	Niet (tijdig) indienen nazorgplan	N.v.t.	1a / 2
	39d lid 5	Niet voldoen aan nadere regels m.b.t. nazorgplan	N.v.t.	1a / 2
	39e	Niet in acht nemen beperkingen nazorgplan	N.v.t.	1a / 2
	43	Niet voldoen aan onderzoeksbevel	N.v.t.	1a / 2
	45 lid 4	Niet opvolgen aanwijzingen bij onderzoeksbevel	N.v.t.	1a / 2
	49 jo. 30	Niet voldoen aan maatregelen van bevoegd gezag t.b.v. onderzoek	N.v.t.	1a / 2
	55b	Niet (tijdig) opvolgen saneringsbevel	N.v.t.	1a / 2
	94	Een gedraging in strijd met een voorschrift, krachtens de artikelen 64, tweede lid, 65, derde lid, of 66, eerste lid, aan een vrijstelling of ontheffing verbonden	N.v.t.	1a / 1

BUS	Art. BUS			
	2	Bij BUS-sanering niet voldoen aan de eisen van BUS en RUS	39b lid 5 Wbb (LET OP: dit verwijst naar relevante art. uit de Wbb)	1a / 2
	3 lid 1	Andere saneringsaanpak dan voorgeschreven	39b lid 3 Wbb	1a / 2
	4	Niet voldoen aan de eisen van de RUS	39b lid 5 Wbb	1a / 2
	5	Bodemonderzoek, voorafgaand aan BUS-sanering	39 b lid 3 Wbb	1a / 2

BUS	Art. BUS			
	6	Indienen onjuiste BUS-melding	39 b lid 3 Wbb	1a / 2
	7 lid 1	Starten met saneren binnen 5 dagen na melding terwijl wel aan voorwaarden wordt voldaan	39b lid 4 Wbb	1a / 2
	7 lid 1	Starten met saneren binnen 5 weken, terwijl niet wordt voldaan aan eisen van art. 7 lid 1 BUS	39b lid 4 Wbb	1a / 2
	BUS 3.1	Andere saneringsaanpak noodzakelijk dan standaard		1a / 2
	BUS 10.1	Wijzigingen niet schriftelijk gemeld		1a / 2

BIJLAGE 8 JURISPRUDENTIE ART. 38 WBB

Inleiding

In de afgelopen jaren heeft de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State (ABRS) een aantal uitspraken gedaan over artikel 38 lid 1 Wbb, waarin de saneringsdoelstelling is opgenomen. Hierdoor is meer duidelijkheid gekomen over de ruimte die het bevoegd gezag Wbb heeft bij de toetsing van het saneringsplan en het evaluatieverslag in het kader van de instemming als bedoeld in resp. artikel 39 lid 2 en 39c lid 2 Wbb. In deze bijlage lichten we deze uitspraken toe met het oog op de uitgangspunten van deze HUM Wbb.

De rode draad in de uitspraken is dat de ABRS van mening is dat het bevoegd gezag het ingediende saneringsplan alleen mag beoordelen op basis van de saneringsdoelstellingen, zoals genoemd in art. 38 lid 1 Wbb.

Andere aspecten, zoals hinder voor omwonenden bij de uitvoering van saneringen (bijvoorbeeld stof- en geluidsoverlast, mogelijke schade aan funderingen e.d.) mogen niet worden meegenomen, althans niet in het kader van de vraag of er ingestemd kan worden met het saneringsplan. Dit heeft tevens gevolgen voor de ruimte die het bevoegd gezag heeft om nadere regels te stellen omtrent de gegevens die in het saneringsplan worden opgenomen (laatste volzin van het 1^e lid van art. 39 Wbb).

Uitspraken

Hieronder volgt per uitspraak een korte toelichting. De uitspraken zijn in chronologische volgorde opgenomen (de volledige uitspraken zijn te vinden op www.raadvanstate.nl via het zaaksnummer):

1. ABRS 18 juli 2007, 200608638/1 (instemming gefaseerd saneringsplan)

Een Friese gemeente stelt beroep in tegen de beschikking van de provincie Friesland waarbij is ingestemd met een (gefaseerde) sanering van een voormalig tankstation. De gemeente begrijpt niet waarom de provincie het verleggen van een waterleiding niet heeft meegewogen in de besluitvorming. Dit kan namelijk grote maatschappelijke overlast veroorzaken. De instemmingsbeschikking zal nadelige gevolgen met zich brengen voor de herstructurering van het gebied en eventuele werkzaamheden aan nutsleidingen. De ABRS steunt de provincie in haar verweer:

De ABRS overweegt dat aspecten als:

- maatschappelijke overlast,
- nadelige gevolgen bij een mogelijke herstructurering van het desbetreffende gebied

geen rol kunnen spelen bij het besluitvormingsproces rondom de sanering. Deze aspecten betreffen niet de bescherming van de bodem en kunnen daarom in deze procedure niet worden getoetst.

De gemeente voert tevens aan dat het risico van verspreiding van de verontreiniging niet goed is ingeschat. Het risico van meerkosten is hierdoor aanzienlijk gestegen. De provincie zou tevens ten onrechte niet aangetoond hebben dat deze meerkosten het normale risico zouden overstijgen. Ook ten aanzien van deze aspecten wordt de gemeente door de ABRS in het ongelijk gesteld:

Uit art. 39 lid 2 Wbb blijkt dat GS al dan niet dient in te stemmen met het saneringsplan zoals dat is ingediend. Bij die besluitvorming is GS niet bevoegd te bepalen dat, in afwijking van dat ingediende saneringsplan, een ander saneringsplan moet worden ingediend. Zodoende heeft onderzoek naar de mogelijkheden daartoe geen zin.

2. ABRS 13 augustus 2008, 200703703/1 (instemming deelsaneringsplan)

Eén van de verweren die omwonenden hebben aangevoerd omtrent de instemming van het deelsaneringsplan, is dat het deelsaneringsplan in strijd is met artikel 6.3 van de Provinciale milieuverordening (van Noord-Holland). Het deelsaneringsplan bevat namelijk geen beschrijving van de te nemen maatregelen om omgevings schade te voorkomen. Verder wordt gesteld dat onterecht geen aandacht is besteed aan de gevolgen voor de percelen die aan de te saneren locatie grenzen. Op deze percelen is namelijk een permanente damwand geplaatst. De omwonenden vrezen voor schade aan hun perceel als verdroging of vernatting.

De ABRS wijst deze verweren af en overweegt daartoe het volgende:

Het ingediende saneringsplan dient te worden getoetst aan de bepalingen van de Wbb. Dat het deelsaneringsplan wellicht niet in overeenstemming is met een Provinciale milieuverordening speelt bij die beoordeling geen rol. De vraag of er schade ontstaat als gevolg van de sanering speelt, gelet op de artikelen 38 en 39 lid 2 Wbb, evenmin een rol.

3. ABRS 25 februari 2009, 200802057/1/M2 (instemming saneringsplan)

De belangengroep 'Houd Assendelft Natuurlijk' (hierna HAN) meent dat B&W bij de instemming met het saneringsplan onvoldoende rekening heeft gehouden met de mogelijke schade aan een houten fundering van nabij de saneringslocatie gelegen woningen. Deze schade zou het gevolg kunnen zijn van grondwateronttrekking in het kader van de sanering. Uit het feit dat in de verordening Bodemsanering Zaanstad 2006 is bepaald dat het saneringsplan tevens een beschrijving dient te bevatten van de te treffen (geo)hydrologische en technische voorzieningen met de gekozen dimensionering en de invloed hiervan op de omgeving, leidt HAN af dat dit een aspect betreft waarmee B&W rekening had moeten houden bij het nemen van het bestreden besluit. De ABRS denkt er anders over:

Wanneer een besluit wordt genomen over de instemming met een saneringsplan staat slechts ter beoordeling of de voorgestelde sanering voldoet aan de saneringsdoelstelling van art. 38 Wbb. In het eerste lid van dit artikel zijn criteria genoemd waaraan de (uitvoering van de) sanering moet voldoen. HAN voert deze criteria aan met betrekking tot mogelijke schade aan de houten fundering van nabij de saneringslocatie gelegen woningen. Echter, deze criteria hebben geen betrekking op deze mogelijke schade. Het oordeel dat het college niet in redelijkheid met het saneringsplan heeft kunnen instemmen, is dan ook niet gegrond. De door HAN genoemde bepaling van de verordening Bodemsanering Zaanstad 2006 doet in dit verband niet ter zake. Deze bepaling houdt, geen krachtens artikel 38 Wbb vastgestelde regel in.

Andere aspecten die niet in het kader van de instemmingsprocedure met het saneringsplan thuis horen zijn:

- de wijze van aanvoer van zand (pijpleidingen of vrachtwagens)
- de afbakening van het verontreinigde gebied/volledigheid van de uitgevoerde bodemonderzoeken. Dit aspect dient bij de besluitvorming omtrent ernst & spoed aan de orde te komen.

4. ABRS 27 mei 2009, 200807268/1/M2 (instemming herzien saneringsplan)

Omwonenden stellen dat B&W ten onrechte heeft ingestemd met het 'Herzien saneringsplan bodemsanering bedrijventerrein woonwagencentrum 'De Haere'. Dit saneringsplan is een sterke versobering ten opzichte van een eerder voor deze locatie opgesteld saneringsplan waarmee B&W destijds (19 maart 2004) heeft ingestemd. Hierdoor zou volgens de omwonenden het (nieuwe) saneringsplan onaanvaardbare risico's voor hen met zich brengen. Volgens de ABRS is dit niet het geval:

Uit artikel 38 lid 1, gelezen in samenhang met artikel 39 lid 2 Wbb, volgt dat B&W slechts instemming aan het saneringsplan kan onthouden als niet kan worden voldaan aan het gestelde bij of krachtens artikel 38. De afdeling beschouwt het verweer dat omwonenden hebben aangevoerd als ongegrond. In hetgeen appellanten (= omwonenden) hebben aangevoerd, ziet de afdeling geen grond voor het oordeel dat niet aan artikel 38 Wbb wordt voldaan en B&W niet in redelijkheid heeft kunnen instemmen met het Herzien saneringsplan bodemsanering bedrijventerrein woonwagencentrum 'De Haere'. Dat reeds eerder is ingestemd met het uitgebreidere saneringsplan in 2004 doet hieraan niet af.

5. ABRS 5 augustus 2009, 200806030/1/M2 (handhaving 39a Wbb)

Deze zaak betreft een dwangsombesluit ex 39a Wbb gericht aan de saneerder, omdat gebleken is dat niet in overeenstemming met het (goedgekeurde) saneringsplan is gesaneerd. De saneerder (Boele B.V.) bestrijdt dit (onder meer) met het verweer dat hij de in het plan beschreven saneringsmethode heeft gevolgd. Hij bestrijdt niet dat de in het plan opgenomen terugsaneerwaarde voor grond en grondwater voor minerale olie (minimaal de tussenwaarde) niet is gehaald. Boele B.V. beroept zich erop dat met de gevolgde saneringsmethode – waarmee het bevoegd gezag heeft ingestemd – die terugsaneerwaarde niet gehaald kan worden. De ABRS laat het dwangsombesluit in stand:

'Naar het oordeel van de Afdeling ontslaat het volgen van de in het saneringsplan omschreven methode van saneren Boele BV niet van het behalen van de in dat plan tevens opgenomen terugsaneerwaarde. Nu onweersproken is dat deze waarde niet overal is behaald, heeft het college zich terecht op het standpunt gesteld dat de sanering niet is uitgevoerd overeenkomstig het saneringsplan waarmee het college heeft ingestemd, zodat het college in beginsel bevoegd was de last onder dwangsom op te leggen'.

6. ABRS 30 september 2009, 200806260/1/M2 (instemming met sanerings- of evaluatieverslag)

Volgens één van de omwonenden had B&W ten onrechte met een evaluatieverslag ingestemd, omdat de sanering niet volgens het vastgestelde saneringsplan zou zijn uitgevoerd. De sanering zou onvolledig zijn geschied, omdat langs de vloedgraaf die naast de tuin van zijn woning loopt een restverontreiniging is achtergebleven met een breedte van ongeveer een meter. Kort samengevat was het volgens deze omwonende, anders dan B&W veronderstelde ten tijde van het bestreden besluit (= instemmingsbesluit evaluatieverslag) technisch wel haalbaar om deze verontreiniging te saneren. Tevens voerde hij aan dat de opvulling van de saneringskuil op onzorgvuldige wijze heeft plaatsgevonden. De afspraken die daarover met B&W gemaakt zouden zijn, zouden niet zijn nageleefd met als gevolg dat hij nu wateroverlast ondervindt omdat de afwatering in zijn tuin bijna volledig geblokkeerd is.

De ABRS wijst beide argumenten af en overweegt daarbij het volgende:

Uit artikel 38, lid 1, gelezen in samenhang met artikel 39c, lid 2 Wbb volgt dat het college slechts instemming aan het evaluatieverslag kan onthouden als niet kan worden voldaan aan het bij of krachtens artikel 38 gestelde. Gelet hierop kan hetgeen in het saneringsplan is neergelegd, bij de beoordeling of voldaan wordt aan het bij of krachtens artikel 38 gestelde geen rol spelen. Evenmin zijn de technische haalbaarheid van de sanering van de restverontreiniging en de afspraken over de opvulwijze van de saneringskuil in het licht van art. 39c lid 2 Wbb relevant.

De ABRS voegt er tevens aan toe dat als blijkt dat de sanering niet overeenkomstig het saneringsplan is uitgevoerd artikel 39a Wbb is overtreden. Hieruit volgt, aldus de ABRS, dat zelfs als het bevoegd gezag heeft ingestemd met het evaluatieverslag, op grond van

Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer
Groningerweg 10 Postbus 420 2800 AK Gouda
telefoon 0182-540675 fax 0182-540676

artikel 39a Wbb handhavend kan worden opgetreden als na afronding van de sanering blijkt dat de sanering niet overeenkomstig het saneringsplan is uitgevoerd.

BIJLAGE 9 AFWIJKINGEN TEN OPZICHTE VAN HET SANERINGSPLAN OF DE BUS-MELDING

Bij de uitvoering van bodemsaneringen komt vaak voor dat de werkelijke verontreinigingssituatie in de bodem anders is dan uit de uitgevoerde bodemonderzoeken is gebleken. Omwille van de saneringsdoelstelling moet daarom tijdens de saneringswerkzaamheden wel eens worden afgeweken van het saneringsplan of van de ingediende BUS-melding.

In de paragrafen 4.3 (saneringsplan) en 5.3 (BUS) is een verwijzing naar deze bijlage opgenomen. Hieronder staat omschreven hoe om te gaan met afwijkingen van het saneringsplan of de BUS-melding.

Juridisch kader bij saneringsplan

In de Wbb is met ingang van 2006 de verplichting opgenomen dat een sanering dient te worden uitgevoerd conform het saneringsplan en de voorschriften uit de instemmingsbeschikking (artikel 39a Wbb).

De saneerder moet uiterlijk twee weken van te voren wijzigingen van het saneringsplan bij het bevoegd gezag melden (artikel 39 lid 4 Wbb). Het bevoegd gezag kan vervolgens aanwijzingen geven over de verdere uitvoering van de wijzigingen op het saneringsplan (artikel 39 lid 5 Wbb). In de Wbb is tevens opgenomen dat die aanwijzingen van het bevoegde gezag dienen te worden opgevolgd (artikel 39a Wbb).

Als er sprake is van een ingrijpende wijziging, dient het bevoegd gezag een nieuwe instemmingsbeschikking te verlenen. Hiervan kan sprake zijn als door deze wijziging de saneringsdoelstelling of saneringsmethode wijzigt.

Juridisch kader bij BUS-melding

Op grond van het bepaalde in artikel 10 BUS moet degene die saneert, dan wel degene die de sanering feitelijk uitvoert, wijzigingen ten opzichte van de gegevens die eerder zijn verstrekt bij de melding, melden. Deze melding moet in de meeste gevallen direct nadat de wijzigingen of gewijzigde omstandigheden bekend zijn, worden ingediend.

De wetgever heeft in de toelichting op het BUS en RUS duidelijk vermeld dat het bevoegd gezag geen bevoegdheid heeft om aanvullende eisen terzake wijzigingen van een BUS-melding op te leggen. Slechts die wijzigingen die zijn vermeld in BUS en RUS moeten worden gemeld en dan ook nog binnen de termijn die in het BUS en RUS staan vermeld (artikel 1.4 RUS), te weten:

- Onmiddellijk indien het gegevens betreft over de van toepassing zijnde categorie van uniforme saneringen, de van toepassing zijnde saneringsaanpak en de invulling van de te realiseren aspecten van de sanering en het saneringsresultaat;
- Onmiddellijk voorzover het betreft persoons- en adresgegevens en de verwachte dan wel de feitelijke aanvangsdatum van de sanering;
- Onmiddellijk indien tijdens de sanering sprake is van actuele risico's, als gevolg van de aangetroffen verontreinigingssituatie of calamiteiten bij de uitvoering van de saneringswerkzaamheden;
- Onmiddellijk indien tijdens de sanering blijkt dat de maximale hoeveelheid af te voeren grond zal worden overschreden;
- Binnen twee weken voorzover het gegevens betreft over het uitgevoerde bodemonderzoek en gegevens met betrekking tot de feitelijke situatie.

Is er sprake van een verandering van een sanering die niet past binnen de gekozen categorie of saneringsaanpak, dan is er sprake van een andere sanering, die opnieuw dient te worden beoordeeld. Een nieuwe BUS-melding moet worden ingediend of een

instemmingsbeschikking (op grond van een saneringsplan) moet worden aangevraagd.

De betekenis van wijzigingen ten opzichte van het saneringsplan

De Memorie van Toelichting bij de Wbb geeft aan dat het saneringsplan met het oog op de handhaving een belangrijk document is. Het bevoegd gezag moet toezien op de uitvoering van het plan en moet kunnen ingrijpen wanneer hier van wordt afgeweken. Er is echter ook behoefte aan flexibiliteit bij de uitvoering van het saneringsplan. Immers onvoorziene situaties kunnen zich voordoen, waardoor een van het saneringsplan afwijkende maatregel nodig is. In de Wbb is ingeval van wijzigingen van het saneringsplan daarom een meldingsplicht opgenomen. Het is echter niet wenselijk dat elke kleine wijziging tot een melding leidt. Het doel van de melding is dat het bevoegd gezag wordt geïnformeerd als er andere keuzes worden gemaakt die invloed hebben op het resultaat en de uitvoering van de sanering.

Dit betekent dat het bevoegd gezag in bepaalde gevallen wijzigingen van het saneringsplan kan toestaan. Daarom is het belangrijk om bij de opstelling van het saneringsplan en instemmingsbeschikking duidelijke doelen te formuleren en aan te geven welke veranderingen men dient te melden. Dit betekent dan ook dat het bevoegd gezag enerzijds moet bepalen wat onder een wijziging wordt verstaan en anderzijds welke marges daarbij worden gehanteerd.

Indien de uitvoering binnen de marges van het goedgekeurde saneringsplan blijft, is geen sprake van een afwijking die gemeld dient te worden.

Indien dit niet het geval is, dient het bevoegde gezag af te wegen of de voorgenomen afwijking toelaatbaar is of niet. De Memorie van Toelichting geeft aan dat het bevoegde gezag altijd behoort te reageren op een melding.

Besluitvormings Uitvoerings Methode Wbb (BUM Wbb) en afwijkingen

Het is hierbij van belang dat in het kader van het SIKB project BEUK (**B**odemsanering **E**fficiënt door **U**niformering in de **K**eten) wordt gestreefd naar ruimere marges in het saneringsplan. Hierdoor is er minder snel sprake van afwijkingen ten opzichte van het saneringsplan, en is ook minder snel een melding vereist.

In het kader van dit project is een BUM Wbb ontwikkeld. In de BUM Wbb gaat men er van uit dat van bewezen saneringstechnieken⁴³ in een saneringsplan geen ontwerpgegevens worden opgenomen. Wijzigingen in deze ontwerpgegevens zijn derhalve geen afwijkingen ten opzichte van het saneringsplan.

Wanneer sprake is van een niet-bewezen saneringstechniek, dienen in het saneringsplan wel ontwerpgegevens te worden opgenomen. Wijzigingen van deze gegevens zullen dus eerder leiden tot afwijkingen zoals bedoeld in artikel 39 lid 4 Wbb.

Optreden tegen afwijkingen

Uitgangspunten zijn:

- een afwijking van het saneringsplan is een overtreding tenzij de afwijking is gemeld en het bevoegd gezag deze heeft geaccepteerd.
- het bevoegd gezag reageert altijd schriftelijk op de melding van een wijziging. Het bevoegd gezag reageert tenminste via een schriftelijke bevestiging op de wijziging. Indien geen reactie wordt gegeven kan het (juridisch gezien) zodanig worden opgevat dat het bevoegd gezag instemt met de wijziging.

Bij de reactie van het bevoegd gezag is het wenselijk, dat rekening wordt gehouden met de aard en de grootte van de wijziging. Hierbij kunnen 3 categorieën afwijkingen worden onderscheiden:

---

⁴³ Dit zijn technieken die in de Richtlijn herstel en beheer (water)bodemkwaliteit zijn opgenomen en die hun bruikbaarheid bewezen hebben gegeven de verontreinigings situatie, bodemopbouw en saneringsdoelstelling.
Handavingsuitvoeringsmethode Wbb – versie 7.5 – d.d. 14 oktober 2010 – normdocument 8211 166

1. Betreft het kleine wijzigingen dan kan het bevoegd gezag voorschrijven dat de gewijzigde aanpak moet worden beschreven in het logboek en het evaluatieverslag. Ook moet er dan, in het eventueel op te stellen nazorgplan, rekening worden gehouden met de wijzigingen. Zo nodig kunnen hieraan door het bevoegd gezag aanvullende voorschriften worden verbonden.
2. Indien de wijzigingen omvangrijker zijn dan is het van belang dat het bevoegd gezag, naast de schriftelijke bevestiging, ook een aanwijzing geeft. De sanering moet dan uitgevoerd worden conform het saneringsplan en de voorschriften, aangevuld met de beschreven wijziging. Tevens moet de sanering volgens de aanwijzing van het bevoegd gezag worden uitgevoerd.
3. Is de wijziging ingrijpend, dan kan het zijn dat het bevoegd gezag een nieuw besluit dient te nemen over de saneringsdoelstelling en de bijbehorende saneringsmaatregelen. Een dergelijke procedure is nodig om zowel voor de melder als voor derden vast te leggen wat de consequenties van de wijziging zijn, hoe de consequenties worden beoordeeld en gewaardeerd in het licht van de eerdere beschikking en welke voorwaarden zo nodig aan de afwijkende aanpak worden verbonden.
Hiervoor is vaak een aanvullend saneringsplan aan de orde, waarop wordt beschikt. Na instemming van het bevoegd gezag, wordt de sanering verder uitgevoerd conform dit plan en de bijbehorende voorschriften. Ook kan sprake zijn van een geheel nieuw saneringsplan, waarbij -op verzoek- de beschikking op het oude plan wordt ingetrokken.

Hieronder volgt een aantal voorbeelden van afwijkingen per categorie. Uiteraard is naast beleid van het bevoegd gezag de formulering van het saneringsplan en de instemmingsbeschikking van belang bij de vraag tot welke categorie de afwijking behoort.

Categorie 1:

- dieper ontgraven
- horizontaal verder ontgraven binnen hetzelfde kadastrale perceel
- aantreffen onverwachte verontreiniging die met dezelfde saneringswijze gesaneerd kan worden en waarbij hetzelfde saneringsdoel bereikt wordt.

Categorie 2:

- aantreffen onverwachte verontreiniging die niet met dezelfde saneringswijze gesaneerd kan worden maar waarbij wel hetzelfde saneringsdoel bereikt wordt.

Categorie 3:

- horizontaal verder ontgraven buiten het kadastrale perceel
- aantreffen onverwachte verontreiniging waarbij niet hetzelfde saneringsdoel bereikt kan worden.
- wijziging saneringsdoelstelling

Stemt het bevoegd gezag niet in met de wijziging, dan behoort de sanering uitgevoerd te worden conform het oorspronkelijke saneringsplan en de daaraan verbonden voorschriften. Wanneer de saneerder toch conform de wijziging te werk gaat, dan kan het bevoegd gezag handhavend optreden op grond van artikel 39a Wbb.

Voor alle duidelijkheid: het weigeren van een wijziging of het geven van aanwijzingen houdt in dat er rechtsgevolgen mee gemoeid (kunnen) zijn.

Zijn er al handelingen uitgevoerd en is er sprake van een wijziging van de in het saneringsplan vastgelegde handelingen, dan is alsnog een melding nodig. Een dergelijke melding achteraf, met de bijbehorende reactie van het bevoegd gezag is nodig, omdat er anders geen door het bevoegd gezag goedgekeurde werkwijze bestaat waaraan het evaluatieverslag wordt getoetst.

Overgangsbeleid

Hoewel in de Wbb, zoals dat luidde vóór 1 januari 2006, niet de mogelijkheid van instemming met een gewijzigd saneringsplan is opgenomen, moet er vanuit worden gegaan dat een verzoek om wijziging, in samenhang met het oorspronkelijke plan, evenzeer zodanige instemming behoeft.⁴⁴

---

⁴⁴ ABRvS d.d. 6 juni 2007, 200606080/1, LJN BA6501.

BIJLAGE 10 BESTUURSRECHTELIJKE BEVOEGDHEDEN EN INTERVENTIEMIDDELEN

Bestuursrechtelijke bevoegdheden

Welke bevoegdheden hebben toezichthouders op grond van het Wbb?

Deze bevoegdheden staan opgesomd in de Algemene wet bestuursrecht (Awb) en vloeien voort uit deze wet en uit de Wet milieubeheer (na inwerkingtreding ervan de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo).

Een toezichthouder kan in beginsel de volgende bevoegdheden uit hoofdstuk 5 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) gebruiken:

Art. 5:15 Awb Betreden van plaatsen

- 1. Een toezichthouder is bevoegd, met medeneming van de benodigde apparatuur, elke plaats te betreden met uitzondering van een woning zonder toestemming van de bewoner.*
- 2. Zo nodig verschaft hij zich toegang met behulp van de sterke arm.*
- 3. Hij is bevoegd zich te doen vergezellen door personen die daartoe door hem zijn aangewezen.*

Art. 5:16 Awb Vorderen van inlichtingen

Een toezichthouder is bevoegd inlichtingen te vorderen.

Art. 5:16a Awb Vorderen identiteitsbewijs

Een toezichthouder is bevoegd van personen inzage te vorderen van een identiteitsbewijs als bedoeld in artikel 1 van de Wet op de Identificatieplicht.

Art. 5: 17 Awb Vorderen van inzage

- 1. Een toezichthouder is bevoegd inzage te vorderen van zakelijke gegevens en bescheiden.*
- 2. Hij is bevoegd van de gegevens en bescheiden kopieën te maken.*
- 3. Indien het maken van kopieën niet ter plaatse kan geschieden, is hij bevoegd de gegevens en bescheiden voor dat doel voor korte tijd mee te nemen tegen een door hem af te geven schriftelijk bewijs.*

Art. 5: 18 Awb Onderzoek / opneming / monsterneming

- 1. Een toezichthouder is bevoegd zaken te onderzoeken, aan opneming te onderwerpen en daarvan monsters te nemen.*
- 2. Hij is bevoegd daartoe verpakkingen te openen.*
- 3. De toezichthouder neemt op verzoek van de belanghebbende indien mogelijk een tweede monster, tenzij bij of krachtens wettelijk voorschrift anders is bepaald.*
- 4. Indien het onderzoek, de opneming of de monsterneming niet ter plaatse kan geschieden, is hij bevoegd de zaken voor dat doel voor korte tijd mee te nemen tegen een door hem af te geven schriftelijk bewijs.*
- 5. De genomen monsters worden voor zover mogelijk teruggegeven.*
- 6. De belanghebbende wordt op zijn verzoek zo spoedig mogelijk in kennis gesteld van de resultaten van het onderzoek, de opneming of de monsterneming.*

5:19 Awb Onderzoek van vervoermiddelen / lading / inzage bescheiden / stilhouding

1. *Een toezichthouder is bevoegd vervoermiddelen te onderzoeken met betrekking waartoe hij een toezichthoudende taak heeft.*
2. *Hij is bevoegd vervoermiddelen waarmee naar zijn redelijk oordeel zaken worden vervoerd met betrekking waartoe hij een toezichthoudende taak heeft, op hun lading te onderzoeken.*
3. *Hij is bevoegd van de bestuurder van een vervoermiddel inzage te vorderen van de wettelijk voorgeschreven bescheiden met betrekking waartoe hij een toezichthoudende taak heeft.*
4. *Hij is bevoegd met het oog op de uitoefening van deze bevoegdheden van de bestuurder van een voertuig of van de schipper van een vaartuig te vorderen dat deze zijn vervoermiddel stilhoudt en naar een door hem aangewezen plaats overbrengt.*
5. *Bij regeling van Onze Minister van Justitie wordt bepaald op welke wijze de vordering tot stilhouden wordt gedaan.*

De toezichthouders zijn daarom op grond van artikel 5:19 vierde lid Awb bevoegd een vordering tot stilhouden van een vervoermiddel te geven. Het betreft hier toezichthouders die beschikken over de in artikel 5:19 Awb toegekende bevoegdheden, met betrekking tot het onderzoeken van vervoermiddelen en lading en het vorderen van inzage van bescheiden. Het opzettelijk niet voldoen aan de vordering tot stilhouden, levert een overtreding op van het misdrijf artikel 184 Sr.

De toezichthouders zijn wel gebonden aan regelingen waarop de vordering tot stilhouden dient te worden gegeven. Zo bepaalt de 'Regeling stilhoudingsvordering toezichthouder'⁴⁵ dat een toezichthouder - die een vordering tot stilhouden doet als bedoeld in art. 5:19 4e lid van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) - uitsluitend gebruik mag maken van de hieronder vermelde stoptekens.

- a. In of aan de auto aangebrachte transparant, waarin de aanduiding "STOP", al dan niet in combinatie met de aanduiding van de dienst waar de toezichthouders werkzaam is, in rode letters verlicht wordt.
- b. In de overige gevallen
  1. van een half uur vóór zonsopgang tot een half uur na zonsondergang, door het opsteken van een stopteken, bestaande uit een rode rand, waarin met witte letters in ieder geval de aanduiding "STOP" is geplaatst.
  2. van een half uur na zonsondergang tot een half uur vóór zonsopgang, door het verticaal op en neer bewegen van een rood lichtsein dat is aangebracht in het midden van het in onderdeel 1 bedoelde stopteken.

In de 'Wijziging Regeling stilhoudingsvordering toezichthouders'⁴⁶ staat aangegeven dat het stopteken naast de transparant en het ronde stopbord - dat bij duisternis van een rood lichtsein voorzien moet zijn - ook mag geschieden op een van de in art. 82 RVV genoemde wijze. In de toelichting die bij deze wijziging hoort, wordt aangegeven, dat met name in het kader van de wegenverkeerswetgeving en de Wet administratiefrechtelijke handhaving verkeersvoorschrift (Wahv), het geven van stoptekens op een andere wijze geschiedt (namelijk mondeling of door gebaren). Een en anders zoals weergegeven in artikel 82 RVV en nader uitgewerkt in de bijlage II van dat reglement.

Hieronder is nog eens schematisch aangegeven aan welke eisen een stopteken moet voldoen:

⁴⁵ Regeling stilhoudingsvordering toezichthouders, 18 december 1977, Nr. 6712619716, Staatscourant 1997, nr. 247 pag. 17

⁴⁶ Wijziging Regeling stilhoudingsvordering toezichthouders, 3 juli 1998, Nr. 705931/98/6, Staatscourant 1998, nr. 126 pag 15

Overzicht toegestane stoptekens		
1	Opsporingsambtenaren	<ul style="list-style-type: none"> • in beginsel vormvrij
2	Toezichthouders	<ul style="list-style-type: none"> • transparant, in of aan het dienstvoertuig • rond stopbord, dat bij duisternis is voorzien van een rood lichtsein. • mondeling of gebaren (art. 82 RVV) • (algemeen stopteken)

Artikel 5:20 Awb Verplichting tot medewerking

- 1. Een ieder is verplicht aan een toezichthouder binnen de door hem gestelde redelijke termijn alle medewerking te verlenen die deze redelijkerwijs kan vorderen bij de uitoefening van zijn bevoegdheden.*
- 2. Zij die uit hoofde van ambt, beroep of wettelijk voorschrift verplicht zijn tot geheimhouding, kunnen het verlenen van medewerking weigeren, voor zover dit uit hun geheimhoudingsplicht voortvloeit.*

Grondslag bevoegdheden

De bevoegdheden zoals die hiervoor zijn opgesomd kunnen niet altijd door iedere toezichthouder worden toegepast.

Allereerst is hierbij artikel 5:13 Awb van belang:

Artikel 5:13 Awb

Een toezichthouder maakt van zijn bevoegdheden slechts gebruik voor zover dat redelijkerwijs voor de vervulling van zijn taak nodig is.

Het uitgangspunt is dus:

- Taak = bevoegdheid
- Geen taak = geen bevoegdheid

De taken (en daarmee dus ook de bevoegdheden) vanuit de Wet bodembescherming zijn verdeeld over verschillende instanties.

- Het 'Besluit aanwijzing bevoegdgezaggemeenten Wet bodembescherming' geeft aan welke bestuursorganen bevoegd gezag zijn bij sanering van een bestaand geval van ernstige bodemverontreiniging.
Dit besluit van 12 december 2000 wijst de gemeenten aan die voor de toepassing van de Wet bodembescherming worden gelijkgesteld met een provincie. Naast de vier grote steden - Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht - zijn de volgende gemeenten bevoegd gezag Wbb: Alkmaar, Almelo, Amersfoort, Arnhem, Breda, Deventer, Dordrecht, Eindhoven, Emmen, Enschede, Groningen, Haarlem, Heerlen, Helmond, Hengelo, 's Hertogenbosch, Leeuwarden, Leiden, Maastricht, Nijmegen, Schiedam, Tilburg, Venlo, Zaanstad en Zwolle.
Bekijk of download het besluit op Overheid.nl:
<http://www.wetten.nl/besluit%20aanwijzing%20bevoegdgezaggemeenten%20wet%20bodembescherming>
- Bij een nieuw geval van bodemverontreiniging binnen een milieu-inrichting is het bestuursorgaan dat verantwoordelijk is voor de handhaving van de milieuvergunning of algemene regels bevoegd gezag.
- Bij een nieuw geval van bodemverontreiniging buiten een milieu-inrichting kunnen op grond van artikel 95 Wbb de minister van VROM, Gedeputeerde Staten, Burgemeester en Wethouders en de waterkwaliteitsbeheerder bevoegd zijn.

Daarnaast is artikel 18.4 lid 3 van de Wet milieubeheer (of later artikel 5.10 lid 3 van de Wabo) van belang.

Artikel 18.4 lid 3 Wm / Artikel 5.10 lid 3 Wabo

Met het toezicht op de naleving van het bij of krachtens de betrokken wet bepaalde binnen hun ambtsgebied zijn eveneens belast de bij besluit van gedeputeerde staten en burgemeester en wethouders of andere met de uitvoering van de betrokken wet belaste bestuursorganen aangewezen ambtenaren.

De vraag is in hoeverre toezichthouders van gemeenten, waterschappen en provincies bevoegd zijn om toezicht te houden op verplichtingen die bij of krachtens hoofdstuk 2 Besluit bodemkwaliteit (Bbk) zijn gesteld. Meer in het bijzonder: zijn deze toezichthouders bijvoorbeeld bevoegd om inlichtingen te vorderen omtrent personen en bedrijven die een bodemsanering uitvoeren? Bijvoorbeeld om vast te stellen of de betrokken bedrijven beschikken over een erkenning en of de betrokken milieukundig begeleider of veldwerker staat geregistreerd op deze erkenning. Deze vraag speelt vooral op het moment dat men op een saneringslocatie aan een toezichthouder voor de sanering weigert de namen te geven van de betrokken bedrijven, of anderszins weigert medewerking te verlenen.

Antwoord

De bevoegdheid om inlichtingen te vorderen (en zo nodig met een dwangmiddel af te dwingen) is een bevoegdheid die toezichthouders hebben. Volgens de Awb is een toezichthouder degene die krachtens wettelijk voorschrift is belast met toezicht (artikel 5:11 Awb). Hoofdstuk 2 van het Bbk is gebaseerd op hoofdstuk 11 Wet milieubeheer (Wm). In artikel 18.4, derde lid Wm is bepaald dat met het toezicht op de naleving van het bij of krachtens de betrokken wet bepaalde **binnen hun ambtsgebied** de ambtenaren zijn belast die bij besluit van GS en B&W of andere met de uitvoering van de betrokken wet belaste bestuursorganen daartoe zijn aangewezen. Met "de betrokken wet" wordt bedoeld een van de wetten genoemd in artikel 13, tweede lid Wm (onder andere Wet bodembescherming). Met andere woorden: de toezichthouders van de desbetreffende gemeente en provincie zijn bevoegd het toezicht uit te oefenen op alle wettelijke verplichtingen die bij of krachtens de Wm en de in artikel 13 (tweede lid) zijn gesteld..

Daarbij geldt uitdrukkelijk wel dat het College van Burgemeester en Wethouders (B&W) respectievelijk het College van Gedeputeerde Staten (GS) de ambtenaren moet hebben aangewezen als toezichthouder voor hoofdstuk 11 Wm. Tevens geldt uiteraard dat de toezichthouders alleen bevoegd zijn voor inrichtingen en saneringslocaties die binnen de gemeente / provincie zijn gelegen. Dit betekent derhalve dat de toezichthouder van de gemeente of provincie die een controle uitvoert op een bodemsanering, tevens bevoegd is om toezicht te houden op de verplichtingen die bij of krachtens hoofdstuk 2 Bbk zijn gesteld. Deze toezichthouder kan van de betrokkenen vorderen dat zij inlichtingen verstrekken omtrent zaken die binnen het kader van Kwalibo vallen.

Aanvulling

Het is dus niet zo dat alleen het bevoegd gezag de toezichthouders voor de handhaving kan aanwijzen. Om te voorkomen dat de regelgeving op dit punt te ingewikkeld wordt heeft de wetgever bewust ervoor gekozen om dit open te laten. Illustratief is een passage uit de Memorie van Toelichting bij de Wabo:

" Uit het vorenstaande komt naar voren dat het in nogal wat situaties noodzakelijk is, dat meer bestuursorganen gelijktijdig bevoegd zijn om toezicht op de naleving uit te laten oefenen door daartoe door hen aangewezen toezichthouders. In beginsel zou het mogelijk zijn om bij wettelijk voorschrift precies aan te geven voor welke situaties ambtenaren mogen worden aangewezen door bestuursorganen met het doel toezicht op de naleving uit te oefenen. Dit leidt echter tot een zeer gecompliceerde regeling. De gangbare wijze van aanwijzing van toezichthouders is immers gericht op specifieke bij het besluit tot aanwijzing aan te duiden regelgeving."

Interventiemiddelen

Hieronder worden de interventiemiddelen beschreven die het bevoegd gezag Wbb kan inzetten na constatering van een overtreding.

Inleiding

Het bestuur richt zich met handhaving op de toekomst. De strafrechtelijke autoriteiten richten zich op het verleden. De handhavingsinstrumenten van het bestuur zijn er op gericht om de overtreder te dwingen de overtreding te staken en/of de gevolgen daarvan ongedaan te maken. Het strafrecht is met name bedoeld om de overtreder te straffen voor zijn fouten, gemaakt in het verleden. Hiermee wordt (mede) beoogd om te voorkomen dat het nog een keer gebeurt: niet alleen door de overtreder (verdachte), maar ook voor anderen die wellicht in de verleiding komen om ook de fout in te gaan. De laatste jaren krijgt het bestuur steeds meer strafrechtelijke instrumenten om ook straffend op te kunnen treden, zoals de bestuurlijke boete en de strafbeschikking.

Bestuursrechtelijke handhavingsinstrumenten

Bevoegdheid tot bestuursrechtelijke sancties

Alleen het bevoegd gezag is bevoegd tot het opleggen van bestuursrechtelijke sancties. Een ambtenaar is daartoe alleen bevoegd als hij/zij daarvoor is gemandateerd.

Bestuursrechtelijke interventiemiddelen

Hieronder worden de volgende bestuursrechtelijke interventiemiddelen behandeld:

1. De waarschuwingsbrief
2. De last onder bestuursdwang
3. Rauwelijkse bestuursdwang
4. De last onder dwangsom
5. De preventieve bestuursdwang / dwangsom

Ad 1 Waarschuwingsbrief

Een waarschuwingsbrief kan in plaats van een last onder bestuursdwang/dwangsom worden toegepast. Dit kan tijdens het controlebezoek of naar aanleiding van een controle (achteraf). In de waarschuwingsbrief staat vermeld dat bij een nieuwe constatering van de overtreding een sanctie wordt toegepast (Last onder bestuursdwang/dwangsom).

Een waarschuwingsbrief is geen beschikking (niet op rechtsgevolg gericht). Er staan dan ook geen rechtsmiddelen tegen open.

Ad 2 Last onder bestuursdwang

Onder last onder bestuursdwang verstaat men de herstelsanctie. Dit houdt in:

- a. een last tot geheel of gedeeltelijk herstel van de overtreding, en
- b. de bevoegdheid van het bestuursorgaan om de last door feitelijk handelen ten uitvoer te leggen, indien de last niet of niet tijdig wordt uitgevoerd (artikel 5:21 Awb).

Met het feitelijk handelen (zie punt b) zorgt een bestuursorgaan er zelf voor dat een overtreding wordt beëindigd. Het bestuursorgaan doet dit bijvoorbeeld door het stilleggen van werkzaamheden of het afzetten en verzegelen van een terrein (artikel 5:28 Awb). Als de toepassing van bestuursdwang dat vergt is het ook mogelijk om zaken mee te voeren en op te slaan (artikel 5:29 Awb).

Ad 3 Rauwelijkse bestuursdwang

In zeer spoedeisende gevallen kan het bevoegd gezag onmiddellijk bestuursdwang toepassen, de zogenoemde rauwelijkse bestuursdwang. Ook hiervoor dient echter wel

zo snel mogelijk, achteraf na het optreden, een beschikking te worden opgesteld (artikel 5:31, tweede lid Awb). Deze vorm van bestuursdwang komt ten aanzien van de handhaving van bodemsaneringen vooral neer op het direct stilleggen van werkzaamheden.

Ad 4 Last onder dwangsom

Op grond van artikel 5:32 Awb kan het bestuursorgaan dat bevoegd is bestuursdwang toe te passen, in plaats daarvan aan de overtreder een last onder dwangsom opleggen. Ten aanzien van de meeste overtredingen kan men zonder meer kiezen voor een last onder dwangsom. Er zijn echter situaties denkbaar dat de last onder dwangsom geen geschikt instrument is. Bijvoorbeeld wanneer gezien het gevaar van de situatie, direct optreden is geboden. Volgens de Awb mag men dan ook niet kiezen voor een last onder dwangsom, indien het belang dat het betrokken voorschrift beoogt te beschermen, zich daartegen verzet (artikel 5:32, tweede lid).

Een last onder dwangsom is net als een last onder bestuursdwang, een beschikking. Het is een herstelsanctie. Dit houdt in:

- a. een last tot geheel of gedeeltelijk herstel van de overtreding, en
- b. de verplichting tot betaling van een geldsom indien de last niet of niet tijdig wordt uitgevoerd (zie artikel 5:31d Awb).

Ad 5 Preventieve bestuursdwang/dwangsom

In bepaalde gevallen (namelijk zodra het gevaar voor de overtreding klaarblijkelijk dreigt) kan een last onder bestuursdwang of dwangsom ook preventief worden opgelegd, dus nog voordat de overtreding daadwerkelijk heeft plaatsgevonden (artikel 5:7 Awb). Een voorbeeld waarbij dit mogelijk is, is het geval dat wanneer blijkt dat de sanering door een niet erkend bedrijf wordt uitgevoerd of milieukundig begeleid.

Inhoud van de last onder bestuursdwang

Een last onder bestuursdwang is een besluit dat op schrift moet worden gesteld en wordt toegezonden aan de overtreder. Dit besluit (beschikking) vermeldt:

- wat de overtreding is en duidt aan wat het wettelijk voorschrift is (artikel 5:9 Awb);
- de termijn waarbinnen de overtreder maatregelen kan treffen om de uitoefening van de bestuursdwang te voorkomen (begunstigingstermijn) (artikel 5:24 Awb);
- welke maatregelen de overtreder moet treffen (artikel 5:24 Awb);
- dat de kosten van de uitoefening van de bestuursdwang op de overtreder worden verhaald (artikel 5:25, tweede lid Awb).

Een last onder bestuursdwang behoort zo exact mogelijk te omschrijven wat moet gebeuren om uitoefening van de sanctie (door of vanwege het bestuursorgaan) te voorkomen.

Inhoud van de last onder dwangsom

Een dwangsom kan geen boete zijn voor het begaan van overtredingen, maar behoort altijd gericht te zijn op:

- het beëindigen en/of ongedaan maken van een lopende overtreding, of;
- het voorkómen van toekomstige overtredingen, die identiek zijn aan de geconstateerde overtreding (bijvoorbeeld handelen in strijd met een bepaald onderdeel van een normdocument).

De last dient er derhalve toe de overtreding ongedaan te maken of verdere overtreding dan wel een herhaling van de overtreding, te voorkomen. Het middel daartoe is een financiële prikkel. De dwangsom wordt vastgesteld op een bedrag ineens of op een bedrag per tijdseenheid waarin de last niet is uitgevoerd, dan wel per overtreding van de last.

In het eerste geval kan bijvoorbeeld worden bepaald dat de aangeschrevene de last wordt opgelegd om de werkzaamheden voor een bepaalde dag te stoppen. bij gebreke waarvan hij een dwangsom zal verbeuren van € 20.000,-.

Een voorbeeld van de tweede variant is dat de aangeschrevene de uitvoering van een bodemsanering voor een bepaalde datum moet staken en dat hij voor iedere dag dat hij na die datum het werk voortzet een dwangsom zal verbeuren van € 1000,-⁴⁷.

In de derde variant kan een last bijvoorbeeld inhouden dat een dwangsom van € 5000,- wordt verbeurd voor iedere keer dat een activiteit zonder erkenning wordt uitgevoerd.

Wanneer men kiest voor de tweede of de derde variant, dan dient in de last onder dwangsom een bedrag te worden opgenomen waarboven geen dwangsom meer wordt verbeurd. Bijvoorbeeld met de toevoeging "totdat een maximum van € 20.000,- is bereikt".

Indien het gaat om een voortdurende overtreding (overtreding met een continu karakter) dan kiest men voor verbeurte per tijdseenheid. Een voorbeeld hiervan is de last dat een bouwwerk dat zonder vergunning is gebouwd moet worden afgebroken. Zolang het illegaal gebouwde bouwwerk er (nog) staat is er sprake van een overtreding met een continu karakter.

Indien het bevoegd gezag wil voorkomen dat nieuwe overtredingen worden begaan (herhaald) dan is de keuze 'verbeurte per overtreding'. Een voorbeeld hiervan: voor iedere keer dat men constateert dat een milieukundig begeleider niet aanwezig is tijdens een kritisch moment, verbeurt hij een dwangsom.

In de beschikking moet duidelijk zijn aangegeven om welke overtreding van welk wettelijk voorschrift het gaat en waarop de bevoegdheid tot het nemen van de bestuursrechtelijke maatregel is gebaseerd. De beschikking geldt als een besluit in de zin van de Awb.

Hoogte van de dwangsom

Het bedrag van de dwangsom moet in een redelijke verhouding staan tot de zwaarte van het geschonden belang en de beoogde werking van de dwangsomoplegging (artikel 5:32b, derde lid Awb). Het gaat hierbij om zowel het bedrag ineens, per keer of per tijdseenheid als het maximumbedrag. Het bevoegd gezag heeft een ruime mate van beleidsvrijheid om de hoogte zelf te bepalen. Rechters toetsen dit met terughoudendheid⁴⁸. Bij het bepalen van de hoogte van de dwangsom moet het bedrag in elk geval hoog genoeg zijn om effect te hebben. Het bedrag mag echter niet hoger zijn dan voor het gewenste effect nodig is. Een rol mag spelen welk financieel voordeel de overtreder behaalt bij voortzetting of herhaling van de overtreding. Het voordeel dat de overtreder reeds heeft behaald mag daarbij echter geen rol spelen⁴⁹.

Begunstigingstermijn

De last onder bestuursdwang/dwangsom moet een redelijke termijn bevatten, waarbinnen de overtreder de mogelijkheid wordt geboden om de overtreding ongedaan te maken. We spreken hier van de begunstigingstermijn. In spoedeisende gevallen is de begunstigingstermijn uiteraard zo kort mogelijk. Is de zaak niet binnen de gestelde begunstigingstermijn hersteld, dan wordt de sanctie uitgevoerd. In spoedeisende gevallen kan een voorafgaande last achterwege blijven en is een begunstigingstermijn dus niet van toepassing.

Volgens de letterlijke tekst van artikel 5:32a, tweede lid, Awb is een begunstigingstermijn niet nodig bij een last die zich richt op het voorkomen van een herhaling van de overtreding. Echter, voor bepaalde gevallen kan het ook bij het voorkomen van herhaling nodig zijn om een begunstigingstermijn te stellen. Bijvoorbeeld wanneer de overtreder bepaalde voorzieningen of maatregelen moet treffen.

⁴⁷ Als bodemsaneringen maar enkele dagen duren, kan de vraag gesteld worden hoe zinvol een dergelijke last is.

⁴⁸ Zie bijvoorbeeld ABRvS 19 september 1996, AB 1997, 91.

⁴⁹ Zie ABRvS 13 maart 2001, BR 2001, 591.

Bestuurlijke boete en strafbeschikking

Recent heeft het bestuur 2 nieuwe instrumenten voor een specifieke categorie overtredingen ter beschikking gekregen, namelijk de bestuurlijke boete en de bestuurlijke strafbeschikking. Beide instrumenten hebben tot doel om de overtreder te straffen voor fouten in het verleden. Hiermee beweegt het bestuur zich op strafrechtelijk terrein.

De instrumenten verschillen ook van elkaar. De bestuurlijke boete ligt geheel in handen van het bestuur en wordt afgehandeld door de bestuursrechter als degene die de boete krijgt opgelegd het er niet mee eens is. Bij de bestuurlijke strafbeschikking daarentegen legt een (buitengewoon) opsporingsambtenaar van een bestuursorgaan een boete op, maar als de overtreder het er niet mee eens is, dan komt de zaak alsnog bij de strafrechter.

Een algemene regeling van de bestuurlijke boete is opgenomen in titel 5.4 van de Algemene wet bestuursrecht (artikelen 5.4.1.1 en volgende). De bestuurlijke boete kan pas aan de orde zijn als een bijzondere wet deze van toepassing verklaart. In de milieuwetten wordt deze mogelijkheid nog niet geboden, maar gemeenten hebben wel de keuze om voor overtredingen van de Algemene Politieverordening voor dit instrument te kiezen. Hierbij gaat het om (kleine) overlastfeiten in de openbare ruimte. Bijvoorbeeld het verkeerd aanbieden van huishoudelijk afval en het weggooien van afval op straat.

De bestuurlijke strafbeschikking is geregeld in het Wetboek van strafvordering (artikel 257a en volgende). Dit instrument is van toepassing op dezelfde feiten (zoals hiervoor aangeduid) als voor de bestuurlijke boete. Een bestuurorgaan moet kiezen tussen de strafbeschikking of de bestuurlijke boete. Ook de politie kan voor deze feiten de bestuurlijke strafbeschikking opleggen. Dit komt in de plaats van de politietransactie (het bonnenboekje). Om te voorkomen dat beide organisaties achter dezelfde feiten aangaan, moeten goede afspraken tussen politie en bestuur worden gemaakt.

Het is denkbaar dat in de toekomst de feiten waarvoor een bestuurlijke boete of de bestuurlijke strafbeschikking kan worden opgelegd, wordt uitgebreid met meer milieufeiten, zoals bijvoorbeeld overtredingen van de bodemregelgeving.

Meer informatie over de bestuurlijke strafbeschikking is te vinden in de Aanwijzing bestuurlijke strafbeschikking overlastfeiten van het college van Procureurs-Generaal d.d. 5 oktober 2009, in werking tredend 1 januari 2010 (Staatscourant 2009, nr. 18416, d.d. 2 december 2009).

Strafrechtelijke handhavinginstrumenten

Naar aanleiding van een geconstateerd strafbaar feit of naar aanleiding van een aangifte (bijvoorbeeld van een toezichthouder/inspecteur die niet zelf over opsporingsbevoegdheid beschikt) kan een (algemeen of buitengewoon) opsporingsambtenaar een proces-verbaal (PV) opstellen. Het PV is bedoeld om de vervolging van de overtreder (de verdachte) te starten. De opsporingsambtenaar zendt het door hem opgestelde PV naar het OM. Op grond van het PV neemt de officier van justitie de beslissing of hij al dan niet over gaat tot vervolging van de verdachte. Soms is nader onderzoek nodig. De verdachte die wordt vervolgd kan 1) het bedrijf zijn (de rechtspersoon), 2) de bestuurder van de rechtspersoon (opdrachtgever of feitelijk leidinggever) en/of 3) medewerkers die de overtreding (feitelijk) hebben begaan.

Proces-verbaal

Uit het PV moet door middel van feiten of omstandigheden blijken dat de verdachte datgene heeft gedaan of heeft willen doen dat volgens de wet een strafbaar feit is. Het PV geldt immers als een bewijsmiddel tegen de verdachte. Uiteraard vormen de constateringen van de verbalisant (redenen van wetenschap), de verklaringen van de verdachte en

eventuele getuigen, alsmede de schriftelijke bewijsmiddelen de belangrijkste inhoudelijke componenten van een PV.

Indien een toezichthouder strafrechtelijk (door middel van opsporing) verkregen informatie wil gebruiken bij de bestuursrechtelijke handhaving, dan dient het OM daarvoor eerst toestemming te geven. Een schriftelijk verzoek daartoe moet duidelijk aangeven welke informatie men wenst en voor welk doel men het wil gebruiken.

Dagvaarding

Wanneer wordt overgegaan tot vervolging krijgt de verdachte van het strafbare feit een dagvaarding. Afhankelijk van het strafbare feit volgt een zitting voor de (economische) politierechter of de (economische) meervoudige kamer van de rechtbank. Als de rechter vindt dat er voldoende bewijs is dat de verdachte het strafbare feit (= gedraging) heeft gepleegd dan legt hij een straf op. Bij grote zaken wordt doorgaans binnen 2 weken na de behandeling ter zitting schriftelijk vonnis gewezen. Bij kleinere zaken, die dienen voor de economische politierechter, wordt meestal direct na de behandeling van de zaak mondeling vonnis gewezen. Deze rechter kan evenwel ook besluiten schriftelijk vonnis te wijzen, bijvoorbeeld als hij bedenktijd nodig heeft of juridische argumenten die op zitting naar voren zijn gekomen wil nakijken. De straf kan een (deels voorwaardelijke) gevangenisstraf, taakstraf of geldboete inhouden, maar het is ook mogelijk dat winst (dat ook kan bestaan uit een bedrag dat bespaard is), die de veroordeelde door het plegen van de strafbare feiten heeft gemaakt, wordt ontnomen (zogenoemde pluk-ze-wetgeving). Voor economische delicten, waartoe milieudelicten behoren, kunnen nog andere sancties worden opgelegd: zie hierna.

Transactie

In plaats van vervolging kan de officier van justitie ook een transactievoorstel doen aan de verdachte (schikking). Dit voorstel kan bijvoorbeeld inhouden dat het OM afziet van vervolging, indien de verdachte een bepaald geldbedrag betaalt en/of aan andere voorwaarden voldoet. Indien de verdachte met het voorstel instemt en aan de voorwaarde(n) heeft voldaan, kan hij niet meer voor het strafbare feit worden vervolgd. De verdachte heeft dan de vervolging afgekocht. Het voldoen aan een transactievoorstel is niet aangemerkt als een strafrechtelijke veroordeling, omdat de zaak niet aan de rechter wordt voorgelegd.

Strafbeschikking

Sinds kort beschikt de officier van justitie ook over de mogelijkheid een strafbeschikking op te leggen voor bepaalde strafbare feiten. Wanneer de verdachte niet tijdig tegen de beschikking in verzet komt, dan geldt dit besluit van de officier van justitie wel als een rechterlijke veroordeling.

Strafrechtelijke sancties bij economische delicten

Milieudelicten vallen onder de Wet op de economische delicten (WED). Deze wet kent mogelijkheden voor de strafrechter om sancties en maatregelen op te leggen, die beter zijn afgestemd op de strafbare gedraging dan de sancties in het 'gewone' strafrecht. Naast de reguliere hoofdstraffen – gevangenisstraf, geldboete en taakstraf – kan de strafrechter – meestal op vordering van de officier van justitie, ook bijkomende straffen of maatregelen opleggen. Deze straffen of maatregelen kunnen grote gevolgen hebben voor de bedrijfsvoering van de verdachte. Zo kan de strafrechter bijvoorbeeld de onderneming van de verdachte voor maximaal één jaar geheel of gedeeltelijk stilleggen of een herstelmaatregel opleggen. Deze maatregelen hebben vooral tot doel om de situatie te herstellen ('reparatoir' karakter) in plaats van te bestraffen en dat doet denken aan de bestuursrechtelijke handhavinginstrumenten. In dit geval dient de veroordeelde zelf de maatregelen te nemen. Doet hij dit niet dan pleegt hij (wederom) een economisch delict. Het is niet zo dat de politie (of een bijzondere opsporingsdienst, zoals de VROM-inspectie) of de officier van justitie de maatregel dan zelf neemt en de kosten op de veroordeelde zal (proberen) te verhalen, zoals wel het geval is bij bestuursdwang.

Voorlopige maatregel (artikel 28 en 29 WED)

Zowel de officier van justitie als de stafrechter kan een voorlopige maatregel opleggen, voorafgaand aan de (inhoudelijke) behandeling van de zaak ter zitting. Deze mogelijkheid is gebonden aan strenge eisen. De officier kan de verdachte bevelen zich te onthouden van bepaalde handelingen (bijvoorbeeld om herhaling te voorkomen) of bepaalde zaken te laten liggen (bijvoorbeeld een partij grond waarvan het vermoeden bestaat dat die op een verkeerde locatie terecht komt) indien er

- ernstige bezwaren zijn tegen de verdachte ('verdenking') ;
- een onmiddellijk ingrijpen moet vereist zijn ('spoedeisend belang').

In het proces-verbaal, waarin – lopende het strafrechtelijk onderzoek – aan de officier van justitie verzocht wordt een voorlopige maatregel op te leggen, dienen de feiten waaruit blijkt dat aan bovengenoemde voorwaarden is voldaan, te zijn opgenomen.

Het (gebrek aan) optreden door het bestuur, kan bij de tweede eis (spoedeisend belang) wel eens spanningen opleveren. De voorlopige maatregel kan voor maximaal 6 maanden worden opgelegd. Deze termijn kan niet worden verlengd. De zaak behoort binnen deze termijn op zitting te zijn aangebracht en berecht.

De rechter kan verder gaan dan de officier. Hij kan zelfs bevelen – op vordering van de officier van justitie - de gehele of gedeeltelijke onderneming (waarin het economisch delict wordt vermoed te zijn begaan) van de verdachte stil te leggen. Ook deze voorlopige maatregel kan voor maximaal 6 maanden worden opgelegd en kan één maal door de rechtbank met 6 maanden worden verlengd.

De verdachte kan tegen de voorlopige maatregelen van officier en rechter in hoger beroep gaan bij het gerechtshof. Hiermee kan ook de uitvoering van deze maatregelen langer op zich laten wachten dan de (spoedeisende) situatie vereist. In die gevallen kan de rauwelijkse bestuursdwang (zonder begunstigingstermijn: zie hiervoor) een meer geschikt instrument zijn.

BIJLAGE 11 SFEEROVERGANG BESTUURSRECHT - STRAF- RECHT

Inleiding

Onder sfeerovergang wordt verstaan het overgaan van toezicht naar opsporing of andersom.

Bij een sfeerovergang hoort een andere 'pet', een andere wettelijke basis voor het gebruik van bevoegdheden, soms ook andere bevoegdheden. Dit kan soms leiden tot onduidelijkheid of onzekerheid over het gebruik van informatie, die is vergaard met de 'verkeerde' pet op. Over dit onderwerp bestaan nog wel eens misverstanden, zodat het goed lijkt de zaken eens op een rij te zetten.

Deze notitie is bestemd voor toezichthouders en buitengewoon opsporingsambtenaren in dienst van het bestuursorgaan, die in hun dagelijkse praktijk te maken kunnen krijgen met sfeerovergang.

Uitgangspunt

Toezicht en opsporing hebben ieder hun eigen 'gereedschapskist' aan bevoegdheden. Voor ons werk zijn de toezichtbevoegdheden voornamelijk te vinden in de Awb en de Wm. De opsporingsbevoegdheden staan in de WED en het Wetboek van Strafvordering (Sv).

Welke gereedschapskist je in een bepaald geval gebruikt is afhankelijk van het doel dat je hebt. Met andere woorden: de rechtmatigheid van het toepassen van toezicht- of opsporingsbevoegdheden is afhankelijk van de bedoeling van degene die ze gebruikt.

Sfeerovergang

Het Functioneel parket definieert sfeerovergang als volgt: "van sfeerovergang of sfeercumulatie is sprake indien de toepassing van de toezichtbevoegdheid leidt tot de bevestiging, dat er sprake is van een strafbare overtreding van de wet op grond waarvan de toezichtbevoegdheid is verleend, waardoor administratief⁵⁰ toezicht kan overgaan in opsporing c.q. bestaat naast opsporing. Er is dan sprake van twee afzonderlijke handhavingssferen (te weten bestuursrechtelijke handhaving en strafrechtelijke handhaving). Zodra in het kader van het toezicht een aanwijzing aanwezig is voor het begaan (zijn) van economische delicten kan er sprake zijn van een basis voor opsporing en is er dan reeds sprake van sfeercumulatie en / of van sfeerovergang."

Het kan zijn dat bij een toezichtsactie blijkt dat er vermoedelijk een strafbaar feit is/wordt gepleegd. Dat kan reden zijn om over te gaan van toezicht naar opsporing. Dit hoeft echter niet. Ook bij een verdenking in de zin van artikel 27 Sv of bij een aanwijzing in de zin van de WED, kan prima worden gekozen om toezicht uit te blijven oefenen en geen strafrechtelijk traject in te zetten. Dat gebeurt ook regelmatig. De bevoegdheden blijven dan gebaseerd op Awb/Wm. Kiest men ervoor om wel strafrechtelijk verder te gaan (in plaats van of naast het bestuurlijke spoor) dan moet voor dat strafrechtelijke traject de gereedschapskist van WED/Sv worden gebruikt. In dat geval moet daarom aan de verdachte de cautie worden gegeven.

De informatie die is verkregen in het toezichtstraject kan zonder meer worden gebruikt in het strafrechtelijk vervolg. Een mogelijke uitzondering is de verklaring die de verdachte heeft afgelegd op basis van de mededelingsplicht van art 5:16 Awb. De jurisprudentie hierover is complex⁵¹. Aangezien een dergelijke situatie niet vaak voorkomt (hoe vaak

---

⁵⁰ 'Administratief toezicht' is een wat ouderwetse aanduiding voor toezicht door het bestuur (voorheen: 'de administratie').

⁵¹ EHRM 25 februari 1993, NJ 1993, 485 (Funke), EHRM 17 december 1996 NJ 1997, 699 (Saunders), EHRM van 3 mei 2001 (J.B.), BNB 2002/26,

maakt u gebruik van art 5:16 Awb?) gaan we in dit document hier niet nader op in. Raadpleeg in een dergelijk geval een handhavingsjurist.

Het kan ook zijn, dat een strafrechtelijke actie bestuurlijk wordt voortgezet. Dit kan bijvoorbeeld omdat de zaak strafrechtelijk niet rond is te krijgen of omdat OM en bestuur samen beslissen dat het de beste optie is. De zaak wordt dan voortgezet met behulp van de toezichtbevoegdheden. De informatie die is verkregen in het strafrechtelijke traject mag niet zomaar worden gebruikt. De officier van justitie moet deze informatie ter beschikking stellen aan het bevoegd gezag. Het bestuursorgaan kan dit (schriftelijk) aan het OM verzoeken. Het OM beslist vervolgens op basis van het nut-en-noodzaak-criterium of de informatie beschikbaar wordt gesteld.

Duale aanpak

Vaak is het juist goed om strafrechtelijk optreden en toezicht⁵² parallel aan elkaar uit te voeren. Strafrecht is immers punitief (straf voor gedrag in het verleden) en bestuursrecht reparatoir (voorkomen van nieuwe overtredingen). Het is raadzaam om voor beide trajecten verschillende organisaties en personen te gebruiken. Voor de toezichthouder en opspoorder is het dan duidelijk welke rol zij hebben. De informatie-uitwisseling kan plaatsvinden zoals hierboven omschreven.

Detournement de pouvoir

Je moet uiteraard gebruik maken van een goede gereedschapskist: toezichtbevoegdheden voor het toezichthouden, opsporingsbevoegdheden voor het opsporen. Doe je dit niet, dan maak je je schuldig aan misbruik van bevoegdheden, oftewel détournement de pouvoir.

Documenteren

Om vervelende discussies bij de rechter te vermijden is het raadzaam om goed te documenteren wanneer en waarom er een sfeerovergang heeft plaatsgevonden en op welke wijze documenten zijn verkregen. Daarmee kan een eventueel verwijt van détournement de pouvoir worden gepareerd. Dit verwijt zal in de meeste gevallen weinig of geen gevolgen hebben (zie hieronder), maar als overheid moet je het goede voorbeeld geven en je dus zelf ook aan de regels houden.

Gevolgen van gebreken in de sfeerovergang

Gebreken in de sfeerovergang kunnen gevolgen hebben voor de afloop van de zaak. In principe kunnen gebreken tot niet-ontvankelijk verklaren van het OM, bewijsuitsluiting en matiging van de straf leiden. Van belang is in hoeverre de belangen van de verdachte/betrokkene geschaad zijn. Zolang bevoegdheden worden gebruikt uit de Awb/Wm en WED is hiervan niet gauw sprake. Deze bevoegdheden overlappen elkaar immers bijna volledig, met uitzondering van de spreekplicht in het toezicht en de cautieplicht in de opsporing. Dat wordt uiteraard anders als bevoegdheden uit Sv gebruikt gaan worden in het toezicht.

Ook als de cautie (art. 29 lid 2 Sv) ten onrechte niet gegeven is, betekent dat niet zonder meer dat een vervolgens afgelegde verklaring niet voor het bewijs mag worden gebruikt. Volgens de strafrechter kan een dergelijke verklaring niettemin aan het bewijs bijdragen indien de overtreder door het ontbreken van een cautie niet is benadeeld. Dit is onder meer het geval indien een advocaat bij het verhoor aanwezig is geweest.⁵³

---

⁵² Even afgezien van de bestuurlijke boete, die is wel punitief en kan daarom niet samenlopen met strafrechtelijk vervolging.

⁵³ HR 16 november 1982, NJ 1983, 283 en HR 13 september 1988, NJ 1989, 454.

Gegevens die in de toezichtsfase (art. 5.16 of 5.17 Awb) zijn verzameld (dus zonder verdenking), kunnen als bewijs voor een latere strafzaak worden gebruikt.⁵⁴

Het vorderen van gegevens en bescheiden (met aanwijzing) volgens art. 19 WED kan ook zonder cautie. Ook indien uit deze gegevens blijkt dat er sprake is van een overtreding, bijvoorbeeld het lozen van niet toegestane stoffen of boven de daarvoor gestelde waarden.

De rechter is overigens geneigd om de toezichthouder/opsporingsambtenaar een zekere beoordelingsvrijheid te geven als het gaat om het bepalen van het moment van sfeerovergang. Dit bevat immers een subjectief element terwijl de ambtenaar ook nog eens in de drukte van een handhavingsactie snel moet 'omschakelen'.

Voorbeeld

Een toezichthouder die tevens BOA is, voert een controle uit bij een bedrijf in het kader van de EVOA (EU Verordening overbrenging van afvalstoffen). Tijdens een gesprek met de directeur krijgt hij een vermoeden, dat er door het bedrijf sluikhandel is gepleegd. Op dat moment staat hij voor de volgende keuzes:

1. doorgaan met (uitsluitend) toezichthouden;
2. stoppen met toezichthouden en over gaan op opsporing;
3. zowel doorgaan met toezichthouden als ook strafrechtelijk optreden.

Bij het bepalen van de keuze moet het doel van zijn handelen bepalend zijn.

Ad 1.

Er is geen sprake van sfeerovergang. Hij gaat gewoon door met toezichthouden en gebruikt daarbij zonedig de bevoegdheden uit de Awb.

Ad 2.

Er is wel sprake van sfeerovergang. Hij gebruikt vanaf nu zonedig de bevoegdheden uit de WED en Sv. De informatie uit de toezichtsfase kan hij gebruiken voor de opsporing, met mogelijk een beperking ten aanzien van verklaringen die verplicht zijn afgelegd op basis van artikel 5:16 Awb. Als dit het geval is moet hij de handhavingsjurist raadplegen omtrent de bruikbaarheid van de verklaringen.

Ad 3.

Deze variant kan gemakkelijk tot onduidelijkheid en onzekerheid leiden.

De toezichthouder/BOA gaat door met toezichthouden (toezichtspet) en gebruikt daarbij de bevoegdheden uit de Awb, inclusief artikel 5:16 Awb. De gecontroleerde kan nog steeds gedwongen worden een verklaring af te leggen.

Daarnaast gaat hij opsporen op basis van zijn bevoegdheden uit de WED en Sv (opsporingspet). Hij geeft de verdachte de cautie alvorens zijn verklaring op te nemen.

De informatie verkregen in het toezichtstraject kan worden gebruikt in het opsporingsonderzoek, maar weer met een eventuele restrictie ten aanzien van de gedwongen afgelegde verklaring. De informatie verkregen in het opsporingstraject kan de officier van justitie ter beschikking stellen aan het bestuursorgaan in het kader van de bestuurlijke handhaving.

---

⁵⁴ HR 19 september 2006 LJN AV1141.

BIJLAGE 12 ASBEST IN BODEM

Asbest in de (water)bodem is een probleem dat steeds vaker voorkomt in Nederland. Vanaf 1 januari 2003 is er een nieuwe interventiewaarde bodemsanering voor asbest. Per 1 maart 2003 is er een nieuwe restconcentratienorm voor hergebruik van grond, baggerspecie en puin(granulaat) die zijn verontreinigd met asbest, van 100 mg/kg droge stof gewogen (serpentijnasbestconcentratie vermeerderd met 10 maal amfiboolasbestconcentratie) voor alle materialen.

Inmiddels is de interventiewaarde bij bodemsanering voor asbest in grond verankerd in de circulaire bodemsanering. De hergebruikswaarde voor asbest in grond, baggerspecie en bouwstoffen is vastgelegd in het Productenbesluit asbest en de Regeling bodemkwaliteit. De provincie en enkele aangewezen gemeenten zijn bevoegd gezag voor ernstige bodemverontreiniging met asbest.

Protocollen voor asbestonderzoek (water)bodemonderzoek

Bij het uitvoeren van (water)bodemonderzoek zijn de volgende normdocumenten aangewezen in het Productenbesluit asbest (Stb. 2005, nr 6) en de bijbehorende Productregeling asbest (staatscourant 25 februari 2005, nr. 40):

- NEN 5707: Bodem - Inspectie, monsterneming en analyse van asbest in bodem (voor grond < 20% bodemvreemd materiaal)
- NEN 5897: Monsterneming en analyse van asbest in onbewerkt bouw- en sloopafval en recyclinggranulaat (voor bodem en puingranulaat met > 20% bodemvreemd materiaal)
- NTA 5727: Bodem - Monsterneming en analyse van asbest in waterbodem en baggerspecie (waterbodem en baggerspecie)
- NEN 5896: Kwalitatieve analyse van asbest in materialen met polarisatiemicroscopie (overige en materialen)

De normdocumenten zijn te downloaden vanaf de website www.nen-bodem.nl

Onderzoek asbest in partijkeuringen valt onder BRL SIKB 1000, protocol 1001

Voor het uitvoeren van bodemonderzoek naar asbest in de grond geldt bovendien sinds 1 juli 2007 de verplichting dat de veldwerkzaamheden moeten worden uitgevoerd door een bedrijf en een persoon die op grond van het Besluit bodemkwaliteit erkend is voor de BRL SIKB 2000 (Veldwerk milieuhygiënisch bodem- en waterbodemonderzoek) en het onderliggende protocol 2018 (Locatie-inspectie en monsterneming van asbest in bodem). Welke bedrijven en personen erkend zijn, is terug te vinden op de website van Bodem+.

Erkenningsplicht bij het uitvoeren van asbestonderzoek.

- Voor het uitvoeren van (het milieuhygiënisch veldwerk bij) een bodemonderzoek naar asbest in grond volgens de NEN 5707 is een erkenning voor protocol 2018 vereist.
- Voor partijkeuringen asbest in grond geldt een erkenningsplicht volgens protocol 1001.
- Bij een partijkeuring van een partij bouwstoffen, waarbij tevens op asbest onderzocht wordt, geldt een erkenningsplicht voor protocol 1002.
- Voor een asbestonderzoek in verhardingslagen (niet zijnde een partijkeuring) conform de NEN 5897 geldt voor het veldwerk geen erkenningsplicht, omdat deze buiten het toepassingsgebied van de eerder genoemde normdocumenten valt.

Zie hiervoor ook paragraaf 6.1 uit protocol 2018 en de protocollen 1001 en 1002, alsmede het interpretatieblad bij BRL SIKB 1000, die te vinden zijn op de website van het SIKB (www.sikb.nl). De normdocumenten NEN 5707 en NEN 5897 zijn verkrijgbaar via het NEN (zie www.nen-bodem.nl).

Regelgeving rond asbest in de bodem

Kwalibo

Het onderwerp 'asbest in de bodem' valt ten gevolge van het in werking treden van het Besluit Bodemkwaliteit onder de Wet bodembescherming. Dit betekent ook dat onderzoek naar en de sanering van asbest in de bodem onder de Kwalibo-regeling (verplichte certificering / erkenning) vallen.

Richtlijnen voor asbest in bodem

Actualisering SIKB-documenten voor asbest:

Tengevolge van het Besluit Bodemkwaliteit valt asbest met ingang van 1 januari 2008 onder bodembeheer. In verband daarmee worden de beoordelingsrichtlijnen van SIKB aangevuld met asbest.

Protocol 2018: veldwerk bij onderzoek naar asbest in de landbodem

Voor veldwerk bij milieuhygiënisch bodemonderzoek (landbodem) is protocol 2018 vastgesteld, met daarin opgenomen de eisen waaraan een organisatie moet voldoen om een certificaat te verkrijgen voor locatie-inspectie en het nemen van monsters voor onderzoek naar asbest in de bodem. Het protocol sluit aan op NEN 5707 en hoort bij BRL SIKB 2000.

NTA 5727: monsterneming en analyse asbest in waterbodem

De monsterneming en analyse van asbest in waterbodem en baggerspecie is beschreven in de Nederlandse Technische Afspraak (NTA) 5727. Hoewel voor dit document ook de term protocol circuleert is het een publicatie van het NEN. Voor meer informatie en het document dient contact te worden opgenomen met dit instituut.

NEN 5707 en Protocol 5001: advies rond asbest in bodem

Voor advies rond asbest in bodem is protocol 5001 opgesteld. Dit protocol is opgesteld in nauwe samenwerking met het Nederlands normalisatie-instituut (NEN) en parallel aan de afronding door het NEN van de NEN 5707. Deze NEN 5707 beschrijft een onderzoeksstrategie voor asbest in de bodem en in partijen grond. Het protocol is toepasbaar, maar certificatie is nog niet mogelijk, aangezien er nog geen beoordelingsrichtlijn voor advieswerkzaamheden bestaat.

Richtlijnen voor asbestverwijdering

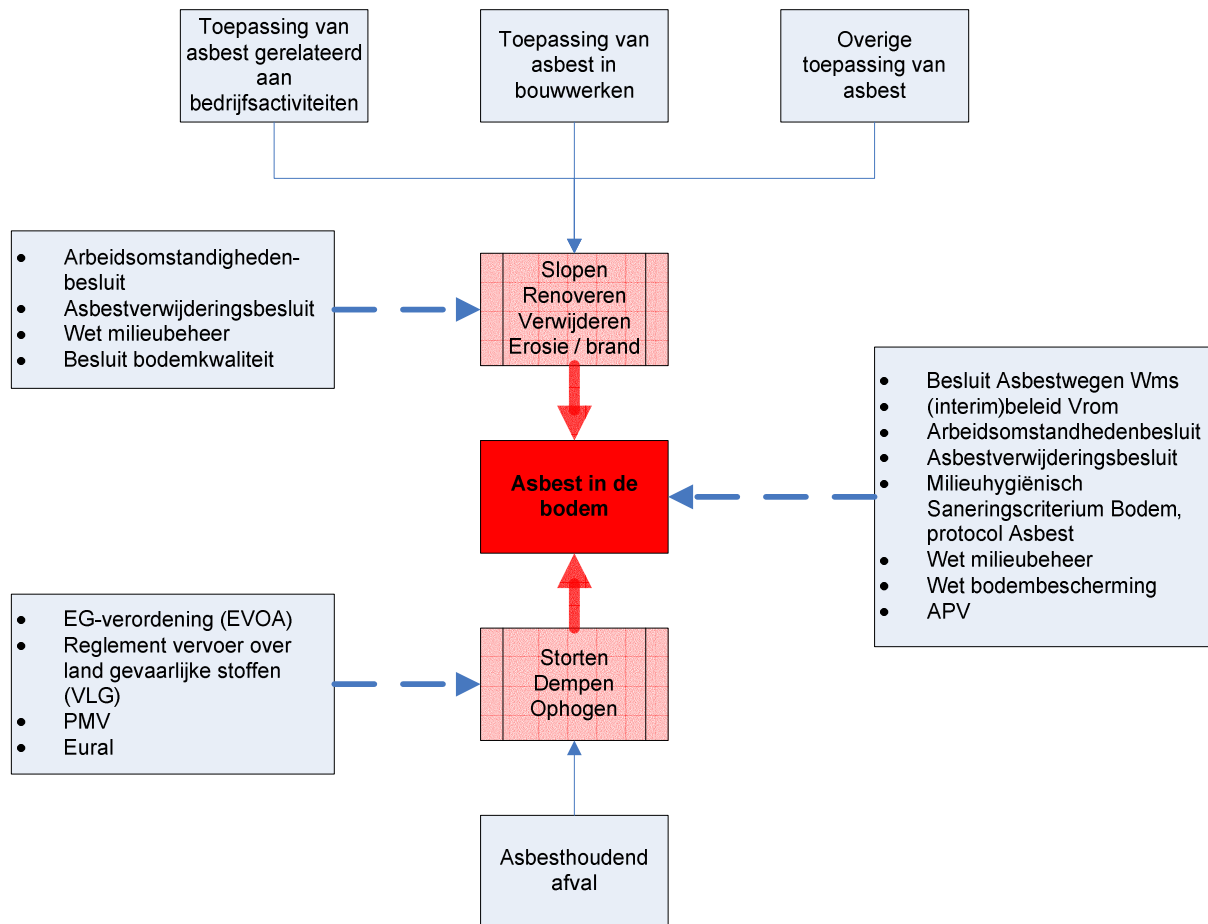
- SC 530 Asbestverwijdering
- SC 540 Asbestinventarisatie
- SC-520 Deskundig asbestverwijderaar
- SC-510 Deskundig toezichthouder Asbestverwijdering

Voor meer informatie zie www.ascert.nl

Er is een telefonisch en digitaal Meldpunt Asbest voor het melden van bodemverontreinigingen met asbest en asbestwegen. Kijk voor meer informatie over het Meldpunt Asbest op <http://www.agenschapNL.nl/meldasbest>.

In het volgende schema is globaal aangegeven welke regelgeving van toepassing is op asbest in de bodem.

Schema 14: Asbestregelgeving bij bodemsanering

BIJLAGE 13 PUBLICATIES EN INTERNETSITES

Basisboeken:

- Praktijkboek Bodemhandhaving, Chris Smit en Robert Luinge, Sdu Uitgevers, editie 2007
- Vraagbaak Bodem, D. van der Meijden, Sdu Uitgevers, 2010
- Wegwijzer Toezicht en Handhaving, Kluwer, 2010.

Overige publicaties:

1. Bodem in Zicht; VROM-Inspectie (2001)
2. Bodem in Zicht II; VROM-Inspectie (2004)
3. Bodem in Zicht III, verificatieonderzoek: VROM-Inspectie (2007)
4. De Tafel van Elf, een veelzijdig instrument; Ministerie van justitie, Expertisecentrum Rechtspleging en Rechtshandhaving, versie oktober 2006
5. Handhavingsdocument Toezicht en handhaving afwijking bodemsaneringsplan; Platform bodembeheer Brabant, 21 juni 2006
6. Handreiking Besluit bodemkwaliteit, SenterNovem/Bodem+, december 2007
7. HandhavingsUitvoeringsmethode Besluit bodemkwaliteit; SenterNovem/Bodem+, 2009
8. Handreiking Handhaving Besluit bodemkwaliteit, AgentschapNL/Bodemplus, 2010
9. Handreiking toepassing zorgplicht Wbb bij MTBE en ETBE-verontreinigingen, VROM/ Agentschap NL/Bodem+, maart 2010
10. Circulaire Toepassing zorgplicht Wbb bij MTBE- en ETBE-verontreinigingen, 18 december 2008, Staatscourant 2008, nr. 2139
11. Handreiking Ketenhandhaving; LOM, januari 2006
12. Handreiking Adequate Bestuurlijke Handhaving Wbb; SIKB, Definitief, versie 5.3 d.d. 10 oktober 2006
13. Handreiking uniforme saneringen, VROM 8337, oktober 2008
14. Handreiking WIS (Werkgroep Informatiseringstructuur Bodem), definitieve versie 1.0 d.d. 31 mei 2006
15. Interventiestrategie Asbest, LOM, december 2009
16. Interventiestrategie Bouw- en Sloopafval (BSA), LOM, 4 juli 2005
17. Ketens in kaart, hoofdrapport; VROM-Inspectie, mei 2006.
18. Ketens in kaart, bijlage 2: ingekorte risico-analyses; VROM-Inspectie, mei 2006
19. Leidraad objectgericht risicomangement door rijkstoezichthouders; Beraad van Inspecteurs-Generaal, april 2006
20. Nadere uitwerking van de Leidraad objectgericht risicomangement door rijkstoezichthouders;
21. Sanctiestrategie bodem, Vrom-Inspectie en Inspectie V&W (concept april 2010)
22. Nederlandse norm ADV 223 (nl) Leeswijzer voor het gebruik van asbestbodempnormen
23. Rapportage Lessen uit de zaak van een frauderend bodemadviesbureau (Vervolgacties naar aanleiding van Bodemstaete), VROM- inspectie, 2009
24. Regeling van de Staatssecretaris van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, nr. LMV 2005.191530, houdende financiële bepalingen met betrekking tot bodemsanering (Regeling financiële bepalingen bodemsanering 2005)
25. Toezichtsplan Bodem en grondstromen, DCMR, 2009
26. Criminaliteit bij bodemsaneringen (verslag van een onderzoek voor het Nationale Dreigingsbeeld 2008), KLPD Dienst IPOL, 2008

27. Aanwijzing bestuurlijke strafbeschikking overlastfeiten van het College van procureurs-generaal d.d. 5 oktober 2009 (in werking treding 1 januari 2010), Staatscourant 2009, nr. 18416, d.d. 2 december 2009.
28. Een schone bodembranche: vijf concrete acties om fraude in de bodemketen te voorkomen, VVMA, mei 2010
29. Ongegronde vrees, een onderzoek naar de rechtspraak inzake handhavingsbesluiten, Mr. J. Gundelach en prof. mr. drs. F.C.M.A. Michiels, Kluwer, 2003
30. Aanwijzing handhaving milieurecht, College van procureurs-generaal van het Openbaar Ministerie, d.d. 15 februari 2010 (in werking getreden 1 april 2010), Staatscourant 2010, nr. 2953, d.d. 26 februari 2010.
31. Draaiboek interventieteam, start en proces, CSO Adviesbureau (in opdracht van het Trekkersnetwerk Bodemkwaliteit Overijssel), 2010. Vindplaats: www.seph.nl
32. De partijkeuring op papier, een onderzoek naar rapportages van partijkeuringen grond en bagger, Inspectierapport d.d. 8 oktober 2008 van de Inspectie van Verkeer & Waterstaat (TeW/2008/000013)

Interessante internetsites:

<p>T.a.v. regelgeving / handhaving / opleidingen</p> <ul style="list-style-type: none"> • www.vrom.nl/bodemsignaal (toezichtloket bodem) • www.vrom.nl • www.overheid.nl • www.lom.nl • www.handhavingsportaal.nl • www.infomil.nl • www.bodemplus.nl • www.agentschapnl.nl • www.wetten.nl • http://www.bodemloket.nl • www.seph.nl • http://www.vrominspectie.nl • http://www.bodemrichtlijn.nl/ • www.bodembreedacademie.nl • www.vkb-online.nl • www.platformbodembeheer.nl • www.skbodem.nl (Stichting Kennisontwikkeling Kennisoverdracht Bodem) • www.lma.nl • www.platformtoezichtbodem.nl • www.bodem-europa.nl • www.lap2.nl • www.soilpedia.nl • www.ascert.nl (asbestcertificering)	<p>T.a.v. certificering</p> <ul style="list-style-type: none"> • www.kiwa.nl • www.vrominspectie.nl • www.sikb.nl • www.intron.nl • www.bouwkwaliteit.nl (Stichting bouwkwaliteit) • www.nen.nl • www.kwalibo.nl • www.bodemplus.nl • www.meldgrond.nl
--	--

BIJLAGE 14 LEGENDA

	Paginanummer
Aan- en afvoerdocumenten	129, 134
Aandacht voor partij-indeling	38,39, 45, 59
Aangrijpingspunten	136, 137, 138
Aanleiding tot een bodemsanering	30
Aanvangsbeoordeling / handhaafbaarheidstoets	128, 187
Afstemming bestuursrecht en strafrecht	7, 8, 11, 13, 25, 26,27
Afwegingscriteria voor verificatiebemonsteringen en -onderzoek	136
Afwijken van een protocol bij bemonstering	42
Afwijkingen / wijzigingen bij BUS-melding	16, 19, 20, 35
Afwijkingen / wijzigingen t.o.v. saneringsplan	55
Afwijkingen van saneringsplan	56, 57
Algemene wet bestuursrecht	169, 170
Asbest	106, 118, 182
Asbesthoudend materiaal	55, 60
Barim Activiteitenbesluit	113
Beheersituaties	92, 113
Belangrijkste processen in de landbodemsaneringsketen	9
Bemalingen	55, 73, 113, 137, 152
Bemonstering en analyse	39, 49
Beoordelen resultaten	141
Beoordeling van de risico's van de geconstateerde afwijkingen (aard en ernst)	142
Besluit aanwijzing bevoegd gezag gemeenten Wet bodembescherming	171
Besluit bodemkwaliteit	54, 62, 70, 73, 77, 81, 113, 172, 182, 183, 186
Besluit uitvoeringskwaliteit bodem (Kwalibo)	54, 62, 63, 64, 66, 78, 86, 89, 98, 109, 113, 158, 172, 183, 186
Bestek	113, 125, 130, 131, 132, 151, 187
Bestuursrecht	11
Betrokken partijen ex-situ sanering	52, 61
Betrokken partijen in-situ sanering	136, 139, 52, 61
Betrokken partijen nazorg	97
Betrokken partijen nieuw geval en ongewoon voorval	89
Betrokken partijen voornemen sanering	46
Betrokkenheid handhaving in de voorfase	16
Bevoegd gezag bij nieuw geval of ongewoon voorval	84, 90
Bevoegdheden	169
Bewerking van verontreinigde grond of baggerspecie	40
Big 8	114
Bodeminformatiesysteem	114, 115
Bodemlozingen tijdens de sanering	55, 61, 73, 76
Bodemsanering	40, 148

Bodemverontreiniging	84, 87, 88, 90, 91, 111
Bouwstoffenbesluit	8
BRL's	54
Buitengewoon Opsporingsambtenaren	25, 27, 179
BUS-melding	69
Controlekenmerken	29
Controlepunten BRL 6000 / 7000	62, 73, 77, 151,
CROW-publicatie	114
Depots en monsternameplan	130, 131, 134
Depotvorming	59
Detournement de pouvoir	180
Documenteren	180
Droge saneringen	7
Dwangsom- of bestuursdwangbeschikking	86
Gebruiksbeperkingen	20, 22, 93, 94, 95, 96
Gevolgen van gebreken in de sfeerovergang	180
Globis	17, 20, 21, 22, 28, 111
Handhaafbaarheidstoets	128
Handhavingsanalyse signaaltoezicht	144
Handhavingsinformatiesysteem	28
Handhavingskenmerken	29
Handreiking adequate bestuurlijke handhaving	6, 7, 17
Handreiking WIS	185
Het doel van een verificatieonderzoek	136
HUM Grondstromen	8
IBC-locaties	93, 115
Kritieke momenten	47, 63, 78, 90, 99, 111
Kritische werkzaamheden	18, 20, 24, 50, 52, 63
Kwaliteitscriteria	5, 6, 17, 23, 121
Leeflaag / verharding	25, 59, 62, 93, 95, 111, 140, 147
Locatiekenmerken	29
LOM project ketentoezicht Bodemsanering en grondstromen	11
Meldingsplicht bij bemalingen van > 1000 m3 licht verontreinigd grondwater	39, 44
Meldingsplicht bij ontgravingen van > 50 m3 licht verontreinigde grond	39, 44
MilRisk	124, 127
Ministeriële Regeling	13, 121, 158
Monitoring	97
Monitoring / toezicht nazorglocaties	97
Monitoring grondwater	93, 94
Monsterneming	39, 152, 169, 183
Nadere uitleg van de sanctiematrix	26, 155
Naleving- en handhavingspiramide	25, 26
Nazorgvoorzieningen	97
Nieuw geval van bodemverontreiniging	68, 83, 84, 86, 87, 90
Noodzaak vervolgonderzoek bodem	32
Normdocumenten bodem	8, 39, 40, 43, 80, 182

Onderzoeksbevel	19, 36, 37, 159
Ongewoon voorval / calamiteit	83
Ontgravingen en bemalingen	19
Opleggen onderzoeksbevel	36
Opleggen saneringsbevel	37, 38
Opnemen CROW-132 in saneringsbeschikking	41, 46
Oude of nieuwe bodemverontreiniging	35
Overlast omwonenden	61
Papieren saneringen	39, 44
Procesvoering	28
Programmatisch handhaven	123, 189
Protocollen voor asbestonderzoek (water)bodemonderzoek	182
Query	21, 22
Rapportage van de commissie Mans	25, 26, 154, 155
Regelgeving rond asbest in de bodem	183
Relatie HUM Wbb en Handreiking adequate bestuurlijke handhaving Wbb	7
Relatie tussen Bbk en Wbb	9
Representativiteit	136, 137, 143
Restverontreiniging grondwater	93, 94, 97, 113, 163
RISICO = KANS * EFFECT	123
Risico-analyse	123, 126, 127, 185
Sanctiestrategie	154
Saneren onder BUS	83, 68
Schema nieuw geval van bodemverontreiniging	68, 83, 84, 86, 87, 90
Sfeerovergang	179, 180, 181
Signaaltoezicht en gebiedstoezicht	12, 16, 17, 17, 49, 80, 91, 90, 100, 10 110, 143, 144
Signaleren van nieuwe verontreinigingen of ongewoon voorval	86, 87
Sloop van opstallen	55, 61
Standaard aanpakken voor verificatieonderzoek bij ontgravingen	139
Strafrecht	179, 27
Strategische kader	6
Timing	39, 44, 136
Toegankelijkheid registraties	29
Toezicht- en sanctiestrategie	154, 5, 16, 28
Toezichtloket Bodem	186
Toezichtmethoden	93
Toezichtsvragen schema ongewoon voorval	85
Toezichtsvragen zorgplicht art. 13 Wbb	88
V&G-plan	130, 133, 135, 151, 1
Vaststellen aard en omvang bodemverontreiniging	31
Veldwerk	40, 54, 60, 76, 86, 9 151, 152, 172, 182, 1
Verificatieonderzoek in het kader van bestuurlijk toezicht	135
Voorbeeld nieuw geval	83
Voorbeeld ongewoon voorval	83

Vraagstelling en opzet	138
Vraagstellingen conventionele landbodemsaneringen	138
Vraagstellingen in-situ landbodemsaneringen	138
Vrijstellingsregeling grondverzet	19, 96, 102, 104, 105
Wabo	11, 119, 121, 172
Wanneer treedt een IMT of RMT op?	27, 115
Welke regelgeving van toepassing is op asbest in de bodem	183
Werken in of met verontreinigde grond en verontreinigd [grond]water	41
Wijziging Regeling stilhoudingsvordering	170
Zorgplicht saneringen	19